

KARL O. CHRISTIANSEN, MOGENS MOE OG LEIF SENHOLT
i samarbejde med
KEN SCHUBELL OG KARIN ZEDELER

EFFEKTIVITETEN AF FORVARING OG SÆRFÆNGSEL M.V.

*En kriminologisk efterundersøgelse af
lovovertrædere henført under straffelovens § 17, stk. 1, og indsat i
forvaring, særængsel eller statsfængsel,
samt et forsøg på en vurdering af disse reaktioners effektivitet
Foretaget på foranledning af straffelovrådet*

BETÆNKNING NR. 644
1972

Statens Trykningskontor

Ju 00-107-bet

ISBN 87 503 1304 5

Den foreliggende undersøgelse af effektiviteten af forvaring og særfængsel m.v. er blevet til på foranledning af straffelovrådet. I forbindelse med sine overvejelser vedrørende reglerne om de strafferetlige særforanstaltninger har rådet fundet, at der, forinden der tages stilling til spørgsmålet om lovændringer, så vidt muligt burde tilvejebringes oplysninger om effektiviteten af nogle af de retsfølger, som foreligger til drøftelse. Finansudvalget gav i februar 1970 sin tilslutning til, at der iværksattes en kriminologisk undersøgelse. Gennemførelsen af denne undersøgelse blev overladt til Kriminalistisk Institut ved Københavns Universitet.

Den 30. september 1971 modtog straffelovrådet en rapport om effektiviteten af forvaring og særfængsel m.v., udarbejdet af professor, dr.jur. Karl O. Christiansen, cand.jur. Mogens Moe og cand.jur. Leif Senholt i samarbejde med stud.scient. Ken Schubell og cand.stat. Karin Zedeler. Rapporten gengives nedenfor s. 7 ff.

Efter at rapporten var afgivet, blev der af straffelovrådet stillet nogle supplerende spørgsmål. Den 16. maj 1972 modtog straffelovrådet en supplerende rapport, udarbejdet af professor Karl O. Christiansen i samarbejde med stud.scient. Ken Schubell og cand.stat. Karin Zedeler. Den gengives nedenfor s. 413 ff. efter hovedrapporten. Forfatterne til den supplerende rapport har redegjort for, hvorledes de supplerende undersøgelser efter deres opfattelse påvirker hovedundersøgelsens konklusioner.

Straffelovrådet bringer alle de nævnte forfattere en tak for det omfattende arbejde, som har skullet gennemføres inden for forholdsvis snævre tidsmæssige rammer.

Udover de nævnte rapporter er der gennem straffelovrådets sekretariat tilvejebragt forskelligt materiale til belysning af problemerne omkring de strafferetlige særforanstaltninger. En stor del af dette materiale vil blive offentliggjort i forbindelse med straffelovrådets betænkning om særforanstaltningerne.

København i juni 1972.

Straffelovrådet.

INDHOLDSOVERSIGT.

	Side
Forord	5
1. PROBLEMSTILLINGEN	7
2. BAGGRUNDSSTOF	14
3. MATERIALE OG FREMGANGSMÅDEN VED INDSAMLING AF OPLYSNINGER	51
4. DOMSTOLSUDVÆLGELSEN	93
5. BEHANDLINGEN	119
6. RECIDIVBEGREBET OG RECIDIVFAKTORERNE	150
7. SAMMENLIGNINGEN	224
8. RESUMÉ	297
Forkortelser	311
Litteraturfortegnelse	312
Bilag 1. Kodeskema	321
Bilag 2. Diskriminansanalyse	325
Bilag 3. Den datalogiske behandling	330
Bilag 4. Notat om praksis vedrørende genanbringelse i forvaring og vedrørende direkte tilbageførelse	333
Bilag 5. Anstaltens bemyndigelse til direkte tilbageførelse som vilkår ved prøveudskrivning af forvarede	344
Bilag 6. Arbejdshuset	357
Detaljeret indholdsfortegnelse	392
Fortegnelse over tabeller og diagrammer i afsnittene 1-8	401
DEN FORTSATTE UNDERSØGELSE, ved Karl O. Christiansen i samarbejde med Ken Schubell og Karin Zedeler	413

FORORD

Efter forudgående drøftelser opfordrede straffelovrådet i 1968 professor, dr.jur. Karl O. Christiansen til at udarbejde en plan for en undersøgelse i forbindelse med rådets overvejelser vedrørende de tidsubestemte sanktioner. Planen blev udarbejdet af professor Christiansen og amanuensis, cand. jur. Svend Gram Jensen.

Gennemførelsen af undersøgelsen blev overdraget til cand. jur. Mogens Moe og cand. jur. Leif Senholt. Statistisk assistance er ydet af lektor, cand. stat. Erling B. Andersen og cand. stat. Karin Zedeler. Stud. scient. Ken Schubell har ydet datalogisk bistand.

Arbejdet er udført på Kriminalistisk Institut ved Københavns Universitet i tiden fra 1. april 1970 til 30. september 1971 under tilsyn af professor Christiansen og amanuensis Gram Jensen.

Til den fortsatte planlægning, løbende drøftelser af undersøgelsens resultater og gennemgang af udkast til den nu foreliggende rapport er der afholdt henved et halvt hundrede møder, hvori de nævnte personer har deltaget i større eller mindre omfang. Rapporten er i det væsentlige skrevet på grundlag af udkast fra cand. jur. Moe og cand. jur. Senholt.

Som studentermedarbejdere har bl. a. medvirket stud. jur. Susanne Arends, stud. jur. Jørn Vestergård Christiansen, stud. jur. (nu cand. jur.) Birgitte Frøshaug, stud. jur. Carsten M. Henrichsen, stud. psych. Helle T. Jacobsen, civil værnepligtig, lærer Knud Møller Kristensen, stud. jur. (nu cand. jur.) Jane Lauridsen, stud. jur. Birthe Lehmann, stud. psych. Erik Lykke Mortensen, stud. psych. Sidsel Larsen, socialrådgiverstuderende (nu socialrådgiver) Lene Nielsen, stud. jur., Kristina Ohl og stud. jur. Inge-Lise Torkild-Hansen.

Skrivearbejdet i forbindelse med rapportens udarbejdelse er hovedsageligt udført af sekretær Vibeke Funder, Kriminalistisk Institut, og sekretær Lykke Eckstein, samme sted.

Kriminalistisk Institut

Karl O. Christiansen

30. september 1971

Udkastene til rapporten er udarbejdet af:

Afsnit 1: Karl O. Christiansen, Sv. Gram Jensen og Mogens Moe

Afsnit 2: 2.1., 2.2.1., 2.2.4. og 2.2.6.: Mogens Moe

2.2.2., 2.2.3. og 2.2.5.: Leif Senholt

Afsnit 3: 3.1., 3.4. 1.-3.4.2. og 3.6.: Mogens Moe

3.2., 3.3., 3.4.3. og 3.5.: Leif Senholt

Afsnit 4: Leif Senholt

Afsnit 5: 5.1.1.1., 5.1.4. og 5.2.: Mogens Moe

5.1.1.2., 5.1.1.3. og 5.1.2.-3.: Leif Senholt

Afsnit 6: 6.1., 6.2., 6.3.2.8. og 6.3.3.: Mogens Moe

6.3.I.: Karl O. Christiansen

6.3.2.1. - 6.3.2.7.: Leif Senholt og Mogens Moe

Afsnit 7: 7.1.: Karl O. Christiansen

7.2.: Karin Zedeler

7.3. - 7.5.: Mogens Moe og Karin Zedeler

7.6.: Mogens Moe

Afsnit 8: Mogens Moe

Bilag 2: Karin Zedeler

Bilag 3: Ken Schubell

Bilag 4: Mogens Moe

Bilag 5: Leif Senholt

Bilag 6: 6.1. - 6.5.: Leif Senholt

6.6.: Mogens Moe

Samtlige tabelleringer og beregninger i afsnit 4, 5.2., 6, 7 og bilag 6.6. er udført på EDB af Ken Schubell.

AFSNIT 1. PROBLEMSTILLINGEN.

1.1. Opgaven.

Straffelovrådet har ønsket en undersøgelse af virkningerne af den tidsubestemte frihedsberøvelse, således som den fuldbyrdes i forvaring, og af den delvis tidsubestemte frihedsberøvelse, således som den fuldbyrdes i arbejdsdshus.

Da det under materialeindsamlingen hurtigt har vist sig, at kun en ringe del af arbejdsdshusklientellet frembyder en sådan lighed med forvaringsklientellet, at det med fordel kan indgå i sammenligningen af effektiviteten, er dette klientel udskilt til særlig undersøgelse; for denne er der redegjort i bilag 6.

1.2. Kriteriet i straffelovens § 17.

Alle forvarede er henført under straffelovens § 17. Som kontrolgruppe har det derfor været meget nærliggende at vælge løsladte fra særfængsel, der pr. definition er henført under § 17. Dette valg er så meget mere naturligt som der i de retshåndhavende myndigheders praksis siden midten af 1950-erne har været en stigende tilbøjelighed til at bruge særfængsel i stedet for forvaring.

Straffelovens system tvinger imidlertid ikke til, at alle, hvis karakterafvigelse man har været opmærksom på under sagens behandling, underkastes den særlige psykiatriske behandling i forvaring eller særfængsel. Før straffelovens ikrafttræden forestillede man sig tværtimod, at det kun ville ske med en del af dem; man regnede med, at mange ville blive idømt almindeligt fængsel. Som en anden kontrolgruppe er det derfor rimeligt at vælge de lovovertrædere, som trods henførelse under § 17 har udstået en almindelig fængselsstraf.

Straffelovens § 17 har altså været kriteriet for valget af kontrolgrupperne. Man kunne have valgt kontrolgrupper, der med hensyn til karakterafvigelsen - så vidt det fremgår af mentalerklæringer - svarer til de forvarede, men dette ville p.g.a. variationer i mentalerklæringernes terminologi have ført ud i betydelige afgrænsningsvanskeligheder. Henførelsen under § 17 sikrer derimod, at i hvert fald den retlige bedømmelse af den psykiske tilstand i så henseende er den samme.

1.3. Undersøgelsesmateriale.

Forvaring afsonedes i den periode, der her kommer på tale, enten i Forvaringsanstalten i Herstedvester eller i Forvaringsanstalten og Særfængslet i Horsens. Da der er visse forskelle i den psykiatriske behandling, der ydes i de to anstalter (se ndf. i afsnit 5), er det mest hensigtsmæssigt indtil videre at betragte de to muligheder for forvaring som to forskellige behandlingstyper.

Særfængsel fandtes i samme periode i Forvaringsanstalten og Særfængslet i Horsens. Den daglige behandling her svarer ganske til den daglige behandling i forvaring. Alligevel er der i hvert fald forskel på to punkter, dels er anbringelsen i særfængsel tidsbestemt, medens den i forvaring er tidsubestemt, dels er opholdstiderne i særfængsel gennemsnitligt væsentlig kortere end i forvaring.

Den anden kontrolgruppe har med rimelighed kunnet sammensættes af lovovertrædere, der har afsonet almindeligt fængsel i Vridsløselille, i Nyborg eller på Kragshovede, og som er henført under straffelovens § 17. De tre nævnte anstalter rummer det mest belastede af det almindelige fængselsklientel. For at få et tilstrækkeligt stort antal personer i denne kontrolgruppe er anbringelse i ét af disse tre statsfængsler betragtet som In behandlingstype, statsfængsel, selv om der er tale om to lukkede og et åbent fængsel.

Undersøgelsen sammenligner således 4 forskellige behandlingstyper:

- 1) statsfængsel
- 2) særfængsel
- 3) forvaring i Horsens og
- 4) forvaring i Herstedvester.

Ved efterundersøgelser plejer man at anse en observationsperiode på 3 - 5 år for ønskelig. Antager man, at en behandling kan have en (gunstig eller ugunstig) langtidseffekt, vil de lange observationsperioder være at foretrække. På den anden side er det heller ikke hensigtsmæssigt at undersøge et klientel, der er løsladt for alt for mange år siden, fordi såvel praksis med hensyn til anbringelse i de pågældende institutioner som selve behandlingen kan have ændret sig i mellemtiden. Da vore oplysninger skulle indhentes omkring 1.7.1970, har vi ikke villet undersøge et klientel, der er løsladt senere end den 31.12.1964, altså 5½ år før.

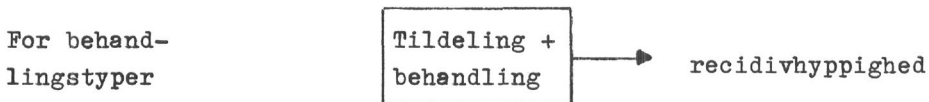
Hvor langt vi skulle gå tilbage fra dette tidspunkt, måtte afgøres ud fra overvejelser om den passende størrelse af undersø-

gelsesmaterialet. Da vi gerne ville have ca. 125 personer fra hver behandlingstype, skønnede vi det passende at gå 6 år tilbage, altså at undersøge løsladelsesårgangene 1959-1964. Perioden 1.1.1959-31.12.1964 betegnes i det følgende som undersøgelsesperioden.

Oplysningerne om de enkelte personer er i alt væsentligt hentet fra straffeakterne. Budgettet har ikke tilladt en mere omfattende indsamling af oplysninger.

1.4. Fordelingen mellem behandlingstyperne.

Hvis fordelingen mellem de fire behandlingstyper var helt tilfældig, ville det ikke være så svært at gennemføre undersøgelsen. Man kunne da regne med, at belastningen alle steder var den samme og i det store og hele nøjes med at sammenligne recidivet for det totale materiale fra hver behandlingstype. Hovedvanskeligheden i en undersøgelse som denne er imidlertid netop, at fordelingen mellem behandlingstyperne langt fra er tilfældig. Myndighederne foretager efter bestemte kriterier - der dog ikke er helt klart afgrænset - en fordeling mellem behandlingstyperne, og visse af disse kriterier er nøje forbundet med recidivhyppighederne. Man må derfor gøre sig klart, at totalresultaterne for en given behandlingstype både er afhængig af fordelingen og af behandlingen, eller skematisk angivet:

Som det fremgår nedenfor under 1.6. må der endda tilføjes yderligere faktorer i rammen.

Den fordeling, der er tale om, foretages dels af de retshåndhævende myndigheder, i en vis udstrækning definitivt af domstolene, dels af fængselsvæsenet. Domstolene bestemmer sanktionens art. Denne afhænger bl.a. af kriminalitetens grovhed, den tiltaltes alder og hans kriminelle fortid. I hvert fald de to sidste faktorer har meget stor betydning for recidivhyppigheden.

Fængselsvæsenet bestemmer, i hvilken anstalt afsoning skal ske, når der er flere muligheder at vælge imellem. Specielt skal nævnes, at fordelingen mellem forvaringsanstalterne i Herstedvester og Horsens i hovedsagen foretages efter et geografisk kriterium. I Herstedvester anbringes de personer, der har væsentligst tilknytning øst for Storebælt, i Horsens de, der har stærkest tilknytning

vest for Storebælt. I en del af undersøgelsesperioden er endvidere de personer, der ønskede **kastration, blevet anbragt i Herstedvester**, medens særlig flugtfarlige personer er blevet anbragt i Horsens. Fordelingen mellem de under behandlingstypen statsfængsel sammenfattede anstalter sker under hensyn til alder, kriminel fortid, straffens størrelse m.v.

1.5. Undersøgelsens metode.

Som mål for en behandlings effektivitet anvendes primært recidivet. Man kunne også tage andre sociale forhold i betragtning ved en vurdering af behandlingens resocialiserende virkninger, f.eks. den arbejdsmæssige tilpasning, udviklingen i familieforhold og forholdet til alkohol. Når det som i denne undersøgelse drejer sig om karakterafvigende personer, kunne også en belysning af personlighedens udvikling være af interesse. Af praktiske grunde - budgettets størrelse og den snævre tidsfrist - har vi imidlertid måttet afstå fra at gå ud over den sædvanlige vurdering alene på grundlag af recidivet. Der er dog grund til at tro, at recidiv og øvrige sociale og personlighedsmæssige forhold er ret nøje korreleret.

Et af undersøgelsens væsentligste metodeproblemer er, som nævnt under 1,4., at overvinde den målevanskelighed, der er opstået ved, at de forskellige behandlingstyper modtager klientel med forskellig belastning. Opgaven er derfor at gøre de fire materialer sammenlignelige.

En første tilnærmelse kan ske ved, at man ikke udtager tilfældige udvalg fra de fire behandlingstyper, men sørger for, at udvalgene med hensyn til væsentlige belastningsfaktorer (recidivfaktorer) fordeler sig på samme måde. Derved sikrer man sig, at man får et rimeligt antal gennemsnitligt nogenlunde ensartet belastede personer fra hver behandlingstype.

Det væsentligste led i arbejdet er dog en vægtning af de forskellige belastningsfaktorer. Denne kan f.eks. ske ved en statistisk analyse, der udtrykker hvert individs belastning i ét tal. Man kan da, som vist i nedenstående eksempel, inddele belastningstallene i grupper og derefter sammenligne personer inden for samme gruppe.

Eksempel på sammenligning ved hjælp af belastningsgrupper.

Belastnings- gruppe	Behandlingstype			
	A		B	
	Antal	Heraf rec.	Antal	Heraf rec.
1	20	5=25%	60	20=33%
2	40	20=50%	40	25=63%
3	60	40=67%	20	15=75%
I alt	120	65=54%	120	60=50%

I eksemplet har behandlingstypen A tilsyneladende - d.v.s. hvis man alene ser på i alt tallene - et dårligere resultat end B. Men tager man hensyn til belastningen, ser man, at det i virkeligheden forholder sig anderledes.

I betragtning som mulige belastningsfaktorer tages her kun de oplysninger, som foreligger på dommens tidspunkt, altså f.eks. ikke den viden, man erhverver om lovovertræderen under hans ophold i anstalten. Det, der skal påvises, er nemlig, om det har gjort nogen forskel, at domstolene (fængselsvæsenet) har valgt den ene eller den anden behandlingstype.

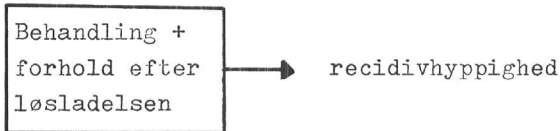
1.6. Hvad kan undersøgelsens resultater sige?

Resultaterne af en undersøgelse af denne art er lige relevante, hvad enten man finder forskelle mellem behandlingstyperne eller ej.

Men hvad enten man finder en forskel m.h.t. recidivhyppigheden eller ej, er der grænser for, hvor meget man kan lægge i resultatet.

Først og fremmest må man ikke lægge mere i resultatet, end den anvendte målestok kan give. Recidivet er, også i grupper med helt samme belastning, bestemt ikke blot af behandlingen, men også af forholdene efter løsladelsen, jfr. nedenstående skema:

For behand-
lingstyper
ved en given
belastning

I recidivundersøgelser beskæftiger man sig imidlertid næsten aldrig med faktorer, der først optræder efter løsladelsen. Hvis forholdene efter løsladelsen gennemsnitligt er de samme for løsladte fra forskellige behandlingstyper, har man i recidivet et

nøjagtigt mål for virkningerne af behandlingen. Men hvis der er forskelle i muligt relevante forhold, f.eks. registreringsrisiko, geografisk miljø, ægteskabelige forhold og arbejdsforhold, kan recidivhyppigheden ikke uden forbehold tages som udtryk for behandlingens virkninger. Yi må med det samme erkende, at vi ikke tør gå ud fra, at forholdene efter løsladelsen er ens ved de fire behandlingstyper. Imidlertid har der heller ikke i dette projekt været afsat midler - eller tid - til at vurdere forholdene efter løsladelsen. Dog kan man sikkert regne med, at de forskelle, som en forskellig fordeling bevirker, er langt større end de forskelle, der er en følge af forskellige forhold efter løsladelsen.

Dernæst må man gøre sig klart, at vi ikke måler den isolerede virkning af den tidsubestemte frihedsberøvelse; det tidsubestemte er kun et blandt flere særlige elementer i behandlingstypen forvaring. Det, der måles, er den samlede virkning af en bestemt behandlingstype. Hvorledes de forskellige elementer i den pågældende behandlingstype bidrager til resultatet, kan ikke afgøres uden eksperimenteren.

På grundlag af resultatet kan man kun sige noget om de undersøgte behandlingstyper sammenlignet med hinanden, altså f.eks. ikke i forhold til ikke-frihedsberøvende sanktioner eller til det ikke at reagere over for kriminaliteten.

Man kan, når materialet er tilstrækkeligt bearbejdet, foretage 25 forskellige sammenligninger mellem de 4 behandlingstyper, der omfattes af undersøgelsen. Vigtigst er vel en sammenligning af stats- og særfængsel (eller alene særfængsel) på den ene side og forvaring på den anden side. Også sammenligninger af statsfængsel på den ene side og særfængsel eller særfængsel og forvaring på den anden side har væsentlig interesse. Endvidere kan det have interesse at sammenligne de to forvaringsanstalter. De nævnte er kun nogle få af de mulige sammenligninger, men nok dem, der har den største kriminalpolitiske interesse.

Ud over at give en samlet vurdering af virkningerne af de undersøgte behandlingstyper, kan undersøgelsen muligvis belyse, om den i undersøgelsesperioden anvendte fordelingspolitik var rationel set ud fra et behandlingssynspunkt.

Det kan illustreres med følgende eksempel:

Eksempel på interaktion mellem behandlingstype og lovovertrædertype.

Lovovertræ- dertype	Behandlingstype			
	A		B	
	I gruppen	Heraf rec.	I gruppen	Heraf rec.
X	200	100=50%	100	80=80%
Y	100	80=80%	200	100=50%
I alt	300	180=60%	300	180=60%

I dette eksempel må den mest rationelle fordelingspolitik - behandlingsmæssigt set - være at undergive samtlige lovovertrædere af typen X og behandlingstype A og samtlige lovovertrædere af typen Y behandlingstype B.

1.7. Fremstillingens plan,

I afsnit 2 gennemgås noget af baggrunden for undersøgelsen, dels den kriminalpolitiske udvikling vedrørende særfængsel og forvaring, dels tidligere undersøgelser vedrørende disse sanktionsformer. Det vil give et vist sammenligningsmateriale, og samtidig vil det understrege behovet for en metodisk omhyggelig undersøgelse, I afsnit 3 redegøres for vort materiale og for fremgangsmåden ved indsamlingen af oplysninger. Det fremgår af dette afsnit, at vi har måttet begrænse undersøgelsen til ejendomskriminelle, idet alene denne gruppe er tilstrækkelig stor til at kunne underkastes den nødvendige statistiske analyse. Afsnit 4 indeholder en gennemgang af fordelingspolitikken i undersøgelsesperioden; gennemgangen bygger på vort eget empiriske materiale. Dels på grundlag af anstaltens egne beskrivelser i fængselsvæsenets årsberetninger m.v., dels på grundlag af undersøgelsesmaterialet er i afsnit 5 redegjort for behandlingen i de forskellige anstalter. Afsnit 6 indeholder en udførlig gennemgang af recidivbegrebet og recidivfaktorene; i dette afsnit meddeles navnlig stof om de enkelte recidivfaktorer. Undersøgelsens centrale afsnit er afsnit 7. Her sker vægtningen af de forskellige recidivfaktorer, og her sammenlignes resultaterne ved de forskellige behandlingstyper. I afsnit 8 er foretaget en sammenfatning.

AFSNIT 2. KRIMINALPOLITISK BAGGRUND.
TIDLIGERE UNDERSØGELSER.

2.1. Nogle enkelte træk af den kriminalpolitiske udvikling vedrørende særfængsel og forvaring.

På grundlag af trykt fagligt materiale skal i det følgende foretages en gennemgang af enkelte træk af den kriminalpolitiske udvikling vedrørende særfængsel og forvaring. Grundlaget er således snævert, men ellers ville det tidsmæssigt være uoverkommeligt at udarbejde redegørelsen.

2.1.1. Hvad havde man forestillet sig før straffeloven af 1950 trådte i kraft?

Da man skatte reglerne i straffelovens §§ 17 og 70, gjorde man sig ikke - hverken i kommissionsbetænkningerne eller på Rigsdagen - nærmere forestillinger om, hvordan reglerne skulle fungere. Men kort efter straffelovens vedtagelse nedsatte justitsministeriet et udvalg til overvejelse af disse spørgsmål. Det afgav i 1931 betænkning angående indretning i henhold til straffelovens §§ 17, 2. stk. og 70 af særanstalter for psykopater. Denne betænkning giver et godt indtryk af, hvad myndighederne forestillede sig forud for straffelovens ikrafttræden.

Udvalget overvejede, om domstolene over for psykopater ville anvende almindelig straf, særlig straf eller forvaring. Det følte sig "i hvert fald overbevist om, at det efter den ny straffelovs ikrafttræden ligesom før dette tidspunkt vil være reglen, at psykopaterne af domstolene idømmes almindelig straf, medens anvendelsen af de særlige foranstaltninger kun vil blive anvendt,

2)

når det er specielt indiceret." Det henviste her til to tendenser. Dels vil der være et stort antal psykopater, der ikke vil blive erkendt som sådanne og derfor blive idømt almindelig straf. Dels vil domstolene ofte - selv over for psykopater af højere grad - gøre et forsøg på, om almindelig straf er tilstrækkelig forholdsregel over for de pågældendes forbryderiske tilbø-

¹Se om tilblivelsen Le Maire i Nordisk Psykiatrisk Tidsskrift 1963 s. 125 ff.

²)

¹Betænkning angående indretning i henhold til straffelovens §§ 17, stk. 2 og 70 af særanstalter for psykopater (1931) s. 12.

jeligheder. Man skønnede, at belægget i særfængsel ville blive ca. 100 og i forvaring ca. 80, og man projekterede derfor en anstalt til ca. 200.³⁾

Behandlingen i særfængslet blev skitseret ganske detaljeret. Bl.a. skulle der ske en fordeling af fangerne på 3 stadier, og inden for hvert stadium skulle der yderligere herske et progressivt system. Betænkningens afsnit om denne behandling afsluttedes med et råd om varigheden: "Anbringelse i psykopatfængsel bør efter den således skitserede plan ikke strækkes ud over et forholdsvis kort åremål, f.eks. af 3 år. Efter den tid vil det ikke kunne ventes, at en fange, på hvem anstaltens system har været anvendt, kan påvirkes af dette." ')

Udvalget var i øvrigt ikke tilfreds med straffelovens udformning af særfængselssanktionen. At proportionalitetsprincippet var afgørende for længden af et ophold i særfængsel, fandt det meget uhensigtsmæssigt. En ordning som ved ungdomsfængsel med relativt tidsubestemt straf ville have været at foretrække. For at afhjælpe ulemperne foreslog udvalget derfor, at man instruerede påtalemyndighederne om, at der kun skulle nedlægges påstand om særfængsel, når dette var behandlingsmæssigt indiceret, og

'Anf. st. s. 22. Man regnede ud, hvor mange der årligt under den gamle straffelov idømtes strafarbejde i mindst 1 år. Af disse skulle ifølge en undersøgelse af George Schrøder ca. 45% være psykopater. Af psykopaterne kunne man dog næppe regne med, at mere end ca. 1/3 blev idømt særforanstaltninger. Det ville give 137 domme til særforanstaltninger pr. år. Udvalget regnede med, at de ville fordele sig som 2:1 på særfængsel og forvaring (d.v.s. 91 + 46). Det regnede endvidere med en gennemsnitlig opholdstid i særfængsel på $1\frac{1}{2}$ år og i forvaring på 3 år, og dermed et belæg hvert sted på ca. 138. Disse tal kunne dog nok reduceres noget. Man havde tidligere spurgt fængselsinspektørerne, hvor mange de anså for egnede til ophold i særfængsel eller forvaringsanstalt. Det gav væsentligt lavere tal. Belægget i interneringsanstalten på Sundholm var heller ikke tilnærmelsesvist så højt.

'1 fremstillingen her anvendes uanset tidspunktet terminologien "særfængsel" og "forvaring". Disse navne erstattede i 1961 de oprindelige "psykopatfængsel" og "psykopatforvaring".

5) Anf. st. s. 18.

når de begåede forbrydelser kunne antages at ville medføre en straffetid af mindst 1 år, samt om, at alle sådanne sager skulle forelægges rigsadvokaten.

Forventningerne vedrørende forvaring byggedes navnlig på erfaringerne fra Sundholm. Dog regnede man med et noget ændret belæg. Dels ville forvaringsanstalten i kraft af den større sikkerhed kunne huse meget farlige folk, dels ville det være muligt at dømme til forvaring adskillige forbrydergrupper hørende til ejendomsforbrydernes klasse, som efter interneringsloven trods deres sociale farlighed ikke kunne dømmes til internering, navnlig indbrudstve af forskellig art; dog måtte den store majoritet af disse forbrydergrupper antages at ville blive dømt til arbejds- hus eller sikkerhedsforvaring, såfremt der blev tale om deres internering. '

Anbefalingerne vedrørende særfængsel blev nøje fulgt af rigsadvokaten, der havde været udvalgets formand, i cirkulære nr. 260 af 7. december 1932 angående særbehandling af visse lovovertrædere. 7.)

6) Anf. st. s. 19.

1)

"Psykopatfængslets anvendelse må knyttes til følgende forudsætninger: 1) at den pågældende er erkendt som **psykopat**, 2) at han må anses egnet til påvirkning gennem straf, 3) at det efter arten og omfanget af den pågældendes psykopati må anses utilrådeligt at søge ham påvirket gennem almindelig straf, hvorimod den efter individualiteten særlig indrettede og for sådanne psykopater særlig egnede påvirkning gennem psykopatfængsel må anses for indiceret, samt 4) at den in concreto forskyldte straf ikke kan ventes at ville blive kortere end 1 år og normalt ikke overskride 3 år. De i forudsætning nr. 4 indeholdte minimal- og maksimaltider er begrundet henholdsvis ved, at den i psykopatfængslet gennemførte psykoterapeutiske behandling ikke kan antages at ville egne sig for personer, der kun for en kortere tid kan underkastes sådan behandling, og det på den anden side ikke kan ventes, at en fange med udbytte kan undergives påvirkning af psykopatfængslets system ud over et forholdsvis kort åremål

Det følger af det anførte, at anvendelsen af psykopatfængsel som regel ikke bør anvendes over for personer, der allerede tidligere har været underkastet sådan straf og herunder har været anbragt 3 sammenhængende år i **psykopatfængsel.**"

Det blev desuden foreskrevet, at alle sager, hvor der kunne blive spørgsmål om særfængsel, skulle forelægges rigsadvokaten.

DIAGRAM 1. Antal domme til forvaring og særfængsel. 1933-1969. Mænd.

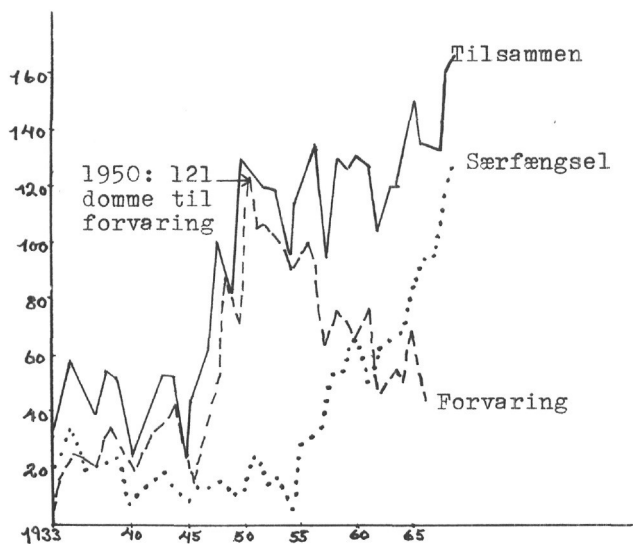
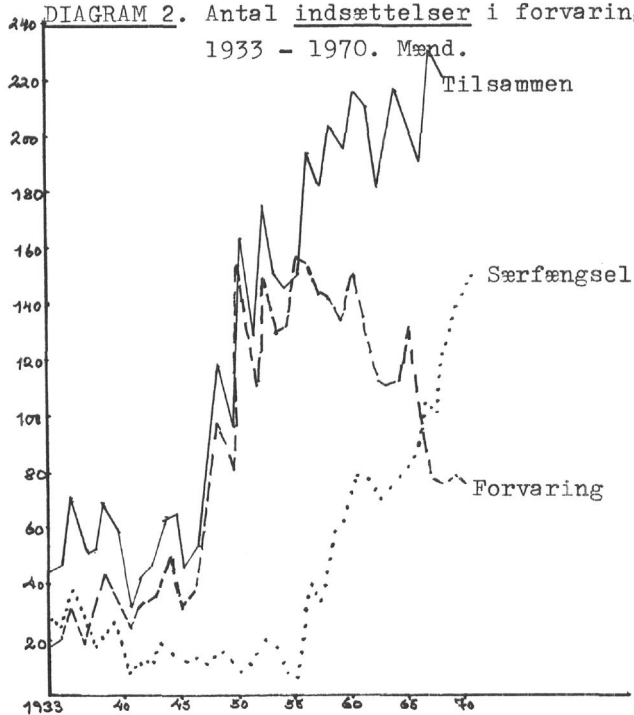
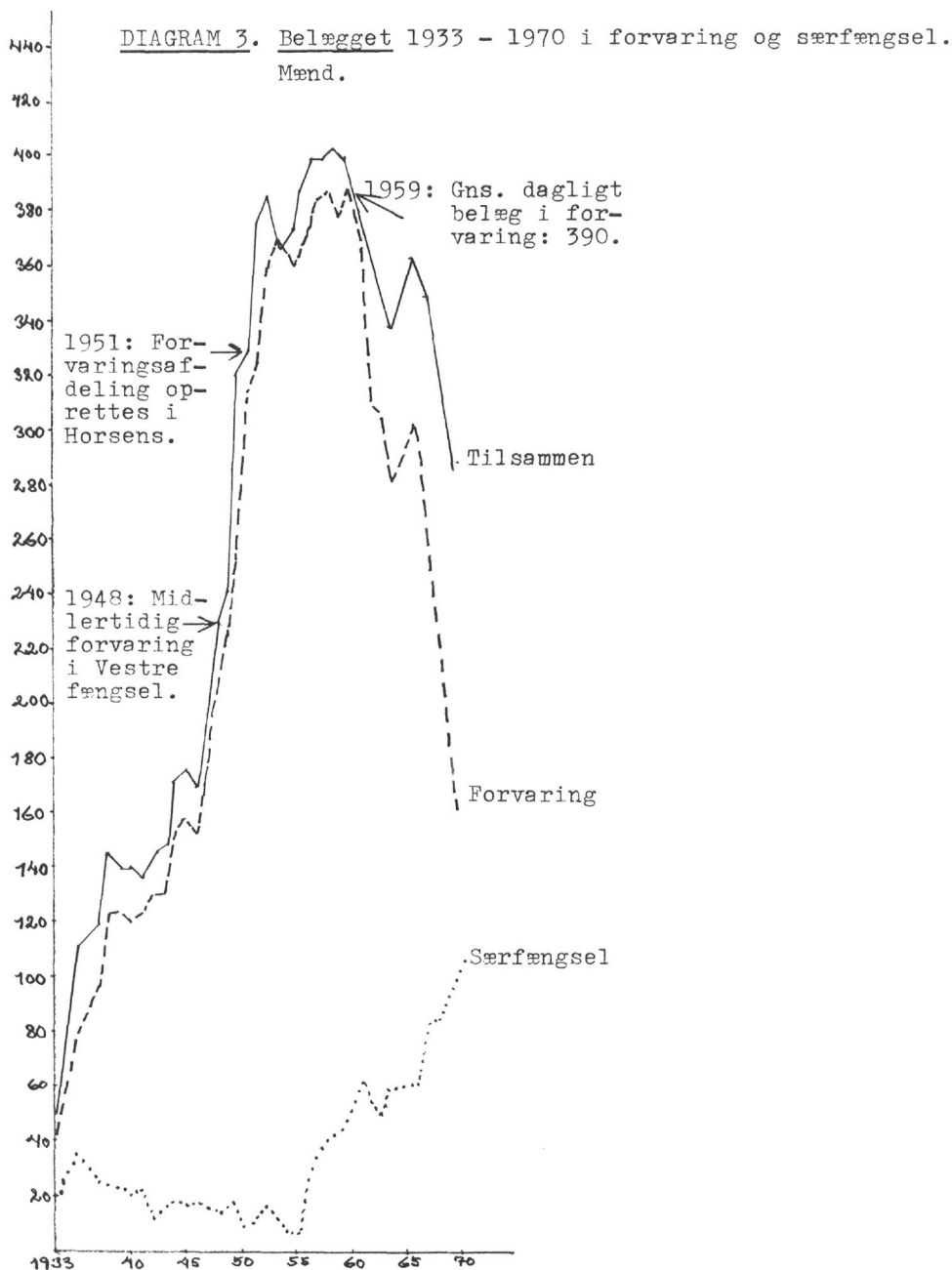

DIAGRAM 2. Antal indsættelser i forvaring og særfængsel 1933 - 1970. Mænd.

År	DIAGRAM 1.*			DIAGRAM 2.**			DIAGRAM 3.***		
	Domme			Indsættelser			Belæg		
	Forv.	Særf.	Tils.	Forv.	Særf.	Tils.	Forv.	Særf.	Tils.
1933	5	23	28	19	27	46	41	11	52
1934	19	24	43	22	25	47	55	27	82
1935	25	36	61	32	40	72	77	35	112
1936	22	25	47	21	29	50	89	29	118
1937	19	18	37	32	18	50	97	24	121
1938	36	21	57	47	24	71	123	23	146
1939	26	25	51	32	27	59	122	19	141
1940	17	6	23	26	8	34	119	21	140
1941	24	10	34	32	12	44	124	11	135
1942	32	14	46	36	13	49	130	15	145
1943	36	19	55	46	19	65	129	18	147
1944	43	12	55	53	16	69	154	17	171
1945	13	9	22	33	14	47	158	16	174
1946	31	15	46	41	16	57	152	17	169
1947	51	15	66	73	13	86	177	15	192
1948	86	17	103	101	18	119	218	13	231
1949	70	9	79	85	12	97	230	15	245
1950	121	11	132	158	8	166	313	6	319
1951	103	22	125	122	14	136	323	7	330
1952	105	15	120	210	21	231	359	15	374
1953	101	18	119	131	18	149	374	11	385
1954	89	4	93	134	8	142	359	6	365
1955	92	27	119	156	7	163	369	5	374
1956	102	32	134	155	40	195	383	26	409
1957	60	36	96	144	37	181	385	37	422
1958	76	53	129	142	60	202	377	43	420
1959	73	54	127	133	61	194	390	43	433

År	Domme			Indsættelser			Belæg		
	Forv.	Særf.	Tils.	Forv.	Særf.	Tils.	Forv.	Særf.	Tils.
1960	63	69	132	152	65	217	375	44	419
1961	79	48	127	129	78	211	345	53	398
1962	45	63	108	115	79	194	312	63	375
1963	54	65	119	111	71	182	304	51	355
1964	50	69	119	113	79	192	278	59	337
1965	70	82	152	131	86	217	292	59	351
1966	42	93	135	93	106	199	303	61	364
1967	39	93	132	88	106	194	264	84	348
1968	40	122	162	85	127	212	230	84	314
1969	37	131	168	90	140	230	195	98	293
1970				69	151	220	160	111	271

*) Kilde: Kriminalstatistik 1933-1968 og (for så vidt angår 1969) meddelelse fra Danmarks Statistik.

**) Kilde: Fængselsvæsenets årsberetninger 1933-1967 og (for så vidt angår 1968-1970) meddelelse fra direktoratet for fængselsvæsenet.

***) Tallene gælder gennemsnitligt dagligt belæg. Dog er i mængde af andre tal anvendt tallene for hensiddende ved årets udgang for forvaring i perioden 1933-1953.

2.1.2. Udviklingen indtil 1945.

Særforanstaltningerne blev i perioden 1933-1945 anvendt i mindre omfang end ventet i 1931-betænkningen. Som det fremgår af diagram 1 svingede det samlede antal domme nogenlunde konstant omkring 40. Anvendelsen af særfængsel viste en faldende tendens, anvendelsen af forvaring var stigende.

Det blev hurtigt klart, at særfængsel var sidste trin i den kriminelle karriere før forvaring for visse psykopater. / Klient-

8) Jfr. Wandøll i DKF 25. årsmøde (København 1934) s. 108: "Man bør ... med al den alvor, som fængslets rammer muliggør, i præventivt øjemed indprente psykopatfængselsfanger, at deres undtagelsesstilling som psykopater i tilfælde af tilbagefald let kan medføre deres anbringelse i forvaringsanstalt på ubestemt tid."

teilet i **særfængsel** var derfor gennemgående yngre end i forva-
ring.⁹⁾

Der skete en vis glidning i formålet med særfængsel. Cirkulære 260/1932 havde peget på behandlingsmæssige hensyn. Men i rigsadvokatens cirkulære nr. 162 af 15. september 1934 referedes en udtalelse fra retslægerrådet, i hvilken dette havde peget på, at psykopaternes fjernelse fra de almindelige fængsler gav bedre arbejdsro i disse; under henvisning til denne udtalelse blev minimumstiden sænket til 1 år.

9) Se Stürup & Ebbe i **NTfS** 1945.96.

"I den forløbne tid har det vist sig uheldigt, at **psykopat-**fængsel kun anvendes, når den straf, der skal udstås, bliver mindst 1 år, idet der har foreligget flere tilfælde, hvor straffen for de af en tiltalt begåede lovovertrædelser ikke har kunnet nå op til 1 år, men hvor den tiltalte har været bedst egnet for den mere individualiserende og psykiatriske behandling i psykopatfængsel, selv indenfor et kortere tidsrum end 1 år.

Under hensyn hertil har retslægerrådet i skrivelse af 8. juni 1934 henstillet, at der åbnes adgang til idømmelse af psykopatfængsel også for sådanne psykopatiske lovovertrædere, der vel efter deres lovovertrædelser ikke idømmes 1 års straf (eller mere), men dog straf på 1 år eller derover.

Retslægerrådet har som motivering heraf dels påberåbt sig, at nogle af de lovovertrædere, der i denne forbindelse er tale om, har været af en sådan lettere psykopatisk støbning, at netop derfor dem den mere individualiserende og psykiatriske behandling i psykopatfængslet selv indenfor et kortere tidsrum end 1 år, kunne formodes at have påvirket dem gunstigere og afstivet dem mere moralsk end den mere forskelsløse behandling i den almindelige fængselsafdeling. Dels har rådet, som det vigtigste synspunkt, fremhævet, at anbringelsen af visse psykopatiske lovovertrædere vel sikkert i første række tilsigter at undergive dem en efter deres sjælelige egenart særlig affasset og derfor formentlig virksommere pønitentiær behandling, men at et andet hensyn, som også kom stærkt frem under forhandlingerne i "Psykopatkommissionen" ved disse lovbyrderes fjernelse fra den almindelige fængselsafdeling var at skabe mere ro og ensartethed i dennes arbejde med de sjæleligt væsentlig normale fanger. Videre udtaler rådet: "Det er psykopaternes ubeherskede følelsesekspllosioner, deres sårbare og ofte stridbare sind og letvakte forurettelsesfølelse, deres impulsivitet og hensynsløshed i tilfredsstillelsen af deres begær, ikke sjældent deres positive ondsindethed og skadelyst eller udtalte moralske brutalitet, og endelig deres tilbøjelighed til psykotiske fængselsreaktioner, der i så høj grad har betinget kravet fra fængselsvæsenet om særanstalter for disse såre vanskelige alumner. Hvor man da får at gøre med sådanne psykopatiske lovovertrædere, må det synes noget formalistisk alene at lægge vægt på omfanget af den straf, der nu tilfældigvis kan idømmes dem, og ikke på den sjælelige abnorm-

Den ringe anvendelse af særfængsel må navnlig tilskrives retslægerådet. Det blev sjældent anbefalet og i givet fald først og fremmest over for psykopater, der havde meget svært ved at tilpasse sig i et almindeligt fængsel. ' /

Ikke blot retspsykiaterne, men også juristerne, forholdt sig skeptisk over for særfængslet. Fængselsinspektør **Wandall** forholdt sig i 1934 kritisk over for den korte varighed af opholdene i særfængsel.¹²⁾ Professor Krabbe kritiserede ved flere lejligheder, at domstolene lagde så stor vægt på proportionalitetsprincippet ved udmåling af særfængselsstraffe.⁵⁾

'tilstand, der vil gøre dem til kors på en almindelig fængselsafdeling.'

Da disse betragtninger kan tiltrædes, vil der være at foretage følgende ændring side 6 ad b. linie 1: "1 år" ændres til "6 måneder".

11) Se **Stürup & Ebbe** i **NTfS** 1945.93. Denne indstilling afspejles også i lærebogen i retspsykiatri, H. Helweg: Den retslige psykiatri i kort omrids, 2. udg. (København 1949 - 1. udg. 1939) s. 26:

"(T)endensen går dog indenfor retslægerådet i retning af i almindelighed at tilråde almindelig straf overfor strafegnede psykopater, og kun henviser til psykopathfængslet i sådanne tilfælde, hvor det drejer sig om stærkt uligevægtige, explosive personer, som ved hysteriske anfald, affektexplosioner, demonstrative selvmordsforsøg og lignende handlinger i høj grad vanskeliggør almindelig fængselsbehandling og nødvendiggør særligt psykiatrisk instrueret tilsyn.

Det store flertal af strafegnede psykopater tåler godt almindeligt fængselsophold, ja mange falder til ro netop ved det regelmæssige og ret strenge regimen. Ja overfor adskillige psykopater er det direkte uheldigt at give dem en strafmæssig undtagelsesstilling, da denne let afgiver jordbund for udvikling af hysteriforme reaktioner.

Retslægen bør altså være temmelig tilbageholdende med at anbefale **psykopathfængsel**. Hertil er der så **meget** mere anledning, som en foretagen fejlplacering kan rettes."

12) **DKF** 25. årsmøde (København 1934) s. 105. Indtil Herstedvester stod færdig i 1935, befandt særfængslet sig på Vridsløselille.

13) **NKÅ** 1938.300 f og **NKÅ** 1940-41.197 f.

2.1.3. Eksplosionen i anvendelse af forvaring:

I tiden fra 1945 til ca. 1950 skete der en voldsom udvikling i anvendelsen af forvaring (se diagram 1). Det årlige antal forvaringsdomme mere end tredobledes i disse år. Bag den øgede anvendelse af forvaring lå givetvis en stigende tiltro til denne foranstaltningens behandlingsmæssige muligheder hos retslægerrådet og anklagemyndigheden.¹⁴⁾ Tiltroen skyldtes givetvis Georg K. Stürup, der siden 1942 har været overlæge på Herstedvester. I en lang række artikler fra 1945 og fremefter har han beskrevet behandlingen i Herstedvester. ', '

Det store antal domme gav anledning til et øget belæg (se diagram 3). Herstedvester var bygget med ca. 150 pladser. I slutningen af 1948 oprettede man en midlertidig forvaringsafdeling i Vestre fængsel. Da stigningen fortsatte, besluttede man sig i slutningen af 1951 til at oprette en ny forvaringsanstalt i Horsens. '

'Det er vanskeligt at afgøre, hvilke sanktioner forvaring erstattede. Aude, J 1969.177, mener, at der var tale om en forskydning fra anvendelse af arbejds hus til anvendelse af forvaring.

- 15) Stürup blev først i 1954 tilforordnet sagkyndig ved retslægerrådet og fra 1961 medlem af dette.
'Den første større artikel var Stürup og Ebbe: Særbehandling af kriminelle psykopater i Danmark. NTfS 1945.71-117. Se i øvrigt bibliografien i Stürup: Forvaringsanstalten i Herstedvester. Beretning om arbejdet 1935-1951. (København 1959).
- 17) På det tidspunkt var der ikke udarbejdet nogen egentlig recidivstatistik. De første mere systematisk indsamlede **recidiv**-tal blev først gjort tilgængelige i 1959 i Stürup: Forvaringsanstalten i Herstedvester. Beretning om arbejdet 1935-1951 (København 1959). - Nogle ganske få tal er dog givet af Krabbe i NKÅ 1940-41 s. 196. Reiter har i NTfS 1942.106 ff. givet nogle recidivtal; han konkluderer (s. 115), at recidivet er forbavsende lille.
- 18) 'Ved betænkning om oprettelse af et kriminalasyl for psykisk abnorme lovovertrædere (København 1949), der er blevet til på initiativ af Stürup, havde man anbefalet at indrette en anstalt, der skulle rumme alle, som i medfør af strfl. §§ 16 og 17, jfr. 70, bortset fra åndssvage, dømtes til internering. - Bl.a. på grund af overbelægningen i forvaringsanstalten blev denne plan aldrig realiseret, se betænkning 450/1967 s. 15.

2.1.4. Kritikken sætter ind.

Den udstrakte anvendelse af forvaring, herunder også over for berigelsesforbrydere med kriminalitet af mindre omfang, gav imidlertid grobund for et af de stående kritikpunkter over for forvaringsinstituttet: at opholdstidens længde i visse tilfælde bliver ude af proportion med den begåede lovovertrædelse.

Allerede i 1951 offentliggjorde K. Kirchheiner - den ~~davæ-~~rende statsadvokat ved Højesteret - en kritisk artikel. ' Han pegede på, at "**ubestemtheden** er en betydelig psykisk belastning, en ekstra "straf"". Han medgav, at man til en vis grad må opgive proportionalitetsprincippet, når man går over til de moderne individualiserede behandlingsformer, "men med mine bemærkninger ønsker jeg at pege på, at man ikke uden mulighed for **vilkårlig-**hed kan slippe denne forbindelse i alt for høj grad". Han illustrerede sine synspunkter med en del eksempler, dels et par tilfælde, hvor domstolene - efter hans mening med rette - havde undladt at følge et forslag om forvaring for mindre betydelig berigelseskriminalitet, dels nogle eksempler på, at tidsubestemte sanktioner var anvendt i for vidt omfang.

Desuden angiver han nogle tal, der tyder på, at retsmyndighederne omkring 1950 slår bremse i; ' disse er stillet op i nedenstående oversigt:

Retsmyndighedernes stilling til forvaring. 1948-50.

	Forvaring anbefalet af RR	Alm. fængsel påstået af anklagemynd.	Alm. fængsel idømt
1948	104	9	14
1949	97	9	18
1950	159	24	29

19) Er der betænkeligheder ved udviklingen i den moderne kriminalitetsbekæmpelse? NTFK 1951.195-202.

20) 'En væsentlig mangel ved redegørelsen er dog, at det ikke angives, hvor mange sager der har været forelagt retslægerådet; Dette har anklagemyndigheden jo en ganske afgørende indflydelse på.

Oversigten giver for det første et vist indtryk af retslægerådets stigende tilbøjelighed til at anbefale forvaring. I 1949 kan man måske sige, at domstolene tog et svagt initiativ i retning af at bremse anvendelsen af forvaring; i ikke mindre end 9 tilfælde fulgte domstolene ikke anklagemyndigheden (mod 5 både i 1948 og i 1950). I 1950 synes anklagemyndigheden selv at have slået bremse i; i 24 tilfælde (de foregående år kun 9 tilfælde) fulgte den ikke retslægerådets forslag om forvaring.

I begyndelsen af 1950'erne lå antallet af forvaringsdomme derefter nogenlunde konstant omkring 120.

2.1.5. Særfængslets renaissance. 21)

Antallet af særforanstaltninger over for psykopater har siden ca. 1950 ligget nogenlunde konstant, måske dog med en svagt stigende tendens, jfr. diagram 1 og 2. 22), 23). Men siden 1954 har særfængsel på bekostning af forvaring tegnet sig for et stadig større antal domme. På grund af de langt kortere interneringstider i forvaring har belægget ved særforanstaltningerne været stærkt faldende gennem 60'erne.

Stigningen i antallet af domme til særfængsel satte ind nogenlunde samtidig med, at dette i 1955 flyttedes fra Herstedvester til Horsens. I Horsens gav man udtryk for, at man mente, at der var gode behandlingsmuligheder forbundet med særfængsel. Behandlingen i særfængslet i Horsens adskilte sig ikke fra forvaringsbehandlingen samme sted, bortset fra opholdets varighed og tidsubestemtheden.

21)

'Se hertil bl.a. Le Maire: Psykopatfængslet i støbeskeen, Nordisk Psykiatrisk Tidsskrift 1963 s. 123-134 (et foredrag fra 1960).

" 'Antallet af indsættelser (diagram 2) er det mest korrekte udtryk for tilstanden, selv om man i almindelighed hæfter sig ved antallet af domme; antallet af disse ligger omkring 180 om året.

23)

'Antallet af domme til forvaring toppede i 1950, antallet af indsættelser i forvaring i 1952. Overraskende nok toppede belægget først i 1959 (se diagram 3); det må skyldes en forlængelse af forvaringstiderne.

24)

'Se nedenfor i note 25 og Sachs og Widmer i NTfK 1960 s. 130 ff,

Initiativet til den øgede anvendelse af særængsel er kommet
25)
fra anklagemyndigheden. I en mængde tilfælde, hvor retslægerådet har anbefalet forvaring, har den påstået særængsel. Sammen med den ændrede indstilling til særængsel synes minimumsgrænsen på 1 år at være vendt tilbage.

Den øgede anvendelse af særængsel frem for forvaring vandt
25) **Rigsadvokatens** meddelelsesblad 1958 nr. 10 pkt. 4: "Af de 28 mænd, der i 1957 blev idømt psykopatfængsel, er det kun i et mindre antal tilfælde, at motiveringen for påstanden om anvendelse af psykopatforvaring (skal vist være: -fængsel) har været et sådant særligt udtalt behov for afsoning under umiddelbart psykiatrisk tilsyn (som i U 1958.521H). Hovedparten af de til psykopatfængsel dømte er personer, der af retslægerådet er fundet strafuegnede og anbefalet anbragt i psykopatforvaring, men hvor enten den tidligere kriminalitet eller den til pådømmelse foreliggende kriminalitet ikke er fundet tilstrækkelig grov til dom til forvaring på ubestemt tid, eller hvor delinkventens ungdom gjorde en sådan foranstaltning særligt betænkelig. Psykopatfængsel er i disse tilfælde foretrukket for almindelig straf ud fra den betragtning, at psykiatrisk behandling var ønskelig og uanset behandlingens tidsbestemthed ikke hensigtsløs, en opfattelse, som deles af overlægen ved psykopatanstalten i Horsens, hvor afsoningen af psykopatfængselsstraffene finder sted.

Det tilføjes, at jeg fra direktoratet for fængselsvæsenet har fået underretning om, at tilsynet med prøveløsladte og forsorgsarbejdet i øvrigt udøves på samme intense måde over for dem, der er dømt til psykopatfængsel som over for dem, der er idømt psykopatforvaring."

Retslægerådet er muligvis mere skeptiske indstillet over for tilsynet i tilknytning til særængsel, jfr. RÅ 1964.94: "**....effektiviteten** af et tilsyn med henblik på at forebygge kriminelt recidiv i høj grad afhænger af den modning og stabilisering af den kriminelles personlighed, som ikke sjældent kan opnås gennem et længerevarende, tidsubegrænset forvaringsophold, medens det er lidet sandsynligt, at et sådant resultat i det foreliggende tilfælde vil kunne opnås inden for et forud fastlagt, tidsbegrænset ophold i særængsel."

26) **Rigsadvokatens** meddelelsesblad 1958 nr. 10 pkt. 4: "Som bekendt er det efter praksis i reglen en forudsætning for anvendelse af psykopatfængsel, at den effektive straffetid, det vil sige den idømte straf med fradrag af varetægt, men med tillæg af eventuel reststraf for ældre sager, bliver mindst 1 år. Denne hovedregel fraviges i visse tilfælde, hvor delinkventen har psykiske brist, der i særlig grad indicerer, at afsoningen sker under umiddelbart psykiatrisk tilsyn."

gennemgående bifald blandt jurister.²⁷⁾ I 1968 fandt man det på grund af det stadig større belæg i særfængsel nødvendigt at indføre særfængsel påny i Herstedvester.

7) Se således Hurwitz i NTfK 1957.256: "Et generelt synspunkt jeg gerne vil fremhæve med henblik på anvendelsen af frihedsberøvende særforanstaltninger på ubestemt tid er, at sådanne foranstaltninger altid bør være betinget af, at der dels er et klart behandlingsbehov, som ikke kan tilgodeses gennem ordinær frihedsstraf, dels foreligger en hertil svarende **behandlingsmulighed**. . . . Også i øvrigt må der advares mod en for vidt dreven anvendelse af tidsubestemte foranstaltninger. Selv om et behandlingsformål konsekvent og ensidigt taget i betragtning måtte lede til, at der blev givet afkald på en forhåndsfastsættelse af bestemte tidsgrænser, kan dette ikke i sig være ubetinget afgørende. Behandlings- eller sikkerhedshensynet må afvejes mod humanitetshensyn og hensyn til at beskytte den enkelte lovovertræder mod urimelige følger af hans handling. Det er derfor - omend måske ikke "konsekvent", så dog - reelt velbegrundet, når f.eks. danske domstole vægrer sig ved at idømme en lovovertræder psykopatforvaring (på ubestemt tid), dersom der ikke er et rimeligt forhold, en vis proportionalitet, mellem det begåede forholds grovhed og farlighed på den ene side og foranstaltningens alvor og varighed på den anden side. I erkendelse heraf er man i nyere dansk domspraksis gået over til i videre omfang end hidtil at anvende psykopatfængsel i på forhånd udmålt tid fremfor **psykopatforvaring på ubestemt tid.**"

Retslægerådet er næppe helt enig i kravet om behandlingsmuligheden, se årsberetningen 1961.84: "Blandt de forvarede findes således en ret stor gruppe personer, der ikke kan placeres andre steder og overfor hvem psykiatrisk behandling ikke i første række kan forventes at give positive resultater. Overfor sådanne personer må hovedopgaven være forvaring, idet man må formode, at de straks eller hurtigt efter en løsladelse vil falde tilbage til deres tidligere kriminalitet og gøre dette netop i kraft af deres afvigende sjælelige struktur. Såvel anbringelse som genanbringelse i forvaringsanstalten vil således principielt kunne komme på tale, uden hensyn til om behandlingsmæssige resultater skønnes opnåelige. Imidlertid må det fremhæves, at genindsættelser af relativ kort varighed kan give behandlingsresultater, idet der hos en forvarret, som har haft fiasko under prøveudskrivningen, kan være skabt grundlag for selverkendelse og en modtagelighed for behandling, som ikke fandtes ved den tidligere indsættelse."

Dog viser Widmer i J 1963.282, at retslægerådet fra 1958-59 til 1962 er blevet lidt mere tilbøjelig til at anbefale sær-fængsel.

2.1.6. Sammenfatning.

Udviklingen har været **den**, at man i begyndelsen af den nye straffelovs tid, i perioden 1933-45, kun anvendte særforanstaltningerne i beskedent omfang, ved ca. 40 domme om året. Anvendelsen af særfængsel svandt hurtigt ind til en halv snes domme om året.

I årene 1945-50 fik forvaring et voldsomt opsving, og siden da har anvendelsen af særforanstaltningerne ligget på et nyt niveau, ca. 180 indsættelser (eller ca. 120 domme) om året. Opsvinget for forvaring var forårsaget af retslægerådets stigende tiltro til denne institution, en tiltro der skyldtes overlæge Stiirup's arbejde for at gøre forvaringsanstalten til en behandlingsinstitution. I 1950 synes retsmyndighederne at have bremset retslægerådet. Dette år toppede antallet af forvaringsdomme, og anklagemyndigheden undlod i kendeligt omfang at nedlægge påstand om forvaring, hvor denne var anbefalet af retslægerådet.

Retsmyndighedernes begrundelse for at slå bremserne i var de to synspunkter, der også siden har spillet den væsentligste rolle i kritikken af forvaring. Dels anses tidsubestemtheden for en alvorlig belastning, nærmest i sig selv en ekstra "straf". Dels består forvaring i en frihedsberøvelse, der er langvarig og i visse tilfælde kan komme til at stå i misforhold til lovovertrædelsens grovhed.

Det egentlige vendepunkt kom dog nok først omkring 1955, da særfængslet fik sin renaissance. Det faldt sammen med særfængslets overflytning til Horsens, hvor man - i modsætning til Herstedvester - har tillid til mulighederne for at motivere til **behand-**ling, selv om anbringelsen ikke er tidsubestemt. Den stadig stigende anvendelse af særfængsel kan tilskrives anklagemyndigheden; en påstand om særfængsel er hyppigt anklagemyndighedens svar på retslægerådets anbefaling af forvaring.

Nu er debatten om forvarings tidsubestemthed til en vis grad blevet kædet sammen med debatten om andre sanktionsformers **tids-**ubestemthed. Men under alle omstændigheder er baggrunden for § 17-undersøgelsen en udvikling, hvor særfængsel i ganske overvejende grad er ved at træde i stedet for forvaring.

2.2. Tidligere undersøgelser.

I dette afsnit skal kort refereres nogle tal fra tidligere danske undersøgelser vedrørende de grupper af løsladte, der indgår i denne undersøgelse. Nogen almindelig gennemgang af undersøgelser vedrørende løsladte fra statsfængsel er dog ikke foretaget, da disse ikke særskilt indeholder tal for løsladte henført under paragraf 17. Gennemgangen vil derfor i alt væsentligt omfatte undersøgelser vedrørende løsladte fra forvaring og sær-fængsel. Den vil koncentrere sig om de pågældende undersøgelseres statistiske beskrivelse af klientellet og recidivtallene; hvis recidivtal er angivet specielt for ejendomskriminelle,¹⁾ vil navnlig disse være genstand for interesse. Gennemgangen indeholder langt fra et dækkende referat af undersøgelserne; mange aspekter må lades urørte. Der vil således ikke blive gået ind på fremstillinger af terapien og kasuistikker. Nogle udtalelser lægger også vægt på terapiens betydning i sig selv,²⁹⁾ heller ikke denne side af sagen vil blive gjort til genstand for nærmere omtale.

¹⁾Om undersøgelsens begrænsning til kun at omfatte ejendoms-kriminelle - se nedenfor under 3.4.2.

²⁹⁾Se således Georg K. Sfdrup i NTfK 1969.204: "Selv om det skulle vise sig, at resultaterne ikke svarer til bekostningen, det arbejdet har kostet staten, og det den enkelte indlagte har ydet i afsavn og tårer, står een ting dog fast: den mere individualiserede behandling, disse berigelseskrimi-nelle har været undergivet, er i sig selv mere humanitært hensigtsmæssig end den stadigt og nødvendigvis standardise-rede fængselsbehandling."

2.2.1. Georg K. Stürup.

Georg K. Stürup: Forvaringsanstalten i Herstedvester.
Beretning om arbejdet 1935-1951. (København 1959).

Georg K. Stürup: Treating the "Untreatable".
(Baltimore 1968).

Georg K. Stürup; Psykopatiproblemer fra behandlingssyns-
punkt. Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1969,
s. 190-206.

Det er mest nærliggende at behandle ovenstående tre undersøgelser af overlægen ved forvaringsanstalten i Herstedvester under ét, da de i væsentligt omfang supplerer hverandre. Det første arbejde er, som det fremgår af titlen, en beretning om arbejdet i årene 1935-1951, d.v.s. de første 16 år efter anstaltens etablering i Herstedvester.³⁰⁾ Det indeholder en ret detaljeret statistisk beskrivelse af de i denne periode indsatte. Det andet arbejde er hovedværket om behandlingen. Det indeholder enkelte recidivtal. Det tredje er en gengivelse af et foredrag. I dette indgår levnedsløbsdiagrammer og recidivtal for berigelseskriminelle, indsat i årene 1954-1956.

Arbejdet fra 1959 er det, der indeholder flest af de tal, som man plejer at finde i en recidivundersøgelse. Her ar-

³⁰⁾I henhold til interneringsloven fra 1925 fungerede Sundholm som interneringsanstalt indtil da, se 1959-arbejdet, s. 29 ff.

³¹⁾Arbejdet er anmeldt af Waaben i J. 1960.197 ff. og af Nordskov Nielsen i NTfK 1960.256 ff. Anmelderne har en del kritiske bemærkninger til metoden. Generelt siges, at det indeholder uklare begrebsbestemmelser.

Der ankes over, at det ikke oplyses, hvorledes begreberne "væsentligste indsættelseskriminalitet" og "dominanskriminalitet" er benyttet, og heller ikke, i hvilket omfang der har foreligget (relativt) rene typer og kombineret kriminalitet.

Der efterlyses mere indgående opgørelser over de gennemsnitlige forvaringstider, udtrykt i år og dage for forskellige kategorier af domfældte.

Recidivbegrebet kritiseres. Der kan være gode grunde til at lade lovovertræderen forblive under prøveudskrivning på trods af ny kriminalitet, men tilbagefald er det ikke desto mindre, og en indgående recidivundersøgelse måtte analysere disse forhold. Nordskov Nielsen mener, at "det vist nok i

bejdes bl.a. med sondringen mellem dominanskriminalitet og indsættelseskriminalitet. Som dominanskriminalitet betragtes den kriminalitet, der har været den overvejende dominerende, når samtlige - også de tidligere - kriminelle forhold tages i betragtning. Som væsentligste indsættelseskriminalitet betragtes den form for kriminalitet, der skønsmæssigt må anses for at have været den væsentligste årsag til forvaringsdommen.

Såvel inddelingen efter dominanskriminalitet som efter indsættelseskriminalitet omfatter tre hovedgrupper, berigelseskriminelle, voldskriminelle og seksualkriminelle. Hvad der indgår i begrebet berigelseskriminalitet" fremgår af afhandlingens tabel 4. Det synes at svare til den officielle kriminalstatistik's begreb "ejendomskriminalitet". Blandt dominante berigere var i 1949-51 91% også indsat for berigelseskriminalitet, medens en lille del var indsat for volds- eller seksualkriminalitet. Alle, der havde berigelse som væsentligste indsættelseskriminalitet, var dominante berigere.

I 1949-51 (den sidste periode, for hvilken der foreligger opgivelser) var 68% af de førstegang-indsatte (N=194) dominante berigere. Disse 68% fordeler sig igen med 41% tyve, 19% svindlere og 8% polykriminelle.

Den største aldersgruppe blandt de dominante berigere er 25-29 årige. Af 425 berigere indsat i perioden 1935-51 var 188 (46%) under 30 år ved første forvaringsdom.

I 1959-arbejdet' / sammenlignes forskellige perioder med hinanden. De forvarede inddeles efter de perioder, i hvilke de er indsat: A-perioden (1935-1941, hvor Herstedvester etableredes), B-perioden (1942-1945, hvor der skete en frigørelse fra den nære

’ / et ikke helt ubetydeligt omfang forekommer, at en prøveudskrevets kriminalitet, selv om den er af en sådan beskaffenhed, at den for andres vedkommende ville medføre fængselsstraf, afgøres med tiltalefrafald i forbindelse med indskærpelse eller ændring af prøveudskrivningsvilkårene."

’ I 1968-arbejdet angives også recidivtal for 1. gangs indsatte i perioderne 1952-54 og 1955-57; de ligger mellem 40% og 43%. Desuden angives, at flere gange indsatte berigelseskriminelle har et recidiv på ca. 50%. - Med mindre Stürups recidivbegreb er meget snævert, er der ikke konsistens med fængselsvæsenets opgørelse for løsladte i årene 1956-59 (se nedenfor 2.2.5. i slutningen); disse tal ligger nemlig mellem 54,8% og 60,6%.

forbindelse med statsfængslet i Vridsløselille), C-perioden (1946-1948, hvor det socialpædagogiske arbejde blev udbygget) og D-perioden (1949-1951, hvor anvendelsen af forvaring blev så almindelig, at anstalten i Herstedvester blev overbelastet; dette førte i slutningen af 1951 til oprettelse af en forvaringsafdeling i Horsens). 33)

Det har ikke så stor interesse at sammenligne de totale recidivtal for disse perioder, da belæggets sammensætning i hvert fald med hensyn til kriminalitetsarten ændrer sig mærkbart gennem tiden 1935-1951. Men for dominante berigere alene angives følgende tal for recidivet efter 5 års observation:

1935-1941: 63%
 1942-1945: 59%
 1946-1948: 54%
 1949-1951: 51%

altså en entydigt faldende tendens.

Man bør dog udvise forsigtighed med at tage disse tal som udtryk for en reel forøgelse af behandlingens effektivitet. 34) Dels arbejdes der med et meget snævert recidivbegreb, således at ændringer i sanktionspraksis, f. eks. en øget anvendelse af vilkårsindskærpelse eller tidsbestemte sanktioner, vil kunne påvirke recidivfrekvensen i mærkbar grad. Dels er der i tidens løb sket ændringer i den almindelige recidivtilbøjelighed. Denne var størst under besættelsen, men faldt i hvert fald i de første 15 år efter denne. 35)

36) De enkelte perioder er indgående beskrevet i afhandlingen.

37) Det er muligvis heller ikke forfatterens hensigt, at opstillingerne skal forstås således. I sin indledning (s.1-2) gør han selv opmærksom på, at recidivtal kan påvirkes af ændringer i praksis med hensyn til tiltalefrafald eller med hensyn til, hvad der opdages, og på, at der i den forløbne årrække vil være tidsmæssigt betydelige variationer med hensyn til risikoen for ny kriminalitet.

38) Se Christiansen og Pål: Det mandlige recidiv i Danmark 1933-60, NTfK 1965, s.29 ff.

Desværre er mange af tallene i 1959-arbejdet aldrig ført længere op end til 1951. Som det fremgår nedenfor i afsnit 4 toganvendelsen af forvaring netop sit store opsving omkring 1950.

Forvaringstidens længde er ifølge 1968-arbejdet blevet reduceret væsentligt fra 1935 til 1957 for berigelseskriminelle. I 1949-1957 blev næsten 40% prøveudskrevet, inden der var forløbet to år fra dommen, og kun 4% blevtengere end 4 år. Det skal i denne forbindelse nævnes, at det intetsteds i de tre arbejder fremgår, hvor længe genindsatte forvarede opholder sig i anstalten.

Definitionen af recidiv er ifølge 1959-arbejdet, om der efter prøveudskrivning og videre frem har været anvendt "en ny foranstaltning af væsentlig karakter". Det oplyses, at det i de allerfleste tilfælde drejer sig om genindsættelser. I de nævnte arbejder er recidiv således - så vidt det kan ses - i alt væsentligt ensbetydende med tilbagevenden til Herstedvester. / Hvad 38)

der derudover regnes for recidiv, fremgår ikke. / Dog anføres, at tiltalefrafald ikke er registreret som recidiv.

Recidivtallet er normalt beregnet på 1. gangs prøveudskrevne. Ved den nærmere beregning tages hensyn til døde og til observationsperiodens længde.

For samtlige 1. gangs prøveudskrevne, indsat i forskellige perioder mellem 1941 og 1957 er recidivet beregnet til at ligge mellem 40% og 43% (1935-1941 dog 46%) i løbet af 5 år fra prøveudskrivningen. For dominante berigere angives recidivet i 1968-arbejdet at variere mellem 51% og 59% i forskellige perioder.

I 1969-undersøgelsen er yderligere en faktor taget i betragtning. Materialet af 83 prøveudskrevne med relativt ren

36) I 1968-arbejdet står der 1949-1951, men det er sikkert en trykfejl; ellers harmonerer oplysningerne ikke med 1959-arbejdets tal.

37) Ifølge Justitsministeriets skr. af 18.2.1953 og 1.2.1962 skal ny anbringelse i forvaring i almindelighed ske i den anstalt, hvor den pågældende tidligere har været anbragt.

38) I sin anmeldelse antager L. Nordskov Nielsen (NTfK 1960.259), at recidivbegrebet er det samme som i Georg K. Stiirup og Karen Berntsen: Tilbagefaldet i ny kriminalitet hos danske statsfængselsfanger (Menneske og Miljø 1948, s.197 ff.), d.v.s. ny straf til fængsel eller særforanstaltninger, der indebærer

berigelseskriminalitet er delt op i personer, der er alkoholiserede i større eller mindre grad, og personer, der ikke har noget alkoholproblem. Af den første gruppe (N=44) er 55% recidiveret 10 år efter indsættelsen, medens det kan gælde 36% af den anden gruppe (N=39)•

Af forvarede, der prøveudskrives 2. gang, vender ca. 50% tilbage, og det samme gælder ved yderligere prøveudskrivninger.

I undersøgelserne angives også et andet mål for resultaterne end de sædvanlige recidivtal. Det oplyses således, at der i almindelighed kun er 10% tilbage i anstalten på 10-årsdagen for den første indsættelse i forvaring. For berigelseskriminelle er det tilsvarende tal i 1969-arbejdet 16%. I Beretning om fængselsvæsenet i Danmark 1960 (Nyborg 1963), s. 48, angives yderligere nogle tal af samme karakter. Af de første 900, der blev anbragt i anstalten i årene 1935 - januar 1953 var pr. 1. april 1963 54 personer i anstalt. Af de 295 personer, der blev indsat i årene fra januar 1953 indtil udgangen af 1960, var der i forvaring som genindlagte eller ikke udskrevne pr. 1. april 1963 74 personer.

2.2.2. H. Alois Widmer.

H. Alois Widmer: Nogle oplysninger om forvaringsklientellet i Horsens. J. 1962 s. 94 ff.

H. Alois Widmer: Psykopatfængslet i Horsens - foreløbige erfaringer, belyst ved undersøgelse af 118 personer, der første gang afsoner psykopatfængsel. NTFK 1960 s. 135 ff.

H. Alois Widmer: Nogle oplysninger om behandlingen i sær-fængslet, belyst gennem en recidivundersøgelse. J. 1962 s. 319 ff.

H. Alois Widmer: Om domstolenes anvendelse af sær-fængsel. J. 1963 s. 279 ff.

Ovenstående fire artikler af den daværende assisterende overlæge ved forvaringsanstalten og sær-fængslet i Horsens bringer forskellige oplysninger om forvarings- og sær-fængselsklientellet i anstalten ca. 1958-1963.

28)
) frihedsberøvelse. Dette harmonerer dog ikke med ballene, se note 52.

Den førstnævnte artikel giver nogle konkrete oplysninger om indsættelser og løsladelser fra forvaring, om de forvaredes kriminalitet og om forvaringstiden m.v..

De øvrige arbejder belyser behandlingen i særfængslet gennem en undersøgelse af forekomsten af en række sociale og mentale faktorer hos klientellet og dets kriminelle belastning, samt en undersøgelse af recidivet for løsladte fra særfængslet. Den sidstnævnte artikel, der kan betragtes som supplerende i forhold til de øvrige, lægger hovedvægten på en belysning af, hvilke kategorier af personer domstolene vil idømme særfængsel.

Oplysningerne om forvaringsklientellet er fra årene 1961 og 1962. Det drejer sig om i alt 243 forvarede - nemlig de i 1961 prøveudskrevne (82), og samtlige personer, der pr. 1. januar 1962 befandt sig i forvaringsanstalten (161).

Om den første del af materialet - de 82 prøveudskrevne - oplyses, at de var blandt i alt 99 forvarede, hvis sager i 1961 blev forelagt retten til afgørelse af spørgsmålet om prøveudskrivning. De 82 personer, som retten løslod, var alle af anstalten indstillet til prøveudskrivning, dog i 6 tilfælde ikke uden, at man havde givet udtryk for nogen betænkelighed. De resterende 17 personer havde retten afslået at løslade, heraf 8 tilfælde, hvor anstalten i udtalelsen til retten ikke kunne anbefale udskrivning, 4 tilfælde, hvor anstalten havde udtalt, at noget talte for, noget imod løsladelse, samt endelig 5 tilfælde, hvor anstalten ville anbefale udskrivning.

En væsentlig del af fremstillingen omhandler oplysninger om anstaltsopholdets varighed (forvaringstiden). I denne **sammenhæng har det navnlig interesse**, når den er angivet særskilt for forvarede med ejendoms kriminalitet som indsættelsesgrundlag. Dette er tilfældet for de 67 (af 82) løsladte. Om disse oplyses følgende:

Forvaringstiden for 67 løsladte med ren ejendoms kriminalitet som indsættelsesgrundlag:

4 mdr. - 1 år	9
1 år - 2 år	24
2 år - 3 år	23
3 år - 4 år	8
4 år - 5 år	2
7 år	1
I alt	67

Det ses, at 11 har haft en forvaringstid på mere end 3 år. For 2 personers vedkommende må varigheden dog ses i relation til, at de under opholdet er undvejet og herunder har begået ny kriminalitet. 5 var indsat for indbrudstyverier til værdi over 10.000 kr., én person var pistolbevæbnet tyv. Endelig var 3 personer indsat for relativ beskedne kriminalitet. Om disse tre nævnes, at der er tale om kroniske kriminelle med meget tæt kriminalitet gennem henholdsvis 30, 27 og 10 år. Den gennemsnitlige forvaringstid for de 67 løsladte var knap 2 år og 1 måned.³⁹⁾

Den anden del af materialet er som nævnt 161 personer, der pr. 1. januar 1962 befandt sig i forvaring i Horsens. Om disse oplyses, hvor længe opholdet indtil da havde varet:

39) Om forvaringstiden for løsladte med anden kriminalitet som som indsættelsesgrundlag anføres, at der gennemgående er tale om længere opholdstider end for ejendoms kriminelle. I materialet indgår 5 sædelighedskriminelle (heraf 2 "rene" sædelighedskriminelle). Forvaringstiderne for disse opgives **til:** 1 år 9 mdr., 1 år 11 mdr., 4 år 8 mdr., 7 år 2 mdr. og 10 år 3 mdr.

Kun to personer har af retten været genindsat i forvaring alene på grund af vilkårsovertrædelse. Begge er atter blevet løsladt på mindre end ét år.

De forvarede, der i 1961 er løsladte efter direkte tilbageførelser, er ikke medtaget i materialet.

Forvaringstiden for 161 personer i forvaring pr. 1. januar 1962:

0 år - 1 år	57
1 år - 2 år	52
2 år - 3 år	29
Over 3 år	23
I alt	161

I materialet indgår 100 "rene" egendomskriminelle. Ingen af disse har haft opholdstider på mere end 3T år, bortset fra en undviger med fornyet omfattende kriminalitet under undvigelsen.

Den første af særfængselsundersøgelserne⁴⁰⁾ omhandler 118 særfængselsfanger, nemlig samtlige 1. gangs-afsonere (d.v.s. første gang i særfængsel), der i tidsrummet 1. februar 1958 - 1. december 1959 opholdt sig i anstalten.

Formålet med undersøgelsen har været et forsøg på at belyse, hvilke personer særfængslet har modtaget. Ud fra akter, journaler og erklæringer har man forsøgt at aftegne et billede af personerne og deres livsløb, således som det har taget sig ud på domsafsigelsens tidspunkt. Der skal kort gengives nogle resultater af undersøgelsen:

Aldersfordeling. 67% af de 118 personer var under 28 år med et tydeligt toppunkt af 23- og 24-årige, der tilsammen udgjorde 27,1%. Kun 8,4% var over 40 år.

Indsættelses-kriminaliteten. 78% var indsat for berigelses-kriminalitet, 11,2% for sædelighedskriminalitet og 10,8% fordelte sig på anden kriminalitet.

De idømte straffetider. 6,9% havde fået udmålt straffe under 1 år, 84,7% 1-2 år og 8,4% over 2 år.

Opholdets varighed. Gennemsnitstallet for opholdet i særfængslet var 10 måneder. En sammenligning med den gennemsnit-

⁴⁰⁾ På denne undersøgelses tidspunkt var benævnelsen psykopat-fængsel (jfr. artiklens titel ovenfor s 6). For nemheds skyld brudes her konsekvent betegnelsen særfængsel.

lige forvaringstid for 1. gangs-indsatte berigelsesforbrydere (2 år 4 mdr.) viser, at der er omtrent tre gange så lang tid til behandling af forvarede.

Retslægerådets vurdering af strafegnethed. Der foretages en gruppering af retslægerådets udtalelser (10 grupper). På grundlag heraf opstilles følgende sammenfattende oversigt:

Uden tvivl strafuegnet	63'
Strafegnethed tvivlsom	40
Strafegnet	6
Ikke forelagt retslægerådet	9
I alt	118

Retslægerådets sanktionsanbefaling. I 91 tilfælde har retslægerådet anbefalet særsanktioner. I 18 tilfælde har man anbefalet almindeligt fængsel. Anbefalingerne af særsanktioner fordeles sig på følgende måde:

Forvaring	75
Statshospital	2
Andre paragraf 70-foranstaltninger	8
Særfængsel	4
Arbejdshus	2

Intelligens. Det anføres, at 75% intelligensmæssigt er placeret inden for normalområdet. 10% er sinker. Om resten anføres intet.

Den tidligere kriminalitet. 6,8% har ikke tidligere været straffet. 7,2% har tidligere kun modtaget ikke-firhedsberøvende straffe. 50% har haft 1-3 tidligere afsoninger, og 36% mere end 3 tidligere afsoninger.

Om alderen ved første af retten behandlede lovovertrædelse gives følgende oplysninger:

I alt	<u>15</u> år	16 år	17 år	18 år	19 år	20 år	<u>21-25</u> år	<u>25-30</u> år	Over <u>30</u> år
<u>110</u>	5	16	14	14	15	19	16	10	1

Opvækstforhold. 35 personer (af 118) er opvokset med kun én opdragerkonstellation, medens ikke mindre end 39 har haft mindst 5 opdragerkonstellationer.

59 har været fjernet fra hjemmet og anbragt på børneinstitution - heraf 8 overvejende på grund af hjemmets forhold, de resterende 51 overvejende foranlediget af egne adfærdsvanskeligheder.

Erhvervsforhold. 14 var beskæftiget i fag, hvori de var faglærte. Herudover var yderligere 15 ganske vist faglærte, men var ikke forblevet i faget, men beskæftiget som ufaglærte. 89 var ufaglærte.

Sammenfattende konkluderes det, at "det drejer sig om mennesker, der har haft unormalt små muligheder for under deres barn-dom og opvækst at blive modnet til som voksne at indgå i det normale voksensamfund. Dette skyldes ikke en ringere intelligensmæssig udrustning end den gennemsnitlige i befolkningen. Derimod har man allerede ved at undersøge en række objektivt konstaterbare forhold af betydning for personlighedsudviklingen og helt se bort fra den i mange tilfælde fuldt så betydningsfulde subjektive oplevelse, fundet en massiv ophobning af neuroseskabende faktorer." Det anføres endvidere, at de personlighedsmæssigt ikke adskiller sig fra de forvarede. Der er i begge tilfælde tale om et stærkt beskadiget menneskemateriale, overfor hvem samfundets normale påvirkningsmidler er kommet til kort..

Re c i d i v u n d e r s ø g e l s e n omfatter 114 personer, hvis første afsoning i særfængsel helt eller delvis er faldet inden for tids-

41)

rummet 1. februar 1958 - 1. december 1959. De er alle løsladte -på prøve eller efter endt straf - i tidsrummet 10. februar 1958 - 1. november 1960. Observationsperioden er afsluttet 1.marts 1962. Der var da gennemsnitligt forløbet 2 år 10 måneder siden løsladelsen (max. 4 år 4 mdr. - min. 1 år 4 mdr.). Der skal her kort omtales følgende resultater af undersøgelsen:

41)

'Undersøgelsens populabion er identisk med den ovenfor refererede undersøgelse, ideb dog 4 personer af forskellige grunde ikke har kunnet medtages i recidivundersøgelsen.

Recidiv hos 114 personer, løsladte fra særfængsel:

	I alt	Heraf re- cidiveret	
Løsladt på prøve	95	52	(54,8%)
Løsladt efter endt straf	19	15	(79%)
I alt	114	67	(59%)

Ved recidiv forstås her, at den pågældende atter er fundet skyldig til frihedsstraf.

I gruppen "ikke-recidiveret" har der for 6 personers vedkommende været tale om ikke-frihedsberøvende retlige reaktioner, så som tiltalefrafald, indskærpelse af løsladelsesvilkårene, forlængelse af tilsynstiden, samt bøder. De resterende 41 har klareret sig uden at give anledning til retlige reaktioner af nogen art.

Af de 67, som recidiverede, var der tale om recidiv til forvaring i 32 tilfælde, til særfængsel i 27 tilfælde, til almindeligt fængsel i 2 tilfælde, samt i 6 tilfælde recidiv af anden art.

Samtlige undersøgte (med én undtagelse) havde ved observationsperiodens afslutning været ude mindst 17 måneder. Der kan derfor oplyses recidivtal for de tre første halvår efter løsladelsen. Inden for hvert af de tre første halvår er recidivprocenten henholdsvis: 34,5% i 18,9% og 10%, forstået således, at der i procent angives hvor mange der er recidiveret af dem, der ved halvårets begyndelse havde mulighed herfor.

Det anføres, at undersøgelsen synes at vise, at de almindelige iagttagelser om recidivtidspunkter også gælder personlighedsafvigere i paragraf 17's forstand.

Om de behandlingsresultater, som fremdrages, skal her kun omtales, at det anføres, at 58 (af 114) havde været i individuel psykoterapi under anstaltsopholdet. Denne gruppe klarede sig væsentligt bedre end de øvrige. Recidivet i den førstnævnte gruppe var 44,8%, i sidstnævnte 73,2%.

I den sidstnævnte artikel belyses nogle ændringer i særfængselsbelægget i de forløbne 3-4 år siden de ovenfor refererede undersøgelser. Der er her foretaget en gennemgang af 1. gangs-indsatte, som har været under afsoning i året 1962, samt af belægget i anstalten pr. 1. januar 1953. Denne gennemgang har givet et noget ændret billede af klientellet. Der peges således på, at domstolenes anvendelse af særfængselet synes at vise

en ændret opfattelse af denne sanktions placering inden for sanktionssystemet.

Sammenholdt med materialet fra 1958-59 er der i 1962-materialet (85) og i 1963-materialet (57) en større aldersmæssig spredning både opad og nedad. Gruppen 22-28 årige er reduceret til ca. 1/3 af materialet, hvad der kun er det halve af denne gruppes andel i 1958-59. Som helhed er tyngdepunktet flyttet opad, således at personer fyldt 30 år nu udgør 50%.

Berigelseskriminalitetens andel er faldet fra 78% til 58,8%. Sædelighedskriminaliteten udgør nu 15%. Også voldskriminaliteten udgør nu alene 15%, brandstiftelse alene 11%. De sædelighedskriminelle og brandstifterne er gennemgående over 30 år, alle voldskriminelle er yngre.

De idømte straffetider varierer fra 6 måneder til 4 år. Helhedsindtrykket ved sammenligning med 1958-59 er, at der nu er tendens til større spredning og til længere domme.

Hvad angår retslægerådets udtalelser, er der tale om en vis ændring i rådets sanktionsanbefalinger, idet' rådet i 1958-59 i 2/3 af tilfældene anbefalede forvaring og yderst sjældent sær-fængsel. Ku sporer man en mere positiv indstilling til sær-fængselsinstituttet. I 1962-materialet anbefales det i 1/3 af tilfældene, medens forvaring nu også kun anbefales i 1/3 af tilfældene.

2.2.3. Torben Hvam.

Torben Hvam: Sær-fængsel contra forvaring - en sammenlignende undersøgelse. (Herstedvesoer 1970).

I 1957 oprettedes en sær-fængselsafdeling i Herstedvester. Undersøgelsen, der her omtales, er foretaget af den assisterende overlæge i Herstedvester, der har haft sær-fængslet som særligt arbejdsområde. Der gives oplysninger om sær-fængslets situation siden afdelingens oprettelse og om sær-fængselsklientellet. Der foretages endvidere visse sammenligningsforsøg mellem dette klientel og forvaringsklientellet i Herstedvester.

42)

Redegørelsen er stencileret. Forfatteren har på grundlag af en tidligere stencileret udgave holdt foredrag heroin i Kriminologisk Selskab.

Her skal kun redegøres for de vigtigste oplysninger om **særfængselsklientellet** og for de meddelte recidivtal. Af interesse i denne forbindelse er i særlig grad de sammenligningsforsøg, der omfatter en udskilt "mellemgruppe" af **særfængselsafsonere**, de såkaldte "forvaringsemner", d.v.s. personer, der af retslægerrådet er anset for strafuegnede og anbefalet til forvaring.

Undersøgelsesmateriale omfatter 60 1. gangs-indsatte⁴³⁾ i særfængslet, hvilket dækker de første 1 3/4 år efter afdelingens oprettelse (19. december 1967 - 18. september 1969). Som kontrolgruppe er udtaget en gruppe forvarede (30). Kontrolgruppen er udtaget, så den har samme aldersfordeling som undersøgelsesmateriale.

Der gives bl.a. følgende oplysninger om materialet:

Aldersfordelingen er præget af de 21-26 årige. Aldersmedianen er 26 år. Lidt over halvdelen er ugifte, hvilket er færre end i kontrolgruppen af forvarede, men flere end i normalbefolkningen. 70-80% er ufaglærte. Hovedstadsområdet er betydeligt overrepræsenteret på bekostning af landdistrikterne. Dette gælder lige fuldt fødested og bopæl. Provinsbyernes andel svarer til det forventede, d.v.s. samme andel som i normalbefolkningen.

Særfængselsmateriale afviger en del fra forvaringsgruppen med hensyn til antallet af tidligere afsoninger. De forvarede har en del flere forstraffe.

Heraf 4, der er overført fra statsfængsel eller ungdomsfængsel.

44)

På grund af den senere tids lave tilgang til forvaring kunne gruppen ikke gøres større. Den har endog måttet indsamles over en noget længere periode - tilbage fra ca. midten af 1966.

Her tænkes på befolkningen i hovedstadsområdet, hvorfra hovedparten af de indsatte i Herstedvester stammer.

46)

Dette må ses i sammenhæng med, at fordelingen mellem forvaringsanstalterne og særfængslerne sker ud fra kriterier, der i det væsentlige er geografiske, således at bopæl i hovedstadsområdet som altovervejende hovedregel fører til anbringelse i **Herstedvester**, se justitsministeriets cirkulære skr. af 1. februar 1962.

Indsættelseskriminaliteten er i 73% af tilfældene ejendomsforbrydelser (mod 56,7% i forvaringsmaterialet). Tyveri og bedrageri er dog ligeligt repræsenteret og udgør halvdelen i begge grupper. Forskellen hidrører fra, at anden ejendomskriminalitet end tyveri og bedrageri kun findes repræsenteret i særfængselsmaterialet. Ved udbytter under 13.000 kr. ses særfængsel anvendt ca. 3 gange så hyppigt som forvaring. Ved udbytter over 13.000 kr. er forvaring anvendt dobbelt så hyppigt.

De idømte straffetider har været følgende: Under 1 år: 8, 1-1T år: 14, $1\frac{1}{2}$ år: 16 (median), (1T)-2 år: 9, $2\frac{1}{2}$ -3 år: 10 og over 3 år: 3. Det anføres, at der synes at være en svag tendens mod kortere straffetider, således navnlig færre domme på over 2 år. Opholdstiden i anstalten er gennemsnitlig kun T år. 35% afsonede over halvdelen af den idømte straffetid i anstalten, de resterende mindre end halvdelen.

"Forvaringsemnerne" er udtaget til særskilt sammenligning med kontrolgruppen af forvarede, samt med de øvrige særfængselsafsonere. "Forvaringsemnerne" er typisk 10 år ældre end resten af særfængselsklientellet. Kriminalitetsarten hos "forvaringsemnerne" er hyppigere bedrageri og dokumentfalsk.

Ved den foretagne recidivundersøgelse er materialet revideret senere, således at observationstiden for den del af undersøgelsen først afsluttes 12.august 1970. Tallene er dog meget små. Det anføres derfor, at de fundne forskelle og de på grundlag heraf fremdragne konklusioner isoleret betragtet næppe kan tillægges megen vægt. Vurderingen angives at måtte afhænge af, om man ud fra sit øvrige kendskab til forholdene vil skønne, at de påviste tendenser vil holde.

Ved observationsperiodens afslutning var 51 af de 60 personer i særfængselsgruppen løsladte. 45 af disse havde været ude i mindst $\frac{1}{2}$ år. Kun disse er medtaget i opgørelsen.

	Ude mindst $\frac{1}{2}$ år	Recidiv i første halvår	Samlet re- cidiv ef- ter 1 år
"Forvaringsemner"	14	3 (21%)	5 (36%)
Særfængsel i øvrigt	31	11 (35%)	14 (45%)
<hr/>			
Særfængsel i alt	45	14 (31%)	19 (42%)
Kontrolmateriale af forvarede	11	4 (36%)	4 (36%)

Om det anvendte recidivbegreb siges der ikke meget. **Det** nævnes, at hæftestraffe for spirituskørsel ikke er medtaget i recidiv.⁴⁷⁾ Andre oplysninger gives ikke.

Det ses, at recidivet for "forvaringsemnerne" ligger lavere end den øvrige særfængselsgruppe. Efter et år er det det samme som i kontrolmaterialet. Det anføres (uden talangivelser) at ejendomskriminelle er stærkt overrepræsenteret blandt recidivisterne. Det nævnes endvidere, at recidivisterne dominerer i den yngste tredjedel af materialet, at recidivisterne har et særligt stort antal forstraffe, og at der ikke er fundet nogen sammenhæng mellem længden af den forudgående kriminalitetsfri periode og recidivet.

Det anføres som konklusion, at selv når aldersfaktoren elimineres, er forvaredes recidiv fundet betydeligt lavere end særfængselsgruppens, omend der ikke er tale om en statistisk signifikant forskel. Den forskel, der bliver tilbage, findes ikke at kunne forklares ved forskelle i kriminalitetsform eller lignende. Forfatteren mener derfor, at særfængslet i sin nuværende form giver resultater, der ligger under, hvad man plejer at se i forvaring.

⁴⁷⁾ Det er vanskeligt herfra med sikkerhed at slutte, at f.eks. bøde eller andre ikke-frihedsberøvende foranstaltninger heller ikke medtages som recidiv. Men det er muligvis tilfældet. De anførte sammenligninger med Widmer's undersøgelse (refereret ovenfor 2.2.2.) har i hvert fald kun mening, hvis recidivbegrebet er det samme.

2.2.4. Hans Alois Hansen (senere Widmer) og Karl Teilmann:

Behandlingen af kriminelle alkoholister. Kan socialpsykiatrisk: behandling nedsætte recidivhyppigheden blandt alkoholister, udskrevet på prøve fra psykopatanstalterne? NTFK 1955 s. 107 ff og 269 ff.

Ovenstående artikel indeholder en beskrivelse af et forsøg med en mere intensiv efterbehandling af kriminelle alkoholister.

Gruppe 1 bestod af 41 personer. Af disse var 31 løsladte i tiden 1.11.1948 - 1.11.1950, medens 10 tidligere var udskrevet på prøve, men efter udskrivningen havde frembudt problemer med hensyn til alkoholisme. 30 af de 41 var dømt til forvaring og havde opholdt sig gennemsnitligt ca. 3 år i Herstedvester. De resterende 11 var dømt til fængsel, men havde under strafudståelsen vist sig så psykisk afvigende, at de måtte overføres til fængselsvæsenets psykiatriske observationsafdeling i Herstedvester. Der havde de opholdt sig mellem 30 dage og 1 år. Alle 11 var løsladt på prøve.

Personerne i gruppe 1 havde før løsladelsen været undergivet den sædvanlige behandling i Herstedvester. Efter løsladelsen og indtil sommeren 1951 blev de undergivet en kombineret socialpsykiatrisk behandling under anvendelse af antabus. Rent skematisk sammenfattes støtten således: "Forsøg på antabusbehandling 40 ptt, psykisk støtte 40 ptt, arbejdsanvisning (ofte flere gange) 36 ptt, beskedent lån i akut situation 32 ptt, hjælp under konflikt med familie, arbejdsgiver, politi, skattevæsen, socialkontor eller andre offentlige myndigheder 25 ptt."

Gruppe 2 bestod af 38 personer, nemlig samtlige fængselsfanger, der i tiden 1.11.1948 - 1.11.1950 var henvist fra andre institutioner under fængselsvæsenet til påbegyndelse af alkoholistbehandling. I de fleste tilfælde udgik initiativet fra den indsatte selv. Med en enkelt undtagelse var de løsladt på prøve.

Gruppe 2 fordelte sig med hensyn til kriminalitetens art og løsladelsesalder i det væsentlige som gruppe 1. Dog oplyses, at 7 personer i gruppe 1 under opholdet i Herstedvester frivilligt lod sig kastre på grund af sædelighedskriminalitet. Med hensyn til kriminel karriere og social baggrund var gruppe 2 ikke helt så belastet som gruppe 1. Alle personerne i gruppe 1 var i udtalt grad. psykisk afvigende, medens det kun gjaldt få

af personerne i gruppe 2. Med hensyn til alkoholisme var der ikke nogen tydelig forskel mellem de to grupper.

For gruppe 1 er der ikke redegjort for recidivkriteriet, men det synes at være det gængse fra recidivundersøgelser ved denne anstalt.⁴⁸⁾ Vilkårsindskærpelse blev i hvert fald ikke betragtet som recidiv.⁷⁾ For gruppe 2 indhentes oplysninger fra rigsregistraturen. Man anså dog først en løsladt for recidiveret, når der forelå dom til frihedsstraf for egentlig kriminelt forhold.

S*. 1.1. 1955 var 51% af personerne i gruppe 1 ikke recidiveret, i live og på fri fod. Det samme gjaldt kun 32% af personerne i gruppe 2.

Også recidivet for en gruppe 3 - de fra forvaring i tiden 1.11.1948 - 1.11.1950 prøveudskrevne 118 ikke-alkoholister, er opgivet. Af disse var pr. 1.1. 1955 53% ikke recidiveret, i live og på fri fod.

2.2.5. Fængselsvæsenets recidivstatistikker.

Recidivstatistikker vedrørende de fra statsfængslerne og sær-anstalterne løsladte 1956-1958.

Beretning om fængselsvæsenet i Danmark 1961-63 (Nyborg 1964, 1965 og 1966).

Oplysninger vedrørende recidivet for forvaringsanstalterne 1956-1960.⁵⁰⁾

Oplysninger vedrørende recidivet for forvaringsanstalterne 1956-1959.⁵¹⁾

I beretningerne for fængselsvæsenet for årene 1961-1963 er der for disse tre årgange nogle recidivstatistikker. For forvaringsanstalterne og særfængslet gives her følgende tal:

48) Se således ovenfor under 2.2.1.

9) 9 personer havde modtaget vilkårsindskærpelse. Det oplyses, at i nogle tilfælde blev sagen sluttet samtidig på grund af bevisets stilling, medens det i andre tilfælde drejede sig om bagatelsager.

7) Direktoratet for fængselsvæsenet 1969, utrykt.

7) Direktoratet for fængselsvæsenet 1970, utrykt.

	I alt løsladt	Heraf recidiveret til:				
		Heraf re- cidiveret	Særfor- anst.	Ubet. fæng.	Bet. fæng.	Gen- inds.
<u>År 1956:</u>						
Forv. Horsens	66	33 (50%)	10	8	0	15
Forv. Herstedv.	70	32 (45,7%)	13	5	2	12
Horsens ⁵²⁾	93	55 (59,1%)	14	35	3	3
<u>År 1957:</u>						
Forv. Horsens	65	27 (41,5%)	3	3	1	20
Forv. Herstedv.	71	33 (46,5%)	9	0	0	24
Særfængsel Horsens ⁵³⁾	31	23 (74,2%)	18	3	0	6
<u>År 1958:</u>						
Forv. Horsens	63	20 (31,7%)	7	1	0	12
Forv. Herstedv.	70	25 (35,7%)	7	5	2	11
Særfængsel Horsens	52	35 (67,5%)	27	3	2	3

For statsfængslerne findes ikke særskilt recidivstatistik for personer, henført under paragraf 17. Statistikken for det samlede klientel i statsfængslerne ses ikke at have interesse i denne sammenhæng.

Recidivperioden omfatter årene 1956-1961, 1957-1962, samt 1958-1963, således at observationsperioden gennemsnitlig har været 5½ år. Som recidiv betragtes fængselsstraffe, betingede eller ubetingede, samt alle særforanstaltninger. Derimod indgår hæftestrafte og bøder ikke i recidivbegrebet. Genindsættelser uden dom er også betragtet som recidiv. I tabellerne opføres genindsættelserne kun særskilt, såfremt der ikke også foreligger andet recidiv i perioden.

↳ Disse recidivtal er ikke for særfængslet. **Arsberetningen** for for det pågældende år har kun 24 løsladelser fra særfængsel. Det anføres, at der formentlig er tale om en sammenblanding med fængselsafdelingen i Horsens.

53) Ved sammentælling af specifikationen af recidivet fås ikke 23, men 27. Der må være tale om en trykfejl i en af kolonnerne.

Statistikken er udarbejdet af Statistisk Departement på basis af oplysningerne på indsættelseskortene, suppleret med data fra løsladelseskortene og straffekortene.

Ved sammenfatningen af disse kildematerialers indhold har det imidlertid vist sig, at forskellige vanskeligheder har udvirket, at der næppe kan tillægges tallene særlig stor pålidelighed, da de er behæftet med en hel del usikkerhed.⁵⁴⁾ Der er bl.a. konstateret en del variationer fra talangivelserne i de pågældende årsberetningers indsættelsesstatistikker. **Recidivprocenterne synes** at være alt for lave. En senere foretagen revision af recidivstatistikkerne, omfattende løsladelser fra forvaringsanstalterne 1959-60 viser da også helt andre (og større) recidivtal. Ved en revision af løsladelsesstatistikken for en tilfældig valgt årgang (1960), foretaget af direktoratet for fængselsvæsenet, fremkom følgende recidivtal for forvaringsanstalterne: ㄱㄱ)

Horsens	71,4%
Herstedsvester:	51,1%

En herefter foretaget revideret recidivopgørelse for årene 1956-60 viste dog, at tallene for 1960 var atypiske. Forskellen i recidivprocenter mellem Horsens og Herstedsvester var dette år ca. 20%, medens forskellene i årene 1956-59 var: 7%, 1%, 2% og 4%. Ser man bort fra året 1960, bliver gennemsnittet for årene 1956-59 for Horsens: 61,6%, for Herstedsvester: 58%.

Recidivbegrebet er her noget videre end i de trykte **recidivstatistikker**, idet også recidiv til hæftestraf er medtaget.

ㄱ) **Recidivstatistikkerne** indeholder desuden en række tabeller til belysning af recidivrelevante faktorer. Disse skal ikke her omtales nærmere, navnlig fordi den omhandlede usikkerhed ved materialebehandlingen begrænser deres værdi betydeligt. Hertil kommer, at gruppen "uoplyst" ved mange af tabellerne er af ret betydelig størrelse.

ㄱㄱ) Ved en samtidig foretagen opgørelse af recidivet for sær-fængslet (1960) blev det opgjort til ikke mindre end 89,9%.

For årene 1956-59 er der foretaget en lignende opgørelse af recidivet for forvaringsanstalterne på basis af det samme recidivbegreb som i fængselsvæsenets beretninger.

	HORSENS		HERSTEDVESTER	
	I alt løsladte	Heraf recidiveret	I alt løsladte	Heraf recidiveret
1956	73	46 (63,0%)	73	40 (54,8%)
1957	70	39 (55,7%)	70	39 (55,7%)
1958	64	38 (59,2%)	71	43 (60,6%)
1959	61	35 (57,4%)	66	37 (56,1%)

Der må herefter gives fængselsdirektoratet medhold i, at det - som det anføres i årsberetningerne - ikke på grundlag af de således foreliggende oplysninger fra fængselsvæsenet vil være muligt at give en vurdering af de enkelte behandlingsformers effektivitet.

2.2.6. Konklusion.

Om de ovenfor idererede undersøgelser må generelt siges, at de er uegnede til en sammenligning af, hvordan de forskellige sanktioner virker. En meget væsentlig hindring er, at de anvendte recidivbegreber er forskellige. Det gør det heller ikke lettere, at observationsperioderne har forskellig længde. Vanskelighederne forøges yderligere ved, at nogle undersøgelser angår personer, der første gang har været underkastet den pågældende sanktion, medens andre omfatter alle løsladte fra sanktionsformen.

Der er foretaget enkelte undersøgelser, der tilstræber en sammenligning mellem forskellige sanktionsformer. Men de lider - som flere af de øvrige undersøgelser - af væsentlige mangler med hensyn til den anvendte metode og med hensyn til redegørelsen for den anvendte metode.

I flere af undersøgelserne - se således Stürup's og Hvam's undersøgelser - er beskrivelsen af recidivbegrebet utilstrækkeligt. Hertil må yderligere føjes, at det formentlige recidivbegreb næppe er uangribeligt. Det er betænkeligt uden videre at betragte vilkårsindskærpelser over for et forvaringsklientel som ikke-recidiv. Det vil i hvert fald give et skævt billede ved sammenligninger med f.eks. særfængsel.

I undersøgelsen vedrørende virkningen af efterbehandlingen af alkoholister ses der begået den fejl, at recidivoplysningerne er hentet fra forskellige kilder. Der er derfor god grund til at antage, at sammenligningen er sket på basis af forskellige recidivbegreber.

I de af fængselsvæsenet foretagne - trykte og utrykte - undersøgelser er der ikke på rimelig måde redegjort for materialets sammensætning og for relevante faktorer. Man har fremlagt tal, der synes at vise, at forvaringsanstalten i Herstedvester har bedre resultater end forvaringsanstalten i Horsens. Man erkender, at tallene ikke giver grundlag for en vurdering af behandlingsreformernes effektivitet. Der burde imidlertid også være gjort rede for fordelingsreglerne. Som hovedregel er der ganske vist tale om et geografisk fordelingskriterium. Indtil 1962 medførte disse regler dog, at Herstedvester modtog personer, **der** ønskede kastration, d.v.s. en gruppe, der har et særligt lavt recidiv, medens Horsens modtog personer, man anså for mulige undvigere.

AFSNIT 3. MATERIALE OG FREMGANGS- MÅDE VED INDSAMLING AF OPLYSNINGER

I dette afsnit skal fremskaffelsen af undersøgelsesmateriale og behandlingen af det nærmere beskrives. Afsnit 3.1. - 3.3 handler i det væsentlige kun om det statsfængselsmateriale, der indgår i undersøgelsen. Men i afsnit 3.4. - 3.6. redegøres for, hvorledes der er gået frem med hele materialet.

3.1. Straffelovens § 17 i retlig belysning.

Straffelovens § 17 udgør udgangspunktet for undersøgelsesproblemstilling. Der skal derfor her redegøres for, hvorledes vi har opfattet de rammer, denne straffelovsbestemmelse måtte sætte om undersøgelsesmateriale. Det er en opfattelse, der har haft afgørende betydning ved arbejdet med opsporingen af den ene gruppe, statsfængselsgruppen, jfr. nedenfor under 3.2., og den har været grundlaget for den nærmere udformning af undersøgelses § 17-begreb, jfr. nedenfor under 3.3. Det skal i den forbindelse anføres, at det indhentede materiale i sig selv har givet muligheder for fastlæggelse af detaljer, der ikke fremgår af lovreglerne eller trykt praksis. Vi har fundet det nyttigt på dette sted også at redegøre for disse detaljer.

Materialet giver endvidere en del bidrag til belysning af sanktionspraksis i tilknytning til straffelovens § 17. Denne side af sagen er behandlet nedenfor i afsnit 4 (Domstolsudvælgelsen)

3.1.1. Forarbejder.

Om forarbejderne til § 17 kan henvises til Waaben, Utilregnelighed og særbehandling s. 59-62. Her skal kun et umiddelbart forudgående begivenhedsforløb rekapituleres.

I 1924 stod en flere gange straffet mand, A, foran løsladelse fra en fængselsstraf for sædelighedsforbrydelser. Justitsministeren besluttede at tilbageholde ham under frihedsberøvelse, fordi han mentes at frembyde alvorlig fare for retssikkerheden. Under en af A anlagt sag erklærede Højesteret frihedsberøvelsen for uberettiget, fordi den ikke havde hjemmel i loven, lovs analogi eller i uskrevne nødretsprincipper, U 1925.277. Allerede

før denne sag var afgjort, kom det til langvarige debatter på Rigsdagen. Disse mundede ud i den såkaldte interneringslov af 11. april 1925, ifølge hvilken en person, hos hvem mangelfuld udvikling, varigere svækkelse eller forstyrrelse af sjælsevnerne - herunder seksuel abnormitet - har givet sig udslag i strafbare handlinger - derunder trusler - der vidner om en nærliggende og alvorlig fare for betydeligere krænkelser af den almindelige retssikkerhed ved sædelighedsforbrydelse, grove voldshandlinger, brandstiftelse eller anden almenfarlig forbrydelse, kunne underkastes sikkerhedsforanstaltninger.

Med straffeloven af 1930, der trådte i kraft i 1933, blev interneringsloven afløst af straffelovens §§ 17 og 70; § 17, stk. 1, angiver, hvilken personkreds det drejer sig om, § 17, stk. 2, og § 70 angiver, hvilke foranstaltninger der kan anvendes.

Bortset fra nogle mindre betydningsfulde ændringer vedrørende stk. 2 og stk. 3, se nedenfor under 3.1.5., er der ikke sket ændringer i § 17.

3.1.2. Lægeerklæringen.

En første betingelse for, at en person kan henføres under § 17, er, at der er indhentet lægeerklæring, jfr. ordene "afgør retten efter indhentet lægeerklæring...". Foreligger der ingen lægeerklæring, kan retten ikke henføre en person under § 17. Det kræves dog ikke, at lægeerklæringen er indhentet til den aktuelle sag.

Reglerne vedrørende mentalobservation skal ikke berøres her. Der kan henvises til rpl. § 800 b og betænkning 149/1956 om de retspsykiatriske undersøgelser i straffesager.

Lægen skal undersøge, om gerningsmanden ved den strafbare handling foretaget befandt sig i "en ved mangelfuld udvikling, svækkelse eller forstyrrelse af sjælsevnerne, herunder seksuel abnormitet, betinget varigere tilstand, der dog ikke er af den i § 16 angivne beskaffenhed".

§ 16 omfatter personer, der er utilregnelige på grund af sindssygdom eller åndssvaghed i højere grad. Under § 17 hører derfor f.eks. åndssvage i lettere grad.

Størst betydning blandt de i § 17 nævnte tilstande har psykopatierne. Disse karakterafvigelser består i en fejludvikling eller disharmoni i det drifts- og følelsesmæssige grundlag for individets handletendenser; deres udslag er handlinger, som ikke

er tilpasset samfundets forventninger om hensyntagen til andre og om adækvat reaktion på livets situationer.

Andre sjældnere tilstande kan også henføres under § 17. Herom må henvises til Waaben, Utilregnelighed og særbehandling s. 98-100.

Man kunne tænke sig, at lægerne begrænsede sig til at udtale sig om den undersøgtes sjælelige tilstand, til at stille en diagnose. Det er imidlertid nærliggende - og det er fast praksis - at strafegnetheden også vurderes. Denne vurdering rækker med en del gradueringer fra strafegnet til strafuegnet. I de erklæringer, der afgives af retslægerrådet, har gradueringerne antaget fastere former.

I forbindelse med vurderingen af strafegnetheden gives i reglen også en anbefaling vedrørende sanktionen. Erklæres en person strafegnet, ligger der heri en anbefaling af almindelig straf. Hvis der er en særlig anledning til det, udtaler lægen sig om, hvilket alternativ der efter hans mening bør vælges; f.eks. kan han anbefale særfængsel eller arbejdshus. Erklæres en person strafuegnet, vil lægen altid give udtryk for en anbefaling vedrørende reaktionen; for retten vil valget nemlig i væsentlig grad være afhængig af behandlingsmæssige hensyn.

3.1.3. Rettens afgørelse.

Det tilkommer retten at træffe afgørelse på grundlag af de(n) forelagte lægeerklæring(er) og på grundlag af sagens øvrige omstændigheder.

Retten er i princippet også beføjet til at tage stilling til, om en tiltalt hører til den i § 17 nævnte personkreds. Man kan derfor komme ud for tilfælde, hvor retten erklærer sig for uenig med lægerne, f.eks. at retten trods lægernes klare bekræftende svar på spørgsmålet om henførelse under § 17 (f.eks. i form af et "ja" til spørgsmål 3 i rigsadvokatens cirkulære af 1. maj 1935) udtrykkeligt anfører, at tiltalte ikke kan henføres under § 17.

' Dette lyder således: "Antages N.N. ved den strafbare handling at have befundet sig i en ved mangelfuld udvikling, svækkelse eller forstyrrelse af sjælsevnerne, herunder seksuel abnormitet, betinget varigere tilstand, der dog ikke er af den i spørgsmål 1) angivne beskaffenhed (sindssygdом eller åndssvaghed i høje grad)?"

Langt væsentligere for retten er imidlertid at tage stilling til, om tiltalte er "egnet til påvirkning gennem straf". Dette kriterium går ikke på, om tiltalte kan tåle at udstå straf. Der er mange § 17-personer, som er uegnede til påvirkning gennem straf, skønt de let kan udholde straffens genvordigheder. Mere positivt kan det formuleres således, at straffeloven med "påvirkning gennem straf" mener de påvirkninger i retning af kriminalitet ~~af~~ ^{si)} levevis, som udgår fra dommen og straffuldbyrdelsen. Med hensyn til spørgsmålet om, hvornår egnethed til påvirkning gennem straf skal foreligge, er det den fremherskende opfattelse i den retsvidenskabelige teori, at dommens tidspunkt er ~~af~~ ^{si)} gørende.

Ved afgørelsen af strafegnethedsspørgsmålet har lægeerklæringernes vurdering vejledende betydning. Men også momenter, som ikke er taget i betragtning ved lægernes specialpræventivt betegnede vurdering, kan spille en væsentlig rolle for retten. Proportionalitet i tetsensyn kan f.eks. bevirke, at retten ved kriminalitet af ringe grovhed viger tilbage for at anvende tidsbestemte § 70-foranstaltninger. Generalpræventive eller repressive hensyn kan føre til, at retten vælger en langvarig fængselsstraf i stedet for forvaring efter § 70.

Hår spørgsmålet om strafegnetheden er afgjort, skal retten endvidere vælge mellem de sanktioner, der kommer i betragtning for strafegnede eller strafuegnede personer. I næste afsnit skal - med særligt henblik på denne undersøgelses problemstilling - redegøres for disse valgmuligheder.

3»1.4. Hvordan kan der reageres over for personer, der er henført under straffelovens § 17?

Baggrunden for undersøgelsen er et ønske om at vurdere effektiviteten af forvaring.

Forvaring er en af de foranstaltninger, der er forudsat i straffelovens § 70. Efter denne bestemmelses ordlyd kan forvaring anvendes ikke blot over for § 17-personer, men også over for

2)

¹⁾ Se Waa a ben. Utilregnelighed og særbehandling s. 67 f. Derimod mener retslægerrådet, at gerningstidspunktet må være afgørende, se U 1948 B. 87 f.

personer, der er frifundet i **henhold** til strfl. § 16; i praksis dømmes den sidstnævnte gruppe af personer dog kun sjældent til **forvaring**, jfr. herved anordn. 18. december 1940 § 1: "Forvaringsanstalten er bestemt til optagelse af mænd, overfor hvem straf i henhold til straffelovens § 17 findes uanvendelig, og som af hensyn til retssikkerheden dømmes til i henhold til straffelovens § 70 at anbringes på anstalten...". Dette har ført til, at der alene tages udgangspunkt i straffelovens § 17.

Netop ved andre personer, der er henført under § 17, kan man håbe på mulighed for sammenligning med forvaringsdømte. Henførelsen under § 17 sikrer at retten har været af den opfattelse, at der er visse ligheder i den sjælelige tilstand.

I princippet kan personer, der er henført under § 17, fordele sig over alle straffelovens sanktionsmuligheder, men i praksis har der dannet sig visse retningslinjer.

Det må ikke mindst erindres, at mentalundersøgelse er en forudsætning for henførelse under § 17. Den person, der aldrig er mentalundersøgt, kan ikke henføres under § 17. En betydelig del af mentalundersøgelserne foretages, mens sigtede sidder varetægtsfængslet. Varetægtsfængsling vil normalt forudsætte, at sagen kan bære en frihedsberøvende sanktion. Konsekvensen er derfor, at man relativt sjældent finder personer, som er henført under § 17, og som samtidig er idømt en ikke-frihedsberøvende **sanktion**.⁴⁾ Blandt de ikke-frihedsberøvende sanktioner vil man ikke kunne finde et materiale, der er så stort, at man ad statistisk vej kan **foretage** sammenligninger.

3) Som eksempel på disse sjældne tilfælde kan nævnes U 1956.31 H. Desuden sker det af og til, at en person, der er anbragt på statshospital, ved kendelse får foranstaltningen ændret til forvaring.

4) V. Eyben; Betingede særforanstaltninger, U 1948 B.272, oplyser, at der i årene 1933-48 blev idømt tilsyn i 67 tilfælde efter strfl. § 70, d.v.s. i gennemsnitlig 4-5 tilfælde om året. Det må tilføjes, at grundlaget for de fleste af de - i øvrigt få - betingede domme med vilkår om psykiatrisk behandling er en personundersøgelse i henhold til retsplejelovens § 800a, se Dansk Forsorgsselskabs årsberetning 1962.

Af frihedsberøvende foranstaltninger over for strafuegnede § 17-personer kan ud over forvaring navnlig nævnes anbringelse i et forsorgscenter. Men på grund af det særlige klientel vil det ikke have større interesse at sammenligne virkningen af forvaring med virkningen af ophold i et forsorgscenter.

I den første tid efter 1933 anbragtes mange § 17-personer (aldeles overvejende psykopater) på statshospital. ' Men dette må antages at have ændret sig, efterhånden som forvaring er blevet et etableret institut.

Over for strafegnede § 17-personer er en række frihedsberøvende sanktioner mulige: almindeligt fængsel, hæfte, ungdomsfængsel, sær-fængsel, arbejdshus og sikkerhedsforvaring.

Hæfte adskiller sig så meget fra forvaring med hensyn til anvendelsesområde, at det ikke har nogen interesse at sammenligne. Ungdomsfængsel sigter på en helt anden aldersklasse. I princippet ville det have stor interesse at sammenligne sikkerhedsforvaring og forvaring, men antallet af dømte til sikkerhedsforvaring er så lille, at der ikke er mulighed for det.

En del af arbejdshus-klientellet vil ved domfældelsen være henført under § 17. En sammenligning mellem et sådant materiale af løsladte fra arbejdshus og løsladte fra forvaring vil byde på flere problemer. For det første ville antallet af sådanne løsladte fra arbejdshuset i perioden 1959-1964 være ringe. ' Der vil blive tale om en væsentlig mindre gruppe end undersøgelsens øvrige grupper,⁷⁾ og opsporingen af de personer, der af retten

5) Stürup har således fundet, at 1/3 af de i 1933-42 til statshospital dømte var henført under §17, NTfK 1952.32. Fremming har fundet det samme vedrørende udskrevne 1930-44 fra Sankt Hans Hospital, NTfK 1951.137.

'Der var i alt 313 løsladelser i årene 1959-1964. På grundlag af en gennemgang af 94 tilfældigt udvalgte må antallet af § 17-personer blandt disse skønsmæssigt sættes til ca. 70, hvis der anvendes samme kriterium som under opsporingen af statsfængselsmaterialet - se nedenfor under 3.2.

7) 'Se nedenfor under 3.3. og 3.4. For at gøre grupperne mere sammenlignelige er der foretaget en opdeling efter alder og antal af forstraffe. Arbejdshusklientellet afviger så meget fra undersøgelsens øvrige klientel, at et forsøg på at gøre denne gruppe sammenlignelig med de øvrige efter sådanne retningslinjer ikke ville lykkes så godt. F.eks. ville gruppen under 35 år ved løsladelsen og med 0-5 forstraffe være næsten tom.

er henført under § 17» vil i sig selv være vanskelig og ville under alle omstændigheder kun kunne foretages med betydelig usikkerhed. ' Da der i øvrigt ikke findes undersøgelser, som vedrører et almindeligt arbejdshusklientel, har vi **fundet** det af større interesse at foretage en særskilt **undersøgelse** ' af et repræsentativt udvalg af løsladte fra arbejds huset i årene 1959-1964 end at forsøge på med betydelige vanskeligheder at lade et lille og usikkert afgrænset udvalg af § 17-personer indgå som gruppe i hovedundersøgelsens sammenligning.

Tilbage som et anvendeligt sammenligningsmateriale har her efter været personer henført under § 17» som er idømt sær fængsel eller almindeligt fængsel. Alle indsatte i sær fængsel er, jfr. § 17, stk. 2, henført under § 17» mens kun en mindre del af de indsatte i almindeligt fængsel er henført under § 17.

5.1.5. Sanktionsændringer.

5.1.5.1. Ændring fra straf til § 70-foranstaltning. Hvis en person, der ved dommen er fundet omfattet af § 17, stk. 1, er idømt frihedsstraf, og det under straffens udståelse skønnes, at en fortsættelse af denne vil være unyttig eller vil medføre fare for alvorlig forværrelse af den dømtes tilstand, skal sagen på ny indbringes for retten for at denne ved kendelse kan afgøre, om straffuldbyrdselsen skal fortsættes eller afbrydes, § 17, stk. 5 (før 1961 § 17, stk. 2, 5.pkt.). At straffen afbrydes, kan teoretisk set betyde, at der ikke træffes videre foranstaltninger over for den pågældende. Men hvis det er hensigten, vil man nok foretrække at anvende benådningsinstituttet. Reglen bruges derfor i praksis i de tilfælde, hvor man ønsker en § 70-foranstaltning sat i stedet for straffen.

Reglen anvendes dog kun sjældent. Med hjælp fra direktoratet for fængselsvæsenet har vi således kun kunnet finde frem til 6 tilfælde, hvor den har resulteret i en overførelse fra straf til

¹En gennemgang af 94 tilfældigt udvalgte - jfr. note 6 - viser, at kun 5 personer udtrykkeligt af retten er henført under § 17.

⁹) Se bilag 6.

§ 70-foranstaltning. Det drejer sig om tre tilfælde, hvor særfangsel er blevet ændret til henholdsvis forvaring (1937) og statshospital (1936 - JD 1936.163- og 1969), om to tilfælde, hvor livsva-
rigt fængsel er blevet ændret til henholdsvis forvaring (1969 -
U 1969.704 HKK) og statshospital (1970), samt om et tilfælde,
hvor sikkerhedsforvaring er blevet ændret til forvaring (1943 -
VLT 1943.272).

Overførelse forudsætter som nævnt, at den pågældende ved dommen er fundet omfattet af § 17, stk. 1. Kendelserne vedrørende begæringer om overførelse tjener derfor til præcision af, hvornår en domfældt er henført under § 17. For personer, der er idømt **særfængsel**, er der intet problem, idet disse altid er henført under § 17. Men ellers vil det meget hyppigt forholde sig således, at der ikke ved dommen er taget helt klar stilling til, om tiltalte er omfattet af § 17, jfr. også motivudtalelsen nedenfor under 3.1.5.2.

Det er dog indlysende, at overførelse ikke kan ske, hvor retten udtrykkeligt har nægtet at henføre tiltalte under § 17, se således U 1939.1099 HKK, hvor nævningerne havde svaret nej til et spørgsmål om henførelse under § 17. I samme forbindelse bør formentlig anføres U 1939.166 ØLK, hvor tiltalte var dømt til sikkerhedsforvaring som "fuldt tilregnelig".

De to vigtigste trykte afgørelser om spørgsmålet er VLT 1943.272 og U 1952.556H. Grænsen for, hvem der kan betegnes som henført under § 17, må sikkert drages et sted mellem disse to afgørelser.

VLT 1943.272 drejede sig om den 41-årige S, der i 1936 var blevet idømt sikkerhedsforvaring. Under opholdet i sikkerhedsforvaring måtte S i to perioder indlægges på statshospital. Der blev derfor taget initiativ til hans overførelse til forvaring. Til brug ved den oprindelige dom var der bl.a. af retslægerådet afgivet en erklæring, hvori rådet anbefalede, at den pågældende som udpræget psykopat blev anbragt i psykopatforvaring; dog havde rådet foranlediget af en skrivelse fra rigsadvokaten tilføjet, at det ikke skulle fraråde hans anbringelse i sikkerhedsforvaring, idet hans tilstand ikke med afgørende sikkerhed lod forudse en abnorm reaktion på forvaringen. I dommen var anført, at det efter den pågældendes opførsel under retssagen og tidligere strafudståelser skønnedes rimeligt at følge påstanden om den pågældendes anbringelse i sikkerhedsforvaring. Vestre landsret udtalte derfor i sine præmisser til den kendelse, ved hvilken over-

førelse til forvaring skete: "Overensstemmende med de til grund for fornævnte dom liggende lægeerklæringer er den pågældende ved dommen henregnet til de i straffelovens § 17 omhandlede personer, og der findes herefter at foreligge fornøden hjemmel til at træffe den foran omhandlede bestemmelse."

U 1952.556 H drejede sig om den 27-årige A, der i 1949 var blevet dømt til indsættelse i arbejdshus. Han blev hurtigt overført til fængselsvæsenets psykiatriske observationsafdeling, og der blev derefter taget initiativ til ændring af sanktionen til forvaring. I konklusionen af den mentalerklæring, der forelå ved den oprindelige dom, hed det bl.a., at observanden måtte anses at være konstitutionel psykopat i svær grad, at han måtte anses strafegnet, og at han efter sin hele sjælelige struktur måtte antages at høre hjemme i arbejdshus. Højesteret nægtede at foretage overførelsen med følgende begrundelse: "Da det ikke med sikkerhed af den ovennævnte dom fremgår, at den pågældende er henført under de i straffelovens § 17 nævnte personer, findes der ikke at være hjemmel til den begærte **overførelse..**".

En overførelse til en tidsubestemt § 70-foranstaltning kan være et alvorligt indgreb for en person, der er dømt til en tidsbestemt straf; det gælder navnlig, hvis overførelsen foretages kort tid før den tidsbestemte straf er udstået. Der findes da også et par afgørelser, der nægter overførelse under henvisning til den meget korte tid, der er tilbage af den tidsbestemte straf,

U 1940.368 ØLK drejer sig om den 35-årige C, der i 1936 var blevet idømt 3 års særfængsel for forsøg på voldtægt og vold mod sagesløs person. I en erklæring kort før den endelige løsladelse den 4. maj 1939 udtalte overlægen ved psykopatanstalterne i en erklæring, at det måtte anses for ganske uforsvarligt at løslade ham på sædvanlig måde ved straffetidens udløb. Han havde gennem det sidste års tid i stigende grad været uligevægtig, impulsiv og uberegnelig. Men det var ikke udelukket, at han ved lang tids behandling i forvaringsanstalt ville kunne falde en del til ro. Retslægerådet var enig i, at hans tilstand var forværret, og at hans løsladelse efter endt straffetid ville kunne medføre fare for muligvis endog alvorlige lovovertrædelser. Ved begæring af 2. maj 1939 anmodede anklagemyndigheden derfor om, at straffefuldbyrnelsen blev afbrudt, og at der blev truffet sikkerhedsforanstaltninger over for C. Underretten bestemte, at C skulle

anbringes i forvaring, men Østre landsret ville ikke tage begæringen til følge, allerede som følge af, at "de i straffelovens § 17, 2. stk., 3. pkt., som grundlag for afbrydelse af ~~straf-~~fuldbyrdelse anførte omstændigheder ikke skønnes med føje at kunne påberåbes i et tilfælde som det foreliggende, hvor der på tidspunktet for begæringens fremsættelse for retten af straffetiden kun resterer en enkelt dag".

Med en tilsvarende begrundelse blev overførelse nægtet ved kendelse i VLT 1950.27. Begæringen blev fremsat 15. september 1949, og straffen på 1 år og 6 måneder for tyveri ville være endeligt udstået 9. december 1949.

3.1.5.2. Ændring af straf. § 17, stk. 2, 1. pkt., fastsætter, at retten, hvis tiltalte er omfattet af stk. 1 og strafegnet, kan bestemme, at frihedsstraf skal udstås i ~~særfængsel~~. Denne bestemmelse kan ifølge 2. pkt. ændres af fængselsnævnet, såfremt det under straffens udståelse findes formålstjenligt.

Bestemmelsen i 2. pkt. indebærer altså, at fængselsnævnet kan flytte en indsat fra særfængsel til almindeligt fængsel, eller - som antaget i retspraksis allerede ved U 1934.1041 HKK - omvendt, at fængselsnævnet kan flytte en § 17-person fra afsoning i almindeligt fængsel til afsoning i særfængsel. Sådanne flytninger foretages kun sjældent. Derimod bestemmes det hyppigt, at en reststraf af almindeligt fængsel skal udstås i særfængsel sammen med en ny særfængselsdom, og omvendt. ' /

I 1961 blev der givet fængselsnævnet en udvidet kompetence til at overflytte fra almindeligt fængsel til ~~særfængsel~~, § 37, stk. 1; betingelsen er, at den dømte på grund af psykisk afvigelse viser sig uegnet til ophold i almindeligt fængsel. En tilsvarende adgang til overførelse fra ungdomsfængsel til særfængsel er givet i § 41, stk. 4. I disse tilfælde kræves altså ikke, at den dømte er henført under § 17.

I motiverne til reglen i § 37, stk. 1,¹²⁾ hedder det bl.a.: "Denne begrænsning af overførselsadgangen (kravet om henførelse under § 17) har vist sig uhensigtsmæssig. Det er i nogen grad

'Oplyst af fængselsnævnets sekretær, ekspeditionssekretær Waagensen.

'En person i vort særfængselsmateriale på 126 er overført fra ungdomsfængsel.

tilfældigt, om der ved en dom tages stilling til, om en tiltalt, der findes strafegnet og idømmes almindeligt fængsel, er omfattet af den i § 17, stk. 1, angivne psykiatriske karakteristik. Endvidere savnes der mulighed for overførelse til psykopatfængsel i tilfælde, hvor den psykiske afvigelse først viser sig under strafafsoningen." I begrundelsen for reglen anføres yderligere, at den må anses for ubetænkelig, idet overførelsen ikke medfører nogen ændring af straffetiden.

3.1.6. Processuelle spørgsmål i forbindelse med § 17.

Til straffelovens § 17 er eller har været knyttet enkelte særlige regler i retsplejeloven.

Før 1. juli 1961 henhørte i nævningesager afgørelsen af, om en tiltalt skulle henføres under § 17, under nævningernes udelukkende kompetence. Dette blev ændret ved Lov nr. 164 af 31. maj 1961, således at dette spørgsmål ligesom andre sanktions-spørgsmål nu afgøres af nævningerne og de juridiske dommere i forening.

Ifølge § 925, stk. 6, er § 925-behandlingen udelukket i sager "i hvilke der bliver spørgsmål om anvendelse af straffelovens §§ 65, 70, 71 eller 73". Forvaring kan således ikke idømmes uden medvirken af domsmænd.

Efter ordlyden af § 925, stk. 6, kunne man tro, at § 925-behandlingen var udelukket, blot der var særlig grund til at rejse spørgsmål om anvendelse af de nævnte sanktioner - f.eks. på baggrund af **mentølerklæringerne**. Det er imidlertid almindelig praksis - og i overensstemmelse med de seneste afgørelser fra begge landsretter - at gennemføre § 925-behandling i sådanne tilfælde. - For henvisninger, se Kommenteret retsplejelov note 17 til § 925.

En undtagelse fra reglen i § 925, stk. 6, er gjort ved § 925 a, der henlægger tilståelsessager, der ellera skulle være

12) ^{FT} 1960/61 2. saml. afd. A sp. 557 f.

'Se hertil Jens Anker Andersen; Behandlingen af sager, hvor særlige behandlingsregler ikke er foreskrevet, J 1971.229 ff., særligt s. 234-243.

behandlet ved landsret som 1. instans, til behandling ved underret med deltagelse af domsmænd.

Retsplejelovens princip er altså, at der kun kan idømmes forvaring, når lægmænd har deltaget i sagens pådømmelse. ' /

For tiden sker de fleste anbringelser i forvaring imidlertid ved kendelse, d.v.s. uden deltagelse af domsmænd. Genanbringelse i forvaring kan ske ved kendelse, når prøveudskrivningsvilkår, herunder vilkåret om ikke at begå strafbart forhold, er overtrådt.

5.2. Opsporingen.

Personer, der er dømt til anbringelse i forvaring eller idømt særfængsel, er alle af retten henført under § 17. Der har derfor ikke været vanskeligheder ved at udtage denne del af grundmaterialet, idet alle i undersøgelsesperioden løsladte kan medtages. Fra forvaringsanstalterne i Herstedvester og Horsens samt særfængslet i Horsens er modtaget lister over samtlige i denne periode løsladte forvarede og særfængselsfanger.

Anderledes forholder det sig med personer, der er idømt en almindelig fængselsstraf. Kun et begrænset antal af disse vil i forbindelse med domfældelsen være henført under § 17. Det har derfor været nødvendigt at udføre et særligt arbejde for at opspore de personer, som kan udgøre grundmaterialet.

For at fremskaffe et statsfængselsmateriale er foretaget en gennemgang af journaler vedrørende alle løsladte i undersøgelsesperioden fra statsfængslerne i Vridsløselille, i Nyborg og på Kragsskovhede. Disse anstalter er valgt, fordi man dér kunne vente at finde den største andel af § 17-personer. I andre - åbne - anstalter ville man sikkert ikke finde ret mange § 17-personer; denne opfattelse er senere blevet underbygget, idet vi i

'En diskussion, der har særlig betydning for § 70-foranstaltninger, er gunstighedsdiskussionen. Hvis stemmerne står 3-3 vedrørende skyldspørgsmålet eller strafudmålingen i en domsmandssag for landsretten (eller 12-12 i en nævningesag), skal det for tiltalte gunstigste resultat lægges til grund. I nævningesager kræves i visse tilfælde kvalificeret majoritet for den for tiltalte ugunstigste besvarelse af et spørgsmål. Men hvad er det gunstigste i valget mellem f.eks. en tidsbestemt straf og en § 70-foranstaltning? Se hertil Niels Garner i U 1968.B. 53 ff. med henvisning til tidligere litteratur.

det åbne fængsel med det mest belastede klientel, Kragsskovhede, fandt, at under 1 fo af de løsladte med blot nogen føje kunne henføres under § 17.

I fængselsvæsenets psykiatriske observationsafdeling ville man nok finde, at en betydelig andel er § 17-personer. Men observationsafdelingen har kun et ringe antal indlagte, og navnlig gør der sig den principielle indvending gældende, at de pågældende ikke helt igennem har været undergivet en almindelig fængselsbehandling.

Der er i statsfængslerne i Nyborg, i Vridsløselille og på Kragsskovhede foretaget en gennemgang af journaler vedrørende alle løsladte inden for undersøgelsesperioden. Blandt disse har vi udtaget alle, som kunne tænkes at være henført under § 17. Der er tale om et rent foreløbigt kriterium, som er søgt formuleret så bredt, at kun personer, som efter det i journalerne oplyste med sikkerhed faldt uden for § 17's personkreds, blev ladet ude af betragtning ved udtagningen. Det har følgelig været nødvendigt senere kritisk at gennemgå hver enkelt af de udtagne med henblik på frasortering af personer, som efter undersøgelsens § 17-personbegreb ikke kan indgå i materialet. 2)

Opsporingen har været foretaget af én person for hver anstalt, idet dog to af undersøgelsens medarbejdere har været beskæftiget med opsporingsarbejdet på Vridsløselille. Der har vist sig en vis forskel i disse medarbejders vurdering af, hvor langt man skulle strække dette foreløbige kriterium. Denne divergens i opfattelsen har dog ikke fået betydning for materialets sammensætning.

Opsporingsresultat kan sammenfattes således:

Gennemgangen af samtlige løsladelser for perioden 1959-1964 har omfattet:

Nyborg	1.710	løsladelser	
Vridsløselille	1.619	-	
Kragsskovhede	2.023	-	-

Heraf er udtaget:

Nyborg	109	-	
Vridsløselille	167	-	
Kragsskovhede	16	-	-

I alt 292 løsladelser

oe nedenfor under 3.3.

I alle sager, hvor det har været på tale at henføre under § 17, har der foreligget lægelige udtalelser til brug for retten (en eller flere mentalerklæringer, evt. suppleret med udtalelse fra retslægerrådet). Undertiden har man dog ikke indhentet fornyet udtalelse i tilknytning til den aktuelle sag, idet en eller flere tidligere lægelige udtalelser om den pågældende har været lagt til grund.

Det har været muligt at få et indtryk af materialet ved at foretage en inddeling i nogle kategorier, der kan opstilles efter faldende sandsynlighed for, at de er omfattet af undersøgelses § 17-begreb. En sådan inddeling er foretaget i følgende 6 kategorier:

Kategori 1 omfatter personer, der af retten (udtrykkeligt) er henført under § 17, uanset hvad de lægelige udtalelser anfører herom.

Kategori 2 omfatter personer, der ikke (udtrykkeligt) af retten er henført under § 17, derimod nok mere indirekte, idet der i dommen er taget stilling til, hvorvidt den pågældende kan anses strafegnet (og naturligvis besvaret bekræftende).

Kategorierne 3, 4, 5 og 6 er tilfælde, hvor det ikke af dommens ordlyd fremgår, om man har villet henføre den pågældende under § 17.

I kategori 3 foreligger der imidlertid udtalelse fra retslægerrådet (evt. dog kun mentalerklæring fra en observerende læge), der indeholder en diagnose, hvorved den pågældende henføres under § 17, og som anser ham for strafegnet eller dog tvivlsom strafegnet.

I kategori 4 citerer dommen en eller flere lægelige udtalelser af ældre dato (indhentet til brug i tidligere sager mod den pågældende). De lægelige udtalelser går i øvrigt ud på det samme som under kategori 3 anført.

I kategori 5 foreligger der lægelige udtalelser af den under kategori 3 eller kategori 4 omhandlede art. Dog har man ved det lægelige skøn anset de pågældende for strafegnede.

I kategori 6 er medtaget andre tilfælde, herunder navnlig sådanne, hvor det ikke med sikkerhed kan fastslås, at den af lægerne stillede diagnose er ment som en bekræftende besvarelse af spørgsmålet om tilstedeværelsen af en § 17-tilstand eller i øvrigt tilfælde, hvor det af journalerne er fremgået, at den pågældende tidligere har været anset for strafegnet.

Ved en opdeling af det ved opsporingen fremdragne materiale på disse kategorier fås følgende:

Table 1. Materiale fremdraget ved opsporingen:

Kategorierne:	1	2	3	4	5	6	I alt
<u>Anstalt:</u>							
Nyborg	11	25	53	1	16	3	109
Vridsløselille	22	17	88	5	26	9	167
Kragsskovhede	6	6	4	0	-	-	16
I alt	39	48	145	6	42	12	292

Det ses, at der som resultat af opsporingen er fremkommet et materiale med en rigelig dækning af § 17-området. Der skulle ikke være grundlag for tvivl om, at alle personer, der i undersøgelsesperioden er løsladte fra de tre statsfængsler, og som er henført under § 17, også befinder sig blandt de faktisk udtagne.

3.3. Undersøgelsens § 17-begreb.

Afgørelsen af, hvorvidt gerningsmanden ved den strafbare handlings foretagelse har befundet sig i en tilstand som omhandlet i § 17, træffes af retten på grundlag af de lægelige udtalelser og sagens omstændigheder i øvrigt, jfr. ovenfor under 3.1.

Således som undersøgelsen er tilrettelagt, må den retlige bedømmelse også blive afgørende for undersøgelsens § 17-begreb. Det har under planlægningen været forudsat, at undersøgelsen skulle omfatte domfældte, der af retten er henført under § 17, jfr. ovenfor under 1.2. Kun herved kan der tilvejebringes et materiale bestående af personer, hvor forvaring, særfængsel og almindeligt fængsel har indgået blandt rettens valgmuligheder ved sanktionsfastsættelsen. Det har endvidere været forudsat ved opsporingen af statsfængselsmaterialet, at der var tale om et retligt kriterium, jfr. ovenfor under 3.2.

Undersøgelsens § 17-begreb er derfor i princippet bestemt således, at det omfatter personer, der af retten er henført under § 17 - og ikke andre. Det er herved klart, at der ikke i undersøgelsen medtages personer, som retten har afvist at henføre under

§ 17. Det forekommer, at nævninger har besvaret tillægsspørgsmål om henførelse benægtende, uagtet sagens lægeerklæringer har fundet tiltalte omfattet af § 17. **Før** ændringen af retsplejeloven i 1961 kunne § 17 kun bringes i anvendelse i nævningesager, hvis nævningerne besvarede et tillægsspørgsmål, om at gerningsmanden havde befundet sig i en § 17-tilstand, bekræftende. Det er derfor lige så klart, at retten ikke kan siges at have henført under § 17 i sager, hvor et sådant spørgsmål slet ikke har foreligget til påkendelse.

Alle løsladte fra særængsel er pr. definition henført under § 17. Noget tilsvarende galder i praksis løsladte fra forvaring, jfr. ovenfor under 3.1.4. Der opstår imidlertid nogle vanskeligheder ved den nærmere afgrænsning af § 17-begrebet, f.s.v. angår løsladte fra statsængsel.

Ved lovens fastlæggelse af § 17-tilstandene som en retlig konstruktion forudsættes vel i princippet, at der i dommen tages stilling til henførelse, så snart lægeerklæringerne giver anledning til det, jfr. **Waaben**: Utilregnelighed og særbehandling s. 65. Dette må også gælde i sager, hvor dommens udfald bliver almindeligt fængsel. Det må herved erindres, at henførelsen er forbundet med visse retlige konsekvenser, således muligheden for senere sanktionsændring, jfr. ovenfor under 3.1. Imidlertid er det en kendsgerning, at domme sjældent formuleres således, at de indeholder en udtrykkelig henførelse under § 17, hvis udfaldet bliver almindeligt fængsel.

I et mindre antal tilfælde sker henførelse under § 17 i forbindelse med udmåling af fængselsstraf dog på utvetydig måde, se f.eks. U 1965.238: "Efter det oplyste, herunder de lægelige erklæringer, findes tiltalte ved den straffbare handlings foretagelse at have befundet sig i den af straffelovens § 17, stk. 1 beskrevne tilstand. Nævningeretten finder dog, at tiltalte må anses egnet til påvirkning gennem straf." Skulle statsfængselsmaterialet begrænses til at omhandle personer, der af retten udtrykkeligt er erklæret for omfattet, ville det komme til at omfatte 39 løsladelser (den ovenfor under 3.2. anførte kategori

'Efter den senere frasortering ville tallet blive 20 (se om frasorteringer nedenfor under 3.4. og 3.5.)

Det må imidlertid i nogen grad anses for tilfældigt, om der i dommen tages stilling til spørgsmålet om henførelse (se herved den ovenfor under 3.1. citerede motivudtalelse i forbindelse med ændringen i 1961), og det vil formentlig være helt afhængig af den enkelte dommers vaner. En afgrænsning baseret på en udtrykkelig henførelse vil derfor nok være en for snæver afgrænsning, og under alle omstændigheder ville en sådan afgrænsning umuliggøre enhver sammenligning.

Materialet kan da også uden betænkelighed udvides ved, at man medtager tilfælde, hvor dommen har citeret en lægeerklæring (hvorefter tiltalte er omfattet af § 17's personkreds), og hvor retten samtidig har taget stilling til spørgsmålet om tiltaltes egnethed til påvirkning gennem almindelig straf. Spørgsmålet om strafegnetheden har nemlig kun relevans for personer henført under § 17. Herved ville materialet komme til at omfatte 87 løsladelser (udvidet med den ovenfor under 3.2. anførte kategori 2).¹⁷⁾

Spørgsmålet er herefter, om retten også i andre tilfælde kan antages at have henført personer under § 17.

I VLT 1943 s. 272 (refereret ovenfor under 3.1.) foretoges en sanktionsændring i medfør af § 17, selv om der ikke ved den oprindelige dom var sket en udtrykkelig henførelse. Der var i dommen citeret lægeerklæringer, der henførte tiltalte under § 17.

Når der i en dom citeres sådanne lægelige udtalelser om tiltaltes karakteregenskaber, at det havde været rimeligt for retten at tage afstand fra disse, dersom den ikke var enig med lægerne i henførelsen under § 17, må man kunne gå ud fra (som i landsrettens afgørelse), at der af retten er sket henførelse under § 17, selv om det ikke direkte har fundet udtryk i dommens formulering.

Grænsen bør ikke strækkes for vidt. I U1952.556 H (ligeledes refereret ovenfor under 3.1.) afvistes en begæring om sanktionsændring i et tilfælde, hvor højesteret fandt, at "det ikke med sikkerhed af den ovennævnte dom fremgår, at den pågældende er henført under de i straffelovens § 17 nævnte personer". Ved den oprindelige dom var retten ikke kommet ind på spørgsmålet om henførelse. Der forelå en lægeerklæring, der betegnede tiltalte som

17)

¹⁷⁾Efter den senere frasortering ville tallet blive 52.

psykopat, men som dog samtidig uden forbehold erklærede høm strafegnet og anbefalede indsættelse i arbejds- hus. Erklæringen indeholdt derfor ikke megen opfordring til at tage stilling til spørgsmålet om henførelse under § 17. Hvis den lægelige bedøm- melse vedrørende henførelsen er præget af tvivl, eller hvis spørgsmålet helt eller delvis lades ubesvaret, vil det være be- tænkeligt at udlede noget om, hvad retten ved bedømmelsen stil- tiende har forudsat. Det samme gælder i tilfælde som det anførte, hvor der ikke tages noget forbehold vedrørende tiltaltes straf- egne thed.

Ved yderligere at inddrage denne sidstnævnte gruppe af per- soner vil materialet komme til at omfatte i alt 238 løsladelser (yderligere udvidet med de ovenfor under 3.2. anførte kategorier 3 og 4).

Sammenfattende kan det herefter anføres, at nærværende un- dersøgelses population vil bestå af:

Personer, der af retten i dommen udtrykkeligt er henført under § 17.

Personer, der ved en i dommen citeret lægeerklæring er hen- ført under personkredsen i § 17, og som retten i dommen udtryk- keligt har anset for egnede til påvirkning gennem straf.

Personer, der ved en i dommen citeret lægeerklæring er hen- ført under personkredsen i § 17 på en utvetydig måde, og hvor der fra lægelig side har været rejst så megen tvivl om de pågæl- dendes strafegnethed, at der for retten har foreligget al mulig grund til at tage afstand fra denne henførelse, dersom den øn- skede at anfægte den. (Por disse personers vedkommende kræves det altså ikke, at retten i dommen udtrykkeligt har anset dem for egnede til påvirkning gennem straf).

Ved denne afgrænsning af undersøgelsens § 17-begreb er det opnået, at materialet så godt som muligt svarer til, hvad der var forudsat ved undersøgelsens tilrettelæggelse: Et udvalg af personer, der af retten er henført under § 17. Der er tillige tilvejebragt et materiale, der er tilstrækkeligt stort til en statistisk analyse.

18) Efter den senere frasortering bliver tallet 122.

3.4. Præliminær undersøgelse.

En af **hovedvanskelighederne** ved en undersøgelse som denne er, at domstolenes udvælgelse fører til, at sammensætningen af klientellet ved de forskellige behandlingstyper divergerer en del, **F.eks.** lægger domstolene stor vægt på den tiltaltes kriminelle fortid og hans alder. **For** at fremskaffe udvalg, der i højere grad er sammenlignelige end rent tilfældige udvalg fra hver behandlingstype, har vi foretaget en præliminær undersøgelse.

3.4.1. Materialet.

Som tidligere nævnt vedrører denne undersøgelse personer, der er henført under § 17 og løsladt i årene 1959-1964 fra forvaring, særfængsel eller statsfængsel. Den præliminære undersøgelses materiale består af alle personer, der opfylder disse betingelser.

De fra Horsens og Herstedvester modtagne lister over samtlige løsladelser i årene 1959-1964 omfatter 431 løsladelser fra særfængsel, 396 løsladelser fra forvaring i Herstedvester og 476 løsladelser fra forvaringen i Horsens.

Listerne er blevet sammenlignet med tallene for løsladelser i fængselsvæsenets årsberetninger, se tabel 2.

Tabel 2. Sammenligning af de modtagne lister og fængselsvæsenets årsberetninger.

	SÆRFÆNGSEL Iflg. * fængselsv. årsberetn. (incl. over- ført t. an- den anst.)	FORVARING HORSSENS Iflg. ** fængselsv. årsberetn. (incl. over- ført t. an- den anst.)	FORVARING HERSTEDVESTER Iflg. *** fængselsv. lister (excl. over- ført t. an- den anst.)
1959	65	62	66
1960	61	94	87
1961	67	94	59
1962	82	85	66
1963	73	71	47
1964	83	70	71

* Excl. overf. t. anden anst. er tallene for 1959 og 1963 henholdsvis 64 og 73, de øvrige uændret.

** Excl. overf. t. anden anst. er tallene: 1959: 61, 1960: 91, 1961: 87, 1962: 84, 1963: 65, 1964: 66.

*** Incl. overf. t. anden anst. er tallene: 1959: 72, 1960: 90, 1961: 68, 1962: 76, 1963: 50, 1964: 73.

Der er nogle uoverensstemmelser, men de er så ubetydelige, at de ikke har givet anledning til betænkeligheder. Om løsladelserne fra forvaring kan fastslås, at det drejer sig om løsladelser efter indsættelse i henhold til dom eller retskendelse.

I den præliminære undersøgelse indgår endvidere 280 løsladelser fra statsfængsel. Dette svarer til de 292 løsladelser, som blev registreret ved opsporingen, aed fradrag af 12 løsladelser, idet det allerede efter gennemgang af en del af akterne på de løsladte fra statsfængsel var konstateret, at de pågældende personer ikke kunne betragtes som henført under § 17.

De tilsammen 1583 løsladelser fordeler sig imidlertid på et væsentligt færre antal personer, nemlig 1150. Da det er et helt fundamentalt princip i undersøgelser af denne type, at samme person kun kan tælles med ét sted, måtte det derfor først afgøres, med hvilket løsladelsestidspunkt der skulle regnes, hvis en person i undersøgelsesperioden var løsladt flere gange, enten fra samme institution eller fra forskellige institutioner.

Den mest acceptable løsning på det problem er, at man ved lodtrækning bestemmer, hvilken løsladelse der skal regnes med. Man kan nemlig ikke for dem, der er løsladt flere gange, regne med den første løsladelse i undersøgelsesperioden, da denne gruppe ville have et recidiv på 100%. Man kan heller ikke tage den sidste løsladelse i undersøgelsesperioden, da det vil medføre en forkortelse af observationsperioden og følgelig recidivtal, der ville blive for små. Begge de nævnte løsninger ville unødigt svække materialets repræsentativitet. Man må mest muligt nærme sig en udtagelse, der sikrer, at man får et slags gennemsnitsudtryk for løsladelseernes forløb. Man kan heller ikke - som der er en tilbøjelighed til ved opgørelser af recidiv ved forvaring - alene se på, hvordan det første forvaringsophold virker. Det vil jo udelukke en vurdering af, hvordan genindsættelser i forvaring virker - og genindsættelser er dog årsag til en meget væsentlig del af forvaringsanstalternes belæg. Desuden vil det nemt komme til at give en skævhed, når man sammenligner med virkningen af f.eks. statsfængsel over for § 17-personer, hvor kun få er 1. gangs indsatte. Skulle man være konsekvent, måtte man i så fald sammenligne med virkningen af 1. gangs indsættelser i statsfængsel.

På grundlag af listerne over løsladte blev der udarbejdet et navnekartotek. I tabel 3 er vist, hvorledes 1150 kort på lige så mange personer fordeler sig efter at den ovenfor omtalte lodtrækning er foretaget:

Tabel 3. 1150 § 17-personer, løsladt i årene 1959-1964 fordelt på behandlingstyper.

Statsfængsel	227
Særfængsel	295
Forvaring i Horsens	334
Forvaring i Herstedvester	294
	1150

Disse 1150 personer udgjorde materialet i den præliminære undersøgelse.

Som kartotekskort anvendtes randhulkort, og på grundlag af straffeattester hullede nogle elementære oplysninger ind på kortene.^{on)}

Følgende oplysninger blev hullet ind:

- 1) Alder ved 1. sanktion
- 2) Fødested, fordelt på 3 kategorier: Hovedstaden, købstad og landet.
- 3) Alder ved løsladelsen.

19)

¹⁹⁾ På grund af tidspresset måtte man affinde sig med, at materialet led af visse - mindre - mangler på det tidspunkt, hvor den præliminære undersøgelse blev gennemført. For det første havde man ikke haft tid til at gennemgå alle akter på statsfængselsfangerne, og der var således enkelte, der kom til at indgå i undersøgelsen med urette, idet det først senere konstateredes, at de ikke kunne betragtes som henført under § 17. For det andet var der en del personer (ca. 50), som ikke kunne medtages i den præliminære undersøgelse, fordi den rekvirerede straffeattest lod vente på sig.

De foreløbige tal er lagt til grund i en rapport af september 1970 til straffelovrådet, medens tallene her er revideret.

20)

- ²⁰⁾ Hulningen blev efter en meget enkelt kode udført af en studentermedarbejder, og hvert kort blev kontrolleret af en anden studentermedarbejder.

- 4) Antal forstraffe.
- 5) **Indsættelseskriminalitet.** Her arbejdedes med 4 rene kategorier, svarende til **Kriminalstatistisk** oversigt over fem-året 1963-67, Statistiske meddelelser 1970:3, tabel 1. Ud over de rene kategorier har vi haft 11 kategorier, bestående af forskellige kombinationer af de rene kategorier. De rene kategorier er følgende:
Sædelighedsforbrydelser: Strfl. §§ 208-230, 232-236.
Voldsforbrydelser: Strfl. §§ 119-143, 237-241, 243-246, 249-250, 252-259 samt svangerskabsafbrydelse.
Ejendomsforbrydelser: Strfl. §§ 166-179, 276-288, 291-304.
Andre forbrydelser: Overtrædelser af andre straffelovsbestemmelser og af særlovgivningen.
- 6) Recidiv. Her arbejdedes med 3 kategorier:
 a) Recidiveret til fængselsstraf eller tilsvarende,
 b) Genindsat
 c) Resten, der hverken er genindsat eller recidiveret til fængselsstraf eller tilsvarende.
- 7) Sanktionsfri periode, d.v.s. det tidsrum, der for de recidiverede eller genindsatte er gået mellem løsladelse og genindsættelse eller ny dom.

3.4.2. Resultater.

Ved hjælp af nogle sorteringer blev det efterhånden muligt at danne sig et overblik over materialet og i særdeleshed over de indhullede datas sammenhæng med recidivet.

For det første konstateredes, at oplysningerne om sanktionsfri periode næppe med fordel kunne udnyttes på undersøgelsens daværende stadium. Endvidere fandtes det rigtigst at slå kategorierne "recidiveret til fængselsstraf eller tilsvarende" og "genindsat" sammen til én kategori "recidiveret": genindsættelse skyldes så godt som altid ny kriminalitet. ²¹⁾ 22)

21)

'Jfr. **Stürup:** Forvaringsanstalten i Herstedvester (1959) s. 62 f. og Widmer, J 1962.102.

22)

'I den præliminære undersøgelse er anvendt et sædvanligt **recidiv-**begreb. Dette er lidt snævrere end selve undersøgelsens, se afsnit 6.1. Der er dog kun tale om en forskel i recidivprocenterne på nogle få procent, se afsnit 6.1.2.

Det konstateredes endvidere, at fødestedet ikke i dette materiale kunne betragtes som recidivfaktor. Tallene er givet i tabel 4.

Tabel 4. Fødested og recidiv.

	Samlet antal	Heraf re- cidiveret	Recidiv i %
Født i hovedstaden	370	217	59
Født i en provinsby	423	260	61
Født på landet	357	202	57
I alt	1150	679	59

Derimod faldt det i øjnene, at der var stor forskel på recidivet hos ejendomskriminelle og sædelighedskriminelle. Hos rene ejendomskriminelle (596 løsladte) var der et recidiv på 67\$, hos rene sædelighedskriminelle (172 løsladte) var der et recidiv på kun 32\$.

De rene grupper kunne imidlertid hensigtsmæssigt udvides med nogle af **kombinationsgrupperne**. Som "ejendomskriminelle" har vi herefter defineret alle, hos hvem der overhovedet forekom ejendomskriminalitet, altså f.eks. også en kombination med sædelighedskriminalitet. Den således definerede gruppe af ejendomskriminelle består af 885 løsladte med et recidiv på 68%. Endvidere defineredes "sædelighedskriminelle" som alle resterende, hos hvem der overhovedet forekom sædelighedskriminalitet. Denne gruppe består herefter af 199 løsladte med et recidiv på 31\$.

Tilbage er en restgruppe af 63 løsladte med et recidiv på 38\$. De udgøres af personer, hos hvem indsættelseskriminaliteten har været "voldsforbrydelser" (23 løsladte) eller "andre forbrydelser" (34 løsladte), eller en kombination af disse to ting (9 løsladte). Denne restgruppe er så lille, at den ikke egner sig til statistisk analyse.

En oversigt over fordelingen af kriminalitetsart er givet i tabel 5. Denne tabel har i øvrigt også værdi ved at vise, hvorledes forskellige behandlingstyper modtager personer med forskellig indsættelseskriminalitet.

Tabel 5. Fordeling efter indsættelseskriminalitetens art og behandlingstype.

	Ejendoms- kriminelle *	Sædeligheds- kriminelle *	Voldskrimi- nelle o. a. kriminelle	I alt
A. Statsfængsel	156 69%	57 25%	14 6%	227 100%
B. Sørfængsel	249 84%	34 12%	12 4%	295 100%
C. Forvaring Horsens	264 79%	48 14%	22 6%	334 99%
D. Forvaring Herstedvester	216 73%	60 20%	18 7%	294 100%
I alt	885 77%	199 17%	66 6%	1150 100%

* For definition af ejendomskriminelle og sædelighedskriminelle, se teksten.

Man kunne forestille sig, at den store forskel i recidiv mellem ejendomskriminelle og sædelighedskriminelle skyldtes en forskellig sammensætning med hensyn til løsladelsesalder, kriminel fortid og alder ved 1. sanktion. For at undersøge dette nærmere, er tabellerne 6 og 7 udarbejdet.

Tabel 6. Ejendomskriminelle. Recidiv, opdelt efter løsladelsesalder, forstraffe og alder ved 1. sanktion.

		Alder ved 1. sanktion				I alt	
Alder ved løsladelse	Antal forstraffe	15 - 18 år		19 - år		Antal	Heraf rec.
		Antal	Heraf rec.	Antal	Heraf rec.		
15 - 34 år	0 - 5	160	<u>73%</u>	110	<u>66%</u>	270	70%
	6 -	145	<u>79%</u>	46	<u>80%</u>	191	79%
35 - år	0 - 5	34	<u>44%</u>	75	<u>43%</u>	109	43%
	6 -	157	<u>64%</u>	158	<u>64%</u>	315	64%
I alt		496	70%	389	62%	885	66%

Tabel 7. Sædelighedskriminelle. Recidiv, opdelt efter løsladelsesalder, forstraffe og alder ved 1. sanktion.

		Alder ved 1. sanktion					
Alder ved løsladelse	Antal forstraffe	15 - 18 år		19 - år		I alt	
		Antal	Heraf rec.	Antal	Heraf rec.	Antal	Heraf rec.
15 - 34 år	0 - 5	21	<u>37%</u>	32	<u>19%</u>	53	26%
	6 -	7	<u>57%</u>	2	<u>50%</u>	9	56%
35 - år	0 - 5	16	<u>31%</u>	84	<u>27%</u>	100	28%
	6 -	21	<u>48%</u>	16	<u>38%</u>	37	43%
I alt		65	41%	134	27%	199	31%

Det ses, at sædelighedskriminelle i alle 8 kategorier har et klart lavere recidiv end ejendomskriminelle. Det er derfor nødvendigt at sondre mellem de to grupper.

Pra den behandlingstype, som rummede det mindste antal sædelighedskriminelle, var der 34 løsladte. Efter drøftelse med undersøgelsens statistiske konsulent, måtte man konkludere, at det ikke ville være frugtbart at foretage en sammenlignende undersøgelse på basis af ca. 30 løsladte sædeligheds-kriminelle fra hver behandlingstype. Materialet er for lille til at kunne underkastes samme statistiske bearbejdelse som materialet af ejendomskriminelle.

Tilbage havde man herefter de ejendomskriminelle. Af tabel 6 fremgår, at alder ved 1. sanktion ikke differentierer væsentligt med hensyn til recidiv, når alder ved løsladelse og antal forstraffe tages i betragtning; den eneste forskel af blot nogen betydning findes hos 15-34 årige løsladte med 0 - 5 forstraffe, hvor de, der er registreret 1. gang som 15-18 årige, har et recidiv på 73%, medens de, der er registreret 1. gang som 19 årige og ældre, har et recidiv på 66%. Følgelig udarbejdedes den enklere tabel 8, hvor alder ved 1. sanktion er udeladt.

Tabel 8. Ejendomskriminelle. Recidiv, opdelt efter løsladelses-
alder og forstraffe.

Alder ved løsladelse	Antal forstraffe					
	0 - 5		6 -		I alt	
	Antal	Heraf rec.	Antal	Heraf rec.	Antal	Heraf rec.
15 - 34 år	270	<u>70%</u>	191	<u>79%</u>	461	<u>74%</u>
35 - år	109	<u>43%</u>	315	<u>64%</u>	424	<u>58%</u>
I alt	379	63%	506	69%	885	66%

Problemet var herefter, hvor mange der fandtes i hver af de fire kategorier ved hver af de fire behandlingstyper. For at afklare dette opdelttes ejendomskriminelle som vist i tabel 9.

Tabel 9. Ejendomskriminelle fordelt efter behandlingstype.

Tabel 9A. Statsfængsel

Alder ved løsladelse	Antal forstr.		I alt
	0-5	6-	
15 - 34 år	62	(28)	90
35 - år	28	(38)	66
I alt	90	66	156

Tabel 9B. Særfængsel

Alder ved løsladelse	Antal forstr.		I alt
	0-5	6-	
15 - 34 år	103	86	189
35 - år	(13)	47	60
I alt	116	133	249

Tabel 9C. Forvaring i Horsens

Alder ved løsladelse	Antal forstr.		I alt
	0-5	6-	
15 - 34 år	58	47	105
35 - år	36	123	159
I alt	94	170	264

Tabel 9D. Forvaring Herstedvester

Alder ved løsladelse	Antal forstr.		I alt
	0-5	6-	
15 - 34 år	(48)	30	78
35 - år	32	106	138
I alt	80	136	216

Herefter var det muligt at sammensætte et udvalg udtaget fra hver af de 4 behandlingstyper. I hver af de fire kategorier kan kun medtages et antal, som svarer til antallet i den behandlings-

type, der har haft færrest indsatte i undersøgelsesperioden (indringet i tabellerne). Resultatet ser ud som vist i tabel 10.

Tabel 10. Udvalget.

Alder ved løsladelse	Antal forstraffe		I alt
	0-5	6-	
15 - 34 år	I 48	II 28	76
35 - år	III 13	IV 38	51
I alt	61	66	127

Princippet er altså, at der er taget 127 personer - ejendoms-kriminelle - fra hver behandlingstype.²³⁾

Ved denne udvælgelse er opnået, at materialerne giver en væsentlig mere frugtbar sammenligning, end hvis man havde taget helt tilfældige udvalg fra de fire behandlingstyper. Denne udvælgelse har dog ikke udelukket eller overflødiggjort, at alder og antal forstraffe inddrages i den nærmere analyse af materialet. På den anden side er udvalgene inden for hver af de 4 kategorier efter løsladelsesalder og antal forstraffe tilfældige. Det giver en mulighed for at regne tilbage, f.eks. at beregne marginaler ra.v. for hele behandlingstypen på dette grundlag.

I tabel 11 er vist, hvor stor en del af det samlede antal løsladte, der for hver behandlingstype indgår i undersøgelses-materialet.

²³⁾ Under det videre arbejde er der foretaget nogle mindre korrek-tioner af undersøgelsesmaterialet, se nedenfor i afsnit 3.5.4.

Tabel 11. Undersøgelsesmateriale i forhold til det samlede antal løsladte 1959-1964 fra de 4 behandlingstyper.

Kategori:	Statsfængsel	Særfængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.
I Under 35 år 0-5 forstraffe	48:62 = <u>77%</u>	48:103 = <u>47%</u>	48:58 = <u>83%</u>	48:48 = <u>100%</u>
II Under 35 år, 6- forstraffe	28:28 = <u>100%</u>	28:86 = <u>33%</u>	28:47 = <u>60%</u>	28:30 = <u>93%</u>
III Over 35 år, 0-5 forstraffe	13:28 = <u>46%</u>	13:13 = <u>100%</u>	13:36 = <u>36%</u>	13:32 = <u>41%</u>
IV Over 35 år, 6- forstraffe	38:38 = <u>100%</u>	38:47 = <u>81%</u>	38:123 = <u>31%</u>	38:106 = <u>36%</u>

3.4.3. Nogle yderligere bemærkninger om sædelighedskriminelle.

Ved den præliminære undersøgelse måtte det konstateres, at der var for få sædelighedskriminelle til, at denne del af materialet kunne underkastes samme statistiske behandling som materialet af ejendomskriminelle. Det var dog nærliggende at benytte de forhåndenværende navnekort til undersøgelser, der var meget lette at gennemføre. **Bl.a.** er det almindeligt antaget, at kastration har stor indflydelse på sædelighedskriminelles recidiv, og det var derfor naturligt at lade materialet gennemgå i retslægerådets kartotek over kastrerede.

Antallet af personer, der (tillige) har begået sædelighedskriminalitet, og antallet af kastrerede fremgår af tabel 12.

Tabel 12. Antal sædelighedskriminelle og antal kastrerede blandt løsladte fra forskellige institutioner 1959-1964.

	Antal sædelighedskriminelle	Antal kast- rerede	Antal kastrerede i forhold til antal sædelighedskriminelle
A. Statsfængsel	81	0	
B. Særfængsel	40	2	5%
C. Forvaring i Horsens	63	13	21%
D. Forvaring i Herstedvester	73	32	44%
I alt	257	47	18%

Videre defineret end ovenfor i tabel 7, jfr. teksten.

Til **ta** bellen skal bemærkes, at man ikke kan slutte, at kastration er foretaget under ophold i den anstalt, fra hvilken løsladelse nu sker. Piere af de fra Horsens løsladte kastrederede er således blevet kastreret under tidligere ophold i Herstedvester.

Man må imidlertid ikke uden videre slutte, at man i Herstedvester har fulgt en helt anden politik med hensyn til kastration end i Horsens. Indtil 1962 gjaldt nemlig den fordelingsregel, at forvarede, der ønskede kastration, skulle placeres i Herstedvester.

De kastrederede fordeler sig efter kriminalitetsarten (retslægerådets inddeling) således:

Tabel 13. Kastrederede fordelt efter kriminalitetsart.

	Incest	Vold- tægt	Uterlighed o. f. børn	I alt
A. Statsfængsel	0	0	0	0
B. Særfængsel	0	0	2	2
C. Forvaring i Horsens	1 8		4	1 3
D. Forvaring i Herstedvester	1	4	27	32
I alt	2	12	33	47

Om recidivet hos de kastrederede kan oplyses følgende:

Tabel 14. Recidiv hos kastrederede, løsladt fra forvaring 1939-1964.

	Antal personer	Heraf re- cidiveret	Rec. %
Forvaring i Horsens	13		15%
Forvaring i Herstedvester	32	6	19%
I alt	45	8	18%

Til sammenligning kan anføres recidivoplysninger vedrørende de ikke-kastrederede i forvaringsmaterialet.

Tabel 15« Recidiv hos ikke-kastrerede, løsladt fra forvaring
1959-1964.

	Antal personer	Heraf re- cidiveret	Rec. %
Forvaring i Horsens	50	22	44%
Forvaring i Herstedvester	41	16	
I alt	91	38	42%

Det fremgår heraf, at de ikke-kastrerede recidiverer ca. 3 gange hyppigere end de kastrerede. Antallet af kastrerede må således tages i betragtning, når der foretages sammenligninger, f.eks. mellem forvaringsanstaltnes recidiv.

3.5. Udgangsinterneringen. Observationsperioden. De indsamlede data. Korrektioner i materislet»

Når udfaldet af den præliminære undersøgelse lægges til grund for udvælgelsen af undersøgelsesmateriale, bliver der tale om et materiale på 508 personer, fordelt med 127 løsladte fra hver behandlingstype, sammensat som det fremgår af tabel 10.

Den første opgave var da at foretage udvælgelsen af de personer, som skulle udgøre denne population. I de grupper, hvor en frasortering var nødvendig, fordi de omfattede flere personer end det antal, der skulle udtages, valgte vi at foretage en tilfældig udvælgelse. ' /

Om de personer, som herefter skulle indgå i undersøgelsens population, skulle der dernæst indsamles en række oplysninger. Som følge af undersøgelsens problemstilling måtte de i vidt omfang vedrøre forholdene i tiden omkring det anstaltsophold, som vi kalder udgangsinterneringen. Der skal derfor først gøres nogle bemærkninger om denne. Der skal endvidere forinden omtalen af de indsamlede data redegøres for, hvorledes tidsrummet for **recidiv**-observationer er afgrænset.

^{2A)} De personer er medtaget, som har den laveste fødselsdato, uanset fødselsmåned.

5.5.1. Udgangstigs interneringen.

Udgangsinterneringen er det **anstaltsophold**, fra hvilket den løsladelse er sket, som er udgangspunkt for undersøgelsen. Oplysninger om **forhold**, der vedrører tiden umiddelbart forud for denne, er det centrale led i undersøgelsen. Det samme gælder oplysninger om indsættelsesgrundlaget. Det er forholdene på dette tidspunkt, der er grundlaget for det sanktionsvalg, hvorved domstolene har fordelt vort materiale på de behandlingstyper, vi sammenligner, og ved udgangsindsættelsen påbegyndes det behandlingsforløb, hvis virkninger skal vurderes.

Visse forhold vedrørende dette tidspunkt har allerede været anvendt til udvælgelsen af undersøgelsesmateriale.²⁵⁾ Vi har endvidere brugt tidspunktet som udgangspunkt for registrering af sociale faktorer, og vi har om selve indsættelsen og indsættelsesgrundlaget indsamlet en del særlige oplysninger, som kunne formodes at have sammenhæng med recidivet.

Indsættelsesgrundlaget er enten en domfældelse eller **genanbringelse** ved kendelse.²⁶⁾ I tabel 16 er givet en oversigt over grundlaget for udgangsindsættelsen.

Tabel 16. Indsættelsesgrundlaget ved udgangsinterneringen.²⁷⁾

	Statsfængsel		Særfængsel		Forvaring Horsens		Forvaring Herstedv.		I alt
Dom	121	(99/0)	124	(98%)	58	(46%)	70	(55%)	373 (75%)
Genindsættelse ved kendelse	1*	(1%)	2*	(2%)	68	(54%)	96	(45%)	(25%)
I alt	122	(100%)	126	(100%)	126	(100%)	126	(100%)	500(100%)

*Indsat ved **fængselsnævnets** resolution

25)

Det gælder kriminalitetsarten og antallet af forstraffe, se ovenfor 3.4.2.

26), **Genindsættelse** i forvaring sker ved retskendelse. Grundlaget herfor er formelt overtrædelse af det til prøveudskrivningen knyttede vilkår om ikke at begå strafbart forhold. I forbindelse med genindsættelsen meddeles der undertiden den genindsatte tiltalefrafald for den begåede kriminalitet, se bilag 4.

27)

Tabel 16 omfatter i alt kun 500 personer. Dette er en følge af den senere foretagne reduktion, se nedenfor 3.5.4.

3.5.2. Observationsperioden»

Undersøgellesperioden er fastlagt således, at **udgangsinterne-**ringen ophører ved en løsladelse i tiden 1.1.1959 - 31.12.1964. Dette er sket, for at der kunne skaffes en tilstrækkelig lang observationsperiode. Ved at vælge at indsamle recidivoplysninger for en periode helt frem til undersøgelsens tidspunkt, blev det upåkrævet på forhånd at tage stilling til den nøjere fastsættelse af observationsperiodens længde. Der er registreret oplysninger for en periode, hvis længde i de enkelte tilfælde varierede fra 5 1/2 år til ca. 11 1/2 år. En stillingtagen til, om der skulle arbejdes med sådanne varierende perioder, var på dette stadium ligeledes overflødig.

Som observationsperiodens afslutning er da som hovedregel noteret tidspunktet for modtagelsen af straffeattest, hvilket i de fleste tilfælde vil sige ca. 1. juli 1970. I visse tilfælde er oplysninger om den pågældende person indhentet senere. Det senere tidspunkt er da betragtet som observationsperiodens afslutning. Hvis den pågældende forinden er afgået ved døden betragtes dødsdatoen som observationsperiodens afslutning. Hvis den pågældende forinden er emigreret eller i øvrigt mere permanent har taget ophold i udlandet, er oplysninger om kriminaliteten formentlig ikke efter hans bortrejse fra landet tilgået de danske myndigheder, under alle omstændigheder er recidiv-oplysninger tilfældige og udfuldstændige. For sådanne personers vedkommende betragtes observationsperioden som afsluttet ved udrejsen fra landet.

Oplysningerne om, hvorvidt de personer, som indgår i materialet, har været i live her i landet, i benægtende fald deres dødsdato eller dato for bortrejse, er fremskaffet ved en gennemgang af de pågældende personers **CPR-kort**, som ved bistand fra det centrale personregister blev gjort tilgængeligt. For personer, der ikke kunne findes i CPR, blev foretaget nærmere undersøgelser. Der blev om disse rettet forespørgsel til anstalterne og Dansk **Forsorgsselskab** samt til **rigsregistraturen**. Derved opnåedes - i de allerfleste tilfælde - en tilfredsstillende oplysning, d.v.s. enten en dødsdato eller en oplysning, der sandsynliggjorde, at den pågældende var i live. For nogle ganske enkelte, hvor tilfredsstillende oplysninger ikke kunne opnås, er 1.7.1970 sat som observationsperiodens afslutning.

28) Se ovenfor 1.3.

3.5.5. Dø indsamlede data.

For de personer, som skulle indgå i undersøgelsespopulatio-
nen, er der rekvireret straffeakter.²⁹⁾ Der er herfra indsamlet
følgende oplysninger:³⁰⁾

Identitetsoplysninger; d.v.s. oplysninger om navn og fødsels-
dato. Disse stammer fra fødsels/dåbsattesten.

29) **Straffeakterne**, der omfatter det materiale, politiet, anklage-
myndigheden og retten har tilvejebragt, er anvendt, fordi de
er de mest omfattende materialesamlinger. De indeholder de
fleste data og beskrivelser, som kunne tænkes at være af in-
teresse for undersøgelsen. Det ville være nærliggende at sup-
plere med en gennemgang af fængselsjournaler og evt. også
Dansk **Forsorgsselskabs** journaler. Meget af indholdet her ville
ganske vist hidrøre fra straffeakterne, men en del oplysninger
ville som supplement hertil uden tvivl være nyttige, f.eks. til
yderligere belysning af sociale forhold. Undersøgelsens snævre
økonomiske og tidsmæssige rammer har imidlertid bevirket, at
vi har måttet afstå herfra. Ud over gennemgangen af tre stats-
fængsels journaler med henblik på opsporing af en kontrolgrup-
pe - jfr. ovenfor under 3.2. - har **sådanne** journaler således
ikke været benyttet som kilde.

¹⁾ **Oplysningerne** blev nedfældet på skemaer. Udfyldningen, der er
foretaget af studentermedarbejderne, er sket efter såvel mundt-
lig som skriftlig instruktion, hvorved særlige problemer ved
klassifikationer og lignende er nøje gennemgået. Der har jævnt
været afholdt møder til drøftelse af enkelte spørgsmål,
således at der kunne opnås ensartethed i arbejdet. Der er her-
ved i øvrigt lagt vægt på, at kategorier var tilstrækkeligt
skarpt definerede for at forhindre, at oplysningerne blev
rubriceret forskelligt og afhængigt af, hvem der foretog **akt-**
uddraget. Santlige aktuddrag er kontrolleret ved, at oplys-
ningerne er gennemgået af en kandidat og sammenholdt ind-
byrdes med henblik på konstatering af eventuelle uoverens-
stemmelser. Adskillige oplysninger er under denne procedure
efterkontrolleret ved fornyet gennemgang af akterne.

Social baggrund. Om de pågældende s sociale baggrund indeholder akterne en række oplysninger. Det fremgår af den følgende oversigt, hvilke oplysninger vi har interesseret os for, og hvilke kilder **3D** vi har anvendt,

<u>Oplysning om;</u>	<u>Kildet</u>
Fødested	Fødsels/dåbsattest
Fader/moder/opdragers erhverv (på fødselstidspunktet)	Fødsels/dåbsattest
Antallet, arten og varigheden af opdragerkonstellationer	Fødsels/dåbsattest, børneværnsudtalelser og generalierapporten med supplement
Børneforsorgsforanstaltninger	Børneværnsudtalelser
Opvækststed (bopæl under opvækst)	Skoleattester og generalierapporten med supplement
Skolegangen	Skoleattester, præsteattester og børneværnsudtalelser
Erhvervsmæssig uddannelse	Generalierapporten med supplement

Om de anførte kilder gælder det, at oplysningerne her ofte har været sammenholdt med evt. andre oplysninger om de tilsvarende forhold. Det har navnlig været tilfældet med mentalerklæringer og personundersøgelser i medfør af retsplejelovens § 800 a. Disse erklæringer er imidlertid ofte udelukkende afskrift af de anførte kilder. Når dette ikke er tilfældet, bygger de undertiden på den pågældendes egne udsagn. De er derfor ikke i denne sammenhæng af samme værdi som de nævnte kilder og er derfor kun sjældent anvendt her.

3D Der kan ikke siges noget generelt om straffeakternes pålidelighed som kilde. Det varierer med de enkelte oplysninger og er forskelligt fra det ene aktmateriale til det andet. Mentalerklæringernes beskrivelser af legemlige og psykiske tilstande må f.eks. antages at være ret pålidelige og dækkende, medens derimod erklæringernes øvrige oplysninger f.eks. om sociale forhold kan være usikre. Domsudskrifternes angivelser af tidligere kriminelle forhold, domfældelser og løsladelser kan være behæftede med enkelte fejl, medens beskrivelsen af de forhold, der foreligger til påkendelse ret naturligt vil være pålidelig. Dansk Forsorgsselskabs tilsynsrapporter indeholder sikre oplysninger om den pågældendes sociale forhold i tilsynstiden, medens f.eks. generalierapportens oplysninger herom kan være mangelfulde o.s.v.

Princippet for brugen af **aktmaterialet** har derfor været en for hver oplysning foretaget speciel udvælgelse af den eller de kilder, der må anses for sikrest.

Sociale forhold ved indsættelsen. Vi har endvidere interesseret os for de **pågældendes** sociale situation i tiden umiddelbart forud for udgangsinterneringen. ' Der er indsamlet følgende oplysninger:

<u>Oplysning om</u>	<u>Kilde:</u>
Erhvervsmæssig beskæftigelse	Vandelsrapporter, generalierrapporten især supplementet i tilknytning til den sag, der fører til udgangsinterneringen
Andre beskæftigelsesforhold (arbejdsløshed, indtægt , gæld, erhvervsmæssig karriere)	Vandelsrapporter, generalierap- porten med supplement og genpart af tilsynsrapporter fra Dansk Forsorgsselskab
Civilstand	Do.
Antal børn i og uden for ægteskab	Do.
Erhvervshæmmende legemlige sygdomme	Generalierrapporten med supplement og mentalerklæring til brug i den sag, der fører til udgangsinterneringen
Alkoholforbrug	Mentalerklæring, § 800 a-undersøgelse og evt. genpart af tilsynsrapporter fra Dansk Forsorgsselskab. - Evt. også retsbogsud-xx skrifter og udskrift af dombogen
Medicinmisbrug	Do.
Boligforhold (beliggenhed og beskaffenhed)	Generalierrapporten - især supplementet til brug i den sag, der fører til udgangsinterneringen, samt politirapporterne til brug i sa gen

Oplysninger om den mentale tilstand m.v. Til brug for retten har der i forbindelse med udgangssagen foreligget lægelige udtalelser af følgende typer:.

32) I de fleste tilfælde vil oplysningerne beskrive forholdene på tidspunktet for varetægtsfængslingen.

33) Her belyses f.eks. tilstanden på gerningstidspunktet.

1. Mentalerklæringer, der er udfærdiget af **embedslægerne**, 4)
2. Udtalelser fra retslægerrådet, samt
3. I visse tilfælde enten i stedet for eller som supplement til mentalerklæring yderligere en erklæring, udfærdiget af et **statshospital** på grundlag af indlæggelse til mentalobservation.

På grundlag af disse erklæringer har vi efter samråd med en 35 j

retspsykiater ' indsamlet oplysninger om psykopati, intelligens, visse organiske lidelser og seksuelle afvigelse. ' Endvidere har vi registreret den lægelige vurdering af **stråfegnetheden** og lægernes sanktionsanbefaling.

'I København udfærdiges de dog af justitsministeriets psykiatriske undersøgelseskiinik og i **Århus** af retspsykiatrisk klinik ved statshospitalet ved Århus.

I nogle tilfælde har man i stedet for at indhente ny mentalerklæring til brug for retten henholdt sig til en anstaltsudtalelse fra enten Horsens eller Herstedvester, navnlig i sager, hvor den tiltalte har haft et umiddelbart forudgående ophold i den pågældende anstalt.

''B. Borup Svendsen. Se note 36.

3 'I brev af 8. maj 1970 til Straffelovrådet har overlæge B. Borup Svendsen som svar på forespørgsel i forbindelse med en anden undersøgelse om, hvilke opdelinger efter psykiatriske kriterier der kunne være anvendelige, bl.a. anført følgende: "**Jeg** finder fremdeles, at der ville være en vis mening i, at der fra psykiatrisk side blev sagt god for diagnosen karakterafvigelse, resp. seksuel perversion (andre diagnosegrupper forekommer næppe), og at der herudover anførtes for eks. alkoholisme, medicinmisbrug (af hvilken art), begavelse svarende til sinkestadiet, epilepsi, evt. "organisk præg". Derimod mener jeg som anført ikke at man kan regne med at få noget af værdi ud af at forsøge en opdeling (retrogradt) efter overvejende karakterneurotisk, overvejende udadreagerende psykopatisk præg eller lignende, for slet ikke at tale om efter det i mentalerklæringen først nævnte adjektiv til beskrivelse af karakterafvigelsens dominerende præg."

En påtænkt opdeling i **psykopatityper** blev herefter opgivet.

Kriminel karriere. Om de enkelte domfældelser er registreret **domssted** og -dato, udfaldet af sagen, samt antallet, tidspunktet for og arten af de pådømte forhold - ved berigelseskriminalitet tillige evt. udbytte. Endvidere er begyndelse og ophør af interneringerne i forbindelse med sagen og **strafudståelsen** blevet noteret.

Ved tiltalefracfald er der så vidt muligt optaget tilsvarende oplysninger om kriminaliteten.

Om udgangsinterneringen er der yderligere noteret visse oplysninger ud over de omhandlede. Der er noteret dato for indsættelsen i anstalten, der angiver behandlingstidens begyndelse, og oplysning om, hvorvidt løsladelsen er sket efter endt strafudståelse eller på prøve. Endvidere har vi registreret anklagemyndighedens sanktionspåstand. Endelig har vi foretaget en særlig specifikation af **tyveriforhold**.³⁷⁾ 'Kriminaliteten ved udgangsindsættelsen omfatter jo altid **ejendomskriminalitet**, og det har vist sig, at tyveri her var helt dominerende.

Genindsættelser, der navnlig har betydning i forbindelse med prøveudskrivning fra forvaring, har ikke kunnet beskrives så indgående som domfældelser, især fordi man i retsbogsudskrifterne sjældent finder anledning til nærmere beskrivelse af den begåede **kriminalitet**. 'I de tilfælde, hvor genindsættelse er begyndelsen på udgangsinterneringen, opstår yderligere den vanskelighed, at der ikke findes det sædvanlige kildemateriale til brug for registreringen af de sociale faktorer, der skal omhandle tidspunktet forud for interneringen. **For** ikke på forhånd at give afkald på en registrering af disse faktorer for samtlige personer, valgte vi derfor som en nødløsning i tilfælde, hvor der var tale om genindsættelse, at indsamle data vedrørende tidspunktet forud for seneste domfældelse, d.v.s. den forudgående dom til anbringelse i forvaring.

Genindsættelser, der navnlig har betydning i forbindelse med prøveudskrivning fra forvaring, har ikke kunnet beskrives så indgående som domfældelser, især fordi man i retsbogsudskrifterne sjældent finder anledning til nærmere beskrivelse af den begåede **kriminalitet**. 'I de tilfælde, hvor genindsættelse er begyndelsen på udgangsinterneringen, opstår yderligere den vanskelighed, at der ikke findes det sædvanlige kildemateriale til brug for registreringen af de sociale faktorer, der skal omhandle tidspunktet forud for interneringen. **For** ikke på forhånd at give afkald på en registrering af disse faktorer for samtlige personer, valgte vi derfor som en nødløsning i tilfælde, hvor der var tale om genindsættelse, at indsamle data vedrørende tidspunktet forud for seneste domfældelse, d.v.s. den forudgående dom til anbringelse i forvaring.

37)

'Tyveri er opdelt i kategorierne indbrudstyveri, lejlighedstyveri, bagateltyveri og andet tyveri.

38) " Da der ikke ved genindsættelse skal ske egentlig pådømmelse af **rafbare** forhold, er de i retsbogsudskrifterne ikke fuldt **re** yst. Derimod vil karakteren af den begåede kriminalitet som regel være beskrevet noget mere fyldigt i de optagne politirapporter. En konsekvent gennemgang af politirapporterne har tiden imidlertid ikke tilladt.

Den tidsmæssige forskydning for de personer, der er indsat ved retskendelse er som vist i tabel 17.

Tabel 17. Tidsinterval mellem seneste dom til forvaring og udgangsindsættelsen

	Forvaring i Horsens	Forvaring i Herstedvester	I alt
- 5 år	27	22	49
5 - 10 år	28	25	53
10 - 20 år	13	9	22
Over 20 år	0	0	0
I alt	68	56	124

Det ses, at der for en del forvarede er tale om betydelige intervaller. Dette har da også medført, at vi i flere **henseender** har måttet betragte alle personer, der ved udgangsindsættelsen er
39)
genanbragt ved kendelse, som uoplyste **tilfælde.** ' /

Kilderne til oplysningerne om kriminel karriere har først og fremmest været retsbogsudskrifterne og udskrifterne af **dombogen.** 40) Også attesterne fra **rigsregistraturen** har været nyttige som en første orientering. Om interneringernes ophør (løsladelser, undvigelser ra.v.) indeholder anstaltsudtalelserne til politiet de bedste oplysninger.

3.5.4. Korrektioner.

Efter den første gennemgang af materialet kunne det konstateres, at der måtte foretages enkelte korrektioner i materialets sammensætning, dels fordi der viste sig at være fejl i de modtagne

39)

'Se f.eks. afsnit 6.3., oplysningerne om bopæl, **arbejdsløshed**, indtægt m.v.

) **Anklagemyndighedens** påstand findes dog ikke altid optaget i retsbogsudskrifterne, men kan da som regel udtrages af korrespondancen mellem politimesteren og statsadvokaten.

løsladelseslister, ⁴¹⁾ dels SOTD følge af visse **registrerings-**
fejl. ⁴²⁾

Efter korrektionerne blev materialets endelige sammensætning som vist i tabel 18.

'På de lister vi havde modtaget fra forvaringsanstalten i Horsens viste det sig, at nogle personer fejlagtigt var opført som løsladte, uagtet de blot var overført til anstalten i Herstedvester, således 5 af de personer, der blev udtaget til undersøgelsespopulationen. Disse 5 personer er derfor udgået af materialet, der herefter er suppleret med et tilsvarende antal fra samme anstalt.

I statsfængselsmaterialet var en løsladt blevet overført direkte til fortsat udståelse af en tidligere idømt straf til indsættelse i arbejds hus. Da den pågældende kategori var udtømt, har det ikke været muligt at foretage supplerings herfor.

'5 personer fra statsfængselsmaterialet og én person fra sær**fængsel** sgruppen var udtaget ved fejl i registreringen. I det ene tilfælde havde retten afvist at henføre den pågældende under straffelovens § 17, i tre andre tilfælde fandtes ingen ejendoms kriminalitet i den dom, der førte til udgangsinter-
neringen, og i yderligere ét tilfælde var den pågældende for gammel, således at han ikke hørte til i den kategori, hvortil han var udtaget. Disse har ikke kunnet suppleres, da kategorierne var udtømte.

Tabel 18. Undersøgelsesmaterialet.

	0-5 forstraffe	Over 5 forstraffe	I alt
A. Statsfængsel			
under 35 år	48	28	
35 år el. mere	13	33	<u>122</u>
B. Særfængsel			
under 35 år	48	28	
35 år el. mere	12	38	<u>126</u>
C. Forvaring i Horsens			
under 35 år	48	28*	
35 år el. mere	13	38	<u>127</u> *
D. Forvaring i Herstedvester			
under 35 år	48	28*	
35 år el. mere	13	38	<u>127</u> *
I alt			502

De med mærkede grupper er dog formindsket hver med én person, idet de pågældendes akter må anses for bortkommet, således at det ikke er muligt at fremskaffe de fornødne oplysninger. Da de i og for sig **hører** til i de pågældende grupper, har vi ikke ment at burde lade dem erstatte af andre.

3.6. Kodning, hulning og elektronisk databehandling.

Pra aktuddragene blev alle brugelige oplysninger ført over på kodeskemaer; et sådant er gengivet som bilag 1. Enkelte oplysninger - bl.a. oplysninger om den erhvervsmæssige karriere - fandtes allerede på dette stadium at være så upålidelige eller upræcise, at det ikke var umagen værd at føre dem over på kodeskemaet.

På kodeskemaerne var alle oplysninger udtrykt i tal. **Kodeskemaerne** dannede igen grundlaget for udarbejdelsen af de hulkort, der indgik i den elektroniske databehandling.

Princippet i de udarbejdede kodeskemaer var, at det skulle være relativt nemt at overføre oplysningerne fra aktuddragskemaerne, medens udregninger, grupperinger og lign. så vidt muligt skulle overlades til den elektroniske databehandling. Beløbsangivelser, datoer og lignende blev således overført direkte til

re.

kodeskemaerne. **Kodearbejdet** udførtes af et antal studentermedarbejdere. De enkelte oplysninger gav sjældent anledning til tvivl; dog kunne arbejdet frembyde komplikationer, når der var tale om en omfattende kriminell karriere. Her var der imidlertid givet instruktion om, at aktuddragsskemaet skulle **sammenholdes** med straffeattesten, hvis det indeholdt inkonsistente oplysninger eller oplysninger, der forekom usandsynlige.

Der blev ført omhyggelig kontrol med kvaliteten af kodearbejdet, og da det viste sig, at der var en ikke ubetydelig fejlfrekvens (**3,7%** oplysninger med fejl under midten af kodearbejdet), blev alle kodeskemaer gennemgået af en kandidat. Derved blev en række af de mest typiske kodefejl rettet.

Efter kodningen blev hulkortene udarbejdet. Alle hulkort blev dobbelthullet, hvilket erfaringsmæssigt betyder en meget ringe fejlfrekvens. **For** yderligere at få sikkerhed for, at det pågældende hullebureau leverede tilfredsstillende arbejde, blev en mindre del af materialet dobbelthullet på et andet hullebureau, og de to sæt kort blev sammenlignet. Det viste sig derved, at de to hullebureauer lavede lige få fejl.

Den elektroniske databehandling blev indledt med en fejlretningsprocedure. For det første undersøgte, om de indhullede værdier lå inden for det muliges grænser, f.eks. at der ikke var hullet 6, hvor koden kunne antage værdierne 0, 1 og 2. Allerede derved fik man rettet en del kodefejl og enkelte hullefejl. For det andet undersøgte, om en lang række oplysninger var konsistente, herunder om de indkodede datoer lå i en bestemt rækkefølge (dato for 1. forhold før **indsættelsesdato**, indsættelsesdato før løsladelsesdato). Ved denne procedure, der tog lang tid, lykkedes det yderligere at rette et betydeligt antal fejl fra kodningen eller fra aktuddragene.

Ved den egentlige behandling af materialet kunne nogle oplysninger bruges uden videre. I andre tilfælde - navnlig med hensyn til den kriminelle karriere - måtte de nødvendige data beregnes ud fra det materiale, der i første omgang var kørt ind på EDB; f.eks. beregnes indsættelsesalder som indsættelsesdato minus fødselsdato, løsladelsesalder som løsladelsesdato minus fødselsdato, alder ved 1. sanktion som dato for 1. sanktion minus fødselsdato o.s.v.

For den datalogiske behandling er i øvrigt redegjort i bilag 3.

AFSNIT 4. DOMSTOLSUDVÆLGELSEN.

For personer, der af retten henføres under scraffelovens paragraf 17, bliver der spørgsmål om for domstolene at træffe et valg mellem flere mulige sanktionsformer. Det drejer sig navnlig om et valg mellem en straf af almindeligt fængsel¹ og de særlige sanktionsformer, som over for sådanne personer er hjemlet i paragraf 17, 2.stk. (særfængsel) og paragraf 70 (anbringelse i forvaring m.v.).

I dette afsnit skal nærmere undersøges, hvilke faktorer, domstolene lægger vægt på ved dette sanktionsvalg.

Udgangspunktet er vort materiale af paragraf 17-personer, der som nævnt består af løsladte fra forvaringsanstalten i Horsens, forvaringsanstalten i Herstedvester, særfængslet i Horsens, samt tre statsfængsler.²⁾ Når man betragter dette som et samlet materiale vil det være muligt at udlede visse hovedtræk af domstolenes fordelingspolitik over for paragraf 17-personer. Retten foretager sanktionsvalget, dels på grundlag af de sanktionsforslag, som retslægerne og anklagemyndigheden stiller, dels på grundlag af oplysninger om de pågældende, der er domstolene bekendt, og som findes at være relevante for sanktionsfastsættelser.

¹ Andre muligheder er ungdomsfængsel eller strafsurogaterne arbejdsdshus og sikkerhedsforvaring, hvis de for anvendelsen af disse sanktioner særlige betingelser i øvrigt er opfyldte.

²⁾ Der bliver her kun spørgsmål om at undersøge fordelingen på de tre sanktionsformer, ikke tillige fordelingen af forvaringsdømte på anstalterne i Horsens og Herstedvester, der foretages rent administrativt, som hovedregel efter et geografisk kriterium.

¹ Materialet er ikke ganske velegnet til en sådan undersøgelse. Det omfatter ikke alle løsladte fra de anstalter, der modtager personer idømt disse sanktioner. Det er på forhånd sammensat således, at det består af 51% forvaringsdømte, 25% idømt særf'jængsel og 24% med domfældelser til alm. fængsel. I sammenligningen kan desuden kun indgå disse tre sanktionsformer - ikke de øvrige foreliggende muligheder.

I afsnit 4.1. undersøges i hvilken udstrækning domstolene lader sig vejlede af de foreliggende sanktionsanbefalinger. I 4.2.1. vil spørgsmålet om betydningen af de for retten tilgængelige oplysninger blive nærmere belyst. I 4.2.2. følges dette op, først med en sirlig vurdering af, hvilken rolle oplysninger om de pågældende spiller for domstolenes sanktionsvalg ved siden af den vægt domstolene måtte tillægge de foreliggende sanktionsforslag (4.2.2.1). Hvis retten lægger afgørende vægt på sanktionsanbefalingerne, bliver det dernæst relevant at se på, efter hvilke retningslinier retslægerne og anklagemyndigheden når frem til sanktionsforslagene. Man kan sige, at de oplysninger, som har været af betydning for retslægerne og anklagemyndigheden, når disse i indstillingerne foretager valget mellem forskellige sanktionsmuligheder, mere indirekte bliver lagt til grund for selve domstolsudvælgelsen. Dette spørgsmål behandles i 4.2.2.2.

I 4.3. omtales særskilt den for sanktionsvalget særlige situation, hvor der bliver spørgsmål om genanbringelse i forvaring ved kendelse.

4.1. Retslægernes og anklagemyndighedens sanktionsforslag - graden af overensstemmelse med sagens udfald.

Retten træffer en afgørelse af sanktionsspørgsmålet på grundlag af de forelagte lægeerklæringer og sagens øvrige omstændigheder.⁴⁾ For personer, henført under paragraf 17, vil retten således altid få forelagt mindst én lægeerklærings stillingtagen til sanktionsspørgsmålet. I vort materiale er der i de fleste tilfælde både en mentalerklæring fra embedslægen

4)

jfr. formuleringen af straffelovens paragraf 17. Se endvidere ovenfor afsnit 3.1.3.

5) Det er fast praksis, at lægeerklæringerne indeholder en sanktionsanbefaling, se ovenfor 3.1.2.

(evt. justitsministeriets psykiatriske undersøgelsesklinik eller retspsykiatrisk klinik) og en udtalelse fra retslægerådet. Herunder vil anklagemyndigheden under sagen nedlægge en påstand om sanktionsfastsættelsen. ' /

Der er således typisk tre myndigheder, der forinden sagen afgøres ved domstolene, har udtalt sig om sanktionsspørgsmålet. Både retslægerne og domstolene forudsættes at afgøre spørgsmålet i to tempi, således at man først tager stilling **til**, om tiltalte må anses for strafegnet, dernæst til sanktionsvalget. Det er formentlig uden betydning. Det må antages, at der i realiteten ved en sammenhængende bedømmelse foretages et valg mellem de mulige sanktioner.

Det er klart, at domstolene ikke er bundet af de forelig-
7)

gende sanktionsanbefalinger, ' men det er nærliggende at antage, at de spiller en ikke ringe rolle for rettens afgørelse. Som et mål herfor kan anvendes graden af overensstemmelse mellem forslagene og dommens udfald. Dette undersøges først for hvert af sanktionsforslagene for sig, dernæst i den indbyrdes sammenhæng.

4.1.1. De enkelte sanktionsforslag.

Den observerende læges sanktionsanbefalinger fordeler sig for hele materialets vedkommende som vist i tabel 1.

'Tiltaltes forsvarer vil også udtale sig om sanktionsspørgsmålet, I hvilket omfang domstolene lader sig vejlede af forsvarets sanktionspåstand, er ikke indgået i undersøgelsen.

'Anklagemyndigheden har dog i én henseende den helt afgørende indflydelse på spørgsmålet. Det er i realiteten denne, der afgør, om der overhovedet skal indhentes lægeerklæringer til brug i sagen, hvilket som nævnt er en forudsætning for, at særfængsel eller forvaring kan komme på tale.

Tabel 1. Den observerende læges sanktionsanbefaling.

Forvaring ⁸⁾	280
Særfængsel	65
Statsfængsel ⁹⁾	97
Ingen udtalelse	58
I alt	<u>500</u>

Domstolene er i færre tilfælde (252) end den observerende læge kommet til, at sanktionen bør være forvaring, men i næsten dobbelt så mange tilfælde (126) til resultatet særfængsel. Også statsfængsel er anvendt noget oftere (122) end anbefalet af lægerne.

I tabel 2 sammenholdes sagens udfald med den observerende læges sanktionsanbefaling.

Tabel 2. Den observerende læges sanktionsanbefaling - sagens udfald.

<u>Sanktions-</u> <u>anbefaling:</u>	<u>Sagens udfald:</u>			I alt
	Forvaring	Særfængsel	Statsfængsel	
Forvaring	192	59	29	280
Særfængsel	9	37	19	65
Statsfængsel	21	11	65	97
Ingen udtalelse	30	19	9	58
I alt	<u>252</u>	<u>126</u>	<u>122</u>	<u>500</u>

I 19 tilfælde har retten fulgt den observerende læges anbefaling af forvaring. Det svarer til 69% af 280. I 37 til-

⁸⁾Af hensyn til overskueligheden indeholder den nævnte gruppe i samtlig af dette afsnits tabeller tillige nogle få tilfælde, hvor der foreslås anvendelsen af andre af de i paragraf 70 omhandlede foranstaltninger. Der er tale om et så ringe antal, at det er uden betydning.

⁹⁾Af hensyn til overskueligheden indeholder gruppen nogle ganske få sanktionsforslag af anden art end alm. fængsel.

fælde, 57%, har der været enighed om særfængsel og i 65 tilfælde, 67%, om statsfængsel. Domstolene har således for hele materialets vedkommende fulgt den observerende læges sanktionsanbefaling i 67% af tilfældene.

Retslægerådets sanktionsforslag er for hele materialets vedkommende angivet i tabel 3.

Tabel 3. Retslægerådets sanktionsanbefaling.

Forvaring	335
Særfængsel	20
Statsfængsel	72
Ingen udtalelse	73
I alt	<u>500</u>

Det ses, at retslægerådet i endog større udstrækning end den observerende læge har været tilbøjelig til at anbefale forvaring og meget tilbageholdende med at foreslå særfængsel.

I tabel 4 er sagens udfald sammenholdt med retslægerådets sanktionsanbefaling.

Tabel 4. Retslægerådets sanktionsanbefaling - Sagens udfald.

<u>Retslægerådets</u> <u>sanktions-</u> <u>anbefaling.</u>	<u>Sagens udfald:</u>			
	Forvaring	Særfængsel	Statsfængsel	I alt
Forvaring	234	71	30	335
Særfængsel	0	19	1	20
Statsfængsel	2	11	59	72
Ingen udtalelse	16	25	32	73
I alt	252	126	122	<u>500</u>

Retten har i 234 tilfælde, 70%, fulgt retslægerådets anbefaling af forvaring. Særfængselsforslagene er tiltrådt af retten i 19 tilfælde, 95%, forslag om statsfængsel i 59 tilfælde, 85%. I hele materialet har der været tale om enighed i 74% af tilfældene.

Anklagemyndighedens sanktionspåstande fremgår af tabel 5.

Tabel 5. Anklagemyndighedens sanktionspåstand.

Forvaring	255
Særfængsel	102
Statsfængsel	129
Uoplyst	14
I alt	<u>500</u>

Anklagemyndigheden har fordelt materialet i meget nær samme forhold som retten. Hvorvidt dette er udtryk for enighed i de enkelte tilfælde ses i tabel 6.

Tabel 6. Anklagemyndighedens sanktionspåstand - Sagens udfald.

<u>Anklagemyndig-</u> <u>hedens påstand:</u>	<u>Sagens udfald:</u>			I alt
	Forvaring	Særfængsel	Statsfængsel	
Forvaring	235	17	3	255
Særfængsel	5	95	2	102
Statsfængsel	12	8	109	129
Uoplyst	0	6	8	14
I alt	252	126	122	<u>500</u>

Der er stor overensstemmelse mellem anklagemyndighedens påstand og sagens udfald. I 235 tilfælde, 92%, har retten fulgt anklagemyndighedens påstand om forvaring, i 95 tilfælde, 93%, påstanden om særfængsel, og i 109 tilfælde, 84%, om statsfængsel. I hele materialet er der således enighed mellem anklagemyndigheden og retten i 90% af tilfældene.

Når de forskellige sanktionsforslag på denne måde isoleret sammenholdes med sagens udfald, ser man, at der er et så udpræget sammenfald mellem anklagemyndighedens påstand og rettens afgørelse, at det allerede på dette grundlag vil være rimeligt at hævde, at domstolene i betydelig udstrækning lader sig vejlede af anklagemyndigheden, når sanktionsvalget foretages. Der fremkommer ikke et helt så udpræget sammenfald mellem sagens udfald og henholdsvis den observerende læges og retslægerådets sanktionsanbefalinger. Det er navnlig tydeligt, at domstolene har foretrukket særfængsel i mange sager, hvor der er anbefalet forvaring. Især retslægerådet har været yderst tilbageholdende med at anbefale særfængsel.

4.1.2, Det indbyrdes forhold mellem de forskellige sanktionsforslag.

Med udgangspunkt i at anklagemyndigheden som påvist øver en afgørende indflydelse på sanktionsudfaldet, vil det være nærliggende at interessere sig for, i hvilken udstrækning denne lader sig påvirke af de foreliggende lægelige udtalelser om sanktionsspørgsmålet. Anklagemyndigheden foretager jo først vurderingen af, hvad der anses for en relevant påstand, når den har haft lejlighed til at bedømme retslægernes sanktionsanbefalinger.

Tabel 7 viser det indbyrdes forhold mellem sanktionsforslagene.

Tabel 7. Observerende læges sanktionsanbefaling - Retsslægerådets sanktionsanbefaling - Anklagemyndighedens sanktionspåstand.

		<u>Anklagemyndigheden:</u>									
		Forvaring			Særfængsel			Statsfængsel			I alt
<u>Retslægerådet:</u>		Fo.	Sæ.	St.	Fo.	Sæ.	St.	Fo.	Sæ.	St.	
<u>Obs.læge:</u>											
Forvaring		184	0	1	44	1	0	23	0	9	262
Særfængsel		9	1	0	4	10	1	3	2	12	42
Statsfængsel		18	0	0	3	2	1	6	0	33	63
I alt		<u>211</u>	<u>1</u>	<u>1</u>	<u>51</u>	<u>13</u>	<u>2</u>	<u>32</u>	<u>2</u>	<u>54</u>	367
		213			66			88			
Andre ¹⁰⁾										<u>133</u>
											500

I de tilfælde, hvor den observerende læge og retsslægerådet har været enige om sanktionsforslaget (184+4-4+23+1 + 10+2+0+1 + 33=298 sager), er dette blevet fulgt af anklagemyndigheden i

10) Sager, hvor der ikke foreligger tre sanktionsforslag, eller hvor anklagemyndighedens påstand er uoplyst.

184+10+33=227=76% af tilfældene, i 23% af tilfældene (69) har man nedlagt påstand om en mildere 'sanktion, og i 1% (2 sager) er påstanden udtryk for en skærpelse.¹²⁾

Når retslægerne har anbefalet forvaring (251 sager), er den blevet fulgt af anklagemyndigheden i 73% af tilfældene, og formildet til særfængsel i 18% og til statsfængsel i 9%. Har der foreligget en indstilling om særfængsel (hvilket jo er meget få tilfælde, 13 sager), er den blevet fulgt af anklagemyndigheden i 77 % af tilfældene, formildet til statsfængsel i 2 sager, skærpet til forvaring i et enkelt tilfælde. I de sager, hvor retslægerne har anbefalet statsfængsel (34 sager), har anklagemyndigheden fulgt indstillingen med en enkelt undtagelse (særfængsel).

Når den observerende læge og retslægerrådet har været uenige (69 sager), har anklagemyndigheden fulgt den observerende læge i 12 tilfælde (17%) og retslægerrådet i 51 tilfælde (74%), men valgt den tredje mulighed i de resterende 6 sager. Anklagemyndigheden er altså her tilbøjelig til at tilslutte sig retslægerrådets forslag. Dette er dog mindre udpræget i sager, hvor retslægerrådet har foreslået forvaring. Her har anklagemyndigheden fulgt dette op i 27 sager, men undladt det i 16 sager. I øvrigt følger anklagemyndigheden undertiden det mildeste sanktionsforslag, uanset om det er den obs. læges eller retslægerrådets.

Om det indbyrdes forhold mellem sanktionsforslagene kan det sammenfattende siges, at retslægerrådet finder anledning til at

'Udtrykket "mildere" forstås i denne sammenhæng overalt således, at særfængsel og statsfængsel anses for mildere end forvaring, og statsfængsel mildere end særfængsel.

'Udtrykket "skærpelse" forstås i denne sammenhæng overalt således, at forvaring er en skærpelse i forhold til alle øvrige sanktioner, og særfængsel en skærpelse i forhold til statsfængsel. Reelt kan dette nemlig siges at være tilfældet, især fordi et særfængselsophold ofte viser sig at føre til anbringelse i forvaring ved et senere recidiv.

korrigere den observerende læges sanktionsforslag i ca. 25% af sagerne, således at man navnlig har ændret anbefalinger af sær-fængsel og anden sanktion til forvaring, i nogle tilfælde endvidere forslag om sær-fængsel til anden sanktion. Anklagemyndigheden har været tilbøjelig til at lægge vægt på enstemmige retslægelige sanktionsforslag, dog således at man i nogen udstrækning har formildet forslag om forvaring til sær-fængsel eller til statsfængsel. Også i tilfælde af divergerende sanktionsanbefalinger lægger man tilsyneladende betydelig vægt på retslægerådets indstilling. Man kan dog også iagttage en vis tilbøjelighed til at følge det mildeste sanktionsforslag.

4.1.3. Forholdet mellem sanktionsforslagene og domstolenes sanktionsvalg.

Det fremgår af tabel 7» at der mellem retslægerne og anklagemyndigheden har været enighed om at foreslå forvaring i 184 sager, sær-fængsel i 10 sager og statsfængsel i 33 sager. For hele materialets vedkommende (N=367) får retten således i 62% af sagerne forelagt en enstemmig indstilling om sanktions-spørgsmålet.

I tabel 8 ses sagens udfald i sager af denne karakter.

Tabel 8. Enighed mellem observerende læge, retslægerådet og anklagemyndigheden. Sanktionsforslag - Sagens udfald.

<u>Sanktions-</u> forslag:	Forvaring	<u>Sagens udfald:</u>		
		Sær-fængsel	Statsfængsel	I alt
Forvaring	171	10	3	184
Sær-fængsel	0	10	0	10
Statsfængsel	0	1	32	33
I alt	171	21	35	227

Det er tydeligt, at domstolene ved en enstemmig indstilling om sanktionsspørgsmål næsten altid tiltræder denne medden modifikation, at man i et mindre antal tilfælde, ca. 5% af for-

varingsindstillingerne, har foretrukket særfængsel¹³⁾, og helt undtagelsesvis statsfængsel.¹⁴⁾

I 71 sager har den observerende læge og retslægerrådet været enige om sanktionsforslag, som anklagemyndigheden ikke har villet følge. Sagens udfald i disse tilfælde fremgår af tabel 9.

Tabel 9. Uenighed mellem retslægerne og anklagemyndigheden.

<u>Retslæger-</u> <u>nes sank-</u> <u>tionsanbe-</u> <u>faling:</u>	<u>Anklagemyndighedens</u> <u>sanktionspåstand:</u>	<u>Sagens udfald:</u>			
		Forv.	Sæ.	Stats.	I alt
Forvaring	Særfængsel	4	39	1	44
Forvaring	Statsfængsel	7	2	14	23
Særfængsel	Statsfængsel	0	1	1	2

Særfængsel	Forvaring	0	1	0	1
Statsfængsel	Forvaring	0	0	0	0
Statsfængsel	Særfængsel	0	1	0	1
I alt		11	44	16	<u>71</u>

Som tidligere omtalt ses det, at anklagemyndigheden næsten aldrig har ønsket en skærpelse i forhold til retslægerens forslag. Når der er tale om uenighed med retslægerne, har anklage-

13) Retten viderefører herved i nogen grad anklagemyndighedens linie, idet der yderligere overføres enkelte personer til særfængselsgruppen.

14) Hvis man medregner tilfælde, hvor der kun foreligger to indstillinger om sanktionsspørgsmålet, bliver tallene:

<u>Sanktionsforslag:</u>	<u>Sagens udfald:</u>		
	Forvaring	Særfængsel	Statsfængsel
Forvaring	207	13	5
Særfængsel	1	26	0
Statsfængsel	1	3	<u>65</u>
I alt			321

Note 15 - 18 er slettet.

myndighedens standpunkt til sanktionsspørgsmålet været udtryk for en formildelse. Anklagemyndighedens indflydelse på domstolenes sanktionsvalg er også i denne del af materialet nærmest usvækket. Kun når der fra retslægerne foreligger en indstilling om forvaring, men anklagemyndigheden nedlægger påstand om almindelig fængsel, er der en lidt mindre tilbøjelighed til at følge anklagemyndigheden. Det er vel herefter nærmest overflødigt at omtale, at man følger anklagemyndigheden i sædvanligt omfang i sager, hvor retslægerne er uenige.

4.1.4-. Sammenfatning.

I vort materiale har der til brug for retten i de fleste tilfælde foreligget tre udtalelser om sanktionsspørgsmålet, nemlig fra den observerende læge, retslægerådet og anklagemyndigheden. Retslægerådet udtaler sig bl.a. på grundlag af den foreliggende sanktionsanbefaling fra den observerende læge. I ca. 25% af sagerne har rådet fundet anledning til at korrigere dennes sanktionsforslag. Anklagemyndigheden nedlægger påstand om sanktionsfastsættelsen, bl.a. på grundlag af den observerende læges og retslægerådets udtalelser. Anklagemyndigheden lader sig som regel vejlede af retslægerådets anbefaling, særlig klart når denne er i overensstemmelse med den observerende læges. Der er dog også en tilbøjelighed til i et ikke ringe omfang at nedlægge påstand om særængsel eller evt. alm. fængsel, hvor retslægerne har anbefalet forvaring.

Domstolene lader sig i meget betydeligt omfang vejlede ved sanktionsvalget af anklagemyndighedens påstand. Hvis retslægerne er enige med anklagemyndigheden er sagens udfald næsten altid i overensstemmelse hermed. Derimod er retslægernes direkte indflydelse på sagens udfald beskeden, hvilket ses deraf, at anklagemyndighedens indflydelse er usvækket i tilfælde, hvor retslægerne har været uenige med denne om sanktionsspørgsmålet. Kun i sager, hvor retten får forelagt en indstilling fra retslægerne om forvaring, men fra anklagemyndigheden om alm. fængsel, er retslægernes forslag i højere grad end ellers blevet fulgt af domstolene.

4.2.1. Hvilke faktorer tillægges betydning for sanktionsvalget?

Vort sanktionssystem forudsætter, at en række faktorer såsom alder, tidligere kriminel karriere, **personlighedsfaktorer** m.v. skal tillægges betydning for sanktionsvalget. På grundlag af vort materiale har vi forsøgt at belyse dette nærmere. Vi betragter her sanktionsfastsættelse som det samlede resultat af retslægernes, anklagemyndighedens og domstolenes samvirken. Ved at sammenligne sagernes udfald med de oplysninger vi har om de domfældte, skulle det være muligt at give et billede af fordelingspolitikken.

Det bør imidlertid understreges, at vort materiale på ingen måde er det bedste til nærmere påvisning af, hvilken vægt der tillægges forskellige faktorer ved sanktionsfastsættelsen overfor paragraf 17-personer. Det er som nævnt ikke et materiale, der er repræsentativt for de til henholdsvis forvaring, særfængsel og almindeligt fængsel domfældte personer. For det første har vi i materialet kun personer, der (bl.a.) er dømt for ejendoms kriminalitet. Dernæst har vi bevidst foretaget en sådan udvælgelse, at vi fra de fire behandlingstyper har fået lige mange personer i hver af de fire kategorier, som vi ved udvælgelsen har arbejdet med, nemlig 1) personer ikke over 35 år med 0 - 5 forstraffe, 2) personer ikke over 35 år med mere end 5 forstraffe, 3) personer over 35 år med 0 - 5 forstraffe og 4) personer over 35 år med mere end 5 forstraffe. Det må endelig tages i betragtning, at en del af de løsladte forvarede er domfældt på et så tidligt tidspunkt, at særfængsel endnu ikke var blevet gjort til et anvendt alternativ.

4.2.1.1. Alder og forstraffe.

Den omtalte forringelse af materialet optræder især ved bedømmelse af aldersfaktorens og forstraffaktorens rolle. Disse to faktorer er indgået som udvælgelseskriterium for materialet. En gruppering af vort materiale efter alder og forstraffe vil derfor ikke være noget sikkert grundlag for en vurdering af disse faktoreres betydning for sanktionsfastsættelsen. For at afbøde denne forringelse er foretaget et forsøg med tilbageregning

til fordelingen på samtlige løsladte.¹⁹⁾ I tabel 10 ses resultatet heraf. De løsladte i perioden 1959 - 1964 er grupperet efter indsættelsesalder og antal forstraffe.

Tabel 10. Sagens udfald - fordelt efter antal forstraffe og alder ved indsættelsen.

Samtlige løsladte i perioden 1.1. 1959 - 31.12. 1964					
	0 - 2	3 - 5	6 - 10	11 - 19	I alt
	Forstraffe	Forstraffe	Forstraffe	Forstraffe	
-24 år	Statsf: 44% Særf: 34% Forv: 22%	Statsf: 36% Særf: 48% Forv: 16%	Statsf: 16% Særf: 68% Forv: 16%		Stats: 34% Særf: 48% Forv: 18%
	N = 32	N = 50	N = 25		N = 107
25-29 år	Statsf: 31% Særf: 45% Forv: 24%	Statsf: 14% Særf: 40% Forv: 46%	Statsf: 11% Særf: 42% Forv: 47%	Statsf: 33% Særf: 33% Forv: 33%	Statsf: 15% Særf: 41% Forv: 44%
	N = 29	N = 98	N = 122	N = 9	N = 258
30-34 år	Statsf: 42% Særf: 33% Forv: 25%	Statsf: 13% Særf: 28% Forv: 59%	Statsf: 9% Særf: 18% Forv: 73%	Statsf: 17% Særf: 0% Forv: 83%	Statsf: 12% Særf: 21% Forv: 67%
	N = 12	N = 39	N = 103	N = 6	N = 160
35-39 år	Statsf: 87% Særf: 13% Forv: 0%	Statsf: 38% Særf: 29% Forv: 33%	Statsf: 12% Særf: 15% Forv: 73%	Statsf: 12% Særf: 23% Forv: 65%	Statsf: 20% Særf: 19% Forv: 61%
	N = 8	N = 21	N = 78	N = 40	N = 147
40 år -	Statsf: 40% Særf: 30% Forv: 30%	Statsf: 40% Særf: 15% Forv: 45%	Statsf: 8% Særf: 17% Forv: 75%	Statsf: 9% Særf: 9% Forv: 82%	Statsf: 13% Særf: 14% Forv: 73%
	N = 10	N = 20	N = 97	N = 80	N = 207
I alt	Statsf: 43% Særf: 35% Forv: 22%	Statsf: 23% Særf: 36% Forv: 41%	Statsf: 10% Særf: 27% Forv: 63%	Statsf: 12% Særf: 14% Forv: 74%	Statsf: 17% Særf: 28% Forv: 55%
	N = 91	N = 228	N = 425	N = 135	N = 879

19) Fremgangsmåden er følgende: Materialet grupperes efter indsættelsesalder og antallet af forstraffe særskilt for hver af de fire kategorier, jfr. ovenfor 3.4.2. Indenfor de enkelte kategorier er udvælgelsen af undersøgelsespopulationen sket tilfældigt. Der er derfor grund til at antage, at denne er et repræsentativt udsnit af samtlige løsladte, der tilhører denne kategori. Det samlede antal personer i kategorien grupperes derfor efter indsættelsesalder og forstraffe i samme forhold som den gruppering, der findes i vort materiale i den pågældende kategori. Til slut slås de fire kategorier sammen.

Det ses, at der i alt er løsladt 879 personer fra de fire behandlingstyper i undersøgelsesperioden, heraf 450 eller 55% fra forvaring, 248 eller 28% fra særfængsel og 151 eller 17% fra statsfængsel. Ved at sammenligne disse fordelingsprocenter med de enkelte **alderskategorier** og de enkelte forstrafkategorier vil det fremgå, at både indsættelsesalderen og antallet af forstraffe synes at være selvstændige faktorer i denne sammenhæng. Meget få af de helt unge er uanset antallet af forstraffe blevet anbragt i forvaring. For de yngre (25-29 årige) med få forstraffe har særfængsel og statsfængsel høje fordelingsprocenter, for statsfængsel navnlig ved det laveste antal forstraffe. I denne **alderskategori** har særfængsel også forhøjede fordelingsprocenter i gruppen med 6-10 forstraffe. For 30-34 årige med 0-2 forstraffe er tallene små. Ved 3-5 forstraffe er fordelingsforholdet lig med det gennemsnitlige. Ved flere forstraffe i denne **alderskategori** er forvaring dominerende. Det samme er tilfældet for personer over 34 år med mange forstraffe. For personer i denne **alderskategori** med få forstraffe optræder derimod navnlig statsfængsel med forhøjede fordelingsprocenter, men tallene er her små.

4.2.1.2 Kriminalitetens art og omfang.

Da vort materiale udelukkende er udvalgt **båndt** de personer, som er dømt for (bl.a.) ejendoms kriminalitet, er vi i virkeligheden afskåret fra nærmere at belyse spørgsmålet om, hvilken rolle kriminalitetsarten spiller for sanktionsfastsættelsen. Fremgangsmåden med tilbageregning er ikke her anvendelig.

I tabel 11 har vi dog søgt at finde en smule vejledning ved at gruppere materialet efter den alvorligste kriminalitetsart, således at de domfældte, der hovedsagelig er dømt for henholdsvis vold, sædelighedskriminalitet og brandstiftelse, er udskilt.

Tabel 11« Arten af den alvorligste aktuelle kriminalitet - Sagens udfald.

	Forvaring	Særfængsel	Statsfængsel	I alt
Brandstiftelse	14 - 6 %	6 - 5%	1 - 1 %	21 - 4%
Sædelig.krim.	10 - 4 %	1 - 1 %	4 - 3 %	15 - 3 %
Voldskrim.	5 - 2 %	1 - 1 %	5 - 4%	11 - 2%
Andet	223 - 88%	118 - 93%	112 - 92%	453 - 91%
I alt	252 -100%	126 -100%	122 -100%	500 -100%

Hvis man overhovedet tør tillægge de små tal betydning, kan man sige, at sædelighedskriminelle og brandstiftere i vort materiale fordeler sig afgørende anderledes end de rene ejendomskriminelle. For de sædelighedskriminelle synes valget at stå mellem forvaring og almindeligt fængsel, for brandstiftere mellem forvaring og særfængsel. For begge grupper er resultatet dog hyppigst blevet forvaring. Det er næppe tilladeligt at slutte noget om sanktionsvalget overfor voldskriminelle på baggrund af 11 tilfælde. Der kan her endvidere henvises til afsnit 3.4.2.2. tabel 5.

I tabellerne 12 og 13 undersøges, hvorledes man ved sanktionsfastsættelsen i realiteten har stillet sig til det meget diskutererede spørgsmål, om anbringelse i forvaring skulle være rent specialpræventivt begrundet, eller om der tillige bør tages rimeligt hensyn til den begåede kriminalitets omfang og beskaffenhed (proportionalitetshensynet). Som et mål for kriminalitetens grovhed anvendes her dels antallet af pådømte forhold i sagen, dels det samlede udbytte af de pådømte forhold.

Tabel 12. Antal pådømte forhold - Sagens udfald.

	Forvaring	Særfængsel	Statsfængsel	I alt
- 1 Forhold	14 - 6%	19 - 15%	15 - 12%	48 - 10%
2 - 5 forhold	84 - 33%	45 - 36%	49 - 40%	178 - 35%
6 -10 forhold	50 - 20%	23 - 18%	21 - 17%	94 - 19%
11- forhold	104 - 41%	39 - 31%	37 - 31%	180 - 36%
I alt	252 -100%	126 - 100%	122 -100%	500 -100%

Tabel 13. Udbyttet af den pådømte kriminalitet - Sagens udfald.

	Forvaring	Særfængsel	Statsfængsel	I alt
100 kr.	22 - 9%	13 - 10%	17 - 14%	52 - 10%
100- 1.000 kr.	67 - 27%	34 - 27%	44 - 36%	145 - 29%
1.000-10.000 kr.	137 - 54%	60 - 48%	57 - 47%	254 - 51%
Uoplyst	26 ic%	19 - 15%	4 3%	49 - 10%
I alt	252-100%	126 -100%	122 -100%	500 -100%

Da vi som nævnt har sammensat materialet under hensyn til alder og forstraffe, skulle disse tabeller kunne give et reelt indtryk af, hvilken rolle proportionalitetshensynet spiller ved sanktionsfastsættelsen. Det ses, at tabel 12 giver en vis støtte for, at dette hensyn indgår som et moment i fordelingspolitikken, navnlig således at kriminalitet af meget ringe omfang sjældent giver tilstrækkeligt grundlag for anbringelse i forvaring. Tabel 13 giver derimod ikke megen vejledning. Tabellen giver dog lidt støtte for, at særforanstaltningerne i form af forvaring eller særfængsel ikke anvendes særlig ofte, når der kun foreligger mere bagatelagtig kriminalitet.

4.2.1.3. Andre træk i den kriminelle karriere.

Det er ikke ligegyldigt, hvilke sanktioner, der har været anvendt ved de tidligere domfældelser. I tabel 14 udskilles de personer i materialet, som tidligere er domfældt til særfængsel.

Tabel 14. Tidligere idømt særfængsel - Sagens udfald.

	Forvaring	Særfængsel	Statsfængsel	I alt
Tidl. særfængsel	44 - 17%	27 - 21%	4 - 3%	75 - 15%
Ikke tidligere særlgsi..	208 - 83%	99 79%	118 - 97%	425 - 85%
I alt	252 -100%	126 -100%	122 -100%	500 -100%

Over for personer, der tidligere har været idømt særfængsel, kommer således såvel forvaring som særfængsel på tale. Der sker derimod ikke nogen tilbagevenden til anvendelse af statsfængsel.

Det vil være nærliggende at antage, at det tillægges betydning, hvor længe den pågældende har klaret sig kriminalitetsfri forud for dommen. Som et mål herfor anvendes i tabel 15 længden af den seneste interneringsfri periode.

Tabel 1f?. Seneste interneringsfri periode - Sagens udfald.

	Forvaring	Særfængsel	Statsfængsel	I alt
- 1 år	79 - 62%	61 - 49%	55 - 46%	195 - 52%
1 - 2 år	25 - 20%	20 - 16%	20 - 16%	65 - 18%
2 - 4 år	14 - 11%	19 - 15%	19 - 16%	52 - 14%
4 år -	10 - 7%	24 - 20%	27 - 22%	61 - 16%
I alt	128 -100%	124 -100%	121 -100%	373 -100%

Gruppen af forvarede er i denne tabel reduceret til 126 personer, idet de personer, der er genindsat ved kendelse ikke kan medregnes i denne sammenhæng. Det ses, at kun en beskedent del af forvaringsmaterialet har klaret sig kriminalitetsfri i mere end 2 år og meget få i mere end 4 år. Der er efter længere interneringsfri perioder altså størst tilbøjelighed til fortsat at anvende en af de tidsbestemte sanktioner.

4.2.1.4. Andre faktorer.

Det er vanskeligere at sige noget om, hvilken rolle andre faktorer, personlighedsfaktorer, sociale faktorer o.l. har spillet for sanktionsvalget.

Tabel 16 kan tages som udtryk for, at graden af psykopati tillægges vægt. Det fremgår af tabellen, at personer, som retslægerrådet har betegnet som psykopater udgør 66% af de forvarede, medens personer, der betegnes som psykopatisk prægede kun udgør 24%. Af særfængselsmaterialet udgør psykopatisk prægede derimod en større andel, nemlig 32%. De få personer i vort materiale, der ikke anses for psykopater, er næsten udelukkende idømt en alm. fængselstraf.

Tabel 16. Retslægerådets psykopatidiagnose - Samens udfald.

	Forvaring	Særfængsel	Statsfængsel	I alt
Psykopat	166 - 66%	59 - 47%	42 - 34%	267 - 53%
Psykopatisk præget	60 - 24%	40 - 32%	29 - 24%	129 - 26%
Ikke psykopat	2 - 1 %	1 - 1 %	17 - 14%	20 - 4%
Uoplyst	24 - 9 %	26 - 20%	34 - 28%	84 - 17%
I alt	252 -100%	126 -100%	122 -100%	500 -100%

Heri ligger der dog næppe noget nyt i forhold til det allerede anførte, idet retslægerens psykopatidiagnose influerer på sanktionsvalget via sanktionsanbefalingen.^{20j}

De sociale faktorer har nær sammenhæng med den kriminelle karriere, og de kan tænkes ad denne vej at have betydning for domstolsudvælgelsen, selv om det ikke kan påvises, at de isoleret set har betydning for sagens udfald.

En nærmere analyse af forholdet mellem de sociale faktorer vi har registreret og sanktionsvalget har ikke afsløret bestemte faktorer vedrørende de domfældtes sociale situation, der indgår som momenter i fordelingspolitikken.

Tabel 17 kan dog vise, at alkoholforbruget har betydning for sanktionsfastsættelsen, hvilket bl.a. viser sig derved, at kun ca. 1/4 af de forvarede mod ca. 1/3 af særfængselsmaterialet og henved halvdelen af statsfængselsmaterialet har haft regelmæssigt for stort forbrug.

Tabel 17. Alkoholforbrug - Sagens udfald.

	Forvaring	Særfængsel	Statsfængsel	I alt
Mådehold	117 - 47%	56 - 44%	42 - 34%	215 - 43%
Lejl.vis for stort forbrug	64 - 25%	30 - 24%	27 - 22%	121 - 24%
Regelm. for stort forbrug	69 - 27%	40 - 32%	53 - 44%	162 - 32%
Uoplyst	2 - 1 %			2 - 1%
I alt	252 -100%	126 -100%	122 -100%	500 -100%

^{20j}Se nedenfor 4.2.2.3.

4.2,2, Hvem introducerer faktorerne ?

I det foregående er sanktionsfastsættelsen betragtet som det samlede resultat af myndighedernes samvirken. Man kunne også se på, hvilke faktorer domstolene selvstændig tillægger betydning, d.v.s. faktorer som indvirker på domstolenes sanktionsvalg ved siden af de foreliggende sanktionsforslag fra de øvrige myndigheder. Ligeledes vil man kunne belyse spørgsmålet om, hvilke særlige hensyn anklagemyndigheden og retslægerne introducerer.

4.2.2.1. Hvilke faktorer introduceres af domstolene ?

Hvis man specielt interesserer sig for fordelingspolitikken i snævrere forstand, således som den manifesterer sig i selve rettens afgørelse af sanktionsspørgsmålet, vil det være nærliggende at udtage til særskilt undersøgelse den del af materialet, hvor retten ikke har fulgt de foreliggende indstillinger om sanktionsfastsættelsen. Det står dog allerede klart, at om nogen egentlig selvstændig fordelingspolitik kan der ikke være tale. Retten tilslutter sig i langt de fleste tilfælde de synspunkter, som ligger til grund for retslægernes og/eller anklagemyndighedens sanktionsforslag, I materialet forekommer 15 tilfælde, hvor retten ikke har fulgt en enstemmig sanktionsanbefaling fra retslægerne og anklagemyndigheden. Det drejer sig om 12 tilfælde, hvor der er anbefalet forvaring, som af retten ændres til særfængsel, 2 tilfælde, hvor der ligeledes er anbefalet forvaring, hvilket ændres til statsfængsel, samt et enkelt tilfælde, hvor sagens udfald er blevet særfængsel trods ensstemmig anbefaling af statsfængsel. I yderligere 4 sager, hvor der har været uenighed mellem retslægerne og anklagemyndigheden, har retten valgt den tredje mulighed. Der er altså tale om ialt 19 sager.

Den betydelige overensstemmelse mellem sagens udfald og navnlig anklagemyndighedens påstand indebærer, at der - som det ses - kun bliver et meget lille materiale til en sådan særskilt undersøgelse. En gruppering af dette lille materiale efter en række bestemte faktorer kan ikke give nogen vejledning. En nøjere gennemgang af de enkelte sager viser følgende:

I 12 tilfælde er dommens udfald blevet særfængsel, hvor sanktionsforslaget går ud på anvendelsen af forvaring. I nogle

tilfælde begrundes dette i dommen med henvisning til tiltaltes unge alder²¹⁾, eller til kriminalitetens beskedne omfang (proportionalitetshensynet)²²⁾ eller en kombination heraf.²³⁾ I et enkelt tilfælde henvises til, at tiltalte kun én gang tidligere var domfældt (med en tidsbestemt straf af kortere varighed), ligesom der i en sag udtrykkeligt er lagt vægt på længden af den seneste kriminalitetsfri periode.²⁴⁾ I nogle få sager er det dog ikke muligt at se rettens bevæggrunde.²⁵⁾

I to sager har retten idømt en almindelig tidsbestemt straf, Det er sket under udtrykkelig henvisning til tiltaltes unge alder, i det ene tilfælde kombineret med henvisning til kriminalitetens beskaffenhed.²⁶⁾

Når retten i de øvrige sager har fulgt anklagemyndighedens sanktionsforslag, evt. dog retslægernes²⁷⁾, er det sikkert rig-

21)

'To sager, hvor de tiltalte var 27 år.

22)

'To sager, hvor den pådømte kriminalitet omfattede henholdsvis 1 forhold med et udbytte på 270 kr., og 2 forhold med et samlet udbytte på 400 kr.

23)

'Et tilfælde, hvor den tiltalte var 33 år, havde begået 24 forhold, men med meget ringe udbytte (i alt 119 kr.).

24)

'43-årig, der havde klaret sig kriminalitetsfri i ca. 9 år. Der henvises endvidere til, at tiltalte havde medvirket positivt til sagens opklaring og havde vist positiv holdning til en gennemførelse af mentalobservationen (!).

25)

'38-årig, 9 forstraffe, den pådømte kriminalitet: 2 forhold med udbytte på 2.250 kr. (muligvis en proportionalitetsbetragtning - straffen fastsattes til særfængsel i 9 måneder).
42-årig, brandstifter, havde tillige i et enkelt tilfælde begået brugstyveri af en budcykel, 16 forstraffe, herunder en tidligere dom til anbringelse i forvaring (!).
47-årig, 7 forstraffe, 18 bedrageriforhold med ca. 3.000 kr. i udbytte.
45-årig, 9 forstraffe, 18 bedrageriforhold med et udbytte på ca. 30.000 kr.

26)

'23-årig, 6 forstraffe, 3 forhold med 1.500 kr. i udbytte. Underretten havde dømt til anbringelse i forvaring, men andet ved ØL.

'En undersøgelse af de 45 sager, hvor retten ikke har fulgt anklagemyndighedens påstand (men derimod som regel retslægerådets anbefaling) viser, at der i 23 sager er tale om en skærpelse i forhold til anklagemyndighedens påstand. Der henvises her ofte til retslægerådets udtalelse. I de øvrige 22 sager vælger retten en mildere sanktion, som regel under henvisning til ung alder eller henvisning til proportionalitetshensyn.

tigst at forstå det således, at domstolene i det hele kan billige den fordelingspolitik, som føres af disse myndigheder (navnlig anklagemyndigheden). De nævnte undtagelsestilfælde, hvor retten fastsætter en anden sanktion, kan da nærmest opfattes som enkeltstående tilfælde, hvor retten finder, at de anerkendte fordelingsprincipper undtagelsesvis ikke er fulgt af anklagemyndigheden. Det kan dog heller ikke udelukkes, at den omstændighed, at retten f.eks. idømmer særfængsel i sager, hvor anklagemyndigheden har påstået anbringelse i forvaring, kan ses som udtryk for, at retten i lidt videre omfang end anklagemyndigheden har været indstillet på at indskrænke anvendelsen af forvaringsinstituttet. Også forsvarerens tilskyndelse kan tænkes at spille en særlig rolle i disse sager. Men i almindelighed er det altså overladt til retslægerne og anklagemyndigheden at varetage de anerkendte fordelingsprincipper. Dette vil blive nærmere belyst i det følgende.

4.2.2.2. Hvilke faktorer introduceres af henholdsvis retslægerne og anklagemyndigheden ?

Det er i realiteten retslægerne og anklagemyndigheden, der udøver det afgørende skøn over, med hvilken vægt de her omhandlede faktorer skal øve indflydelse på sanktionsvalget. En række forsøg med opdeling af materialet efter retslægerens sanktionsforslag, krydset med de forskellige faktorer, og efter anklagemyndighedens sanktionspåstand, på samme måde krydset med de i det foregående omtalte faktorer, har kunnet belyse nogle ligheder og enkelte forskelle i bedømmelsen af disse faktoreres betydning. Først skal nogle ligheder kort omtales.

Både retslægerne og anklagemyndigheden lægger afgørende vægt på alders-faktoren. Og der er udpræget enighed om, hvilken rolle alderen bør spille for sanktionsvalget. Anklagemyndigheden er dog relativt mere tilbageholdende end i hvert fald retslægerrådet med at anbefale anbringelse i forvaring af helt unge. På samme måde er der enighed om at lade antallet af forstraffe indgå i bedømmelsen. Der ses ikke at være forskelle i vurderingen af forstraf-faktorens betydning.

Hvad angår betydningen af, hvor længe den pågældende har klaret sig kriminalitetsfri forud for de pådømte forhold, kan det omtales, at der ses en svag tendens til, at anklagemyndigheden er mere tilbageholdende over for forvaringsanbringelse ved recidiv, der først finder sted efter mere end 2 år på fri fod. Da anklagemyndigheden imidlertid som nævnt i det hele er mere tilbageholdende med forslag om at bringe forvaring i anvendelse end retslægerne, er forskellen for ringe til, at det kan siges at være sandsynliggjort, at det netop er den her omtalte faktor, som er særlig udslaggivende.

Det er vel en nærliggende tanke, at retslægerne først og fremmest lægger vægt på diagnosen. Graden af psykopati kan da også, hvis det sammenholdes med lægernes sanktionsforslag, komme til at fremtræde som retslægerens væsentligste fordelingskriterium. Dette er dog ikke forfulgt nærmere, idet det ikke uden foretagelse af en lang række krydsninger kan afgøres, hvilken rolle diagnosen isoleret set spiller ved siden af de andre fordelingsfaktorer. De mentalt hårdest belastede (ifølge diagnosen) er nemlig samtidig dem med flest forstraffe og hurtigst recidiv m.v..

Tabellerne 18 - 21 siger noget om retslægerådets og anklage- myndighedens stilling til proportionalitetsbetragtninger i forbindelse med sanktionsvalget. Materialet er opdelt efter retslægerådets (tabel 18 og 20) og anklagemyndighedens (tabel 19 og 21) sanktionsforslag og grupperet efter antallet af pådømte forhold (der i et materiale af ejendomskriminelle formentlig er et brugbart mål for kriminalitetens omfang), samt efter udbyttet af den pådømte kriminalitet (som ligeledes kan siges at måle omfanget og grovheden af ejendomsforbrydelser).

Tabel 18. Antal pådømte forhold - Retslægerådets sanktionsanbefaling.

	Forvaring	Særfængsel	Statsfængsel	I alt
1 forhold	23 - 7 %	7 - 35%	12 - 17%	42 - 10%
2-5 forhold	122 - 36%	3 - 15%	23 - 32%	148 - 35%
6-10 forhold	64 - 19%	7 - 35%	13 - 18%	84 - 20%
11 - forhold	126 - 38%	3 - 15%	24 - 33%	153 - 35%
I alt	335 -100%	20 -100%	72 -100%	427 -100%

Tabel 19. Antal pådømte forhold - Anklagemyndighedens påstand.

	Forvaring	Særfængsel	Statsfængsel	I alt
1 forhold	14 - 5%	11 - 10%	20 - 16%	45 - 9 %
2-5 forhold	91 - 36%	40 - 39%	44 - 34%	175 - 36%
6-10 forhold	50 - 20%	21 - 21%	22 - 17%	93 - 19%
11 - forhold	100 - 39%	30 - 30%	43 - 33%	173 - 36%
I alt	255 -100%	102 -100%	129 -100%	486 -100%

Det ses, at forvaringsklientellet, således som retslægerådet havde forestillet sig det, stort set er grupperet i samme forhold som retslægerådets statsfængselsklientel. Der er ganske vist procentvis færre personer i forvaringsgruppen, der kun har fået pådømt 1 forhold. Men der er dog i absolutte tal flere personer i denne gruppe end i statsfængselsgruppen, ja - endog flere end i særfængsel og statsfængsel tilsammen. Da retslægerådet kun i 20 tilfælde har villet anbefale særfængsel, kan der ikke lægges vægt på denne gruppering. I det hele er der ikke i tabellen mange holdepunkter for, at proportionalitetsbetragtninger spiller en rolle for retslægerådets stillingtagen til sanktionsfastsættelsen.

Anklagemyndigheden har både procentvis og i absolutte tal flere personer med kun 1 pådømt forhold placeret i særfængsels- og statsfængselsgrupperne. Personer med 2-5 forhold udgør en procentvis større andel af **særfængselsgruppen** end forvaringsgruppen, personer med 6-10 forhold har derimod nogenlunde samme andel i disse grupper, medens den udgør en lavere andel af **statsfængselsgruppen**. Først for så vidt angår personer med mere end 10 pådømte forhold er der tale om størst repræsentation i forvaringsgruppen. Der er således god grund til at antage, at det er anklagemyndigheden, som introducerer proportionalitetshensynet.

Det vil dog være nærliggende at se på, om det samme indtryk fås ved anvendelse af udbyttet som mål for kriminalitetsomfanget.

Tabel 20. Udbyttet af den pådømte kriminalitet - Retslægerådets sanktionsanbefaling.

	Forvaring	Særfængsel	Statsfængsel	I alt
- 100 kr.	35 - 10%	2 - 10%	6 - 8 %	43 - 10%
100- 1.000 kr.	84 - 25%	7 - 35%	29 - 40%	120 - 28%
1.000-10.000 kr.	153 - 46%	10 - 50%	30 - 42%	193 - 45%
over 10.000 kr.	28 - 9%		4 - 6%	32 - 8%
Uoplyst	35 - 10%	1 - 5%	3 - 4%	39 - 9%
I alt	335 -100%	20 -100%	72 -100%	427 -100%

Tabel 21. Udbyttet af den pådømte kriminalitet - Anklagemyndighedens påstand.

	Forvaring	Særfængsel	Statsfængsel	I alt
- 100 kr.	22 - 9 %	10 - 10%	16 - 12%	48 - 10%
100- 1.000 kr.	67 - 26%	31 - 30%	42 - 33%	140 - 29%
1.000-10.000 kr.	116 - 46%	43 - 42%	52 - 40%	211 - 43%
over 10.000 kr.	21 - 8 %	5 - 5%	12 - 9%	38 - 8%
Uoplyst	29 - 11%	13 - 13%	7 - 6%	49 - 10%
I alt	255 -100%	102 -100%	129 -100%	486 -100%

Det ses, at tabellerne giver lidt støtte for, at anklagemyndigheden er mere tilbageholdende med forvaringsforslag ved udbytter ikke over 100 kr. Ellers kan der ikke peges på forskelle af betydning. Det er formentlig også vanskeligere at

belyse forholdet ved hjælp af udbyttet, dels fordi der i vort materiale er lige så mange uoplyste som **f.eks.** udbytter på 100 kr. eller mindre, dels fordi der ikke er særlig stor spredning i materialet i den henseende.

Det formentlig klareste udslag af, at anklagemyndigheden introducerer proportionalitets-faktoren, er den tidligere nævnte forskel i retslægerådets og anklagemyndighedens brug af sær-fængselsanbefalinger. I en betydelig del af de sager, hvor retslægerådet anbefaler forvaring, nedlægger anklagemyndigheden påstand om sær-fængsel. Af de personer, som anklagemyndigheden "flytter", har 47% fået pådømt 1-5 forhold. Det svarer ret nøje til andelen i hele vort sær-fængselsmateriale (51% med 1-5 forhold). Andelen i vort forvaringsmateriale er til sammenligning kun 39%. Noget tilsvarende kan iagttages for gruppen af personer med beskedne udbytter.

Aldersfordelingen i den gruppe personer, som anklagemyndigheden "flytter" er også interessant. 48% var ved indsættelsen under 30 år. Det svarer til sær-fængselsmateriale. Denne aldeiskategori udgør derimod kun 22% af forvaringsmateriale. Anklagemyndighedens større tilbageholdenhed med at foreslå unge anbragt i forvaring spiller altså også en rolle.

4.2.2.3. Sammenfatning.

Den foretagne gennemgang af vort materiale tyder på, at det er retslægerne og anklagemyndigheden, der reelt udøver det afgørende skøn over, hvilke faktorer der bør få betydning ved fordelingen af domfældte paragraf 17-personer, herunder med hvilken vægt de enkelte faktorer skal indgå i bedømmelsen. Domstolene tiltræder i alt væsentligt anklagemyndighedens sanktionsforslag og det bagved liggende skøn. De få undtagelser, der kan fremdrages, kan dog måske ses som udtryk for, at domstolene i lidt videre omfang end anklagemyndigheden har været indstillet på at indskrænke anvendelsen af forvaringsinstituttet.

Både retslægerne og anklagemyndigheden lader alder og antallet af tidligere domfældelser være **betydningsfulde** momenter i bedømmelsen. Anklagemyndigheden er i almindelighed, men i særlig grad over for unge, mere tilbageholdende end retslægerådet med at anbefale anbringelse i forvaring.

Længden af den tid, den pågældende sidst har klaret sig kriminalitetsfri, indgår tilsyneladende også i overvejelserne. Er der forløbet længere tid, vejer det med en vis vægt til fordel for en tidsbestemt sanktion.

I vort materiale af ejendomskriminelle kan det ikke med rimelighed belyses, hvilken betydning retslægerne (og anklagemyndigheden) tillægger arten af den begåede kriminalitet. Vi kan derfor heller ikke vide, om de her beskrevne træk af fordelingspolitikken også gælder, når det drejer sig om f.eks. sædeligheds- eller voldskriminelle.

Der kan heller ikke ud fra de gennemførte analyser af materialet siges noget om, hvorvidt diagnosen spiller en selvstændig rolle for retslægerens sanktionsanbefaling. Da de mentalt hårdest belastede ifølge diagnoserne tillige har været dem med flest forstraffe, med kortest kriminalitetsfri tid m.v., har diagnosen ikke for os fremtrådt som en isoleret faktor. En meget lang række krydsninger ville have været nødvendig for at besvare spørgsmålet.

Proportionalitetsfaktoren er ikke afgørende for retslægerådets sanktionsvalg. Den introduceres derimod i et vist omfang af anklagemyndigheden, der i tilfælde, hvor kriminaliteten i den aktuelle sag har været af ringe omfang, lader dette indgå som et moment, navnlig således, at det bliver kontraindikation for anvendelsen af forvaring.

Når anklagemyndigheden i så stor udstrækning har fundet særfængsel anvendelig i sager, hvor retslægerådet har anbefalet forvaring, er det netop et udslag af (bl.a.) proportionalitets hensyn. Det må dog sammenholdes med den omstændighed, at anklagemyndigheden nærer større modvilje mod (formentlig uanset kriminalitetsomfanget) at søge unge anbragt i forvaring.

4.3. Genanbringelse i forvaring.

Personer, der tidligere har været domfældt til anbringelse i forvaring, vil ved en evt. fornyet domfældelse så godt som altid påny blive dømt til forvaring. Den hyppigste fremgangsmåde overfor prøvedskrevne forvarede, der begår ny kriminalitet, er dog genanbringelse ved kendelse. Forvaring er så at sige "endestationen" for en kriminel karriere og fra denne "endestation" fører ingen veje til andre sanktioner. Retsmyndighederne har i

denne situation ikke noget egentligt udvælgelsesproblem. Det er helt tydeligt en **undtagelse**, hvis en prøveudskrevet forvaret pålægges anden sanktion end genanbringelse (evt. dog vilkårsindskærpelse ved bagatelagtig kriminalitet). I løbet af 1960'erne er undtagelserne dog nok blevet noget hyppigere.

Genanbringelse ved kendelse skyldes så godt som altid ny kriminalitet. Af faktorer, som spiller en rolle for spørgsmålet om, hvorvidt genanbringelse kommer på tale, er først og fremmest kriminalitetens grovhed og kriminalitetsarten, bedømt som led i den pågældendes kriminelle mønster. **Er** kriminaliteten bagatelagtig vil genanbringelse hyppigt undlades, idet man så indskrænker sig til at indskærpe de til prøveudskrivningen knyttede vilkår. Fremtræder den begåede kriminalitet ikke som led i den pågældendes almindelige kriminelle mønster (uligeartet kriminalitet), vil man ligeledes som regel undlade genanbringelse ved kendelse. Her vil man vælge at domsforhandle sagen, og en anden sanktion end forvaring kan efter omstændighederne komme på tale.

AFSNIT 5. BEHANDLINGEN.

5.1. Anstaltsbeskrivelser på grundlag af oplysninger i Fængselsvæsenets årsberetninger.

I dette afsnit skal ganske kort beskrives behandlingen - og herunder rammerne om behandlingen - i de anstalter, der indgår i undersøgelsen. Under 5.1.1. er beskrevet de tre statsfængsler Vridsløselille, Nyborg og **Kragsskovhede**. Under 5.1.2-3 er beskrevet Forvaringsanstalten og særfængslet i Horsens og under 5.1.4 Forvaringsanstalten i Herstedvester.

Beskrivelsen støtter sig navnlig på de anstaltsbeskrivelser, der med ca. 5 års mellemrum meddeles i Fængselsvæsenets årsberetninger. Andre kilder er imidlertid benyttet til supplerings.

Det er tilstræbt, at nogenlunde de samme hovedpunkter behandles i hver beskrivelse. I hver enkelt beskrivelse er imidlertid fortrinsvis anvendt det ordvalg og den fremstillingsmåde, som anstalterne selv har anvendt i Fængselsvæsenets årsberetninger. Her er altså tale om, at anstaltens egne beskrivelser er tillempt af os. Anstaltsledelsen har haft lejlighed til at rette mulige væsentlige misforståelser i de nedenstående beskrivelser.

Det må understreges, at beskrivelserne kun dækker undersøgelsesperioden. Hvor der er sket meget væsentlige forandringer siden 1964, er dette søgt fremhævet ved udtryk som "i undersøgelsesperioden" el. lign. Det må også nævnes, at nogle af de løsladte har påbegyndt anstaltsopholdet før 1959.

5.1.1.1. Statsfængslet 1 Vridsløselille.^{1), 2)}

Bygninger. Statsfængslet i Vridsløselille er en lukket anstalt. Det er bygget i 1859 som et cellefængsel indrettet med henblik på de indsatte fuldstændige isolation. Fløjene er bygget i tre etager omkring en centralhal, hvorfra alt, hvad der foregår i fløjene, kan iagttages. I 1962 blev der imidlertid bygget **etage-**adskillelser i den ene af fløjene, ligesom der i denne opførtes en skillevæg ind mod centralhallen.

Belæg. Det gennemsnitlige daglige belæg ligger på knap 250 indsatte. Klientellet består aldeles overvejende af ældre lovovertrædere. langt den største del er ved indsættelsen 30 år, og ingen er under 25 år. Størstedelen er recidivister. En betydelig gruppe udgøres af indsatte, der udstår meget langvarige straffe, fra 10 års fængsel til fængsel på livstid. I Vridsløselille er endvidere anbragt førstegangsstraffede, som man ikke har anset det for heldigt at have i åben anstalt, herunder navnlig sædelighedskriminelle.

I den etageadskilte fløj er der indrettet en særlig afdeling for indsatte, der ikke tidligere har været i statsfængsel. Opholdet i det almindelige fængsel kunne ofte betyde en stærk belastning for disse indsatte. Især var dette tilfældet for de sædelighedskriminelle, der ved siden af belastningen ved opholdet i en lukket anstalt måtte tåle den nedvurdering, som de berigelseskriminelle udsatte dem for.

¹Forelagt denne beskrivelse har inspektøren for statsfængslet i skrivelse af 29. marts 1971 udtalt, at han vil finde det mere heldigt om nutidsformen under Belæg, Personale, Arbejdet og Behandlingen ændres til datid. Der er siden sket ændringer i belæggets sammensætning, selv om størrelsen stort set er den samme. Personalets tal og aldersfordeling er også ændret, således at der ikke mere er knyttet en heltidsansat psykolog til fængslet. - Af hensyn til fremstillingens læselighed har vi imidlertid bevaret nutidsformen.

2)

¹Fremstillingen bygger navnlig på følgende kilder:

Beretning om fængselsvæsenet i Danmark 1962

Beretning om fængselsvæsenet i Danmark 1967

Preben Wolf m. fl.: Fængsler og fanger (Kbhvn. 1969)

Statsfængslet i Vridsløselille 1859-1970 (stencil)

Vagn Kildemoes: Statsfængslet i Vridsløselille, Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab 1959, nr. 4.

I samme fløj er indrettet en anden særlig afdeling for de langtidsstraffede, herunder i særlig grad indsatte, der udstår straf af fængsel på livstid. Disse indsatte erhvervede efterhånden visse særrettigheder i forhold til de øvrige indsatte, hvilket kunne give en del praktiske problemer og medføre en vis misundelse selv blandt indsatte med korte straffetider.

I en mindre bygning findes en lille afdeling for ældre eller svagelige indsatte, der har vanskeligt ved at klare sig i det almindelige fængsel.

Personale. Om personalets relative størrelse kan angives følgende tal, der gælder tidspunktet 31.1.1961:

Antal indsatte pr. ansat	1,00
Antal indsatte pr. behandler	33,3
Antal indsatte pr. ansat i opsynsstyrken	1,36
Antal ansatte i opsynsstyrken pr. behandler	24,4
Antal fængselsbetjente og overbetjente pr. vagt- og værkemester	3,0

Personalets fordeling efter væsentligste arbejdsområde:

Behandling	5,6%
Opsyn	73,8%
Administration	20,6%

Til behandlingspersonale regnes i ovenstående opgørelse - der stammer fra bogen "Fængsler og fanger" - lærere, præst, psykolog og **forsorgspersonale**. Ved opsynspersonale forstås fængselsbetjente, fængselsoverbetjente, vagtmestre og overvagtimester, samt - med tvivlsom føje - værkemestre. De øvrige ansatte er regnet til gruppen administration.

Opsynspersonalets aldersfordeling er præget af den store tilgang lige efter krigen. Pr. 1.1.1967 fordelte det sig med 35% i aldersklassen 22-36 år, 40% i aldersklassen 37-51 år og 24% i aldersklassen 52-66 år.

Arbejdet. Den overvejende del af de indsatte beskæftiges på værksteder. En betydelig del beskæftiges endvidere ved økonomiarbejder. Anstalten råder også over et gartneri uden for murene.

Pr. 1.4.1964 var fordelingen på hovedtyperne af arbejde som følger:

Jern- og metalindustri (smede- og maskinværksted) ..	36
Beklædningsindustri (skomageri og skrædderi) ..	51
Anden industri (børstenbinderi, sadelmager- værksted, møbelpolsterværksted) ..	41
Anden beskæftigelse (klemmearbejde, arkiv- arbejde, blindeskrift m.v.) ..	37
Gartneri ..	13
Økonomiarbejder (rengøring, bygningsarbejder, depot, lager, tekniske installationer, for- plejning m.v.) ..	83
Reserve ..	7
I alt ..	<u>268</u>

Behandlingen. Fængslet vil som regel for den indsatte stå som noget ubehageligt, noget man er imod og ikke vil godkende, hvilket ikke behøver at være uheldigt set fra et behandlingsmæssigt synspunkt. Inden for denne ramme er der imidlertid gode muligheder for den individuelle påvirkning. Denne påvirkning udøves nu direkte og indirekte af hele anstaltens personale, medens tidligere kun nogle få specialister måtte deltage i behandlingen. Først i 1950'erne er man for alvor blevet opmærksom på opsynspersonalets muligheder på dette område. Denne gruppe af personalet har det største kendskab til de indsatte og deres problemer og samtidig i kraft af den tone, der nu anvendes, de bedste muligheder for at opnå de indsattes tillid. Herved skabes i mange tilfælde et godt grundlag for en påvirkning, hvis værdi de indsatte ofte ganske spontant giver udtryk for. Gruppesamtaler under ledelse af personale af alle grader er også blevet en fast og naturlig del af fængslets daglige liv.

Lægelig og psykiatrisk bistand ydes fra anstalten i Herstedvester. Desuden er der til Vridsløselille knyttet en heltidsansat psykolog.

Undervisningen er ikke obligatorisk. Elementærfagene dansk og regning har svært ved at påkalde sig interessen, formentlig fordi klientellet for en stor del i forvejen har gennemløbet en længere anstaltsturnus med mere eller mindre obligatorisk skolegang, der efterhånden har affødt en vis følelse af træthed og trivialitet over for disse discipliner - medens fag af mere almen praktisk og orienterende karakter som sprog, naturlære, sarafundskundskab og erhvervsorientering noterer sig for en stabil og engageret deltagelse. Trods alt deltager 2/3 af belægget til stadig-

hed i skoleforanstaltninger. En fremtrædende plads i undervisningen indtager håndværkskurserne i svejsning, lodning, maskinsnedkeri, skomageri og børstenbinderi, der omfatter ca. 1/3 af samtlige elevtimer.

I forsorgsarbejdet deltager en forsorgsleder, en forsorgs-assistent og to kontorassistenter. Det vigtigste led i forsorgsarbejdet er samtalen, ved hjælp af hvilken en menneskelig kontakt skabes; det tillidsforhold, der opbygges, er ofte forsorgsvirk-somhedens egentlige effekt. Forsorgsmedarbejderne taler mindst 3 gange med alle indsatte, ofte 8-10 gange i løbet af fængsels-opholdet. Samtalernes længde varierer, men er sjældent under 15 minutter og sjældent over 1 time.

En mere håndgribelig del af anstaltens forsorgsvirksomhed udgøres af arbejdet med at tilvejebringe en løsning på de ind-sattes mangeartede praktiske problemer som f.eks. sygekasse, fag-forening og afbetalingsforpligtelser. Ved gennemførelse af denne sanering stiller man i stadig højere grad krav til de indsatte om medvirken til arbejdet, idet man i mange situationer forlanger, at den indsatte selv skal indsende ansøgninger og fremkomme med forslag m.v. Dette betyder ikke en arbejdsbesparelse, da de ind-sattes selv-arbejde må kontrolleres, men man opnår, at de indsatte må sætte sig ind i deres økonomiske situation og tvinger dem ud af den ikke ualmindelige opfattelse, at andre skal ordne deres problemer. Udgange med en forsorgsmedarbejder som ledsager til fremskaffelse af arbejde og værelse må også ses som et led i be-stræbelserne for at få den indsatte aktiviseret til selv at for-søge at løse problemerne.

En betydelig del af de indsatte - i undersøgelsesperioden ca. 60% af de indsatte - løslades efter endt straf. De fleste af tilsynene i forbindelse med prøveløsladelse føres af Dansk For-sorgsselskab. Derved opnås et mere intensivt tilsyn. De direkte tilsyn - ca. 1/6 af tilsynene - er begrænset til de tilfælde, hvor der har været en særlig værdifuld kontakt mellem forsorgs-medarbejderen og den indsatte, hyppigt tilfælde, hvor den ind-satte har udstået en langvarig straf.

5.1.1.2. Statsfængslet i Nyborg. '

Bygninger. Statsfængslet i Nyborg er en lukket anstalt, oprindeligt indrettet til overvejende at modtage unge mænd, der afsonede forbedringshusarbejde i eneceller. Fængslet, der blev taget i brug i 1913, består af tre sammenbyggede fløje, en nord- og en sydfløj, samt en i 1920 tilbygget midterfløj. Bygningerne er omgivet af en høj ringmur, indenfor hvilken der foruden værkstedsbygninger, økonomibygninger og specialafdelinger tillige befinder sig friluftarealer og sportsarealer. Midterfløjen er opdelt i 8 afdelinger med fælles lokaler til hver afdeling. Den nordre fløj er opdelt vertikalt i 4 mindre afdelinger med hver sine fælles-lokaler. Den søndre fløj er derimod væsentligt uopdelt.

Anstalten rummer, foruden indsatte dømt til tidsbestemt fængsel, en afdeling af ungdomsfængslet.

Belæg. Belægget i statsfængslet er i undersøgelsesperioden konstant ca. 200 indsatte. Klientellet udgøres af unge mænd (ikke over 30 år), som udstår fængselsstraffe på mere end 2 år, samt personer, der vel har kortere straffetider, men ikke findes at kunne anbringes eller ikke har kunnet forblive i åben anstalt. Også for den sidstnævnte gruppes vedkommende foretages en aldersmæssig fordeling, således at kun de yngre modtages i Nyborg.

Klientellet er i flere henseender temmelig uensartet. Der findes adskillige med virkelig lange straffetider, herunder ca. 15 livstidsfanger. Der er i denne gruppe en del psykopater eller psykopatisk prægede personer, som på grund af lovovertrædelsernes grovhed ikke har fået domfældelser til anbringelse i forvaringsanstalt. Den del af klientellet, der har straffetider under 2 år, udgøres dels af recidivister, som under tidligere anstaltsophold ikke har vist sig egnet til ophold i åben anstalt, dels af indsatte, der er dømt for visse forbrydelser, herunder navnlig sædelighedskriminelle, som selv med kortere straffetider sædvanligvis ikke anbringes i åbent statsfængsel.

3)

'Fremstillingen bygger navnlig på følgende kilder:

Beretning om fængselsvæsenet i Danmark 1963 (Nyborg 1966)

Ole Ingstrup: Sanktionslære (Århus 1968)

Preben V.olf m. fl. : Fængsler og fanger (København 1969).

På undersøgelsestidspunktet var en intern opdeling af dette uensartede klientel ikke bygningsmæssigt muligt. Der var dog en lille afdeling for "pæne fanger". De lær indsattes fritid **ordnedes** særskilt og adskilt fra de øvrige indsatte, der ellers i udstrakt grad **havde** fællesskab i fritiden.

Personale. Fra "Fængsler og fanger" kan citeres følgende relative personaletal (pr. 31.1.1961):

Antal indsatte pr. ansat	1,30
Antal indsatte pr. behandler	26,4
Antal indsatte pr. ansat i opsynsstyrken	1,64
Antal ansatte i opsynsstyrken pr. behandler	16,1
Antal fængselsbetjente og overbetjente pr. vagt- og værksteder	3,1

Personalets fordeling efter væsentligste arbejdsområde:

Behandling	7,4%
Opsyn	79,1%
Administration	13,5%

Opsynspersonalets aldersfordeling er ikke den samme som i det andet store lukkede statsfængsel, Vridsløselille. Der er betydeligt flere yngre ansatte i Nyborg, i øvrigt også relativt flere end i de åbne statsfængsler. Pr. 1.1.1967 var 54% i aldersklassen 22-36 år, 34% i aldersklassen 37-51 år og kun 12% i aldersklassen 52-66 år.

Arbejdet. Anstaltens arbejdsdrift omfatter foruden det traditionelle økonomiarbejde en betydelig papirindustri (herunder trykkeri, sætteri og bogbinderi). Endvidere findes der et stort uniform s skrædderi og et ret stort snedkeri, kasket-raageri og **polsterværksted**. En del indsatte kan man tilbyde friluftsarbejde i gartneri eller ved landbrugsarbejde på en af anstalten lejet landbrugsejendom.

Flere af værkstederne er godkendt til lærlingeuddannelse, men opholdstiden er oftest for kort til, at en fuldstændig lærlingeuddannelse kan gennemføres.

Pr. 1.4.1964 var de indsatte arbejdsmæssigt fordelt således:

Beklædningsindustri (skrædderi, kasketmageri).....	48
Træindustri (snedkeri ra. v.).....	17
Grafisk industri (trykkeri, bogbinderi m.v.).....	51
Anden industri (polstring m.v.).....	6
Jordbrug (landbrug, gartneri).....	17
økonomiarbejder.....	39
Anden beskæftigelse (klemmearbejde m.v.).....	5
Reserve.....	<u>12</u>
I alt.....	<u>195</u>

Behandlingen. Det har i de seneste år været et hovedprincip i anstaltens behandlingsarbejde, at alle funktionærer og funktionærgrupper på forskellig vis inddrages heri, således at enhver ansat funktionær bliver et led i en koordineret indsats. Foruden de egentlige funktionærsøder holdes hver uge et møde med de to uniformerede grupper med henblik på en drøftelse og bedømmelse af de indsattes forhold. Disse mundtlige drøftelser medvirker til at koordinere behandlingsbestrebelseerne og har i vidt omfang overflødiggjort de ofte mindre sigende skriftlige funktionær-bedømmelser.

I anstalten har man en overlæge i psykiatri, der behandler indsatte såvel i statsfængslet som i ungdomsfængslet. Det har været en stor fordel for det samlede behandlingsarbejde, at man nu har mulighed for selv at yde fornøden psykiatrisk bistand.

Der er ikke længere til anstalten knyttet nogen psykolog. Man har imidlertid med tilfredsstillende resultat arbejdet med samtalegrupper (gruppeterapi). En del funktionærer har efterhånden fået en vis uddannelse, som har sat dem i stand til at være ledere for disse grupper.

Som noget særligt for behandlingsarbejdet i Nyborg kan det fremhæves, at fængslet modtager indsatte til afhjælpning af stammen og andre talelidelser, idet man har etableret et samarbejde med byens døveskole.

Foruden undervisning i elementsrfagene dansk og regning er der for alle indsatte under 30 år obligatorisk deltagelse i undervisningen i samfundslære og i gymnastik. Dertil kommer en lang række frivillige undervisningstilbud i hobbybetonede fag, lettere madlavning m.v. Der har derimod ikke vist sig tilstrækkelig interesse for sangundervisningen, som er opgivet, medens musik-

undervisningen fortsat tilbydes, hvorved bemærkes, at de indsatte har deres eget orkester.

I undersøgelsesperioden er den arbejdstekniske skoles kurser opgivet på grund af manglende tilslutning.

I forsorgsarbejdet deltager en forsorgsleder, en forsorgs-assistent samt kontorpersonale. Forsorgssektoren arbejder i øvrigt stort set på samme måde og med samme opgaver som forsorgspersonalet i Vridsløselille. Der kan således i det hele henvises til beskrivelsen ovenfor.

5.1.1.3. Statsfængslet på Kragsskovhede. ' /

Bygninger. Statsfængslet på Kragsskovhede er en åben anstalt. Det er opført i årene 1945-47 på vidtstrakte hedearealer mellem Frederikshavn og Skagen, således at der til anstalten hører et stort timeglasformet jordtilliggende. Statsfængslets nuværende bygninger er kun en mindre del af det oprindeligt planlagte store fængselskompleks, der var beregnet til ca. 2000 indsatte med henblik på at dække det pladsbehov, som man imødeså efter retsopgøret. Da retsopgørets forløb viste, at pladsbehovet i landets fængsler ville blive betydeligt lavere end anslået, blev projektet reduceret væsentligt.

Anstalten består af en administrationsbygning, en økonomi-bygning og fire belægningsafdelinger, der oprindeligt var indrettet med 5-mands-stuer. Stuerne er senere blevet opdelt, således at afsoningen sker i 3-mands-stuer eller for nogle indsatte vedkommende på enestuer.

Den tidligere statsungdomslejr Jerup, der ligger umiddelbart op til komplekset, anvendes til skolebygning med klasseværelser, gymnastiksal, bibliotek og fritidslokaler.

'Fremstillingen bygger navnlig på følgende kilder:

Beretning om fængselsvæsenet i Danmark 1960 (Nyborg 1963)

Beretning om fængselsvæsenet i Danmark (Nyborg 1967)

Preben Wolf m. f. l. : Pængsler og fanger (København 1969)

Carsten Rafael: Individualiseret behandling af kriminelle recidivister i åbent statsfængsel, Juristen 1965. 162-167.

Ole Larsen: Gruppeterapi i statsfængslet på Kragsskovhede og under efterforsorg. NTfK 1960. 194-205.

Ca. 10 km nord for **Kragsskovhede-afsnittet** findes et særligt afsnit, der er bygget op omkring den tidligere statsungdomslejr Råbjerg. Her er indrettet nogle **4-mands-stuer**, enkelte enestuer samt et anneks (pavillonen) med 12 enestuer.

Belæg. Belægget var i undersøgelsesperioden på ca. 200-230 indsatte. Klientellet består fortrinsvis af yngre recidivister, som tidligere har haft ophold i statsfængsel, og som i øvrigt anses for egnede til ophold i åben anstalt. I den særlige **Råbjerg-**afdeling huses en del korttids-afsonere (under 6 måneders opholdstid), hvorimod anstaltens øvrige belæg i almindelighed afsoner længere straffe. I en særlig afgangsafdeling tilbringer de fleste indsatte, som står umiddelbart foran løsladelse, de sidste dage i anstalten. Denne¹afdeling er indrettet således, at de indsatte bor under nogenlunde almindelige værelsesmæssige vilkår med egen nøgle, mulighed for madlavning, fri udgang, eget civilt tøj m.v.

Personalet. Statsfængslet har gennem årene omtrent uændret haft en samlet funktionærstab på ca. 160.

Pra "Fængsler og fanger" kan citeres følgende relative personaletal (pr. 31.1.1961):

Antal indsatte pr. ansat.....	1,25
Antal indsatte pr. behandler.....	22,5
Antal indsatte pr. ansat i opsynsstyrken	1,56
Antal ansatte i opsynsstyrken pr. behandler.....	14,3
Antal fængselsbetjente og overbetjente pr. vagt- og værkemester.....	2,9

Personalets fordeling efter væsentligste arbejdsområde:

Behandling.....	8,1%
Opsyn.....	80,1%
Administration.....	11,8%

Aldersfordelingen for opsynspersonalet var pr. 1.1.1967 følgende: 22-36 år: 33%, 37-51 år: 64% og 52-66 år: 4%. Der er således færre ældre funktionærer end ved de lukkede statsfængsler, men til gengæld en stor overvægt af midaldrende.

Arbejdet. En del af anstaltens arbejdsdrift er helt naturligt knyttet til udnyttelsen af det store jordtilliggende (hedekultivering, landbrug og gartneri). Hertil kommer forskellige økonomi-

arbejder, arbejdet i anstaltens vaskeri og i de i årenes løb indrettede værksteder og fabriks-lokaler (væveri, skrædderi, **kuvertfabrikation** og trykkeri).

Pr. 1.4.1964 var de indsatte arbejdsmæssigt fordelt således:

Beklædningsindustri (skrædderi).....	15
Tekstilindustri (væveri).....	8
Grafisk industri (trykkeri, kuvertfabrikation).....	35
Anden beskæftigelse (arkivarbejde m.v.).....	2
Jordbrug (hedekultivering, landbrug, gartneri).....	76
økonomiarbejder.....	52
Reserve.....	<u>28</u>
I alt.....	<u>216</u>

Behandlingen. I årene 1949-51 skabtes den for **Kragsskovhede** specielle behandlingsstruktur med de såkaldte "planråd" som de centrale organer for behandlingen. Planrådene har siden med held kunnet varetage behovet for et koordinerende led i den samlede behandlingsindsats. I undersøgelsesperioden var hver planråds sammensætning således: en leder (viceinspektør) repræsenterende inspektionen, en overassistent fra økonomikontoret, repræsenterende beskæftigelsen, en socialrådgiver som repræsentant for forsorgssektoren, en lærer, der repræsenterer undervisningen (skolen) og en vagtmester som kontaktlede til afdelingerne.

Ved ankomsten fordeles de indsatte på planrådene, således at en indsat under hele opholdstiden er knyttet til samme planråd, hvis opgave det bliver at sikre sig et indgående kendskab til de indsattes forhold og problemer, hvorved rådet skaffer sig de fornødne forudsætninger for at kunne planlægge den individuelle behandling, som rådet beslutter at påbegynde. Planrådet er over for funktionærmødet fuldt ansvarlig for anstaltens behandlingsprogram, både dets tilrettelæggelse og dets realisation. Opsynspersonalet bliver bl. a. via planrådsstrukturen placeret centralt i anstaltens samlede behandlingsarbejde. Gennem dets repræsentation i funktionærmøderne, planrådene og udvalg bliver afdelings-**funktionær** erhvervet særlige kendskab og indtryk tillagt betydning på lige fod med alle øvrige funktionærgrupper, ligesom mange former for behandlingsarbejde iværksættes og udføres af opsynspersonalet eller ved opsynspersonalets aktive medvirken. Den oastsndighed, at opsynsstyrkens **bevogtningssfunktioner** i en åben anstalt som

Kragsskovhede kan reduceres væsentligt, er også medvirkende til at gøre behandlingsprægede opgaver til det primære i opsynspersonalets daglige virke.

Til anstalten er knyttet en deltidsansat psykiater samt en fængselslæge.

Undervisningen, der er **henlagt** til skolen, ledes af en undervisningsleder, samt forestås i øvrigt af 3 ved anstalten ansatte lærere. Der er obligatorisk dagskole i form af løbende 3-ugers kurser for indsatte, der af planrådet anses for egnet til at få udbytte **heraf**. Deltagerne i dagskolens kurser får i et vist omfang mulighed for selv at vælge fag. I en frivillig aftenskole undervises i sprog, praktiske fag og interesse- og hobbybetonede sysler. For ufaglærte kan skolen tilbyde en række arbejdstekniske kurser i motorlære, traktorkørsel, jernbinding/forskalling og rørlægning/nivellering.

Forsorgspersonalet (2 forsorgsfuldmægtige og 2 forsorgsassistenter) får ved planrådsstrukturen i særlig grad gunstige muligheder for med held at yde forsorgsmæssig bistand til de under planrådet hørende indsatte, idet informationerne fra de øvrige funktionærgruppers kontakt med de indsatte skaffer forsorgspersonalet et bredere grundlag for vurdering af bistandsbehovet. Det fasttømrede samarbejde i planrådene indebærer, at socialrådgivernes indsats kan følges op eller støttes af andre personalegruppers arbejde med indsatte.

5.1.2. - 5.1.5. Forvaringsanstalten og sær-fængslet i Horsens. ' /

Bygninger. Anstaltens bygninger er opført i midten af forrige århundrede og er de ældste fængselsbygninger, der endnu er i brug herhjemme. Det er et stort, firkantet, massivt bygningskompleks, beliggende på en bakketop i den nordlige udkant af Horsens. Bygningen er i 4 etager og består af i alt 5 fløje: hovedfløjen mod syd rummer vagtmesterkontor, administrationen, inspektionskontor, løgekantorer, forsorgskantorer, skole, bibliotek, samt skrædder-

'Fremstillingen bygger navnlig på følgende kilder:

Beretning om fængselsvæsenet i Danmark 1961 (Nyborg 1964)

Beretning om fængselsvæsenet i Danmark 1965-66 (Nyborg 1969)

Materiale udarbejdet af anstalten til brug for Straffelovrådet (1970)

Se desuden litteraturfortegnelse under Sachs, Widmer og Tofte.

værksted, nordfløjen indeholder **husflidslokaler** og **papirværksted**. Disse to fløje forbindes af tre parallelle belægningsfløje - i den midterste af disse er der i den sydlige halvdel kirke, mødesal og - i stuen - modtagelse.

I særskilte tygninger, nord for hovedbygningen findes sygeafdeling og en forsamlings- og gymnastiksal samt væveri, vaskeri, snedkeri og lager.

Hele bygningskomplekset er omgivet af en ringmur. På arealet uden for muren er der gartneri og et kurvemageri.

I det indre har bygningerne gennemgået en hel del ændringer i årenes løb, navnlig således, at belægningsfløjerne er blevet opdelt og etageadskilt.

I Amstrup, ca. 25 km fra hovedanstalten ligger en hel-åben afdeling med plads til 21 indsatte, der beskæftiges med landbrug og gartneri.

Belæg. I undersøgelsesperioden havde anstalten et belæg på ca. 250, heraf ca. 180 forvarede, ca. 55 indsatte i **særfængsel**. Anstalten modtager endvidere personer, der anbringes i sikkerhedsforvaring. Dette belæg var på ca. 15.

De forskellige kategorier af indsatte er som hovedregel anbragt i separate belægningsafsnit, men nogen egentlig adskillelse er der ikke tale om. De for opholdet gældende anstaltsmæssige bestemmelser er ens for alle indsatte, og både arbejde og fritid tilrettelægges således, at belægget udgør en helhed uden **sanktions**-bestemte sondringer.

Nedenstående oversigt angiver antallet af indsættelser i forvaringsanstalten, fordelt på de forskellige indsættelsesformer. Det bemærkes, at oversigten ikke omfatter indsættelser til udståelse af særfængsel eller anbringelse i sikkerhedsforvaring.

Indsættelser i forvaring i Horsens 1959-1964.

	Indsat efter dom	Indsat pga. overtr. af prøvedskr. vilkår	Direkte tilbage- ført	Frivil- lig optagne	Indsat i.h.t. rpl. § 1005
1959	36	36	uoplyst	uoplyst	.
1960	40	42	uoplyst	uoplyst	.
1961	32	26	uoplyst	uoplyst	uoplyst
1962	19	41	24	36	uoplyst
1963	24	31	42	48	uoplyst
1964	27	35	63	59	21

Personale. Anstalten ledes af en psykiatrisk overlæge, der til sin bistand i juridiske og administrative spørgsmål har en fængselsinspektør.

Lægepersonalet bestod i øvrigt af 2 assisterende overlæger og 3 reservelæger, samt en halvtidsansat somatisk læge. I undersøgelsesperioden var dog næsten til stadighed en eller to af reservelægestillingerne vakante. Anstalten rådede desuden over en psykolog.

Opsynspersonalet udgør ca. 170 ansatte.

Det er et særkende for forvaringsanstalterne, at den personalegruppe, der er ansat til varetagelse af behandlingsopgaver udgør en relativt større del af det samlede personale set i relation til fængselsvæsenets øvrige anstalter. Der henvises i øvrigt til oversigten over relative personaletal under beskrivelsen af forvaringsanstalten i Herstedvester, idet den i det hele også gælder for forvaringsanstalten og særfængslet i Horsens uden væsentlige forskydninger.

Anstalten har siden 1956 været ledet af overlæge Jan Sachs.

I undersøgelsesperioden var J. Heilbo fængselsinspektør.

Arbejdet. Pr. 1.4.1964 er de indsatte fordelt arbejdsmæssigt på følgende faggrupper:

Beklædningsindustri (skrædderi, vaskeri).....	33
Tekstilindustri (væveri).....	14
Træindustri (møbelsnedkeri).....	11
Grafisk industri (trykkeri og bogbinderi).....	30
Anden industri (kurvemageri).....	14
Jordbrug (gartneri, landbrug).....	19
Økonomiarbejder.....	48
Anden beskæftigelse (kleramearbejde m.v.).....	12
Reserve.....	17
I alt.....	<u>198</u>

Behandlingen. Den omstændighed, at særfængsel er en tidsbestemt sanktion, gør ikke i sig selv en anden behandlingsform påkrævet. Det har vist sig, at behandling i mange tilfælde (og undertiden med fordel) kan gennemføres i forbindelse med tidsbestemt afsoning. Man har forladt den tidligere antagelse af, at den særlige psykiatriske behandlingsform forudsatte tidsubestemt anbringelse. I behandlingsmæssig henseende er indsatte i forvaring og særfæng-

sel derfor stillet lige. Den lægelige behandling er, bortset fra de forskelle, der følger af opholdets forskellige varighed, den samme for begge kategorier.

Udgangspunktet for behandlingen er herefter den omstændighed, at **karakteorologiske** afvigelser er det fælles træk for hele belægget. (Det bemærkes, at de sikkerhedsforvarede, som præsumptivt er psykisk normale lovovertrædere, erfaringsmæssigt i mental henseende ikke adskiller sig fra anstaltens øvrige klientel.)

Grundsynspunktet er, at kriminel adfærd - i hvert fald når **der** er tale om noget gentaget, om et "mønster" - er betinget af psykiske mekanismer, der i princippet er af neurotisk **natur**. Kriminalitet bliver således at opfatte som symptom på en neurose, og behandlingen tager sigte på at afsvække, om muligt helbrede den til grund liggende neurose - eller i det mindste ændre det neurotiske adfærdsmønster på en sådan måde, at kriminalitet undgås. Dette gælder både, når der er tale om farlig kriminalitet (hvilket kun gælder den ringe procentdel af belægget), og når det drejer sig om det store flertal af mere eller mindre harmløse berigelses-kriminelle - og synspunktet gælder både, når kriminaliteten undtagelsesvis er eneste manifesterede neurotiske symptom, og når den neurotiske tilstand, som det er hovedreglen, også ytrer sig på anden vis. Den dybere indtrængen i sygdomsbillederne har i stigende grad åbnet blikket for den massive forekomst af "klassiske" neurotiske manifestationer som angst, depression, astheni, svigtende realitetssans etc. - træk der jævnligt optræder i forklædning: angst kan ytre sig som aggressivitet, depression som **tvær-**hed og trods etc.

Det anses ikke for muligt at skelne mellem psykopatiske og neurotiske karakterafvigelser, idet grænsen er fuldstændig flydende, og i princippet drejer det sig om helt ensartede mekanismer, opstået under barndomsudviklingen.

Den individuelle behandling sker først og fremmest i form af samtalebehandling (psykoterapi), som spænder fra den kausalt sigtende dybdeterapi til den overfladiske støtteterapi. Den dybtgående psykoterapi sker i form af samtaler, hvorunder man analytisk søger at trænge til bunds i udviklingshistorien. Oftest vil der være tale om mere eller mindre fortrængt erindringsstof, som først langsomt mobiliseres og trækkes frem af glemslen. Egentlig analytisk teknik i ortodoks forstand er der ikke tale om. Der vil

formentlig ikke være velegnet over for netop dette klientel, roen man prøver at udnytte erfaringer fra psykoanalyse og dybdepsykologi i behandlingen. Ved denne dybdeterapi kan man i heldigste tilfælde opnå en afdækning af fortrængt konfliktstof, som kan afreageres, eventuelt i emotionelle udladninger. Under samtalerne tilstræber man desuden at bringe aktuelle holdnings- og adfærdsmønstre i relation til den indsigt, der er opnået, så klienten får en mulighed for at bearbejde sin holdning og sine reaktioner. Under forløbet af en sådan behandling opnår man ofte en høj grad af fortrolighed, et tillidsforhold, som i sig selv kan være af betydelig værdi. Dette er ikke mindst tilfældet, når behandling undtagelsesvis suppleres med såkaldte "narkosamtaler", en teknik, der består i at tale med patienten, medens han er under påvirkning af et bevidsthedsslørende stof, der indsprøjtes i blodbanen.

I de fleste tilfælde bevæger samtalebehandlingen sig dog på et mere overfladisk plan og får mere karakter af at være en symptomatisk behandling. Ved understøttende (supportativ) psykoterapi søger man at styrke patientens ofte særdeles svage selvtillid og hans tro på omgivelserne og fremtiden.

Som supplement til samtalebehandlingen anvendes i Horsens i vidt omfang medikamentel behandling med de nye psykofarmaka. De moderne psykisk virkende lægemidler har i vidt omfang revolutioneret den psykiatriske behandling, først og fremmest af patienter med sindssygdomme, men også behandlingen af nervøse lidelser. Det drejer sig dels om beroligende, angstdæmpende midler. Dertil kommer, at de anti-psykotisk virkende lægemidler foruden at dæmpe angst, uro og ikke mindst aggressivitet, også afsvækker tilbøjeligheden til realitetsafsporet opfattelse og tænkemåde. Medikamentel terapi sker på helt frivillig basis og uden nogen form for pressioen. Principielt er den medikamentelle behandling rettet mod symptomerne, men i sin virkning vil den ofte i det lange løb virke mere kausal. Psykiske og sociale skader er i vidt omfang et produkt af onde cirkler: manglende psykisk balance fører til vanskeligheder, skuffelser og nederlag, der igen fører til større psykisk uligevægt o.s.v. Helt typisk forekommer de såkaldte dysforier: pludselige dybe forstemninger, ledsaget af tværhed, irriterabilitet og trods og af en trang til at slå spillet over ende og i desperation gøre ondt værre. Hvis det kan lykkes medikamentelt at skabe større psykisk balance, mindre angst og usikkerhed og en

mere tillidsfuld og optimistisk holdning, vil tingene lykkes bedre for den pågældende, han undgår vanskeligheder og nederlag, klarer sig bedre, og det afstiver hans selvtillid og øger hans tro på, at tingene måske alligevel kan lykkes for ham. Dermed har man sat "en god cirkel" i gang, og hvis denne efterhånden fører til, at han gennem længere tid klarer sig godt, er tiden inde til, at man kan begynde at aftrappe den medikamentelle behandling.

Når stemningsulige vægt og depression har været behandlet medikamentelt uden held, forsøges undertiden (altid på frivillig basis) elektrochokbehandling. Denne behandling, der foretages under narkose, varetages af en udefra tilkaldt speciallæge (narkoselæge).

Det bør tilføjes, at den lægelige behandling naturligvis også omfatter det somatiske. Denne side af sagen varetages i overvejende grad af den deltidsbeskæftigede fængselslæge. Erfaringsmæssigt er klientellet gennemsnitligt relativt dårligt udrustet, også i legemlig henseende, og det er derfor af den største vigtighed, at opmærksomheden er rettet imod at bringe klientellet i den bedst mulige fysiske form.

Den mere generelle anstaltsmæssige behandling, miljøbehandlingen, har man ikke, hvad der måske undertiden antages, villet negligere i forvaringsanstalten i Horsens, omend man ikke har været tilbøjelig til at tro på miljøbehandling som det vigtigste behandlingsinstrument. Institutionsopholdet og frihedsberøvelsen rummer så betydelig risiko for skadevirkninger, at det ikke i almindelighed kan være at foretrække at udstrække institutionsopholdet ud over det absolut nødvendige.

Opfattelsen af institutionsopholdet som snarere skadeligt end gavnligt, har imidlertid yderligere måttet tilskynde til så vidt muligt at eliminere eller afsvække skadevirkningerne og fremme og opdyrke de positive sider, som institutionsopholdet også kan indebære. Anstalten i Horsens er med hensyn til den praktiske udformning af miljøbehandlingen i det store og hele nok på linje med Herstedvester.

Det er ikke muligt at drage nogen klar grænse mellem de individuelle behandlingsbestrebelse og de mere generelle anstaltsmæssige aktiviteter. En høj grad af kommunikation og gensidig information har man stedse lagt meget vægt på i forvaringsanstalten i Horsens. I den daglige konference deltager repræsentanter for

samtligte personalekategorier, og der er fri adgang for enhver funktionær, som er i stand til at møde. Konferencen er af ca. en times varighed, og der drøftes såvel konkrete sager som generelle behandlingslinjer. Foruden den daglige konference afholdes hver tirsdag et ca. 2 timer langt funktionærmøde, hovedsagelig med drøftelse af spørgsmål om udskrivning og udgang. Endelig afholdes hver onsdag et almindeligt personalemøde. Overvagtmasteren samler hver fredag de yngre fængselsbetjente til drøftelse og instruktion.

Undervisningen varetages af en undervisningsleder og en lærer, samt en del timelærere.

Undervisningen er frivillig. Der tilbydes kurser i elementærfagene dansk og regning, der tilrettelægges med **erhvervspræ-** get sigte. Når der er interesse herfor, etableres undervisningshold i fag som sprog, matematik, maskinskrivning, bogføring samt hobbybetonede sysler som fotolære, keramiske færdigheder, strama jysning, tilskæring m.v.

I vintermånederne oprettes studiekredse og arrangeres foredrag og optræden af professionelle kunstnere.

I forbindelse med anstaltsopholdet søges de **indsattes** sociale og personlige problemer løst. Man lægger her vægt på at opnå en nær og hyppig kontakt med den indsatte, en kontakt, der efter udskrivningen eller løsladelsen kan bygges videre på. Forsorgsmedarbejdernes særlige indsats er navnlig knyttet til selve udskrivningen og til det tilsyn, der føres af anstalten efter udskrivningen.

Der er principielt ikke nogen forskel på den forsorgstnæssige støtte til indsatte i forvaring og i særængsel, omend forvaringsanstaltens klientel formelt er under anstaltens direkte tilsyn, medens prøveløsladte fra særængsel er under tilsyn af Dansk Forsorgsselskab. Man fører nemlig også i disse tilfælde hyppigst tilsynet direkte fra anstaltens forsorgsafdeling.

I undersøgelsesperioden har antallet af tilsyn til stadighed været ca. 320, der er prøveudskrevne fra forvaring, og ca. 80, der er prøveløsladte fra særængsel. Hertil kommer, at man ikke afviser at støtte personer, der er endeligt udgået af tilsynet, og som henvender sig med ønske om hjælp. Dette forekommer ikke sjældent.

5.1.4«Forvaringsanstalten i Herstedvester. '

Bygninger. Anstalten i Herstedvester blev bygget til sit nuværende fortnål og taget i brug i 1935. Der skete ikke væsentlige bygningsmæssige ændringer før efter 1964. Sikkerhedsmæssigt rangerer anstalten på linje med Vridsløselille, Nyborg og Horsens; den er omgivet af en 5 m. **høj** ringmur. Bygningerne er imidlertid lave, ligger spredt på terrænet og er fra først af indrettet til små afdelinger.

Til anstalten er knyttet den åbne afdeling Eastanienborg i Avedøre. Denne fungerer navnlig som afgangsafdeling. Frivillige optagelser skete dengang også i denne afdeling; frivillig optagelse finder sted efter den tidligere forvaredes eget ønske, og denne kan bringe optagelsen til afslutning, når han ønsker det.

I 1961 skiftede anstalten navn fra "Psykopatforvaringsanstalten i Herstedvester" til "Forvaringsanstalten i Herstedvester"

Belæg. I undersøgelsesperioden havde anstalten et belæg af forvarede på omkring 160. Derudover rummede den fængselsvæsenets psykiatriske observationsafdeling med et belæg på nogle få fængselsdømte. Der var ikke i denne periode nogen særfængselsafdeling.

Med en beskrivende afgrænsning kan man sige, at belægget især udgøres af **karakterinsufficiente** personer. Det er personer, der på grund af deres karaktermæssige utilstrækkelighed ikke har været i stand til at klare sig uden ret alvorlig kriminalitet eller stadig gentagen kriminalitet. Under de givne kulturelle og økonomiske forhold har de brug for særlig sagkyndig assistance, om de skal blive i stand til at leve kriminalitetsfrit. En væsentlig del er berigelseskriminelle. Disse berigelseskriminelle har for den allerstørste dels vedkommende en lang kriminel karriere bag sig. Belægget af voldsmænd, seksualkriminelle, brand-

6)

Fremstillingen bygger navnlig på følgende kilder:
 Beretning om fængselsvæsenet i Danmark 1960 (Nyborg 1963)
 Herstedvesteriana 1965
 Georg K. Sttirup: Treating the "Untreatable" (Baltimore 1968)
 Preben Wolf ra.fl.: Fængsler og fanger (København 1969)
 Materiale udarbejdet af anstalten til brug for Straffelovrådet (1970)
 Se desuden litteraturfortegnelsen under Sttirup, J. Finn Larsen, Feldman, H oeck-Grædenwitz og Skrivers.

stiftere m.v. **har** vel ikke en tilsvarende kriminell fortid, men deres psykiske afvigelser er af mere faretruende karakter. Når man gennemgår de tilfælde, domstolene har **henvist** til forvaring, ser det ud til, at kravet til de personlige afvigelsers massivitet nærmest står i omvendt forhold til forbrydelsens grovhed eller farlighed. Lille kriminalitet kan, når den karakterologiske insufficiens er særdeles massiv, lige så vel indicere forvaring som en svær kriminalitet hos en mindre svært karakterinsufficient person.

I nedenstående oversigt er vist, hvorledes det årlige antal indsættelser i undersøgelsesperioden fordelte sig på de forskellige indsættelsesformer. Heraf må man dog ikke slutte, at belæget på et givet tidspunkt fordelte sig på samme måde.

Indsættelser i forvaring i Herstedvester. 1959 - 1964.

	Indsat efter dom	Indsat p.g.a. overtr. af prøvedskr. vilkår	Direkte tilbage- ført	Frivillig optagelse	Indsat i.h.t. rpl. § 1005
1959	24	37	uoplyst	52	.
1960	33	37	15	45	.
1961	40	31	uoplyst	uoplyst	uoplyst
1962	25	30	16	49	1
1963	28	28	21	44	6
1964	20	31	39	35	3

Anstalten var dengang opdelt i 12 afdelinger é 10 eller 15 enerum. Midt på terrænet findes i en barak en delvis fri afdeling med 18 pladser. Derudover er der en sygeafdeling og en isolationsafdeling.

Personale. Opsynsstyrkens relative størrelse adskiller sig ikke væsentligt fra f. eks. Vridsløselille. **Fsv.** angår det personale, der er ansat specielt til behandlingsopgaver, er Herstedvester i forhold til fængselsvæsenets øvrige anstalter numerisk set gunstigt stillet.

Fra "Fængsler og fanger" kan gengives følgende relative personaletal, der vedrører **forholdene** 31.1.1961:

Antal indsatte pr. ansat.....	0,95
Antal indsatte pr. behandler.....	13,70
Antal indsatte pr. ansat i opsynsstyrken.....	1,30
Antal ansatte i opsynsstyrken pr. behandler.....	10,50
Antal fængselsbetjente og overbetjente pr. vagt- og værkfører.....	5,90

Personalets fordeling efter væsentligste arbejdsområde:

Behandling.....	10,5%
Opsyn.....	73,2%
Administration.....	16,3%

I hvert fald tidligere modtog Herstedvester særlige betjente, der var interesseret i at kommunikere med de indsatte. Dette var nemlig forbudt i Vridsløselille, med hvilket Herstedvester havde personalefællesskab indtil 1943.

I en periode siden 1938 har betjentene ud over den sædvanlige fængselsbetjentuddannelse gennemgået et 3 måneders kursus på et statshospital.

Pr. 1.1.1967 fordelte opsynspersonalet sig med 45% i aldersklassen 22-36 år, 30% i aldersklassen 37-51 år og 25% i aldersklassen 52-66 år.

Behandlingen har siden 1942 været ledet af samme overlæge, dr. med. Georg K. Stiirup.

Arbejdet. En stor del af de indsatte er beskæftiget på værksteder. Derudover er et betydeligt antal beskæftiget ved småarbejder o.l. i cellen. Det drejer sig navnlig om oversensitive eller besværlige forvarede, der må beskyttes mod for intim kontakt med andre forvarede.

Pr. 1.4.1964 var fordelingen på hovedtyper af arbejde som følger:

Beklædningsindustri (skrædderi).....	7
Træindustri (møbelsnedkeri).....	15
Grafisk industri (trykkeri og bogbinderi).....	33
Anden beskæftigelse (småarbejder, klemmearbejde m.v.).....	34
Gartneri og landbrug.....	31
Økonomiarbejder (rengøring, bygningsarbejder, depot, lager, tekniske installationer ra.v.) .	40
Reserve.....	11
I alt	171

Behandlingen. Forvaringsanstaltens vigtigste opgave er forvaringen af den af domstolene hertil udvalgte gruppe kriminelle personer, der på fri fod ville frembyde fare for retssikkerheden (men ikke nødvendigvis fare for andre personers liv og lemmer). Inden for de grænser, der er afstukket af kravet om passende samfundsmæssig sikkerhed, skal man i anstalten under hensyntagen til de forvaredes specielle, ofte meget særprægede psykiske struktur, forsøge at påvirke dem, således at de bliver bedre egnede til at føre et kriminalitetsfrit liv i det frie samfund. I **anordn.** af 18.12.1940, § 2, er dette udtrykt således: "Anstaltens formål er at sikre samfundet mod de farer for retssikkerheden, som de personer, der forvares i anstalten, på fri fod ville frembyde, og inden for de derved dragne grænser underkaste dem en efter deres sjælelige særart afpasset behandling, således at de bliver egnede til at vende tilbage til det frie liv."

Som en logisk følge af disse krav er hele anstaltens daglige tilværelse tilrettelagt således, at der bliver mulighed for at opretholde den ro og orden, der sikkerhedsmæssigt er nødvendig, og som danner basis for, at man ad psykiatrisk psykologisk pædagogisk vej kan bidrage til, at hver enkelt forvaret motiveres for at gøre et arbejde med sig selv og sine egne muligheder for at komme til at leve under rimelige vilkår. Samtidig skal det sikres, at de forvarede får de bedst mulige betingelser for den modningsproces, den åndelige vækst, der er nødvendig for, at de i fremtiden skal kunne undgå ny ligeartet kriminalitet.

En klart autoritær disciplinering og forsøg på ad medikamentel vej at døde symptomerne på personlighedsproblemerne har

man ikke kunnet acceptere. I stedet har man valgt at forsøge at fremme et **anstaltsmæssigt** klima, der kan udvikle erkendelsen af, at hvert enkelt medlem af arbejdsfællesskabet fra den senest ankomne forvarede via det uniformerede og det ikke uniformerede personale til anstaltens ledelse ved deres personlige daglige adfærd, deres initiativ og samarbejdsvilje har en afgørende indflydelse på, at den daglige tilværelse bliver tålelig for dem selv og for de **andre**, der også skal færdes inden for ringmuren.

Institutionens vigtigste arbejdsredskab er den daglige konference. I konferencen, der varer ca. 1 time, gennemgås den indkomne post og det sidste døgnns begivenheder, som skildres af postpersonalet i dagbøger for hver enkelt belægningsbygning. På grundlag af disse informationer om aktuelle og forestående forhold er der mulighed for intim indbyrdes kommunikation, og på dette grundlag træffes de nødvendige afgørelser. Når således alle funktionærer deltager i bestemmelserne, er motiverne til undertiden ubehagelige bestemmelser klargjort for enhver af de medarbejdere, der i løbet af den kommende tid kan blive nødt til at forsvare dem i diskussioner med andre medarbejdere og med de forvarede. Hos det store flertal af medarbejderne opnås der herigenem mulighed for en realistisk vurdering af, hvad de oplevede situationer betyder, og hvad de behandlingsmæssigt er værd. Dette ligger langt fra at bruge de ikke specialuddannede medarbejdere som **"lommepsykologer"**. Gennem den stadige kontakt mellem postbetjente og værk mestre, der daglig tilbringer mange timer sammen med små grupper af forvarede, og derigennem har rige muligheder for at påvirke disse, og de specialuddannede medarbejdere, undgås sådanne uheldige udviklinger.

De specialuddannede medarbejdere - i undersøgelsesperioden en halv snes stykker - tager sig af de mere specielle behandlingsmæssige opgaver, som dels er direkte psykiatrisk psykologiske i form af individuel psykoterapi, dels foregår i grupper.

Koordineringen af de forskellige midler er noget af det vanskeligste, men også vigtigste at tilgodese. Disse problemer søges løst gennem konferencerne og ugentlige møder med interesserede medarbejdere fra de almindelige afdelinger.

I alle forhold er det nødvendigt at bygge på den forvaredes egen interesse i at ophøre med sin kriminelle aktivitet, men det formelle ønske er ikke nok. Den forvarede må også motiveres til

realistisk at arbejde sig igennem de talrige små og større **hin-**dringer, der uvægerligt møder ham, når han bestemmer sig til at gennemføre sådanne planer. I Herstedvester anser man det tidsubestemte element i forvaringen som helt centralt for motiveringen af den forvarede.

Vanskelighederne opstår allerede i **forvaringstiden**, hvor man udsættes for drillerier og stiklerier fra medforvarede, der endnu ikke er nået så vidt, eller som ikke venter at nå **så** vidt. Ude i samfundet hersker også en almindelig pessimisme over for kriminelle, aktiveret af sensationsprægede, oftest fortegnede skildringer af kriminelle enkeltsituationer, der er revet ud af deres sammenhæng. Disse tages som regel som typiske for det kriminelle adfærdsmønster, som mange tror er noget ensartet. Denne holdning er i **høj** grad medvirkende til den håbløshed, der præger en række af de kronisk kriminelle og i særlig grad måske de forvarede.

En glidende overgang fra lukket anstalt til fri tilværelse er af stor værdi. En betydelig hjælp til at skabe forbindelse mellem tiden inde og ude findes i den åbne afdeling, Kastanienborg, som et større antal forvarede passerer på deres vej ud af institutionen. Mange har opholdt sig det sidste halvår, i enkelte tilfælde adskilligt længere tid, på denne afdeling, hvor de har vænnet sig til en mere frihedsbetonet tilværelsesform, med en husorden, der i høj grad er afpasset efter almindelig sund fornuft, som enhver skulle kunne tilslutte sig.

En tilsvarende funktion har udgangene. Når en forvaret har været anbragt i 1 år (for visse sværkriminelle dog 3 år), kan han en gang om måneden få tilladelse til en udgang på 6 timer under ledsagelse. Disse udgange har væsentlig betydning for anstaltens vurdering af, hvorledes den forvarede reagerer under ikke anstaltsmæssige forhold. I undersøgelsesperioden var der hvert år godt 500 udgange. Den vigtige funktion som udgangsledsager varetages af en del af opsynspersonalet.

I udlandet anses Herstedvester for mønstret på en behandlingsorienteret institution af denne art, og institutioner efter dette forbillede er etableret bl.a. i USA og England.

Undervisningen er frivillig. Særundervisning for læse-, skrive- og regneretarderede gives i arbejdstiden. Aftenundervisningen foregår sædvanligvis i grupper på 5 til 10 deltagere og

omfatter dels studiekredse med forskellige emner, der fortrinsvis tager sigte på aktuell samfundsorientering, dels sprogfag og dels mere praktisk betonedede fag.

Forsorgsmedarbejderens indsats har navnlig relation til livet uden for murene. Enhver udskrivning sker på prøve, og der lægges stor vægt på, at behandlingen fortsættes i frihed. Det varer ofte længe - sjældent under 4 år - før der sker endelig udskrivning. Alle tilsyn føres fra anstalten, og der var i undersøgelsesperioden 300-350 prøveudskrevne under tilsyn. Forsorgsmedarbejderne arbejder i gennemsnit med hver ca. 70 klienter, hvoraf 20-25 er anbragt i anstalten.

Det mest intensive arbejde for forsorgen ligger omkring udskrivningen. Dels søger forsorgsmedarbejderen at forøge kontakten med den forvarede, dels er der et betydeligt praktisk arbejde at udføre: fremskaffelse af passende beskæftigelse, leje af bolig o.s.v.

I den første del af prøveudskrivningsperioden tilstræbes hyppig kontakt med den forvarede og en stadig bearbejdning af hans holdning til omgivelserne (familie, arbejdsplads m.v.) og til de samfundskrav og forpligtelser, som han uvægerligt må lære at indordne sig under og opfylde, hvis han skal komme til at fungere socialt tilfredsstillende. Efterhånden søges afhængigheden af forsorgsmedarbejderen og hermed kontakten aftrappet i takt med den forvaredes voksende selvstændighed og selvrespekt, men uberegnelige faktorer har selv adskillige år efter prøveudskrivningen ofte medført en regression til et forlængst overskredet stadium. I så fald må et fornyet intensivt arbejde med den forvarede sættes i gang igen, i hvert fald i en vis tid, idet den forvaredes recidivrisiko i en sådan periode må anses for væsentlig forøget.

Fra slutningen af 1950erne prøveudskrives mange forvarede med særvilkår om administrativ (direkte) tilbageførelse. En sådan tilbageførelse kan være nødvendig for at mindske recidivrisikoen ved at bryde en eller anden ond cirkel med et kortvarigt indgreb eller ved at restituere den prøveudskrevne i en måske længere periode, så han kan få mulighed for en ny start. Mange forvarede søger også frivillig optagelse på Kastanienborg, normalt for nogle få dage.

Forsorgsmedarbejdernes arbejdsbyrde er for stor til, at de i udstrakt grad kan deltage i anstaltens daglige liv.

5.2. Nogle supplerende bemærkninger om behandlingen på grundlag af undersøgelsesmateriale.

Undersøgelsesmateriale er ikke udtaget som noget repræsentativt udvalg fra nogen af **behandlingstyperne**. Man kan derfor kun med forsigtighed generalisere fra undersøgelsesmateriale til den pågældende behandlingstype som helhed. Trods dette har visse oplysninger en sådan interesse, at det er rimeligt at publicere dem og de gennemgås derfor nedenfor. Det skal imidlertid understreges, at oplysningerne vedrører lovovertrædere, der er løsladt i årene 1959-1964, og at forholdene - f.eks. m.h.t. interneringstider - kan have ændret sig siden da.

Som det fremgår af afsnit 3.3., er materialet til behandlingstypen statsfængsel sammensat af løsladte fra tre anstalter, og det skal derfor nævnes, at de fordeler sig mellem de tre statsfængsler som vist i tabel 1:

Tabel 1. Statsfængselsmaterialets fordeling på de enkelte statsfængsler.

Vridsløselille	53
Nyborg	57
Kragskovhede	12
I alt	122

I tabel 2 er redegjort for, hvilke straffe der er udmålt til stats- og særfængselsklientellet.

Tabel 2. Udmålte straffe .1 stats- og særfængselsklientellet.

	Statsfængsel		Særfængsel	
	Antal	%	Antal	%
- 6 mdr.	18	15	13	10
Over 6 mdr. - 1 år	50	41	43	34
Over 1 år - 1½ år	20	16	44	35
Over 1½ år - 2 år	14	11	16	13
Over 2 år	19	16	9	7
Ikke udmålt straf	1 ^{x)}	1	1 ^{xx)}	1
I alt	122	100	126	100

x) Dødsdømt for landssvig, men benådet til livsvarigt fængsel.

xx) Overført fra ungdomsfængsel.

De udmålte straffe ligger altså overvejende under 1½ år. Dette indebærer, at der mellem stats- og særfængselsklientellet

på den ene side og forvaringsklientellet på den anden side er en meget stor forskel i varigheden af den faktiske frihedsberøvelse. Det fremgår af tabel 3.

Tabel 3. Varigheden af interneringen ved de fire forskellige behandlingstyper.

	Statsfængsel	Særfængsel	Forvaring i Horsens	Forvaring i Herstedvester
- 1 år ⁷⁾	59=49%	60=48%	7= 6%	4= 3%
1 år - 1½ år	31=25%	44=35%	9= 7%	10= 8%
1½ år - 3 år	25=20%	22=17%	62=49%	66=52%
3 år -	7= 6%	- ⁸⁾	48=38%	46=37%
I alt	122=100%	126=100%	126=100%	126=100%
Median	12 mdr.	12 mdr.	33 mdr.	31 mdr.

Det er ikke hele frihedsberøvelsen, der finder sted i den anstalt, hvor der behandles. En del tid går med varetægtsfængsling og afsoning inden overførelse til den pågældende anstalt kan finde sted. Denne tid kan kaldes spildtiden. Tabel 4 giver en oversigt over den.

Tabel 4. Spildtiden for personer indsat ved dom, fordelt på behandlingstyper.

	Statsfængsel	Særfængsel	Forvaring i Horsens	Forvaring i Herstedvester
- 6 mdr.	72=60%	87=70%	33=57%	26=37%
Over 6 mdr.	33=27%	30=24%	25=43%	36=51%
Uoplyst	16=13%	7= 6%	-	8=11%
I alt	121=100%	124=100%	58=100%	70=99%
Median	4 mdr.	4 mdr.	5 mdr.	6 mdr.

7) **Tidsrum** er oprindeligt beregnet i dage; - 1 år betyder derfor 1-365 dage, 1-1½ år betyder 366-547 dage o.s.v.

8) **Reglen** i cirk.260/1932 om, at behandling i særfængsel ikke bør strække sig over mere end 3 år (se ovf. 2.1.1.), synes at spille en stor rolle. Ganske vist har 27 af de 126 **særfængselsindsatte** tidligere afsonet straf i særfængsel. Men 20 af dem har ikke siddet over 1½ år tidligere og heller ikke mere end 1½ år denne gang.

Selv om det drejer sig om personer henført under straffelovens § 17, er spildtiden for dem, der får tidsbestemt straf, kortere end for forvarede. På den anden side er forskellen dog ikke så stor, at det kan rokke ved, at behandlingstiden - varigheden af opholdet i den behandlende anstalt - er vidt forskellig ved tidsbestemte og tidsubestemte sanktioner og i alt væsentligt fordeles sig som den samlede interneringstid, jfr. tabel 3.

Et emne, der altid har tildraget sig stor interesse er **forvaringstider**. De er derfor angivet detaillere nedenunder, fordelt efter anstalten og efter, om indsættelsen er sket ved dom eller kendelse.

Tabel 5. Forvaringstider, fordelt efter anstalt og efter, om indsættelse er sket ved dom eller kendelse.

	Horsens			Herstedvester			Anstalterne tilsammen		
	Indsat v. dom	Indsat v. ken- delse	lait	Indsat v. dom	Indsat v. ken- delse	lait	Indsat v. dom	Indsat v. ken- delse	lait
- 1 år	-	7 =10%	7	-	4 =7%	4	-	11 =9%	11
1 - 1½ år	1 =2%	8 =12%	9	2 =3%	8 =14%	10	3 =2%	16 =13%	19
1½ - 2 år	4 =7%	20 =29%	24	5 =7%	11 =20%	16	9 =7%	31 =25%	40
2 - 2½ år	5 =9%	12 =18%	17	12 =17%	13 =23%	25	17 =13%	25 =20%	42
2½ - 3 år	13 =22%	9 =13%	22	14 =20%	11 =20%	25	27 =21%	20 =16%	46
3 - 4 år	18 =31%	9 =13%	27	23 =33%	5 =9%	28	41 =32%	14 =11%	55
Over 4 år	17 =29%	3 =4%	20	14 =20%	4 =7%	18	31 =24%	7 =6%	39
Ialt	58 =100%	68 =100%	126	70 =100%	56 =100%	126	128 =100%	124 =100%	252
Median	40 mdr. 23 mdr.			37 mdr. 26 mdr.			38 mdr. 24 mdr.		

Der er ingen forskel mellem de to anstalter. Derimod fremgår det af tabellen, at personer, der er indsat ved kendelse, **hør** kortere anstaltsophold end personer, der er indsat ved dom; der er gennemsnitlig ca. 1 år til forskel. Materialet kan ikke belyse, om forskellen skyldes proportionalitetshensyn - at personer indsat ved kendelse gennemgående ikke har begået så grov kriminalitet som personer indsat ved dom - eller behandlingshen-

syn - at man i forvejen kender personer indsat ved kendelse og følgelig hurtigere kan gennemføre en sådan behandling, at man påny tør løslade dem.

Det fremgår endvidere, at en betragtelig del - ca. i - af de ved dom indsatte personer har forvaringsophold på over 4 år.

Man kan også se på behandlingstiden. Om denne har vi dog kun oplysninger for personer, der er indsat ved dom, se tabel 6.

Tabel 6. Behandlingstiden for forvarede indsat ved dom - fordelt efter anstalt.

	Horsens	Herstedvester	Tilsammen
- 1 år	-	1 = 1%	1 = 1\$
1 - 1i år	5 = 9\$	6 = 9 \$	11 = 9%
1i - 2 år	5 = 9\$	9 = 13%	14 = 11\$
2 - 2* år	13 = 22\$	12 = 17\$	25 = 20\$
2i - 3 år	10 = 17\$	16 = 23\$	26 = 20\$
3 - 4 år	14 = 24\$	11 = 16\$	25 = 20\$
4 - år	11 = 19\$	7 = 10\$	18 = 14\$
Uoplyst	-	8 = 11\$	8 = 6 \$
lait	58 =100\$	70 =100\$	128 =100\$
Median	33 mdr.	32 mdr.	32 mdr.

Behandlingen er for dette materiale lidt længere i Horsens end i Herstedvester. Dette må ses i sammenhæng med, at spildtiden er længere for Herstedvester end for Horsens, og at den samlede interneringstid er kortest for Herstedvester.

Løsladelse fra forvaring sker altid på prøve. Fra statsfængsel og sær-fængsel er der derimod både mulighed for at løslade på prøve og først løslade efter udståelse af hele straffen. Man må i den forbindelse erindre, at de dagældende regler først tillod løsladelse på prøve efter udståelse af mindst 9 mdr. Desuden kan praksis m.h.t. prøveløsladelse i øvrigt have været anderledes på den tid. Af statsfængselsklientellet er 72 (59\$) løsladt på prøve, 47 (39\$) efter endt straf, mens der ikke er oplysninger om 3. Af sær-fængselsklientellet er 95 (76\$) løsladt på prøve, 18 (14\$) efter endt straf, mens der ikke er oplysninger om 13 (10\$).

Prøvetiden er tidsbestemt ved prøveløsladelse fra statsfængsel eller sær-fængsel, i reglen 2 år. Den prøveløsladte står under tilsyn, som oftest i 2 år efter løsladelsen.

Prøvetiden ved prøveudskrivning fra forvaring er altid tids-ubestemt. Den angives almindeligvis til at være 4-5 år. I prøvetiden står den prøveudskrevne under tilsyn. I tabel 7 er redegjort for, hvor længe undersøgelsesmateriale har stået under tilsyn. Det er delt op på recidivister og ikke-recidivister. Hos recidivister forløber der længere tid, inden endelig udskrivning sker, idet de fleste recidiver jo medfører ny anbringelse i forvaring.

Tabel 7. Forvarede; tid under tilsyn.

	Forvaring i Ikke-reci- divister	Horsens Recidi- vister	Forvaring i Ikke reci- divister	Herstedv Recidi- vister
Indtil 4 år	5	2	6	7
4-7 år	21	24	15	25
7-10 år	14	45	18	40
Over 10 år	-	15	-	15
Ialt	40	86	39	87

Et institut, der er helt særegent for forvaringsbehandlingen, er den såkaldte direkte tilbageførelse. Det er først begyndt at spille en rolle efter ca. 1960. En direkte tilbageførelse er en frihedsberøvelse, der iværksættes af anstalten selv i henhold til et vilkår for prøveudskrivningen. Der er retskontrol med direkte tilbageførelse, idet anklagemyndigheden skal underrettes, og sagen skal forelægges retten, hvis frihedsberøvelsen udstrækkes over en uge (eller 5 dage - afhængig af, hvad der står i vilkåret.)

Direkte tilbageførelse er ikke en reaktion på ny kriminalitet, men skal tværtimod tjene til at forebygge ny kriminalitet; den iværksættes før en truende situation - f.eks. et excessivt drikkeri - har udviklet sig til ny kriminalitet.

Direkte tilbageførelse er anvendt i vidt omfang i vort materiale. Det kan dog bemærkes, at kun nogle ganske enkelte af ikke-recidivisterne har været tilbageført. Kun 8 ikke-recidivister (heraf 3 fra Horsens og 5 fra Herstedvester) har været tilbageført. Disse 8 har været tilbageført fra 1 - 8 gange hver. De har været berøvet friheden i fra 14 til 327 dage.

Om direkte tilbageførelser kan i øvrigt henvises til bilag 5, der beskriver resultaterne af en empirisk undersøgelse af

direkte tilbageførelser til forvaringsanstalten i Horsens, og til bilag 4, sidste afsnit, hvor der gennemgås nogle trykte retsafgørelser vedrørende **vilkår** om direkte tilbageførelse.

AFSNIT 6. RECIDIVBEGREBET OG RECIDIVFAKTORERNE

I dette afsnit gennemgås undersøgelsens recidivbegreb og de recidivfaktorer, der gør sig gældende i det **her** undersøgte materiale. Et stof af denne art udgør det sædvanlige indhold af en recidivundersøgelse. Her tjener analysen imidlertid alene som baggrund for den egentlige sammenligning af de forskellige behandlingstyper, som foretages i afsnit 7.

Afsnittet indledes med en redegørelse for undersøgelsens recidivbegreb (6.1.). I denne recidivundersøgelse er det nødvendigt at lægge en grænse mellem noget, der betragtes som recidiv, og noget, der betragtes som ikke-recidiv. I den første del af afsnit 6.1. fremsættes nogle principielle betragtninger vedrørende spørgsmålet om, hvad der kan betragtes som recidiv. I den anden del af afsnit 6.1. meddeles de tal i materialet, som kan belyse disse principielle overvejelser.

I afsnit 6.2. behandles et andet vigtigt led af **recidiv-**begrebet: tidselementet. Her diskuteres fordele og ulemper ved fast eller varierende observationsperiode. Endvidere gives nogle tal fra materialet om, hvor stort recidivet er efter forskellige tidsforløb.

Afsnit 6.3., der indledes med en oversigt over recidivfaktorer fundet ved tidligere efterundersøgelser, indeholder gennemgangen af recidivfaktorerne. På grundlag af hele materialet gøres der rede for, hvad der i vort materiale synes at have betydning for recidivet. Det skal understreges, at skæringsdatoen for sådanne oplysninger i denne undersøgelse er dommens tidspunkt; med nogle ganske få undtagelser har vi kun samlet oplysninger om forhold, der ligger klart på dommens tidspunkt. Tanken bag denne synsvinkel er - som det nærmere er begrundet i afsnit 1 - at valget mellem de forskellige behandlingstyper træffes ved domsafsigelsen.

6.1. Hvad er recidiv?

6.1.1. Principielle overvejelser vedrørende recidivbegrebet.

6.1.1.1. Hvornår er en behandling af kriminelle vellykket?

Når det drejer sig om behandling af kriminelle, er det mest nærliggende kriterium for en vellykket behandling dette, at den pågældende ikke falder tilbage til kriminalitet. Langt de fleste undersøgelser bruger dette kriterium - og ikke andre.

Ud fra den opfattelse, at mange kriminelle er mennesker, der i det hele er dårligt socialt tilpassede - og det er den fremherskende opfattelse i Danmark i dag - kunne man imidlertid overveje at lade en undersøgelse af behandlingens resocialiserende virkninger omfatte et bredere spektrum af den behandlede forhold efter behandlingen. Man kunne f.eks. se på den arbejdsmæssige tilpasning, udviklingen i familieforhold, forholdet til alkohol og andre sociale forhold. ¹⁾, ²⁾

Når det som i denne undersøgelse drejer sig om karakterafvigende, kunne også en belysning af personlighedens udvikling være af interesse. Oplysninger om selvmord kunne ligeledes være af en vis interesse.

Det er praktisk muligt - selv uden en interviewundersøgelse - at belyse den sociale tilpasning i store træk ved indhentning af oplysninger fra CPR, skattevæsen, socialkontor m.v. I denne undersøgelse har vi imidlertid måttet afstå fra at gøre det, fordi budgettets størrelse og den meget snævre tidsfrist ikke har tilladt indsamling og bearbejdelse af sådanne oplysninger. Under alle omstændigheder er recidivet dog et væsentligt mål for den senere tilpasning, og der er grundlag for at antage, at det hos voksne kriminelle er ret nøje korreleret med andre sociale forhold,

¹Börjeson: Om påföljders verkningar (Uppsala 1966) lader i et af sine kriterier for behandlingens resultat den arbejdsmæssige tilpasning og forholdet til alkohol indgå sammen med forholdet til straffelovgivningen. Dette kriterium giver dog udpræget samstemmende resultater ved de forskellige sammenligninger (s. 142). Her er endda tale om unge lovovertrædere.

²⁾

¹Det kan nævnes, at børne- og ungdomsforsorgen i sine undersøgelser vedrørende udskrevne elever - senest vedrørende elever udskrevet i 1950/51 - ud over kriminalitet har set på beskæftigelsesforhold og modtagelse af offentlig hjælp, se Horsten: Børne- og ungdomsforsorgen i Danmark 7. udg. (København 1969) kap. XV.

6.1.1.2. Recidivet som målestok.

Ovenfor er forklaret, hvorfor man bruger recidivet som målestok for, om en behandling af kriminelle er lykkedes. For denne målestok gælder, at den i almindelighed er ret nem at arbejde med, og at den sjældent er subjektivt præget. Ysse forbehold må dog ikke glemmes.

Det recidiv, der bruges som målestok, er det registrerede recidiv. Den person, der har held til uopdaget at begå ny kriminalitet, registreres ikke som recidivist. Måske kan man hævde, at den, der ikke bliver opdaget efter begåelsen af ny kriminalitet, er bedre socialt tilpasset end den, der pådrager sig en ny sanktion i anledning af en ganske tilsvarende kriminalitet. På den anden side kan man - set fra samfundets side - alt andet lige næppe forsvare at kalde behandlingen af den uopdagede vellykket i modsætning til behandlingen af den opdagede.

Inden man ukritisk gengiver en række tabeller, bør man derfor standse op og gøre sig nogle overvejelser om registreringsfaktorerne.

De faktorer, der i almindelighed gør sig gældende ved registrering af kriminalitet, spiller også en rolle som recidivregistreringsfaktorer. Dog er risikoen for at blive registreret som recidivist formentlig større end risikoen for at blive registreret som **begynder**; ' registreringsrisikoen varierer vel også for forskellige grupper af straffede, afhængig bl.a. af den kriminelle fortid. Ved vurderingen af recidivregistreringerne i denne undersøgelse må man navnlig have opmærksomheden henledt på faktorer, der kan optræde med forskellig styrke for vore forskellige grupper af løsladte.

Man kan vist gå ud fra, at personer, der har været anbragt i forvaring, gennemsnitligt er genstand for større opmærksomhed fra politiets side end personer, der kun har afsonet straffe i statsfængsel og **særfængsel**. '

'Se Karl O. Christiansen i Handwörterbuch der Kriminologie, 2. Band, s. 213 f (Berlin 1968) og Hurwitz & Christiansen: Kriminologi I s. 26 ff (København 1968).

'Når en person løslades fra forvaring, underretter anstalten rigsregistraturen. Denne underretter så igen den politikreds, i hvilken den løsladte tager ophold, og de politikredse, gennem hvilke han må rejse for at nå sit bestemmelsessted.

Muligvis kan det også spille en rolle, at forvarede er under tilsyn i en væsentlig længere periode end løsladte fra statsfængsel og særængsel. Tilsynet indeholder både et element af støtte og af kontrol. '

6.1.1.3. Hvilke sanktioner og hvilken kriminalitet skal indgå i **recidivbegrebet?**

For det første skal fremhæves, at kun kriminelle handlinger kan betragtes som recidiv. Dette må nævnes, fordi der over for visse af de personer, der indgår i undersøgelsen, er adgang til at iværksætte en frihedsberøvelse, blot der er umiddelbar udsigt til ny kriminalitet: Nogle af de forvarede er prøveudskrevet med vilkår om direkte tilbageførelse. '

Men dernæst opstår spørgsmålet om, hvorvidt enhver kriminel handling skal betragtes som recidiv. Den kriminelle handling skal i hvert fald være ny; en kriminel handling begået før løsladelsen **fra** den behandling, der er udgangspunktet for undersøgelsen, kan medføre en tillægsdom, men den betragtes ikke som recidiv. Det må nævnes, at en kriminel handling kun betragtes som bevist, når den er sanktioneret; er tiltale opgivet, er det pågældende forhold ikke regnet som recidiv.

Endvidere må gøres opmærksom på en praktisk begrænsning. Oplysningerne i denne undersøgelse stammer fra de officielle akter, herunder straffeattesterne. Ved justitsministerielle cirkulærer er der gjort visse begrænsninger i, hvad der registreres i straferegistrene.⁷⁾ Den i praksis eneste væsentlige begrænsning er dog at bøder for overtrædelse af særlovgivningen ikke registreres,

⁾ **Generelt** sagt er de tilsynsførende forsorgsmedarbejderes indstilling vist den, at de ikke føler sig forpligtet til at gøre noget over for bagatelovertredelser. Men drejer det sig om større kriminalitet, søger man at overtale den løsladte til at melde sig selv. Hvis han ikke gør det, vil den tilsynsførende ofte føle sig nødsaget til at indgive politianmeldelse.

'Se herom afsnit 5.2. i slutningen, bilag 4 og bilag 5.

⁷⁾ I den første del af vor observationsperiode (fra begyndelsen af 1959) var reguleringen j.m. cirk. nr. 99 af 30.6.1939; nu er det j.m. cirk. nr. 273 af 5.12.1962.

undtagen hvor der samtidig frakendes rettigheder (f.eks. førerret). Alle sanktioner for overtrædelse af straffeloven - med nogle helt ubetydelige undtagelser - registreres.

Begrænsningen med hensyn til bøder for overtrædelse af særlovgivningen gælder følgelig også for vort materiale.

Næsten i enhver recidivundersøgelse opstår spørgsmålet om, hvorvidt enhver ny kriminel handling, man har oplysning om, skal betragtes som recidiv. Dette spørgsmål kan også formuleres på en anden måde: Hvor meget skal der til, før en behandling ikke længere kan betragtes som vellykket?

Den sidste formulering fører over i en anden overvejelse. Skal man sætte sin grænse efter forudsætningerne hos det klientel, der er blevet behandlet, så at sige gøre grænsen relativ? P.eks. kunne man argumentere for, at man vil betragte det som et positivt resultat, hvis en forvaret kun recidiverer til nogle få måneders fængsel.

En absolut grænse må dog i hvert fald være at foretrække ved recidivundersøgelser, der går ud på at sammenligne resultaterne af forskellige sanktionsformer.

Hvor så den absolutte grænse skal sættes, kan diskuteres. Løsningen varierer fra undersøgelse til undersøgelse, omend man måske kan hævde, at der i danske undersøgelser er en vis tilbøjelighed til kun at betragte nye betingede eller ubetingede fængselsdomme eller tilsvarende som recidiv, jfr. ovenfor afsnit 2; domme til bøde eller hæfte betragtes oftest ikke som recidiv. Dette traditionelle recidivbegreb blev i øvrigt lagt til grund ved den præliminære undersøgelse, se ovenfor afsnit 3.4.

8) En anden mulighed for at sætte en relativ grænse er, at man udelukker bestemte former for kriminalitet fra sit **recidiv**-begreb, eller at man kun anser bestemte former for kriminalitet for et dårligt resultat. Stiirup har sommetider givet udtryk for noget i retning af det sidste, se f.eks. Fængselsvæsenets årsberetning 1960 s. 44: "...(**skal** det) sikres, at de forvarede får de bedst mulige betingelser for den modningsproces, den åndelige vækst, der er nødvendig for, at de i fremtiden skal kunne undgå ny ligeartet kriminalitet". - Det skal i den forbindelse nævnes, at sanktionspraksis er således, at den prøvedskrevne forvarede, der begår ny ligeartet kriminalitet, hyppigst genindsættes, teen han har en stor sandsynlighed for at undgå genindsættelse, hvis den ny kriminalitet er uligeartet.

Tanken skal i øvrigt ikke forfølges nærmere, da begrebet "ligeartet kriminalitet" ikke er defineret.

Man må vel erkende, at det til en vis grad er vilkårligt at drage en skarp grænse mellem recidiv og ikke-recidiv, mellem det dårlige og det gode resultat. Det mest nærliggende er imidlertid i den foreliggende undersøgelse at sige, at enhver kriminel handling, som samfundet finder anledning til at opføre i sit strafferegister, implicerer, at en behandling i hvert fald ikke kan betragtes som ganske vellykket, når den forekommer. Denne grænsedragning er ikke så sædvanlig i danske undersøgelser, men som det vil fremgå af det følgende, er der særligt tungtvejende grunde til, at den må foretrækkes her.

6.1.1.4. Sanktionssystemets forskellige anvendelse på forskellige grupper af løsladte.

Det turde være velkendt, at den forudgående kriminelle karriere er et udmålingshensyn, når sanktionen for en ny lovovertrædelse skal fastsættes. Her skal fremhæves et specielt aspekt af dette. Over for personer, der er løsladt fra en tidsbestemt sanktion, kommer alene sanktionssystemets sædvanlige sanktioner i betragtning ved en ny lovovertrædelse.⁹⁾ Anderledes forholder det sig med personer, der er prøvedskrevne fra forvaring. Over for dem kan de sædvanlige sanktioner ganske vist trods den tidlige karakteristisk "strafuegnede" komme til anvendelse, men det er dog først og fremmest et par særegne sanktioner, der anvendes over for denne gruppe.

Den sædvanligste sanktion over for den forvarede, der forser sig påny, er genanbringelse ved retskendelse i henhold til § 70, stk. 3; kendelsen har sit grundlag i, at vilkåret om straffriandel er overtrådt. På den anden side kan man næsten helt sikkert regne med, at en genanbringelse skyldes ny kriminalitet. Ganske vist kan den i teorien også iværksættes for anden vilkårsovertræ-

⁹⁾ Er kriminalitet (eller anden grovere vilkårsovertrædelse) begået af prøveløsladte inden prøvetidens udløb, vil der tillige hyppigst blive tale om genindsættelse til udståelse af reststraffen. Men denne træder ikke i stedet for domfældelse. Bestemmelser vedrørende genindsættelse træffes af justitsministeriet.

¹⁰⁾ Jfr. Stürup: Forvaringsanstalten i Herstedvester (1959) s. 62 f, og Widmer, J 1962 s. 102.

delse end ny kriminalitet, men i praksis anses genanbringelse for at være en for hård forholdsregel; den varer jo mange måneder.

Den anden særlige sanktion over for prøveudskrevne forvarede er vilkårsindskærpelse (vilkårsændring), ' der består i, at den prøveudskrevne forbliver på fri fod, idet dog vilkårene indskræpes ham, og der eventuelt tilføjes yderligere vilkår. Man skal være opmærksom på, at en vilkårsindskærpelse kan skyldes andet end kriminelt forhold; men i så fald betragtes det ikke som recidiv, jfr. ovenfor 6.1.1.3.

Hvor det drejer sig om kriminalitet, der er typisk for den prøveudskrevne, men ikke alvorlig, vil retten stå over for valget mellem at genindsætte den pågældende eller at lade ham forblive på fri fod. Man kan da meget vel komme ud for, at retten af proportionalitetsgrunde lader den prøveudskrevne forvarede forblive på fri fod, selv ved en lovovertrædelse, som ville koste en løsladt fra en tidsbestemt sanktion en kort, ubetinget frihedsstraf. Thi alternativet er jo en langvarig frihedsberøvelse. Den fortsatte prøveudskrivning vil i øvrigt også ofte have en behandlingsmæssig begrundelse og være tilrådet af anstalten.

På denne baggrund må man se i øjnene, at man ville risikere vildledende skævheder i recidivtallene, hvis man f.eks. lagde grænsen for recidiv ved fængsel. Nogle forvarede, der for kriminelt forhold havde modtaget vilkårsindskærpelse, ville blive klassificeret som ikke-recidivister, medens måske nogle fængselsstraffede, der begik tilsvarende forhold, blev straffet med fængsel og derved blev klassificeret som recidivister.

6.1.1.5» Sammenfatning.

Som recidiv er altså defineret enhver ny kriminel handling, der har medført tilførsel i strafferegisteret.

Denne definition, der er begrundet i principielle overvejelser om det rimelige, når forskellige behandlingstyper skal sammenlignes, forhindrer naturligvis ikke, at vi ser lidt på konsekvenserne af andre valg af recidivkriterium i det følgende.

) **Over** for prøveløsladte fra statsfængsel eller særfængsel bestemmer justitsministeriet undertiden, at vilkårene skal indskræpes eller ændres. Dette sker så godt som udelukkende i tilfælde af rene vilkårsovertrædelser.

6.1.2« Materialets tal.

Nedenfor bringes til illustration af de principielle **syns-**punkter nogle tal fra materialet. Det skal imidlertid understreges, at de principielle overvejelser om recidivbegrebet er gennemført, før tallene var kendt, og at beslutningen om fastlæggelsen af grænsen mellem recidivister og ikke-recidivister også var truffet inden da.

6.1.2.1. Recidivtallene ved forskellige recidivbegreber.

Antallet af recidivister i materialet på 500 er 348 (69,6%). I tabel 1 er dette tal stillet op sammen med tallene ved andre recidivbegreber; i rækkefølgen ligger ingen vurdering af sanktionernes mildhed; nedenstående skal alene tages som eksempler på andre recidivbegreber.

Tabel 1. Recidivtal ved forskellige recidivbegreber. Hele materialet (500 personer).

	Antal re- cidivister	Recidiv- procent
A. Undersøgelsens recidivbegreb	<u>348</u>	<u>69,6</u>
B. Bøde og tiltalefrafald ikke regnet som recidiv	338	67,6
C. Bøde, tiltalefrafald og hæfte ikke regnet som recidiv	322	64,4
D. Bøde, tiltalefrafald, hæfte og vilkårsindskærpelse ikke regnet som recidiv	315	63,0
E. Bøde, tiltalefrafald, hæfte, vilkårsindskærpelse og betinget dom ikke regnet som recidiv	302	60,4

Forskellen mellem A. - undersøgelsens recidivbegreb - og D. - det mest sædvanlig anvendte recidivbegreb, herunder også den præliminære undersøgelses - er altså 6,6%.

Til E. skal bemærkes, at der ved dette recidivbegreb kun resterer de strengere, frihedsberøvende sanktioner, nemlig fængsel og hvad dermed kan ligestilles, herunder frihedsberøvende § 70-foranstaltninger.

Ser man på de enkelte behandlingstyper, er tallene som vis i tabel 2.

Tabel 2. Recidivtal ved forskellige recidivbegreber. Fordelt på de enkelte behandlingstyper.

	Statsfængsel		Særfængsel		Forvaring Horsens		Forvaring Herstedvester	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
A.	87	71	90	71	86	68	85	67
B.	83	68	88	70	84	67	83	66
C.	79	65	83	66	81	64	79	63
D.	79	65	83	66	77	61	76	60
E.	78	64	79	63	72	57	73	58
Antal løsladte fra hver behandlingstype	122		126		126		126	

Til tabel 2 skal blot bemærkes, at det jo er udelukket, at en løsladt fra tidsbestemt sanktion kan have en vilkårsindskærpelse som strengeste recidivsanktion. Når bortses fra vilkårsindskærpelserne, sker der ingen kendelig forskydning i forholdet mellem de forskellige behandlingstypers recidivtal ved at anvende forskellige recidivbegreber. Tallene for de enkelte **ikke-frihedsberøvende** sanktioner er i øvrigt så små, at man ikke kan udlede noget af dem.

6.1.2.2. Sanktioner og interneringer over for recidivister.

Om sanktioner og interneringer over for recidivister har vi udførlige oplysninger. I tabel 3 kan ses, hvor mange nye sanktioner recidivisterne fra de fire behandlingstyper har pådraget sig.

Tabel 3. Nye sanktioner over for recidivister fra de 4 behandlingstyper. Antal recidivister.

	Statsfængsel	Særfængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.
- 2 sanktioner	48	55	62	60
3 eller flere sanktioner	39	35	24	25
Recidivister i alt	87	90	86	85
Antal sanktioner	230	221	187	177
Antal sanktioner pr. recidivist	2,6	2,5	2,2	2,1

Tabel 3A. Sammendrag af tabel 3.

	Statsfængsel og særfængsel	Forvaring
- 2 sanktioner	103 = 58%	122 = 71%
3 - sanktioner	74 = 42%	49 = 29%
I alt	177 = 100%	171 = 100%

$$\chi^2 = 6,58; f = 1. p < 2,5\%$$

Når man stiller tidsbestemte sanktioner over for forvaring, får man en forskel (signifikant på **2,5%-niveauet**), der går ud på, at recidivisterne fra statsfængsel og særfængsel pådrager sig flere sanktioner end recidivisterne fra forvaring.

Ser man på de enkelte sanktioner, der anvendes over for recidivister, får man et indtryk af, hvor forskelligt sanktionssystemet anvendes over for forskellige grupper af recidivister, se tabel 4.

Tabel 4. Antal af de enkelte arter sanktioner ved recidiv, fordelt på behandlingstype. I () antallet af forskellige personer, som har modtaget den pågældende art sanktion.

	Statsfængsel		Særfængsel		Forvaring Horsens		Forvaring Herstedv.	
Straffelovsbøder	14	(11)	9	(9)	8	(8)	6	(6)
Tiltalefråfald	1	(1)	2	(2)	4	(3)	3	(3)
Hæftedomme	24	(18)	19	(17)	13	(12)	16	(12)
Betingede domme	8	(8)	7	(7)	7	(7)	5	(5)
Vilkårsindskærpelse	-		2	(2)	20	(15)	14	(12)
Ubetinget fængsel i mindre end 6 mdr.	59	(41)	25	(17)	18	(12)	12	(10)
Særfængsel	15	(11)	74	(42)	12	(8)	3	(3)
Ubetinget fængsel i 6 mdr. eller mere	58	(40)	13	(10)	2	(2)	4	(3)
Statshospital	-		1	(1)	-		-	
Genindsættelse ved kendelse	15	(11)	21	(16)	80	(51)	81	(55)
Forvaringsdomme	19	(17)	47	(39)	23	(20)	33	(26)
Arbejdshus	17	(13)	1	(1)	-		-	
I alt	230	(87)*	221	(90)*	187	(86)*	177	(85)*

Her er angivet antallet af recidivister. Hvis man lægger de enkelte tal i tabellen i () sammen, får man et langt højere tal. Det skyldes, at mange recidivister har pådraget sig flere forskellige slags sanktioner.

Tabellen, der afspejler sanktionspraksis i 1960'erne over for § 17-personer, viser for det første, at der er væsentlige forskelle i arten af sanktioner over for forskellige grupper af løsladte. Over for løsladte fra statsfængsel anvendes navnlig almindelige fængselsdomme; hvis man ikke længere vil forsøge med tidsbestemte sanktioner, kan både forvaring og arbejdshus komme på tale. Over for løsladte fra særfængsel anvendes navnlig særfængsel

og forvaring. Over for løsladte fra forvaring spiller kun forvaring en væsentlig rolle, fortrinsvis i form af genindsættelse, men sommetider også i form af ny dom til forvaring. Dog viser tabellen også, at sanktioner, der forudsætter strafegnethed, i ikke ubetydeligt omfang er anvendt over for recidivister fra forvaring.

For det andet viser tabellen, at der er nogle forskelle mellem de to grupper af løsladte fra forvaring. Forskellene er små, men systematiske. **Herstedvester** har flest forvaringsdomme og genindsættelser. Horsens har flest **særfængselsdomme**, domme til ubetinget fængsel under 6 mdr., betingede domme og vilkårsindskærpelser. Denne tendens kan tolkes som udtryk for, at Herstedvestergruppen recidiverer til grovere kriminalitet end **Horsens**-gruppen. Men den er måske snarere en virkning af den kølige indstilling i Horsens til den tidsubestemte anbringelse i forvaring; denne indstilling giver sig formentlig udtryk i, at anstalten, når den bliver hørt, relativt ofte anbefaler anden sanktion end ny anbringelse i forvaring over for en prøveudskrevet, der har forset sig påny.

I tabel 3 og 4 er de nye sanktioner målt ved antal og art. Et andet relevant mål er de interneringstider, som de nye sanktioner medfører, se tabel 5.

Tabel 5. Samlet interneringstid ved recidiv, fordelt på behandlingstype.

	Stats- fængsel	Sær- fængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.
Ikke interneret	5 = 6%	3 = 3%	7 = 8%	6 = 7%
Interneret - $\frac{1}{2}$ år	18 = 21%	14 = 16%	12 = 14%	9 = 11%
Interneret $\frac{1}{2}$ - 2 år	30 = 34%	27 = 30%	16 = 19%	15 = 18%
Interneret 2 - 5 år	21 = 24%	30 = 33%	40 = 47%	42 = 49%
Interneret 5 - år	13 = 15%	16 = 18%	11 = 12%	13 = 15%
I alt	87 = 100%	90 = 100%	86 = 100%	85 = 100%

Af tabellen ser man, at løsladte fra tidsubestemte sanktioner har længere interneringstider end løsladte fra tidsbestemte sanktioner. Det bliver endnu tydeligere, hvis man foretager et sammendrag af tabellen, se tabel 5A.

Tabel 5A. Sammendrag af tabel 5.

	Statsfængsel og sær-fængsel	Forvaring
Ikke interneret eller interneret indtil 2 år	97 = 55%	65 = 38%
Interneret 2 - år	80 = 45%	106 = 62%
I alt	177 = 100%	171 = 100%

$\chi^2 = 9,853$; $f = 1$. $p < 0,5\%$.

Man kan indvende, at den absolutte interneringstid ikke er et helt nøjagtigt mål. Den afhænger jo af, hvor længe man har observeret den pågældende. Indvendingerne gælder dog ikke, når man kun vil sammenligne med antallet af sanktioner; deres antal afhænger **jo** på tilsvarende måde af observationsperioden. Men i øvrigt har vi også tal for interneringstætheden, ¹²⁾ se tabel 6.

Tabel 6. Interneringstæthed ved recidiv (samlet interneringstid : observationsperiode x 100) for recidivister, fordelt på behandlingstype.

	Stats- fængsel	Sær- fængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.
0 - 20	50 = 57%	39 = 43%	31 = 36%	26 = 31%
21 - 50	18 = 21%	27 = 30%	33 = 38%	29 = 34%
51 - 99	19 = 22%	24 = 27%	22 = 26%	30 = 35%
I alt	87 = 100%	90 = 100%	86 = 100%	85 = 100%

Denne tabel bekræfter, at interneringstætheden er størst for forvarede.

Sammenholder man resultaterne fra på den ene side tabel 3 og på den anden side tabel 5 og 6, kan man sige, at løsladte fra tidsbestemte sanktioner pådrager sig flere sanktioner end forvarede, men samtidig slipper de med en kortere interneringstid end de forvarede. Man kunne se dette som udtryk for en forskel i lov-overtrædelsernes grovhed. Men forklaringen skal snarere søges i sanktionernes karakter. Forvaring er forbundet med langvarig internering, herunder langvarig internering ved genindsættelse.

¹²⁾ Se om dette begreb Karl O. Christiansen i NTfS 1942 s. 14 ff.

De forvarede er følgelig på fri fod i kortere tid, og dermed er sandsynligheden for, at de skal pådrage sig en sanktion også mindre. Tilsvarende gælder, at en del recidivister fra sserfængsel bliver idømt forvaring, således at gruppen som helhed får længere interneringstider og et mindre antal sanktioner end statsfængselsgruppen.

Muligvis kan man af dette videre udlede, at hvis man for en gruppe af kriminelle - f.eks. forvarede - væsentligt forkorter de enkelte interneringer, så vil denne gruppe fremtidig pådrage sig et større antal sanktioner end ellers, men samtidig vil gruppen komme til at tilbringe mindre tid i anstalt.

En oplysning, der efter sin karakter ligner oplysningen om **interneringstæthed**, er oplysningen om, hvor de løsladte opholder sig på givne årsdage, se tabel 7 (hele materialet) og 8 (de enkelte behandlingstyper). Diagram 1 (hele materialet) og diagram 2 (de enkelte anstalter) giver en grafisk fremstilling.¹³⁾ Det bør erindres, at procenttallene i den foregående fremstilling er taget af antallet af recidivister, medens de her er taget af det samlede antal recidivister og ikke-recidivister, der er under observation.

Det gennemgående indtryk af diagram 2 er, at statsfængsel har færrest indsatte på årsdage, forvaring i Horsens flere, forvaring i Herstedvester flere end forvaring i Horsens og særfængsel flest. Under hensyn til det tidligere oplyste om interneringstider og -tæthed kan den indbyrdes rækkefølge for de tre førstnævnte ikke undre. Derimod forekommer det umiddelbart meget overraskende, at særfængsel ligger højest. To faktorer bidrager imidlertid til dette. Når man betragter antallet af personer under observation (hvilket er procentbasis) har særfængsel en tydelig større andel af recidivister end de øvrige behandlingstyper (se nedenfor ved tabel 13). Dertil kommer, at særfængsel har en "hård kerne", der sidder inde praktisk talt hele tiden (se ovenfor i tabel 5, kategorien "interneret 5 - år").

13)

'Denne opgørelsesmåde er tidligere bl.a. anvendt af Stiirup. Han angiver (NTfK 1969.204), at 16% af de berigelseskriminelle befinder sig i anstalt på 10-årsdagen for indsættelsen. Da vi regner fra løsladelsen skal dette tal sammenlignes med 8-årsdagen for løsladelsen (idet opholdet i forvaringsanstalten kan sættes til gennemsnitligt ca. 2 år). Tallene stemmer da overens.

Table 7. Opholdssted på 1. - 10. årssdag for løsladelsen. Hele materialet.

	Under observation	Frihedsberøvet i en af fæng- selsvæsenets anstalter	%
1. årssdag	495	122	25
2. årssdag	492	149	30
3. årssdag	486	125	26
4. årssdag	484	127	26
5. årssdag	479	100	21
6. årssdag	437	96	22
7. årssdag	357	64	18
8. årssdag	287	49	17
9. årssdag	204	26	13
10. årssdag	114	12	11

Table 8. Opholdssted på 1. - 10. årssdag for løsladelsen. De enkelte behandlingstyper.

A. Statsfængsel

	Under observation	Friheds- berøvet	%
1. årssdag	122	28	23
2. årssdag	122	34	28
3. årssdag	120	29	24
4. årssdag	120	26	22
5. årssdag	119	14	12
6. årssdag	106	17	16
7. årssdag	86	16	19
8. årssdag	69	9	13
9. årssdag	46	7	15
10. årssdag	29	4	14

B. Særfængsel

	Under observation	Friheds- berøvet	%
1. årsdag	122	34	28
2. årsdag	122	38	31
3. årsdag	119	34	29
4. årsdag	118	38	32
5. årsdag	117	29	25
6. årsdag	104	28	27
7. årsdag	84	18	21
8. årsdag	63	14	22
9. årsdag	44	4	9
10. årsdag	24	2	8

C. Forvaring i Horsens

	Under observation	Friheds- berøvet	%
1. årsdag	126	30	24
2. årsdag	125	36	29
3. årsdag	125	32	26
4. årsdag	124	30	24
5. årsdag	122	27	22
6. årsdag	118	25	21
7. årsdag	95	12	13
8. årsdag	77	12	16
9. årsdag	54	6	11
10. årsdag	30	4	13

D. Forvaring i Herstedvester

	Under observation	Friheds- berøvet	%
1. årsdag	125	30	24
2. årsdag	123	41	33
3. årsdag	122	30	25
4. årsdag	122	33	27
5. årsdag	121	30	25
6. årsdag	109	26	24
7. årsdag	92	18	20
8. årsdag	78	14	18
9. årsdag	60	9	15
10. årsdag	31	2	6

Diagram 1. Indsatte på 1.-10. årsdag for løsladelsen.
Hele materialet.

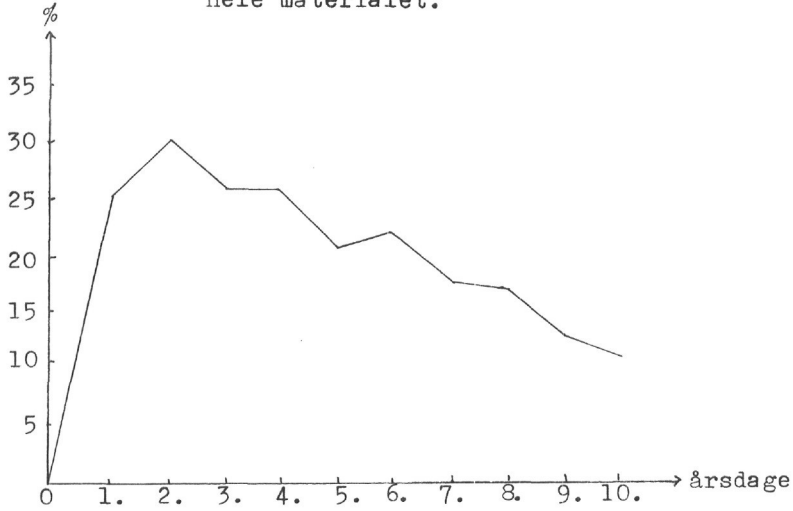
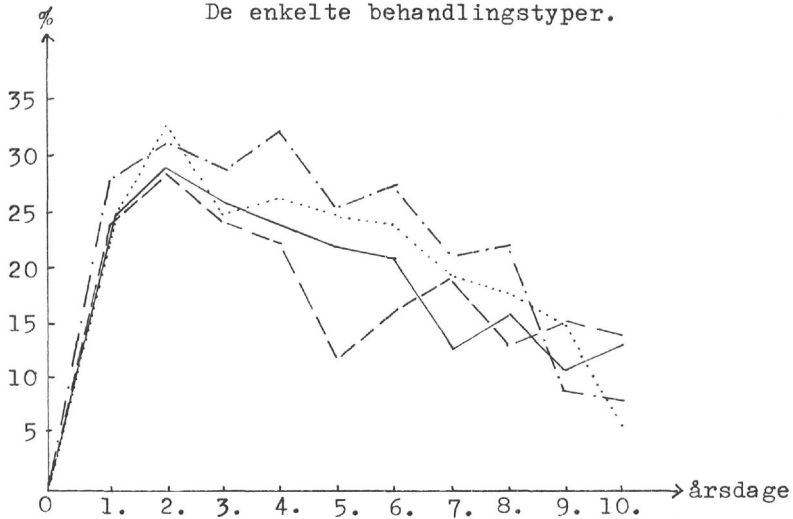

Diagram 2. Indsatte på 1.-10. årsdag for løsladelsen.
De enkelte behandlingstyper.

Statsfængsel _____

Forvaring Horsens _____

Særfængsel - . - . - .

Forvaring Herstedv.

6.1.2.3. Andre oplysninger om recidivkriminaliteten.

Afsnit 6.1.2.2. viser, at der opstår problemer, hvis man vil graduere sit recidivbegreb ud over svaret på det helt enkle spørgsmål: recidiv? ja eller nej. Når man har brug for at sammenligne løsladte fra forskellige sanktionstyper, kan man ikke bruge de nye sanktioner, thi de retter sig i høj grad efter den foregående sanktion. At bruge interneringstiden som et mere gradueret mål, er også betænkeligt, for den er ligeledes i meget høj grad bestemt af den tidligere sanktion.

Man kunne eventuelt lægge en vis vægt på kriminalitetens art, antallet af forhold og udbytte. Men materialet her har ikke gjort det muligt. Disse oplysninger mangler ved genindsættelse ved kendelse, og denne sanktionsform er, som det fremgår af tabel 4, dominerende ved forvaring.

6.2. Tidselementet i recidivbegrebet.

6.2.1. Principielle overvejelser vedrørende observationsperiode.

Man kunne tænke sig, at man gennemførte recidivundersøgelser på den måde, at man ventede, indtil undersøgelsespersonerne var døde for at være helt sikker på, om de blev recidivister eller ikke. Det er imidlertid ikke sædvanligt; det ville jo gøre undersøgelserne ganske uaktuelle.

Man arbejder derfor med en eller anden observationsperiode, mest sædvanligt på 5 år eller derover. Begrundelsen er, at recidivet efter de første 5 år kun stiger svagt, d.v.s. at næsten alle, der recidiverer, gør det inden for fem år. ')

Observationsperioden kan være fast eller varierende. Observationsperioden er fast, når den er lige lang for alle undersøgte; umiddelbart forekommer dette at være det naturligste, for så måler man det samme hos alle individer. På den anden side foregår observationerne næsten altid på en given dato og angår samtidig et materiale, der er løsladt over en vis tid, f.eks. et år eller to; derfor er det fristende at arbejde med en observationsperiode op til den pågældende dato, og følgelig med en observationsperiode, der varierer for de enkelte individer.

) Se hertil Hood & Sparks: Key Issues in Criminology (London 1970) s. 178 f.

I danske undersøgelser har man ofte arbejdet med varierende observationsperioder. Det har derfor her været betragtet som mest nærliggende at udnytte al den tilgængelige information fremfor at se bort fra oplysninger om, hvad der er sket efter mere end 5 års forløb. Vi har altså arbejdet med en varierende observationsperiode på 5 1/2 - 11 1/2 år, idet de undersøgte personer er løsladt i tiden 1.1.1959 - 31.12.1964, og observationen i reglen er foretaget 1.7.1970.

Ved sammenligning af behandlingstyper giver recidiv ved varierende observationsperiode formentlig et rimeligt resultat, hvis observationsperiodens gennemsnit er det samme ved de forskellige behandlingstyper.

6.2.2. Personer, der udgår før udløbet af observationsperioden (sminimum).

Hvad enten man arbejder med fast observationsperiode eller med varierende observationsperiode med et vist minimum, kommer man ud for, at personer udgår af observationen inden udløbet af denne periode, f.eks. på grund af død eller udvandring. Man må nok se dette problem som tegn på en lille brist i den model, som går ud på, at i løbet af en given periode kan den løsladte enten recidivere eller ikke recidivere. Der er en tredje mulighed: han kan forsvinde.

Se f.eks. de i **Hurwitz** og Christiansen: Kriminologi II s. 570 angivne tal for recidiv blandt 335 statsfængselsfanger: observationsperiode på 10-12 år; Berntsen & Christiansen: A **socialization** experiment with short-term offenders. Scandinavian Studies in Criminology 1, s. 35-54: observationsperiode på 6-8 år; Christiansen, Elers-Nielsen, le Maire & Stürup: Recidivism among sexual offenders. S. st. s. 55-85: observationsperiode på 12-24 år. Ved den første af de nævnte undersøgelser (Christiansen & Stürup: 335 statsfængselsfanger, utrykt) er der af G. Rasch udviklet en beregningsteknik, der korrigerer for den varierende observationsperiode ved beregning af recidivprocenter ud fra det efterhånden reducerede materiale. Et andet eksempel på anvendelsen af denne beregningsteknik findes i den anden af de omtalte undersøgelser (Berntsen og Christiansen, s. 46-47 med tabel 6 og diagram 1). Princippet i denne beregningsteknik er det samme som i andre risikoberegninger, se f.eks. om kriminalitetsrisiko Hurwitz og Christiansen: Kriminologi I (København 1968) s. 62 ff.

Stürup: Forvaringsanstalten i Herstedvester. 1935-1951 (Kbh. 1959) arbejder i og for sig med fast observationsperiode på 5 år. Men da ikke alle prøveudskrevne har været ude så længe, anvender han den omtalte beregningsteknik.

Disse personer kan indpasses i modellen på den måde, at man klassificerer de personer som recidivister, som når at recidivere, inden de forsvinder, og resten som ikke-recidivister. Det er, hvad vi har gjort i denne undersøgelse. Ulempen er imidlertid, at de ikke-recidivister, der forsvinder, ikke har haft samme risikoperiode som andre ikke-recidivister. Arbejder man med en fast observationsperiode, har man også den mulighed kun at lade sin undersøgelse angå de personer, der er i live ved den faste observationsperiodes udløb; derved udelader man dels nogle ikke-recidivister, der har gennemlevet en del af observationsperioden, men ikke den hele, dels nogle recidivister. Under alle omstændigheder må det nok erkendes, at der ikke findes nogen helt tilfredsstillende løsning vedrørende denne gruppe af personer.

Man kan sikkert regne med, at der i den gruppe, der forsvinder, findes personer, der har begået ny kriminalitet, som aldrig vil blive registreret, fordi de ikke når at blive dømt. Materialet indeholder et meget dramatisk eksempel på det. Den fra sær-fængsel løsladte 23-årige J havde kort efter sin løsladelse dels skudt sig fri, da han blev stoppet i en stjålet bil, dels forsøgt væbnet røveri. Gennem en tid lykkedes det ham at skjule sig. Men da hans skjulested var blevet opdaget og omringet af politibetjente med maskinpistoler og skudsikre veste, skød han sig selv. I materialet optræder han som ikke-recidivist.

Man kan eventuelt betragte f.eks. selvmord som et dårligt resultat af behandlingen. Men man kan ikke af den grund betragte det på linje med recidiv.

6.2.3. Materialets tal.

Til belysning af problemerne indeholder materialet en række tal. I tabel 9 er redegjort for observationsperiodens længde.

Tabel 9. Observationsperiodens længde ved de forskellige behandlingstyper.

	Stats- fængsel	Sær- fængsel	Forværing Horsens	Forværing Herstedv.
- 8 år	53 = 43%	63 = 50%	48 = 38%	48 = 38%
8 - år	69 = 57%	63 = 50%	78 = 62%	78 = 62%
I alt	122 = 100%	126 = 100%	126 = 100%	126 = 100%

Der er en vis forskel i observationsperiodens længde. Den er den samme for de to forvaringsmaterialer, men kortere for statsfængselsmaterialet og kortest for særfængselsmaterialet. Forskellen træder tydeligere frem, hvis man stiller de tidsbestemte sanktioner over for forvaring, se tabel 9A.

Tabel 9A. Sammendrag af tabel 9.

	Statsfængsel og særfængsel	Forvaring	I alt
- 8 år	116	96	212
8 - år	132	156	288
I alt	248	252	500

χ^2 : 3,855; f = 1. p < 5%.

Denne forskel i observationsperiode kan føres tilbage til, at de fire materialer ikke fordeler sig ens på løsladelsesårgange. Det fremgår af tabel 10.

Tabel 10. Materialet ved de 4 behandlingstyper fordelt efter løsladelsesårgang.

	Stats- fængsel	Sær- fængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.
1959-61	59 = 48%	61 = 48%	69 = 55%	70 = 56%
1962-64	63 = 52%	65 = 52%	57 = 45%	56 = 44%
I alt	122 = 100%	126 = 100%	126 = 100%	126 = 100%

At der ved forvaring er flest i de ældre løsladelsesårgange og ved særfængsel flest i de yngre løsladelsesårgange, er ikke overraskende, se afsnit 3.4., tabel 2; af fremstillingen i afsnit 2.1. fremgår det også, at forvaring i undersøgelsesperioden har haft en faldende og særfængsel en stigende anvendelse.

Resultatet af disse forskelle i observationsperioden er en favorisering af statsfængsel og særfængsel ved sammenligningen. Hvor stor denne favorisering eller forskydning er, belyses i det følgende ved nogle recidivtal, ved hvilke der er taget hensyn til tidsfaktoren.

Da observationsperioden ikke er nøjagtig den samme for de fire grupper af løsladte, er spørgsmålet, hvordan recidivtallene ville have set ud, hvis vi havde arbejdet med en fast observationsperiode. Tabel 11 giver et indtryk af det. I tabel 11 er givet tallene ved 5 års observationsperiode og med ikke-recidivister taget i betragtning, selv om de er forsvundet, før de 5 år er gået.

Tabel 11. Recidiv efter observationsperiode på 5 år, fordelt efter behandlingstype. Personer, der ikke er recidiveret, men forsvundet, regnet som ikke-recidivister.

	Stats- fængsel	Sær- fængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.
Ikke re- cidiveret	47 = 39%	45 = 36%	51 = 40%	53 = 42%
Recidiveret	75 = 61%	81 = 64%	75 = 60%	73 = 58%
I alt	122 = 100%	126 = 100%	126 = 100%	126 = 100%

Af tabel 11 ses, at undersøgelsens varierende observationsperiode på $5\frac{1}{2}$ - $11\frac{1}{2}$ år har medført forøgelser af antallet af recidivister fra hver anstalt med 9 - 12, (statsfængsel: 12, sær-fængsel: 9, Horsens: 11 og Herstedvester: 12) og tilsvarende forøgelser af recidivprocenten fra 7 - 10%. Dette er altså ikke nogen kraftig forskydning af det indbyrdes forhold mellem behandlingstyperne.

En rigtigere måde at opgøre recidivet på er måske at udelade samtlige personer, der ikke var i live ved den faste observationsperiodes udløb. Det er gjort i tabel 12.

Tabel 12. Recidiv efter observationsperiode på 5 år, fordelt efter behandlingstype; kun personer, der er observeret gennem hele perioden.

	Stats- fængsel	Sær- fængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.
Ikke re- cidiveret	46 = 39%	38 = 32%	49 = 40%	50 = 41%
Recidiveret	73 = 61%	79 = 68%	73 = 60%	71 = 59%
I alt	119* = 100%	117** = 100%	122 ^o = 100%	121 ^{oo} = 100%

' 3 personer er udgået af observation; af disse er 2 recidiveret. Ikke-recidivisten er udgået efter 2-3 år; de 2 recidivister er recidiveret efter henholdsvis t-1 år og 2-3 år.

9 personer er udgået af observation; af disse er 2 recidiveret. De 7 udgåede ikke-recidivister har været observeret i følgende tidsrum: 1 i 1 dag-3mdr. 2 i 3-6 mdr., 2 i 2-3 år, 1 i 3-4 år og 1 i 4-5 år; de to recidivister er recidiveret efter henholdsvis 3-6 mdr. og 1-2 år.

o) 4 personer er udgået af observation; af disse er 2 recidiveret, de 2 udgåede ikke-recidivister har været observeret i henholdsvis 1-2 og 4-5 år; de 2 recidivister er recidiveret efter henholdsvis 2-3 og 3-4 år.

oo) 5 personer er udgået af observation; af disse er 2 recidiveret. De 3 udgåede ikke-recidivister har været observeret i henholdsvis 6 mdr. -1 år, 1-2 år og 4-5 år; de 2 recidivister er recidiveret efter henholdsvis 3-6 mdr. og 1-1 år.

Forskellen i recidiv mellem særfængsel og forvaring er efter undersøgelsens recidivbegreb kun 4%. Med fast observationsperiode er forskellen altså større, næsten 10%. Forskellene er dog ikke så store, at de er signifikante, se tabel 12A og 12B.

Tabel 12A. Sammendrag af tabel 12; særfængsel ctr. forvaring.

	Sær- fængsel	For- varing	I alt
Ikke recidiveret	38	99	137
Recidiveret	79	144	223
I alt	117	243	360

X : 2,285, f = 1; p < 20fo.

Tabel 12B. Sammendrag af tabel 12; statsfængsel og særfængsel ctr. forvaring.

	Statsfængsel og særfængsel	For- varing	I alt
Ikke recidiveret	84	99	183
Recidiveret	152	144	296
I alt	236	243	479

w2 = 1,710, p = 0,000, z = 3,04

Det skal straks tilføjes, at denne signifikansberegning kun har mening, hvis materialerne er helt ens belastet. En opgørelse svarende til tabel 12, men for en række forskellige tidspunkter er givet i tabel 13, og endvidere er diagram 3 tegnet på grundlag af denne tabel.

Tabel 13. Recidivet på 1.-10. årsdag for løsladelsen.

<u>A. Statsfængsel</u>			
	Under observation	Antal re- cidivister	Rec.%
3 mdr.'s dag	122	13	10,7
6 mdr.'s dag	122	25	20,5
1. årsdag	122	39	32,0
2. årsdag	122	60	49,2
3. årsdag	120	66	55,0
4. årsdag	120	72	60,0
5. årsdag	119	73	61,3
6. årsdag	106	74	69,8
7. årsdag	86	60	69,8
8. årsdag	69	50	72,5
9. årsdag	46	37	80,4
10. årsdag	29	22	75,9

<u>B. Sørfængsel</u>			
	Under observation	Antal re- cidivister	Rec.%
3 mdr.'s dag	125	16	12,8
6 mdr.'s dag	122	25	20,5
1. årsdag	122	41	33,6
2. årsdag	122	62	50,8
3. årsdag	119	66	55,5
4. årsdag	118	76	64,4
5. årsdag	117	79	67,5
6. årsdag	104	74	71,2
7. årsdag	84	60	71,4
8. årsdag	63	49	77,8
9. årsdag	44	32	72,7
10. årsdag	24	19	79,2

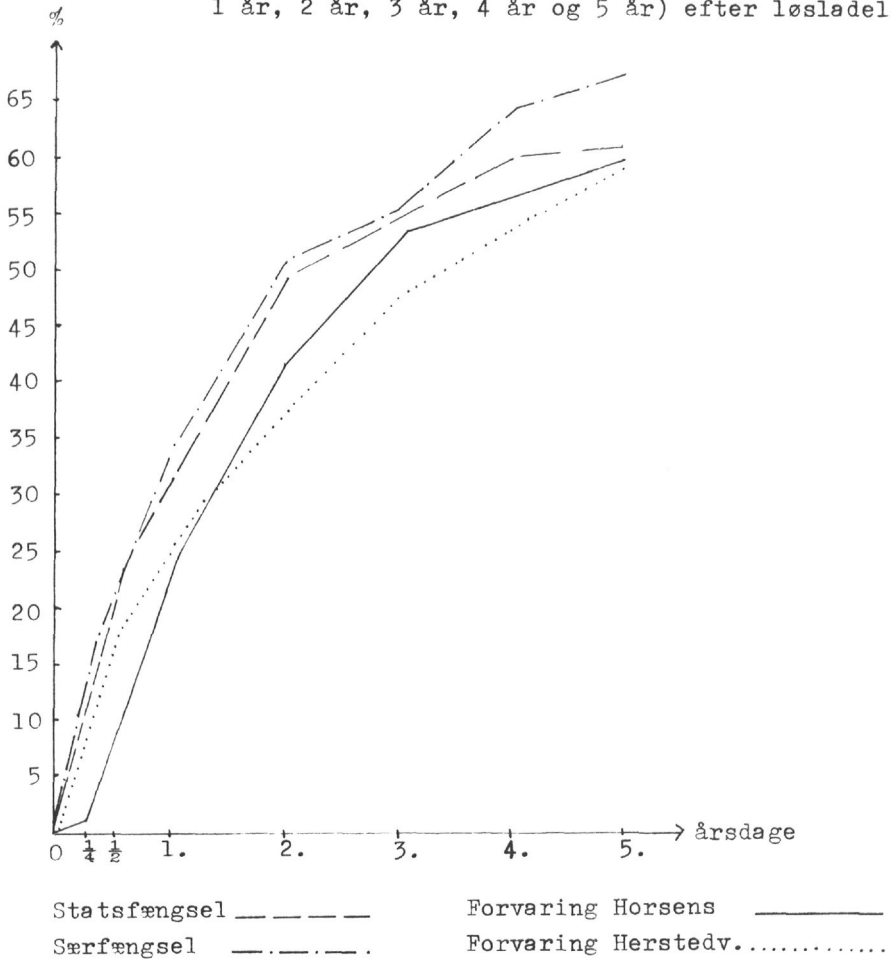
C. Forvaring i Horsens

	Under observation	Antal re- cidivister	Rec. %
3 mdr.'s dag	126	1	0,8
6 mdr.'s dag	126	10	7,9
1. Årsdag	126	30	23,8
2. Årsdag	125	52	41,6
3. Årsdag	125	66	52,8
4. Årsdag	124	71	57,3
5. Årsdag	122	73	59,8
6. Årsdag	118	75	63,6
7. Årsdag	95	60	63,2
8. Årsdag	77	47	61,0
9. Årsdag	54	33	61,1
10. Årsdag	30	18	60,0

D. Forvaring i Herstedvester

	Under observation	Antal re- cidivister	Rec. %
3 mdr.'s dag	126	9	7,1
6 mdr.'s dag	125	19	15,2
1. Årsdag	125	33	26,4
2. Årsdag	123	47	38,2
3. Årsdag	122	58	47,5
4. Årsdag	122	66	54,1
5. Årsdag	121	71	58,7
6. Årsdag	109	69	63,3
7. Årsdag	92	60	65,2
8. Årsdag	78	52	66,7
9. Årsdag	60	40	66,7
10. Årsdag	31	20	64,5

Diagram 3. Recidivet på forskellige tidspunkter ($\frac{1}{4}$ år, $\frac{1}{2}$ år, 1 år, 2 år, 3 år, 4 år og 5 år) efter løsladelsen.

Af diagrammet fremgår, at de to forvaringsanstalter, uanset hvilket tidspunkt man går ud fra, har den laveste recidivhyppighed. Det ser ud til, at forskellen er størst i begyndelsen, og her kan et χ^2 -test give et godt skøn over forskellen, se tabel 14. Det skal bemærkes, at recidivtallene for de enkelte tidspunkter i tabel 14 er opgjort på ganske samme måde som i tabel 12B.

Tabel 14. Sammenligning af recidivhyppighed på forskellige tidspunkter efter løsladelsen ved statsfængsel og sær-fængsel på den ene side og forvaring på den anden side.

Tidspunkt efter løs- ladelsen	Statsfængsel og sær-fængsel			Forvaring			Forskel målt ved χ^2 -værdi
	Under obser- vation	Reci- divis- ter	I %	Under obser- vation	Reci- divis- ter	I %	
3 mdr.	248	29	12%	252	10	4%	10,37
6 mdr.	244	50	20%	251	29	12%	7,37
1 år	244	80	33%	251	63	25%	3,56
2 år	244	122	50%	248	99	40%	5,05
3 år	239	132	55%	247	124	50%	1,23
4 år	238	148	62%	246	137	56%	2,11
5 år	236	152	64%	243	144	59%	1,34
6 år	210	148	70%	227	144	63%	2,44
7 år	170	120	71%	187	120	64%	1,66
8 år	132	99	75%	155	99	64%	4,13
9 år	90	69	77%	114	73	64%	3,79
10 år	53	41	77%	61	38	62%	3,02

χ^2 -værdierne varierer en del. Om udviklingen inden for de første 5 år tør man dog nok sige, at de er udtryk for faldende forskel. Eller sagt på anden måde: I begyndelsen klarer forvaring sig meget bedre end statsfængsel og sær-fængsel, og det er lidet sandsynligt, at forskellen skyldes en tilfældighed. Men efterhånden udjævnes forskellen.

At forvaring klarer sig væsentligt bedre i begyndelsen kan måske forklares ved et mere intensivt tilsyn, herunder også anvendelsen af direkte tilbageførelser; som det fremgår af bilag 5, finder disse navnlig sted kort efter løsladelsen.

I øvrigt fremgår det af tabel 14, at der efter 5 år begynder at udgå et betydeligt antal personer af observation. Det skyldes, at der er $5\frac{1}{2}$ år mellem undersøgelsesperiodens afslutning og det sædvanlige observationstidspunkt.

6.2.4. Sammenfatning.

I undersøgelsen arbejdes med recidiv efter en varierende observationsperiode på 5s - lli år. Ved beslutningen om dette var vi ikke opmærksomme på, at der derved skete en forskydning til ugunst for forvaring, fordi de forvarede gennemsnitligt er observeret længere end de løsladte fra statsfængsel og særfængsel. Af hensyn til sammenligneligheden ville det derfor nok have været mere rimeligt at arbejde med en fast observationsperiode på 5 år som f.eks. i tabel 12. Dette vender vi tilbage til i afsnit 7.5.2., hvor der er gjort forsøg på at gennemføre den statistiske analyse også på dette grundlag.

6.5. Recidivfaktorer.

Dette afsnit indeholder en almindelig beskrivelse af materialet. Vi vil navnlig interessere os for, om de oplysninger, vi har indsamlet, har betydning som recidivfaktorer. Det skal i den forbindelse **rekapituleres**, at ethvert nyt kriminelt forhold, der har ført til tilførsel på straffeattesten, betragtes som recidiv. Undersøgelsespersonerne er observeret normalt i 5i - lli år.

Fremstillingen lægger størst vægt på de vigtigste **recidiv-**faktorer. Den skal bidrage til at belyse deres sammenhæng med recidivet og deres samspil med andre recidivfaktorer. Dette er en forudsætning for forståelse af dei egentlige statistiske analyse, der foretages i afsnit 7. Fremstillingen kommer også ind på en vurdering af de indsamlede oplysningers pålidelighed, hvor der er særlig anledning til det.

Selve marginalfordelingerne vil derimod ikke give anledning til mange betragtninger. Materialet er ikke et repræsentativt ud-snit af nogen bestemt kriminel population, men derimod en popu-lation, der er sammensat med et bestemt formål for øje: sammenlig-ning af 4 forskellige behandlingstyper. Det skal dog understreges, at det udgøres af svært belastede kriminelle.

Undersøgelsens formål gør det rimeligt, at opmærksomheden under gennemgangen henledes på faktorer, ved hvilke de forskellige behandlingstyper med hensyn til marginalfordelingerne - og dermed belastningen - adskiller sig fra hinanden.

Fremstillingen indledes med en oversigt over recidivfaktorer fundet i tidligere efterundersøgelser (6.3.1.). Den er i øvrigt

disponeret således, at der i afsnit 6.3.2. redegøres for personlige og sociale forhold og i afsnit 6.3.3. for den kriminelle karriere.

6.3.1. Tidligere efterundersøgelser.

En ren tilbagefaldsstatistik belyser ikke i sig selv spørgsmålet om reaktionssystemets effektivitet, fordi valget af sanktion ofte er bestemt af en forhåndsvurdering eller formodning om reaktionens virkninger på bestemte kategorier af lovovertrædere, hvilket oftest implicerer hensyntagen til faktorer, der har indflydelse på recidivet. På den anden side er efterundersøgelser den første forudsætning for en vurdering af en reaktions virkninger, og de peger som regel også på betydningen af vigtige kriminalitetsfaktorer.

6.3.1.1. Officiel dansk kriminalstatistik.

I årene 1897-1932 offentliggjordes der i Statistisk Tabelværk vedrørende Danmarks Retspleje en række tabeller over tilbagefaldne forbryderbegyndere. Skønt dette tabelmateriale havde visse mangler, blandt andet fordi det ikke var muligt at tage hensyn til løsladelsestidspunktet for de til afsoning af frihedsstraf indsatte, gav det dog højst nyttige oplysninger om recidivets afhængighed af køn, alder, ægteskabelig stilling, lovovertrædelsens art samt straffens art og størrelse. Det bekræftedes, at recidivet var 1) større hos mænd end hos kvinder, 2) aftog stærkt med voksende alder, 3) var lavest hos gifte, forhøjet hos separerede, fraskilte og enkemænd, og størst hos ugifte, 4) var væsentligt større for ejendomsforbrydere end for sædeligheds- og voldsforbrydere, og 5) endelig at betinget dømte havde et klart lavere recidiv end kriminelle idømt forbedringshusarbejde indtil to år, tvangsarbejde og fængsel. - Bortset fra køn og forbrydelsesart er ingen af disse faktorer krydset med hinanden. Alligevel giver tabellerne en god første orientering om vigtige recidivfaktorer. Desværre har den officielle danske kriminalstatistik endnu ikke genoptaget denne meget nyttige praksis.

Direktoratet for Fængselsvæsenet publicerede i årene 1961-63 en ganske detaljeret recidivstatistik for statsfængslerne m.v. baseret på en 5-6 årig observationsperiode. Som mulige recidiv-

faktorer var følgende registreret: køn, anstalt og reaktionens art, løsladelsesmåde, fødsel i eller uden for ægteskab, forældres samlivsforhold, opdragere og opdragerkonstellationer, opvækststed, børneforsorg, skoleuddannelse, erhvervsmæssig uddannelse, medlemskab i arbejdsløshedskasse, arbejdsløs på kriminalitetstidspunktet, arbejdsløshedens omfang, civilstand, ægteskabelig karriere, erhvervshæmmende sygdomme, alkoholvaner, personlighedsafvigeiser, beskæftigelses- og boligforhold ved løsladelsen, sygekasseforhold ved løsladelsen, fagforeningsforhold ved løsladelsen, presserende gæld ved løsladelsen, og anstalternes skøn **over** recidivsandsynlighed. Materialet er for mændenes vedkommende klassificeret efter kriminel fortid og alder.

Statistikken viste sig imidlertid værdiløs, fordi de nødvendige oplysninger om recidiv, der på basis af **straffekortene** blev meddelt af Danmarks Statistik, var så mangelfulde, at de var ubrugelige. - Direktoratet har senere korrigeret nogle af disse recidivtal, men de er ikke offentliggjort.

6.3.1.2. Nogle danske efterundersøgelser.

Nogle efterundersøgelser af specielle grupper skal omtales.

Christiansen og **Stürup** har undersøgt 335 fanger, der i 1940-42 har afsonet straf i Statsfængslet i Vridsløselille og fulgt dem i 5-7 år. Resultaterne er ikke publiceret; visse af dem gengives med forfatterens tilladelse.

Af 331 efterundersøgte fanger var 56,5% recidiverede til fængsel eller særforanstaltninger og 8,5% senere idømt bøder eller hæfte. Den sidste gruppe ses der bort fra i det følgende. Recidivet var størst hos tyve og polykriminelle (dømt for mindst fire forskellige slags straffelovsovertrædelser), mindst hos seksualkriminelle, bedragere, underslæbere og voldsnænd. Efter levnedsløbstype fordelte recidivet sig således: ældre forbryderbegyndere (over 25 år) 20%, intermitterende kriminelle 50,5% og kronisk kriminelle 77%. - Krydses disse to inddelinger, reduceres forskelle på tyve og underslæbere væsentligt. Levnedsløbstypen bevarer sin betydning overalt. I det følgende er recidivet overalt betragtet særskilt inden for hver af levnedsløbstyperne.

Recidivet aftager meget stærkt med voksende indsættelsesalder. For begynderne og de intermitterende kriminelle er det dog lidt højere for de 30-34 årige end for de under 30 årige. - Recidivet

blandt intermitterende og kronisk kriminelle falder ligeledes stærkt med voksende alder ved første lovovertrædelse. I de samme to grupper stiger det med stigende antal tidligere interneringer og med voksende intemeringsstæthed. ' /

Blandt de sociale faktorer viser særlig følgende sammenhæng med recidivet: **opdræelsesforhold**, skolevanskeligheder (oversiddens, skulkeri, meget dårlig opførsel, frekventeret mindst fire forskellige skoler). Inden for hver af levnedsløbstyperne finder man det mindste recidiv hos fanger uden uheldige opvækstforhold, og det største hos fanger, hvis opvækst har været præget af flere uheldige forhold.

Den erhvervsmæssige uddannelse er ligeledes af en vis betydning. Det samme gælder antallet af erhvervsskift, arbejdsløshed og økonomiske vanskeligheder. Også her vokser recidivet med antallet af sådanne ugunstige forhold hos den enkelte fange. Efter social klasse vokser recidivet i følgende orden: overklasse samt højere middelklasse, lavere middelklasse og underklassen.

Alkoholmisbrugerens recidiv er klart større end ikke-misbrugerens.

Af væsentlig interesse for nærværende arbejde er sammenhængen mellem recidiv og psykiatrisk diagnose. Tabel 1 giver hovedresultaterne. Diagnosen er stillet af overlæge Stiirup. En person kan godt være rubriceret under flere diagnoser. Mange falder uden for de tre nævnte diagnoser, men kan ikke derfor betragtes som "normale"; de tæller bl.a. en del seksuelt afvigende og drikfældige.

'**Interneringsstæthed** defineres som forholdet mellem summen af de perioder, hvorunder den pågældende lovovertræder har været interneret og den kriminelle periodes længde fra første kriminalretlige afgørelse til sidste dom. Se nærmere Karl O. Christensen. Kriminelle levnedsløb, NTfS, 1942, s. 1 ff.

Table 15. Personlighedsafvigelser og recidiv blandt 331 statsfængselsfanger efter levnedsløbstype.

	Be- gyndere	Inter- mitte- rende	Kro- niske	I alt
Karakterinsufficiente i alt i gruppen	4	18	63	85
Recidiv, abs. tal	2	13	47	62
Recidiv, %	50,0	72,2	74,6	72,9
Psykoinfantile i alt i gruppen	6	6	34	46
Recidiv, abs. tal	1	2	31	34
Recidiv, %	16,7	33,3	91,2	73,9
Intelligensdefekte i alt i gruppen	5	15	26	46
Recidiv, abs. tal	2	7	21	30
Recidiv, %	40,0	46,7	80,8	65,2
<hr/>				
Samtlige I alt i gruppen	76	93	162	331
Recidiv, abs. tal	15	47	125	187
Recidiv, %	19,7	50,5	77,2	56,5

Billedet er uklart, idet forskellene på diagnosernes betydning som recidivfaktorer varierer på en temmelig usystematisk måde. Enkelte træk skal fremhæves: Ingen af diagnoserne påvirker recidivhyppigheden på samme måde inden for alle tre levnedsløbstyper. Antallet af afvigere blandt ældre begyndere er så lavt, at recidivtallene ikke kan vurderes. Karakterinsufficiens giver højere recidiv end det gennemsnitlige blandt intermitterende kriminelle, men en smule lavere end gennemsnittet blandt kroniske kriminelle. Psykoinfantilitet viser formindsket recidiv hos intermitterende kriminelle, hvor tallene dog er små, stærkt forhøjet hos kronisk kriminelle. Det er den diagnose, der umiddelbart synes nærmest sammenkoblet med recidivet. Intelligensdefekte har et recidiv, der er ubetydeligt lavere end det gennemsnitlige i gruppen af intermitterende, og et svagt forhøjet recidiv blandt kronisk kriminelle. Umiddelbart synes denne diagnose at være af ringe betydning for recidivet.

Åge Petersen ' har foretaget en undersøgelse af 244 ungdomsfanger dømt i årene 1935-39, inkl. Observationsperioden er 5 år, for en mindre gruppe 10 år. Recidiv defineres som genindsættelse og ubetinget fængsel for ny overtrædelse af straffeloven. **Recidivrisikoen** er ad modum Dahlberg efter 5 år opgjort til 58\$, efter 10 år til 65\$ for en gruppe, der havde et recidiv på 55% efter 5 år. Vigtige recidivfaktorer er alder ved første lovovertrædelse, tidligere kriminalitet, fængselsopholdets længde og psykiske afvigelser. Indirekte kan man af undersøgelsens resultater formentlig slutte, at forskellige faktorer vedrørende forældreforholdene og opvæksten i øvrigt (bl.a. plejehjem, institutionsanbringelse og skoleforhold) kan have tilsvarende virkninger.

Christiansen og Nordskov Nielsen ' har foretaget en efterundersøgelse af 638 unge mænd og 124 unge kvinder, der i 1953 fik meddelt tiltalefrafald efter straffelovens § 30 og forsorgslovens § 150. Af mændene blev 46% og af kvinderne 21% i løbet af en observationsperiode på 4-5 år idømt betinget eller ubetinget frihedsstraf, foranstaltninger i henhold til straffelovens § 70, eller fik meddelt tiltalefrafald tilført strafferegisteret. Alderen **var en recidivfaktor med et voksende recidiv, der for begge** køn kulminerede i 17 års alderen, for derefter at falde med voksende alder. Det samme gjaldt antallet af tiltalefrafald, hvor recidivet **var** stadig voksende samt tiltalefrafaldets indhold (fjernede unge større recidiv end ikke fjernede).

I et behandlingsekspirement med korttidsstraffede fandt **Berntsen** og Christiansen,¹⁹⁾ at 41% af eksperimentalgruppen og 58% af kontrolgruppen recidiverede til fængsel eller særforanstaltninger i løbet af 7-8 år. Følgende faktorer var (sammen med visse andre) korreleret med recidiv: dommens længde, interneringsantal, levnedsløbstype, alder ved dom, og erhvervsmæssig uddannelse.

'Åge Petersen, En kriminologisk undersøgelse og efterundersøgelse af 244 ungdomsfængselsfanger, NTfK, 1951, s. 147 ff. og 233 ff.

'Karl O. Christiansen og L. Nordskov Nielsen, Tiltalefrafald mod børneforsorg, NTfK, 1958, s. 220 ff.

'Karen Berntsen og Karl O. Christiansen, A Resocialization Experiment with Short-Terra Offenders, Scandinavian Studies in Criminology, Vol. I, 1965, pp. 35 ff.

I en efterundersøgelse af le Maire's materiale af seksual-kriminelle fandt Christiansen *u.fl.*, at 24% var recidiverede til højere straf end bøde eller hæfte i løbet af en observationsperiode på 12-24 år. Vigtige recidivfaktorer var alder (omend mindre fremtrædende end blandt berigelseskriminelle), kriminel fortid og stedet for tidligere kriminalitet (land væsentligt lavere end by), hvorimod ægteskabelig stilling og tidspunktet for registrering i udgangsmaterialet ved en nærmere analyse viste sig uden betydning. - Recidiv til ny seksualkriminalitet forekom kun i knap 10% af tilfældene og recidiv til farlig seksualkriminalitet (voldtægt, samleje med mindreårige, uterlighed over for børn og incest) kun hos 6,7%.

I en efterundersøgelse af 1085 personer (853 mænd og 232 kvinder), der blev dømt betinget og undergivet tilsyn, fandt Greve, ^{oo\} at 49% af mændene og 36% af kvinderne recidiverede i løbet af en observationsperiode på 5-6 år. Recidiv er defineret som kriminalretlige reaktioner (bortset fra bøder og tiltalefrafald) på grund af ny kriminalitet. De vigtigste recidivfaktorer blandt de undersøgte er alder ved første kriminalitet og alder ved den betingede dom, tidligere kriminalitet, alkoholmisbrug, hvorimod kriminalitetsart og sanktionens indhold kun har sekundær eller ringe betydning.

I et andet arbejde vedrørende 137 i ungdomsfængsel mandlige indsatte har samme forfatter konstateret et recidiv på 82% efter en observationsperiode på ca. 5 til 9 år, idet recidiv er

20)

'Louis le Maire, Legal kastration i strafferetlig belysning, Kbh. 1946.

21)

'Karl O. Christiansen, Mimi Elers-Nielsen, Louis le Maire, and Georg K. Stürup, Recidivism among sexual offenders, Scandinavian Studies in Criminology, I, Oslo og London 1965, s. 55 ff.

22)

'Vagn Greve, Tilsynsklienternes recidiv, Dansk Eorsorgsselskab: Årsberetning 1967. Kbh. 1968.

23)

'Vagn Greve, Om ungdomsfanger og recidiv. Nogle resultater fra en kriminografisk undersøgelse. NTfK 1967, s. 271 ff.

defineret som en på grund af ny kriminalitet iværksat kriminalretlig reaktion, hvilket bl.a. indbefatter genindsættelser, domme til fængsel, arbejdsbus, forvaring eller sær-fængsel. 13% af de undersøgte har i løbet af observationsperioden været genindsat i ungdomsfængslet, men ikke derudover haft alvorligere sanktioner, dette er overvejende de mere bagatelagtige tilbagefald. Kriminalitetsfaktorer af væsentlig betydning er forstraffe, børneforsorg (specielt er recidivet stort hos dem, der har været på flere institutioner, og hos dem, der er rømt mange gange), internerings-tæthed, tidligt brudte hjem, opdragerkonstellationernes art og antal, opdragelsesformen, forældres sociale status, skoleforhold, arbejdsforhold og karakterafvigelse.

I Christiansen's landssvigermateriale) er forekomsten af senere, ordinær kriminalitet stillet i relation til visse af de almindeligt forekommende recidivfaktorer. Sammenhæng med senere kriminalitet viste befolkningsgruppe (tysk mindretal, danske nazister og danske ikke-nazister), alder på hvervningstidspunktet (men ingen forskel på aldersklasserne: -20 og 21-25 år), tidligere straffelovskriminalitet og social klasse. Bortset fra den for denne undersøgelse specielle inddeling af befolkningsgrupperne svarer det fundne ganske til, hvad man ville forvente i en gruppe af almindelige **straffelovsovertrædere**.

På Ungdomskliniken i København blev der med støtte af Ford Foundation foretaget en undersøgelse af unge lovovertrædere i aldersklassen 15-20 år, som i 1960-62 fik meddelt tiltalefrafald mod børneforsorg eller blev idømt betinget dom. Materialet omfatter samtlige i København bosiddende unge, registrerede mandlige lovovertrædere i alderen 15-20 år, der i perioden efterår 1960 - forår 1963 på grund af kriminalitet blev undergivet tilsyn af Københavns Børneværn eller Dansk Forsorgsselskab ifølge tiltalefrafald, eller betinget dom. Det drejer sig om i alt 645 unge, der efter deres bopæl er klassificeret i en eksperimentalgruppe, E, en ret indgående, bl.a. ved interviewing og testning, kontrolgruppe, K₁ og en på aktmateriale undersøgt kontrolgruppe, K₂. Om den første og til dels den anden foreligger der visse resultater

24)

Karl O. Christiansen, Recidivism Among Collaborators - A Follow-Up Study of 2.946 Danish Men Convicted of Collaboration with the Germans during World War II, in Crime and Culture: Essays in Honor of Thorsten Sellin. Ed. by Marvin E. Wolfgang. New York 1963, pp. 245 ff.

fra en efterundersøgelse afsluttet 1.7.1967, hvilket giver en observationsperiode på 5-7 år. Der er arbejdet med tre recidivkriterier. Resultaterne i det følgende er baseret på "kriterium 2": kriminalitet sanktioneret med tiltalefrafald uden betingelser eller mod tilsyn eller institutionsanbringelse, sager sluttet med statsadvokatens samtykke, betingede og ubetingede fængselsdomme, ungdomsfængsel og andre særforanstaltninger.

Alderen viser sig også i denne undersøgelse at være en recidivfaktor af væsentlig betydning. Recidivhyppigheden vokser til 18 (i E gruppen) eller 19 års alderen (K_7) for derefter at falde. Endvidere er følgende faktorer korreleret med recidiv: tidligere kriminalitet, gruppekriminalitet, opvækst i eller uden for eget hjem (institutionsanbringelse væsentlig højere recidiv end opvækst i eget hjem eller **plejehjem**); brudte hjem i relation til **ubrudte**; antallet og arten af opdragerkonstellationer i **øvrigt**; opdragere registreret for kriminalitet (\div særlovs **overtrædelser**); psykiske afvigelser.

25)

Steen Martini Jørgensen ' giver følgende oversigt over de af ham behandlede recidivfaktorer i eksperimentalgruppen og kontrolgruppe 1.

25)

'Steen Martini Jørgensen Kriminelt recidiv og familiebaggrund. stencil₀ Kbh. 1968.

Tabel 16. Relationen mellem faktorer i opvækstsituationen og re-
cidivhyppigheder (se tekst).

Faktor	Recidiv- hyppighed i %	Af antal	Signifikant forhøjet (+) /sænket (÷) (p < .05)
Ingen opdrager registreret	34	118	÷
Opvækst hos biologisk sam- levende forældre	36	192	÷
To eller flere opdragerskift	37	22	÷
Mandlig opdrager registreret for særlovsovertrædelse	38	80	÷
En opdrager registreret	39	203	-
Kvindelig opdrager registre- ret for "andet"	40	50	-
To opdragere indtil fyldte 15. år	40	289	-
Brudt hjem i øvrigt	41	84	-
Piejehjemsanbringelse	43	21	-
Mandlig opdrager registre- ret for "andet"	45	36	-
Mandlig opdrager registre- ret	46	286	+
Ekstreme opdrager- antal	46	33	-
Opdragerskift 6½ - 15. år	46	41	-
Tre opdragere indtil fyld- te 15. år	49	82	-
Mandlig opdrager registre- ret for kriminalitet	51	170	+
Opdraget af biologisk moder og stedfader	52	128	+
Født uden for ægteskab	54	37	+
Et opdragerskift	55	106	+
Biologisk fader og sted- fader registreret	57	46	+
Kvindelig opdrager registre- ret	58	111	+
Begge opdragere registrerede	61	97	+
Opdragerskift inden 6½ år	62	65	+
Familiesituation præget af hyppigt vekslende opdragere	67	24	+
Kvindelig opdrager registreret for kriminalitet + særlovs- overtrædelse	72	61	+
Institutionsanbringelse	73	37	+

6.3.1.3. Undersøgelser i de andre nordiske lande.

I de andre nordiske lande findes der en del efterundersøgelser, hovedsageligt af unge lovovertrædere.²⁶⁾ Hertil kommer enkelte efterundersøgelser af ældre lovovertrædere,²⁷⁾ og en undersøgelse udført af K.-E. Törnqvist.²⁸⁾

Det af Törnqvist undersøgte klientel, løsladte fra sikkerhedsanstalt, ligner i høj grad den i nærværende undersøgelse behandlede gruppe af danske forvarede, hvorfor enkelte af dens resultater vedrørende recidivfaktorerne skal refereres. - De to grupper af løsladte består dels af 155 i årene 1947-56 løsladte, som efter prøveudskrivningen ikke er recidiveret til tidsbestemt straf eller genindsættelse i sikkerhedsanstalt (gruppe A) dels 171 i samme periode løsladte, som er genindsat på sikkerhedsanstalt to eller flere gange, hvorefter mindst én gang ved dom og som yderligere er idømt tidsbestemt straf mindst én gang under prøveudskrivningen (gruppe C). Disse to grupper er sammenlignet med hensyn til en række kriminalitetsfaktorer, der for så vidt de optræder med klart forøget hyppighed i C-gruppen må antages også at have gjort sig gældende som recidivfaktorer. En stor del af dem er de samme som eller beslægtet med de tidligere nævnte. Her skal nævnes enkelte andre.

Grovere, mentale eller sociale afvigelse hos fædrene forekommer signifikant hyppigere i C- end i A-gruppen. Der er en tilsvarende, ikke signifikant forskel på mødrene. Hos probander, der ikke kontinuerligt er vokset op hos biologiske forældre til mindst

26) K. Bødal, Arbejdsskolen og dens behandlingsresultater, Oslo 1962, og O. Ødegård, Unge tilbagefallsforbrydere, Oslo 1941.

Gustav Jonsson, Delinquent Boys, Their Parents and Grandparents, Cph. 1967. Ulla Bondeson, Argot Knowledge as an Indicator of Criminal Socialization, Scandinavian Studies in Criminology II, s. 73 ff.

27)

Inkeri Anttila og Achilles Vfestling, A Study in the Pardoning of, and Recidivism among Criminals Sentenced to Life Imprisonment, Scandinavian Studies in Criminology, I, s. 13 ff. Paavo Uusitalo, Återfall i Brott efter frigivning från öppna respektiva slutna anstalter, NTFX 1970, s. 324 ff. Roland Alfredsson, Återfall bland förvarede och internerade, Kriminalvetenskapliga Institutet vid Stockholms Universitet. Uden år.

v) K.-E. Törnqvist, Svåra återfallsbrottslingar, Stockholm 1966.

15 års alderen, er der i C-gruppen signifikant flere sent end tidligt placerede i søskenderækken. Mødrenes død før 16 års alderen i gruppe C og fædrenes tilsvarende tidlige død i gruppe A er signifikant hyppigere end den omvendte fordeling. I brudte hjem har groft alkoholiserede fædre opholdt sig i længere tid i gruppe C end tilfældet er i gruppe A. Kriminalitet i opvækstmiljøet er signifikant hyppigere i C- end i A-gruppen. I det hele har gruppe C signifikant hyppigere et dårligere **opvækstmiljø** end gruppe A.

Intellektuel modningsretardering i barndommen forekommer signifikant hyppigere i gruppe C end i A. Nervøse syndromer (enuresis, neglebidning eller tommelfingersutning, tics, stammen, alvorlige søvnforstyrrelser, angst- og tvangssymptomer, forstoppelse) i barndommen samt senere indlæggelse på "**mental-sjukvård**" er signifikant hyppigere i A-gruppen end i C-gruppen.

Der findes en stærk signifikant forskydning mod at være dømt for flere forbrydelseskategorier i gruppe C end i gruppe A.

Der er i gruppe C signifikant flere stærkt alkoholiserede blandt de hurtigt recidivierende (max. tid på fri fod 7 mdr.) end blandt de senere recidiverede.

En klassifikation efter forekomsten af visse abnorme personlighedssyndromer viser signifikant flere af typen: slap, holdningsløs, viljesvag i gruppe C end i A. Det samme gælder med hensyn til syndromet: eksplosiv ofte aggressionshandlinger, og i endnu højere grad, hvis dette syndrom udvides med: affektlabil, hæftig, opbrusende, enkelte aggressionshandlinger. Derimod er der signifikant flere i gruppe A, som er karakteriseret som kværlantisk paranoide end i gruppe C.

Det er, som man vil se, en stor og broget gruppe af forhold, der i disse undersøgelser optræder i sammenhæng med recidiv. De har mere eller mindre direkte influeret på denne undersøgelses udvalg af mulige recidivfaktorer.

6.3.2. Personlige og sociale forhold.

Om undersøgelsespersonernes personlige og sociale forhold indtil eller ved indsættelsen er indsamlet en række oplysninger, jfr. ovenfor afsnit 3.5.

6.3.2.1. Geografisk miljø.

De vigtigste data om undersøgelsespersonernes geografiske miljø er oplysningerne om fødested, opvækststed og bopæl. Tabellerne 17-19 giver en oversigt over dem.

Tablet 17. Fødested og recidiv.

	Antal	Heraf re- cidiveret	Recidiv i %
Hovedstaden *)	157	100	64
Provinsby **)	194	140	72
Landet	149	108	72
I alt	500	348	

*) København, Frederiksberg og Gentofte kommuner.

**) Købstæderne, dog ikke de meget små (Mariager, Ebeltoft m. fl.) samt enkelte store stationsbyer (Haslev, Odder m.fl.); under provinsbyerne medtages disses forstæder.

$$\chi^2 = 3,77;^{29)} f = 2. p < 20\%.$$

Tablet 18. Opvækststed og recidiv.

	Antal	Heraf re- cidiveret	Recidiv i %
Hovedstaden	151	99	66
Provinsby	194	143	74
Landet	127	85	67
Udlandet el. skiftende *)	26	19	73
Uoplyst	2	2	
I alt	500	348	

*) Kategorien skiftende er forbeholdt personer med mere end tre miljøskift under opvæksten. I andre tilfælde er regnet med det sted, hvor den pågældende har opholdt sig længst, eller - såfremt der ikke er væsentlig forskel på længden af flere opholdssteder - stedet hvor den første del af barndommen er tilbragt.

$$\chi^2 = 3,15; f = 3.^{30)} p < 40\%.$$

²⁹⁾ χ^2 -værdien giver et udtryk for, hvor sandsynligt det er, at en given forskel er tilfældig; hvis denne sandsynlighed (p) er mindre end 5%, betegner vi forskellen som signifikant. χ^2 -værdien kan også opfattes som et vægtet udtryk for forskellene, hvor vægten er afhængig af det antal personer fra hver side, der indgår i sammenligningen.

³⁰⁾ Ved beregning af χ^2 - værdier er i alle tabellerne set bort fra kategorien "uoplyst".

Tabel 19. Bopæl og recidiv.

	Antal	Heraf re- cidiveret	Recidiv i %
Hovedstaden	181	120	66
Provinsby	133	101	76
Landet	63	39	62
Ingen bopæl, bopæl i udlandet	110	77	70
Uoplyst	13	11	
I alt	500	348	

$\chi^2 = 5,06$; $f = 3$. $p < 20\%$.

Til tabel 19 skal bemærkes, at kategorierne indeholder en betydelig gruppe af personer (127 i alt), for hvem oplysningerne ikke angår det rette tidspunkt. De er indsat ved kendelse, og vi har derfor ikke haft oplysninger om bopælen på indsættelsens tidspunkt; i stedet har vi forsøgsvis registreret deres bopæl på det tidspunkt, da de fik den dom, i henhold til hvilken kendelsen er afsøgt. Men måske er det rigtigere at placere disse personer i kategorien "uoplyst". Tallene ser da således ud:

Tabel 19A. Bopæl og recidiv. Personer, indsat ved kendelse placeret i kategorien "uoplyst".

	Antal	Heraf re- cidiveret	Recidiv i %
Hovedstaden	140	96	69
Provinsby	107	79	74
Landet	47	28	60
Ingen bopæl, bopæl i udlandet	74	54	73
Uoplyst ^{*)}	132	91	
I alt	500	348	

^{*)} Heraf 127 personer indsat ved kendelse og 5 indsat ved dom.

$\chi^2 = 3,50$; $f = 3$. $p < 40\%$.

Oplysningerne om fødested, opvækststed og bopæl kan sammenholdes. I tabel 20 er vist en måde at gøre det på.

Tabel 20. Tilknytning og recidiv.

	Antal	Heraf re- cidiveret	Recidiv i %
Født, opvokset og bopæl i hovedstaden	99	63	64
Født, opvokset og bopæl i provinsby	75	58	77
Født, opvokset og bopæl på landet	27	18	67
Resten	299	209	70
I alt	500	348	

$\chi^2 = 3,91$; $f = 2$. $p < 20\%$.

Restgruppen indeholder personer, der har været mobile under en eller anden form. Det har ikke været muligt at opdele den på en måde, der kunne give oplysninger af væsentlig interesse.

Ingen af de gennemgåede oplysninger giver en signifikant forskel i recidivet; forskellene kan med andre ord skyldes tilfældigheder. Skæl man tale om nogen tendens, må det være den, at personer med tilknytning til provinsbyerne har højest recidiv; umiddelbart ville man have ventet, at personer med tilknytning til hovedstaden havde indtaget denne plads.

Som man må vente på baggrund af fordelingsreglerne er der en meget tydelig **forskel** mellem forvaringsanstalterne i Horsens og Herstedvester med hensyn til geografisk tilhørsforhold. I Herstedvester er de fleste knyttet til København, i Horsens er en særlig stor del knyttet til provinsbyerne. Tallene vedrørende bopæl er givet i tabel 21.

Tabel 21. Bopæl, fordelt efter behandlingstype. Absolutte tal.

	Stats- fængsel	Sær- fængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.	I alt
Hovedstaden	46	47	17	71	181
Provinsby	36	40	43	14	133
Landet	16	16	19	12	63
Ingen bopæl, bo- pæl i udlandet	22	21	40	27	110
Uoplyst	2	2	7	2	13
I alt	122	126	126	126	500

En inddeling efter boligens art giver ikke nævneværdige forskelle med hensyn til recidivet. Men det er iøjnefaldende, at kun 165 (33% af materialet) har egen bolig i form af hus, lejlighed eller værelse. 205 (41%) må nøjes med ophold hos andre, og resten har ingen bolig. Om undersøgelsespersonerne har egen bolig eller opholder sig hos andre, afhænger af det geografiske miljø. Halvdelen af de byboer, der overhovedet har bolig, opholder sig hos andre, medens det samme gælder for 70% af landboerne.

Geografisk mobilitet kan også beskrives ved antallet af retskredse, som den pågældende har udstrakt sin kriminelle aktivitet til. Mellem dette mål og antallet af forstraffe vil der være en stærk korrelation. Nedenfor er materialet derfor delt op i forskellige grupper med forskelligt antal forstraffe.

Tabel 22. Dømt i antal forskellige retskredse ("kriminell mobilitet"), forstraffe og recidiv.

<u>A. 0 - 2 forstraffe</u>				<u>B. 3 - 5 forstraffe</u>			
	Antal	Rec.	%		Antal	Rec.	%
I 1 retskreds	21	11	52	I 1 eller 2 retskredse	83	54	65
I mere end 1 retskreds	37	22	59	I mere end 2 retskredse	71	52	73
I alt	58	33	57	I alt	154	106	69
<u>C. 6 - 10 forstraffe</u>				<u>D. 11 - forstraffe</u>			
	Antal	Rec.	%		Antal	Rec.	%
I 1-3 retskredse	125	91	73	I 1-4 retskredse	30	17	57
I mere end 3 retskredse	98	78	80	I mere end 4 retskredse	35	23	66
I alt	223	169	76	I alt	65	40	62

Forskellene på recidivet i relation til antal retskredse er små, men der er det **helt** konsistente mønster, at inden for **hver** gruppe af forstraffe er recidivet højest blandt dem, der er blevet dømt i flest forskellige retskredse, dem, der har størst "kriminell mobilitet".

6.3.2.2. Opvækst.

Ud over opvækststedet, som er behandlet ovenfor, er der om barndomsforholdene indsamlet oplysninger om opdragerkonstellationer, om skulkeri og om børneforsorgerforhold.

Antallet af opdragerkonstellationer (helt eller delvis varierende sæt af opdragere) fremgår af tabel 23. Opdragerkonstellationer på mindre end ét år er ikke talt med.

Tabel 23. Antal opdragerkonstellationer og recidiv.

	Antal	Heraf re- cidiveret	Recidiv i %
1 konstellation	191	125	65
2 konstellationer	215	153	71
3 konstellationer	64	47	73
4-5 konstellationer	28	21	75
Uoplyst	2	2	
I alt	500	348	

$$X^2 = 2,54; f = 3. p < 50\%.$$

Grupperne med 2 konstellationer eller mere udgøres navnlig af personer, der er blevet fjernet fra hjemmet.

Skulkeri og børneforsorg på grund af egne forhold kan ses som udtryk for adværdsvanskeligheder på et tidligt tidspunkt. Tabel 24 og 25 giver tallene for disse oplysninger.

Tabel 24. Skulkeri og recidiv.

	Antal	Heraf re- cidiveret	Recidiv i %
Hør ikke skulket	223	144	65
Hør skulket	144	112	78
Ingen oplysninger*)	133	92	69
I alt	500	348	

*) Navnlig tilfælde, hvor skolen ikke har givet adækvate oplysninger.

$$X^2 = 7,18; f = 2. p < 5\%.$$

Tabel 25. Børneforsorg og recidiv.

	Antal	Heraf re- cidiveret	Recidiv i %
Ingen børneforsorg	199	133	67
Tilsyn	57	43	75
Fjernelse p.g.ø. forhold i hjemmet	36	24	67
Fjernelse p.g.ø. egne forhold	202	144	71
Uoplyst	6	4	
I alt	500	348	

$\chi^2 = 1,98; f = 3. p < 60\%$.

Forskellene i tabel 24 om skulkeri er signifikante. Det gælder derimod ikke for tabel 25. Til denne kan i øvrigt bemærkes, at gruppen "tilsyn" ganske overvejende omfatter personer, der er blevet undergivet tilsyn på grund af egne forhold; kun for 4 skyldes det alene hjemmets forhold.

6.3.2.3. Uddannelse og erhverv.

Om uddannelse og erhverv har vi indsamlet en del oplysninger, der alle indbyrdes er stærkt korrelerede (alder ved udgang af skolen, klasse, i hvilken skolen er forladt, eller eksamen, erhvervsmæssig uddannelse, stilling i erhvervet og social status).

I tabel 26 er redegjort for de to vigtigste af disse oplysninger. Af den lodrette i alt-række ser man, at lang skolegang betyder lille recidivhyppighed; sammenhængen er signifikant på **0,5%-niveauet**.

Af den vandrette i alt-række fremgår tilsvarende, at høj social status betyder lille recidivhyppighed; sammenhængen er signifikant på **0,5%-niveauet**. For placeringen efter social status har den erhvervsmæssige uddannelse **været** afgørende, men der er også taget hensyn til oplysningerne om den erhvervsmæssige karriere; disse har ikke selvstændigt kunnet udnyttes. Mod for-

ventning har statuslag 7 et højere recidiv end statuslag 8, og det synes ikke at skyldes indvirken af andre faktorer.

Tablet 26. Social status, skolegang og recidiv.

Skolegang	<u>Social status</u>							
	1 - 6		7		8		I alt	
	<u>Antal</u>	<u>Rec.</u>	<u>Antal</u>	<u>Rec.</u>	<u>Antal</u>	<u>Rec.</u>	<u>Antal</u>	<u>Rec.</u>
Optagelseshjem	-	-	2	2	32	24	34	26
			=100%			=75%		=76%
Landsbyskole	1	1	3	3	39	29	43	33
		=100%		=100%		=74%		=77%
Oversiddere	1	-	6	6	85	61	92	67
				=100%		=72%		=73%
7. klasse	9	5	51	38	184	131	244*	174
		=56%		=75%		=72%		=71%
8. klasse, mellemkoleklasse, mellemkoleeks.	8	3	18	12	44	28	70	43
		=38%		=67%		=64%		=62%
Realeksamen el. studentereks.	7	1	4	2	6	2	17	5
		=14%		=50%		=33%		=29%
I alt	26	10	84	63	390**	275	500	348
		=38%		=75%		=71%		

* Heri iberegnet 56 uoplyste, hvoraf 41 er recidiveret.

** Heri iberegnet 3 uoplyste, der alle er recidiveret.

Social status: $\chi^2 = 13,09$ $f = 2$. $p < 0,5\%$.

Skolegang: $\chi^2 = 17,26$ $f = 5$. $p < 0,5\%$.

Oplysningerne om stilling i erhverv og erhvervsmæssig uddannelse er beslægtede, se tabel 27 og 28.

Tabel 27. Erhvervsmæssig uddannelse, skolegang og recidiv.

Skolegang	Faglært		Ufaglært		Anden uddannelse		I alt	
	Antal	Rec.	Antal	Rec.	Antal	Rec.	Antal	Rec.
Optagelseshjem	-	-	33	25 =76%	1	1 =100%	34	26 =77%
Landsbyskole	6	6 =100%	34	24 =71%	3	3 =100%	43	33 =77%
Oversiddere	6	5 =83%	84	61 =73%	2	1 =50%	92	67 =73%
7.klasse	42	30 =71%	195	142 =73%	7	2 =29%	244	174 =71%
Mellemskole	17	9 =53%	44	27 =61%	9	7 =78%	70	43 =61%
Realeksamen el. studentereks.	4	2 =50%	6	3 =50%	7	0 0%	17	5 =29%
I alt	75	52 =69%	396*	282 =71%	29	14 =48%	500	348

*Heri iberegnet 3 uoplyste, der alle er recidiveret.

Erhvervsmæssig uddannelse: $\chi^2 = 6,49$; $f = 2$. $p < 5\%$.

Tablet 28. Stilling i erhverv, skolegang og recidiv.

<u>Skolegang</u>	<u>Ikke manuelt arbejde</u>		<u>Selvst. u. underordnede</u>		<u>Manuelt arbejde</u>		<u>Intet egentl. erhverv</u>	
	<u>Antal</u>	<u>Rec.</u>	<u>Antal</u>	<u>Rec.</u>	<u>Antal</u>	<u>Rec.</u>	<u>Antal</u>	<u>Rec.</u>
Optagelseshjem	1	1 =100%	3	3 =100%	21	15 =71%	9	7 =78%
Løndsbyskole	1	1 =100%	1	1 =100%	35	28 =81%	6	3 =50%
Oversiddere	4	1 =25%	4	4 =100%	69	53 =77%	15	9 =60%
7. klasse	21	14 =67%	15	12 =80%	177	127 =72%	31	21 =68%
Mellemskole	11	7 =63%	5	2 =40%	46	29 =63%	8	5 =63%
Realeksamen el. studentereks.	8	2 =25%	1	0 0%	5	2 =40%	3	1 =33%
I alt	46	26 =57%	29	22 =76%	353*	254 =72%	72	46 =64%

Heri iberegnet 4 uoplyste, der alle er recidiveret.

Stilling i erhverv: $X = 5,87$; $f = 3$. $P < 20\%$.

Oplysningerne om erhvervsmæssig uddannelse og om stilling har en sammenhæng med recidivet; for den førstes vedkommende er sammenhængen endda signifikant. Men som det fremgår af tabellerne, synes der at være en nær sammenhæng med skolegangen; recidivhyppighederne adskiller sig ikke klart, når man betragter de vandrette rækker i tabellerne. I øvrigt må det helt generelt siges, at det væsentligst er en lille gruppe med en relativt høj uddannelse, som bidrager til de signifikante forskelle for oplysningerne om uddannelse og erhverv.

Et ganske tilsvarende billede - en meget stor gruppe, der ikke kan splittes op, og en lille gruppe med et lille recidiv - får man, hvis man i stedet ser på alder ved udgang af skolen eller på stilling i erhverv. Ser man på forholdet mellem udtalelserne

i mentalerklæringernes konklusion om intelligensen og recidivet, er forholdet tilsvarende det, at der er en meget stor gruppe normalt begavede med et recidiv på gennemsnitsniveauet, medens der er en lille gruppe velbegavede med et noget mindre recidiv.

Den sociale mobilitet er undersøgt ved en sammenligning af undersøgelsespersonemes egen sociale status og deres faders (evt. moder eller opdragers) sociale status. Svalastogas skala³¹⁾ er anvendt ved inddelingen efter social status, dog er der set bort fra statuslag 9, hvis eksistens kan forekomme ret tvivlsom.³²⁾ For undersøgelsespersonerne har navnlig den erhvervsmæssige uddannelse, jfr. tabel 25, været af betydning for indplaceringen, men der er også taget hensyn til den erhvervsmæssige karriere. Oplysningen om faderens sociale status stammer fra dåbsattesten; dens angivelse heraf kan dog ikke altid betragtes som pålidelig.

277 personer er ikke mobile; deres recidiv er 70%. 38 personer er opadgående mobile (recidiv 68%). 155 personer er nedadgående mobile (recidiv 72%). Om de resterende 30 mangler en af oplysningerne. Den sociale mobilitet synes altså ikke at bidrage væsentligt til vor viden om recidivet.

6.3.2.4. Arbejdsmæssig stabilitet.

Mangel på arbejdsmæssig stabilitet er et tydeligt træk i materialet. Kun 19% er arbejdsløshedsforsikrede, 59% er arbejdsløse ved indsættelsen, og 42% har endda ikke haft arbejde inden for den sidste måned før indsættelsen.

Den arbejdsmæssige stabilitet har også en vis betydning som recidivfaktor, se tabel 29, hvor vi har brugt oplysningen om arbejdsløshed hele måneden før indsættelsen.

¹⁾Svalastoga & Wolf: Social rang og mobilitet (København 1961).

³²⁾Se Hurwitz & Christiansen: Kriminologi II. (København 1971) s. 243.

Tabel 29. Arbejdsløs hele måneden før indsættelsen og recidiv.

	Antal	Heraf re- cidiveret	Recidiv i %
Arbejdsløs	212	155	74
Ikke arbejdsløs	262	172	66
Uoplyst	26	21	
I alt	500	348	

$$\chi^2 = 3,03; f = 1. p < 10\%.$$

Imidlertid er det nok mere korrekt (se ovenfor ved tabel 19) at placere de personer, der er indsat ved kendelse, i kategorien "uoplyst", se tabel 29A.

Tabel 29A. Arbejdsløs hele måneden før indsættelsen og recidiv. Personer indsat ved kendelse, placeret i kategorien uoplyst.

	Antal	Heraf re- cidiveret	Recidiv i %
Arbejdsløs	145	109	75
Ikke arbejdsløs	213	139	65
Uoplyst*	142	100	
I alt	500	348	

* Heraf 127 indsat ved kendelse og 15 indsat ved dom.

$$\chi^2 = 3,93; f = 1. p < 5\%.$$

Der er forskel mellem behandlingstyperne med hensyn til arbejdsstabilitet, se tabel 30.

Tabel 30. Arbejdsløs hele måneden før indsættelsen og behandlingstype.

	Stats- fængsel	Sær- fængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.	I alt
Arbejdsløs	40	49	27	29	145
Ikke arbejdsløs	73	69	31	40	213
Uoplyst	9	8	68	57	142
I alt	122	126	126	126	500

Der er flest arbejdsløse ved forvaring og færrest ved statsfængsel.

6.3.2.5. Økonomi.

Må man ville nok vente, at høj indtægt var et udtryk for stabilitet og således forbundet med et lavt recidiv. I dette materiale ser det således ud:

Tabel 31. Indtægt sidste måned før indsættelsen og recidiv. Personer indsat ved kendelse placeret i kategorien uoplyst.

	Antal	Heraf recidiveret	Recidiv i %
Ingen indtægt	103	77	75
1 - 500 kr.	66	37	56
Over 500 kr.	89	62	70
Uoplyst*	242	172	
I alt	500	348	

* Heraf 127 indsat ved kendelse og 115 indsat ved dom.

$$\chi^2 = 6,59; f = 2. p < 5\%.$$

Tallene er overraskende, men grupperne er ikke særlig store.

Ved tallene for gæld er antallet af uoplyste endnu større, men billedet også uregelmæssigt; lavest recidiv har den gruppe, der har størst gæld.

Som kuriosum kan nævnes, at 17 af 18 personer med 2 eller flere børn uden for ægteskab er recidiveret; det er nærliggende at gætte på, at den økonomiske byrde ved bidragene til børnene har en sammenhæng med recidivet. Sammenhængen er signifikant på 2,5%-niveauet.

6.3.2.6. Civilstand og børn.

Materialets fordeling på civilstand fremgår af tabel 32.

Tabel 32. Civilstand og recidiv.

	Antal	Heraf recidiveret	Recidiv i %
Ugift	279	202	72
Gift	79	56	71
Separeret, skilt enkemand	141	89	63
Uoplyst	1	1	
I alt	500	348	

$$\chi^2 = 3,82; f = 2. p < 20\%.$$

Iøjnefaldende er det store antal ugifte til trods for, at materialet består af ældre kriminelle.

I denne forbindelse skal nævnes, at der indtil 1970 gjaldt den regel, at personer, der var **psykopæter** i højere grad, skulle have justitsministeriets tilladelse til at gifte sig. **Det** er dog ikke på grundlag af vort materiale muligt at sige, om denne regel har haft nogen reel indflydelse.

Iøjnefaldende er det endvidere, at 2/3 af dem, der har været gift, er blevet skilt igen; det må endda tilføjes, at 19 af de 79 gifte personer er gift for 2. eller 3. gang. Man kan uden overdrivelse sige, at dette materiale fremviser betydelig mangel på ægteskabelig stabilitet.

Recidivtallene overrasker lidt. / At separerede og skilte har lavest recidiv skyldes ikke udelukkende, at de er de ældste. Det er imidlertid en fejlkilde, at oplysningerne om de 127 personer, der er indsat ved kendelse, angår et forkert tidspunkt; dette har nogen, men dog ikke afgørende indflydelse på forskellene i recidivprocenter, jfr. tabel 32A. Desuden er opgivelserne om civilstand muligvis her et ret dårligt mål for de pågældendes familiemæssige stabilitet; bedre ville det nok være med oplysninger om samlivsforhold o.lign.

Tabel 32A. Civilstand og recidiv. Personer indsat ved kendelse placeret i kategorien uoplyst.

	Antal	Heraf recidiveret	Recidiv i lo
Ugift	206	151	73
Gift	59	40	68
Separeret, skilt, enkemand	108	70	65
Uoplyst	127	37	
I alt	500	348	

*

Alle indsat ved kendelse.

$\chi^2 = 2,51$; $f = 2$. $p < 30\%$.

33)

/Se herved Hurwitz & Christiansen: Kriminologi II (København 1971) s. 534 ff.

En anden oplysning, som fortæller lidt om stabiliteten i familieforhold, er antallet af børn i ægteskab, se tabel 33. Jo flere børn, jo større stabilitet.

Tabel 33. Antal børn i ægteskab og recidiv.

	Antal	Heraf re- cidiveret	Recidiv i %
Ugift eller ingen børn i ægteskab	341	242	71
1 barn	70	51	73
2 børn	53	33	62
3 el. flere børn	28	14	50
Uoplyst	8	8	
I alt	500	348	

$$\chi^2 = 6,92; f = 3. p < 10\%.$$

Det skal bemærkes, at denne sammenhæng ikke udelukkende skyldes et samspil med alderen ved indsættelsen.

Ingen af oplysningerne om stabilitet i familieforhold har dog en signifikant sammenhæng med recidivet.

6.3.2.7. Alkoholmisbrug og medicinmisbrug.

Det er almindeligt kendt, at alkoholmisbrug har stor betydning som kriminalitetsfaktor, og der er heller ikke tvivl om, at det er en væsentlig recidivfaktor. Vi har registreret alkoholmisbrug på to forskellige måder, se tabel 34 og 35.

Tabel 34. Dømt for beruselse og recidiv.

	Antal	Heraf re- cidiveret	Recidiv i %
Dømt	143	118	83
Ikke dømt	357	230	64
I alt	500	348	

$$\chi^2 = 15,76; f = 1. p < 0,05\%.$$

Tabel 35. Alkoholforbrug og recidiv.

	Antal	Heraf re- cidiveret	Recidiv i %
Mådeholdende *	215	136	63
Lejlighedsvis for stort forbrug	121	83	69
Regelmæssigt for stort forbrug	162	128	79
Uoplyst	2	1	
I alt	500	348	

* Herunder 10 totalt afholdende personer.

$X^2 = 10,87$; $f = 2$. $p < 0,5\%$.

De to oplysninger er naturligvis i høj grad overlappende. De er krydset med hinanden i tabel 36.

Tabel 36. Dømt for beruselse, alkoholforbrug og recidiv.

	Dømt		Ikke dømt		I alt	
	Antal	Rec. = %	Antal	Rec. = %	Antal	Rec. = %
Mådeholdende	27	21 =78%	190	116 =61%	217	137 =63%
Lejlighedsvis eller regel- mæssigt for stort forbrug	116	97 =84%	167	114 =68%	283	211 =75%
I alt	143	118 =83%	357	230 =64%	500	

De fleste (81%) af dem, der er dømt for beruselse er altså også karakteriseret som alkoholmisbrugere. Men desuden synes tabellen at vise, at de to oplysninger hver for sig hænger sammen med recidivet. Størst recidiv har den gruppe, der både er dømt for beruselse, og som er karakteriseret som misbrugere, næststørst gruppen, der er dømt for beruselse, men er karakteriseret som mådeholdende o.s.v.

Den første af de to oplysninger er den, der skiller bedst. En person er dømt for beruselse, hvis han er dømt for spirituskørsel, for beruselse på gaden, for overtrædelse af alkoholpålæg o.lign. Denne oplysning er egentlig ikke særlig pålidelig. Der er

utvivlsomt mange i vort klientel, som har fået bøde for beruselse på gaden uden, at vi har registreret det; vi har nemlig ikke udnyttet rigsregistraturens oplysninger herom; beruselse på gaden har vi - med nogle få undtagelser - kun registreret, hvor den er forekommet i forbindelse med anden kriminalitet. Oplysningen er derfor også til en vis grad korreleret med antallet af forstraffe.

Den anden af de to oplysninger er for så vidt mere pålidelig, men til gengæld er grænserne mellem de forskellige kategorier afhængige af et ret vanskeligt skøn. Vi har defineret de forskellige kategorier på følgende måde:

Totalt afholdende er kun personer, der aldrig nyder alkoholiske drikke under nogen form. Mådeholdende er betegnelsen for personer, der som det højeste har et ringe dagligt forbrug. Forbruget har ikke nogen form for negativ indflydelse på arbejdspræstationerne, arbejdsstabiliteten eller familielivet. Et for stort forbrug er der derimod tale om, når forbruget har et sådant omfang, at det øver indflydelse på arbejdsforholdene eller familielivet. Et lejlighedsvist for stort forbrug foreligger, når der med forholdsvis kortvarige melleumrum ¹ er tale om større alkoholindtagelse, der medfører nogle af de omtalte virkninger (enkelte dages forsømmelser, beruselse på arbejdspladsen, skænderier i hjemmet m.v.). I intervallerne mellem disse alkoholindtagelser er personer i denne gruppe mådeholdende eller afholdende. Et regelmæssigt for stort forbrug foreligger, når der dagligt eller med tilbagevendende meget korte mellemrum indtages større mængder af alkohol, således at arbejdsydelserne, familielivet, familiens økonomi m.v. i alvorlig grad berøres heraf.

Andelen af alkoholmisbrugere er ikke den samme ved de forskellige behandlingstyper. Nedenfor er gengivet tallene på dem, der er dømt for forseelser, der indebærer alkoholmisbrug, *men* det kan tilføjes, at tendensen er i det væsentlige den samme ved den anden oplysning.

¹Det er f.eks. ikke tilstrækkeligt, at der ved enkelte festlige lejligheder, familiefester m.v., drikkes meget.

Tabel 37. Dømt for beruselse og behandlingstype. Antal personer

	Stats- fængsel	Sær- fængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.	I alt
Dømt	48	38	24	33	143
Ikke dømt	74	88	102	93	357
I alt	122	126	126	126	500

Det største antal alkoholmis'brugere findes altså blandt løsladte fra statsfængsel.

Medieinmisbrug forekommer hos 56 (11%) af materialet. Det er overordentlig mange; ifølge fængselsvæsenets årsberetninger var i undersøgelsesperioden kun 2-3% af de indsatte i fængselsvæsenets anstalter medicinmisbrugere. Recidivet blandt medicinmisbrugerne er lidt højere end blandt de øvrige, men forskellen er ikke signifikant.

6.3.2.8. Retslægelige udtalelser.

Om alle de 500 personer, der indgår i undersøgelsen, er afgivet mindst én mental erklæring. En mentalundersøgelse er nemlig nødvendig før henførelse under straffelovens § 17 overhovedet kan komme på tale. Mentalerklæringerne er ofte lange, ikke sjældent på en halv snes sider eller mere. Men i en konklusion resumeres det, der har størst betydning for rettens stillingtagen. Vi har klassificeret nogle af oplysningerne i konklusionerne for at undersøge, om de er korreleret med recidiv.

Mentalerklæringer afgives af en aratslæge, en kredslæge, justitsministeriets psykiatriske undersøgelsesklinik, retspsykiatrisk klinik i Århus eller et statshospital; i nogle tilfælde (7%) foreligger i stedet for en sådan mentalerklæring en udtalelse fra sær-fængsel eller forvaringsanstalt, hvor den pågældende tidligere har været anbragt.

I vort materiale af § 17-personer har langt de fleste af sagerne (godt 85%) været til udtalelse hos retislægerådet. Rådet foretager ikke selv nogen observation, men udtaler sig på grundlag af den observerende læges erklæring og de akter, det får tilsendt. Rådet har bl.a. den funktion, at der skabes ensartethed i de retspsykiatriske udtalelser.

I en ubetydelig del af tilfældene (5%) har den observerende læge henvist til yderligere observation på statshospital, således

at der foreligger 3 erklæringer (den observerende læge, statshospital og retslægeråd).

Da retslægerådets erklæringer er de mest ensartede og har størst vægt over for retten, tager den følgende gennemgang sit udgangspunkt i dem. De tre vigtigste oplysninger i en **mentalerklærings** konklusion er diagnosen, strafegnethedsvurderingen og sanktionsanbefalingen.

De fleste af undersøgelsespersonerne er karakterafvigende. Ved redegørelsen for diagnosen er udtryksformen dog noget varieret. I visse tilfælde karakteriseres observanden direkte med ordet "**psykopat**" eller tilsvarende; i andre tilfælde siges, at han er "i udtalt grad **karakterafvigende**", at han frembyder en "svært afvigende personlighedsstruktur" o.s.v. På grundlag af dette er forsøgt en inddeling efter diagnoserne i "psykopat", "psykopatisk præget" og "ikke psykopat". Man skal erindre at alle 500 er henført under straffelovens § 17; foreligger der ingen karakterafvigelse, er der en anden grund til henførelsen, f.eks. at den pågældende er sinke eller frerabyder særlige organiske træk. - Ovenfor i afsnit 4 er det påvist, at denne inddeling er særdeles relevant for studiet af myndighedernes fordelingspolitik; der er flest "psykopater" i forvaring og færrest i statsfængsel, medens sær-fængsel ligger mellem disse to.

I tabel 33 er redegjort for forholdet mellem psykopatidiagnosen og recidivet.

Tabel 33. Retslægerådets psykopatidiagnose og recidiv.

	Antal	Heraf re- cidiveret	Recidiv i %
Psykopat	267	185	69
Psykopatisk præget	129	92	71
Ikke psykopat	20	14	70
Ingen udtalelse *	84	57	
I alt	500	348	

* I 5 tilfælde har vi ikke haft lejlighed til at se mentalerklæringen. Af de resterende 79 tilfælde har 66 ikke været forelagt retslægerådet, medens dette i 13 tilfælde ikke har udtalt sig om psykopatidiagnosen.

$$\chi^2 = 0,14; f = 2. p < 95\%.$$

Som det ses, er der i dette materiale af § 17-personer ingen forskel i recidivhyppigheden ved **retslægerådets** forskellige psykopatidiagnoser. Der er heller ingen forskel, hvis man i stedet inddeles efter den observerende læges psykopatidiagnose. Inddeles materialet efter alder og antal forstraffe giver psykopatidiagnosen heller ingen kendelig forskel i recidivet inden for de enkelte alder/forstraf-kategorier.

Vi har også registreret oplysninger om andre former for diagnoser, således om særlige organiske træk (epilepsi, hjernebetændelse, organisk hjernelidelse m.v.), om seksuel afvigelse, om neuroser, hovedtraumer, sindssygdom m.v., men tallene for disse er så små, at de er uden interesse ved den statistiske analyse af materialet.

I tabel 39A og 39B er redegjort for de lægelige erklæringers vurdering af tiltaltes strafegnethed.

Tabel 39A. Retslægerådets strafegnethedsvurdering og recidiv.

	Antal	Heraf re- cidiveret	Recidiv i %
Absolut strafuegnet	297	205	69
Strafuegnet*			
Næppe egnet			
Strafegnethed meget tvivlsom	55	33	69
Strafegnethed tvivlsom			
Ikke/næppe ganske uegnet	73	55	75
Ikke uegnet			
Egnet			
Ingen udtalelse**	75	50	
I alt	500	348	

Heri er inkluderet én person, der henførtes under strfl. § 16.

I 5 tilfælde har vi ikke haft lejlighed til at se mentalerklæringen. 66 tilfælde har ikke været forelagt retslægerådet, medens dette ikke har angivet nogen **strafegnethedsvurdering** i 4 tilfælde.

$$x^2 = 1,04; f = 2. p < 60\%.$$

Tabel 39B. Den observerende læges strafegnethedsvurdering og recidiv.

	Antal	Heraf re- cidiveret	Recidiv i %
Absolut strafuegnet Strafuegnet Næppe egnet	250	174	70
Strafegnethed meget tvivlsom Strafegnethed tvivlsom	79	59	75
Ikke/næppe ganske uegnet Ikke uegnet Egnet	104	69	66
Ingen udtalelse *	67	46	
I alt	500	348	

* I 5 tilfælde har vi ikke haft lejlighed til at se mentalerklæringen. Blandt de resterende 62 tilfælde findes nogle, hvor den observerende læge har hendskudt det til et statshospital at udtale sig om strafegnethed, samt nogle, der er gået direkte til retslægerrådet til udtalelse, idet der har foreligget en mentalobservation fra en tidligere sag.

$X^2 = 1,41; f = 2. p < 50\%$.

Der er nogen forskel i recidivet i relation til strafegnethedsvurdering i tabel 39A og 39B, men forskellene går ikke i samme retning i de to tabeller.

I tabel 40A og 40B er redegjort for lægernes anbefaling vedrørende sanktionen.

Tabel 40A. Retslægerådets sanktionsanbefaling og recidivet.

	Antal	Heraf re- cidiveret	Recidiv i %
§ 70-foranstaltning *	335	228	69
Særfængsel	20	16	80
Anden sanktion	72	52	72
Ingen udtalelse **	73	52	
I alt	500	348	

* Af disse gik 318 ud på forvaring, 8 på sindssygehospital og 9 på en mindre indgribende § 70-foranstaltning.

** I 5 tilfælde har vi ikke haft lejlighed til at se mentalerklæringen. 66 tilfælde har ikke været forelagt retslægerrådet. I 2 tilfælde har dette ikke givet nogen sanktionsanbefaling.

$X^2 = 1,59; f = 2. p < 50\%$.

Tabel 40B. Den observerende læges sanktionsanbefaling og recidiv.

	Antal	Heraf recidiveret	Recidiv i %
§ 70-foranstaltning	280	194	69
Særfængsel	65	47	72
Anden sanktion	97	67	69
Ingen udtalelse ^{x)}	58	40	
I alt	500	348	

^{x)} Se noten til tabel 39B.

$\chi^2 = 0,18$; $f = 2$. $p < 95\%$.

De, der er blevet anbefalet til særfængsel, har et forhøjet recidiv. Men i tabel 40A er der kun meget få i denne gruppe, og i tabel 40B er forskellen meget ringe.

Det kan være interessant at se, hvorledes det går, når man følger, resp. ikke følger, lægernes råd. Dog skel man ikke lægge for megen vægt på en sådan sammenligning, fordi den ikke tager hensyn til belastningen hos de sammenlignede grupper. Resultatet fremgår af tabel 41.

Tabel 41. Sammenligning af udfaldet for grupper, hvor man har fulgt, resp. ikke fulgt lægernes råd.

	Obs. læges råd		Retslægerådets råd	
	Antal	Recidiv	Antal	Recidiv
<u>1. Fængsel idømt:</u>				
Anbefalet alm. straf	50	34=68%	51	39=77%
Anbefalet andet	63	48=76%	39	27=69%
Ingen udtalelse	9	5	32	21
I alt	122	87	122	87
<u>2. Særfængsel idømt:</u>				
Anbefalet særfængsel	37	24=65%	19	15=79%
Anbefalet andet	70	52=74%	82	57=70%
Ingen udtalelse	19	14	25	18
I alt	126	90	126	90
<u>3. - 4. Forvaring idømt:</u>				
Anbefalet forvaring	174	119=69%	222	150=68%
Anbefalet andet	48	31=65%	14	8=57%
Ingen udtalelse	30	21	16	13
I alt	252	171	252	171

	Obs. læges råd		Retslægerådets råd	
	Antal	Recidiv	Antal	Recidiv
<u>Tilsammen:</u>				
Anbefalet det idømte	261	177=68%	292	204=70%
Anbefalet andet	181	131=72%	135	92=68%
Ingen udtalelse	58	40	73	52
I alt	500	348	500	348

Ingen af forskellene i tabel 41 er signifikante.

Alt i alt må det konstateres, at ingen af de forhold, der danner grundlaget for de her gennemgåede retslægelige udtalelser, kan betragtes som væsentlige recidivfaktorer i dette materiale.

6.3.3. Den kriminelle karriere.

Antallet af oplysninger om den kriminelle karriere er meget stort. Det er nemlig muligt ud frø nogle få oplysninger om de enkelte domme at beskrive den kriminelle karriere på mange forskellige måder. I det følgende skal redegøres for de vigtigste af vore oplysninger om den kriminelle karriere.

6.3.3.1. Alder.

Alder spiller en stor rolle for den kriminelle karriere. Det er en almindelig erfaring, at jo ældre en person er, jo mindre er sandsynligheden for, at han vil recidivere. Det er også en almindelig erfaring, at jo tidligere en person er begyndt på sin kriminelle karriere, jo større er sandsynligheden for recidiv.

Af tabel 42 fremgår, at alderen ved indsættelsen spiller en stor rolle for recidivet:

Tabel 42. Indsættelsesalder og recidiv.

	Antal	Recidiveret	Recidiv i %
- 30 år ³⁵⁾	234	185	79
30-40 år	169	106	63
40 - år	97	57	59
I alt	500	348	

$$\chi^2 = 19,02; f = 2. p < 0,05\%$$

³⁵⁾ Alle perioder er oprindelig udregnet i dage; - 30 år betyder derfor t.o.m. 10950 dage; 30 - år betyder 10951 dage og mere, d.v.s. 30 år + 1 dag og mere.

Ved sammensætningen af materialet tog vi et vist hensyn til alderen ved løsladelsen. Det kan imidlertid diskuteres, om det vil være korrekt at bruge løsladelsesalderen ved beregningen af belastningstal, når metoden i øvrigt er den, at der kun anvendes oplysninger, som kendes på dommens tidspunkt. Dennes sammenhæng med recidivet er vist i tabel 43.

Tabel 43. Løsladelsesalder og recidiv.

	Antal	Recidiveret	Recidiv i %
- 30 år	173	137	79
30-40 år	210	145	69
40 - år	117	66	56
I alt	500	348	

$$\chi^2 = 17,13; f = 2. p < 0,05\%$$

Mån kan med føje hævde, at løsladelsesalderens forbindelse med recidivet er den, som det egentlig er mest rimeligt at gå ud fra ved en undersøgelse af reaktioners effektivitet. Hvis man holder en mand meget længe, vil man formentlig allerede i og med, at han bliver ældre, formindske sandsynligheden for, at han recidiverer. I vort materiale kan man som en gennemsnitsbetragtning³⁶⁾ sige, at forvaring medfører godt $1\frac{1}{2}$ år længere frihedsberøvelse for de indsatte end de tidsbestemte sanktioner. Det kan altså ikke i væsentlig grad forrykke resultaterne, hvis man går ud fra indsettelsesalderen. Desuden er det et grundlæggende led i undersøgelsens problemstilling, at der kun tages hensyn til oplysninger, der foreligger på dommens tidspunkt, og på dette tidspunkt kan man ikke med nøjagtighed vide, hvad løsladelsesalderen bliver med en tidsbestemt sanktion. Den længere frihedsberøvelse kan vel også med rimelighed betragtes som et led i behandlingen.

Med den anvendte inddeling er der ikke nogen væsentlig forskel mellem behandlingstyperne m.h.t. indsettelsesalder. Det fremgår af tabel 44.

³⁶⁾ Sammenligning af medianerne, se ovf. afsnit 5.2.

Tabel 44. Indsættelsesalder (i parentes: løsladelsesalder) ved de forskellige behandlingstyper. Antal personer.

	Stats- fængsel	Særfængsel	Forvaring i Horsens	Forvaring i Herstedvester
- 30 år	62 (57)	64 (60)	56 (28)	52 (28)
30-40 år	39 (40)	37 (38)	47 (66)	46 (66)
40 - år	21 (25)	25 (28)	23 (32)	28 (32)
I alt	122(122)	126(126)	126(126)	126(126)

Derimod er der en vis forskel m.h.t. løsladelsesalder. Forklaringen er den, at vi ved udtagelsen af materialet sikrede os, at der var lige mange fra hver behandlingstype hhv. under og over en aldersgrænse på 35, se ovf. i afsnit 3.4. Heri er der ikke sket nogen ændring. Men forvaringsmaterialet i kategorien: løsladelsesalder under 35 år koncentrerer sig i årgangene tæt op ad denne alder.

Også alderen ved begyndelsen af den kriminelle karriere er væsentlig. I tabel 45 er vist, hvorledes alderen ved 1. registrerede kriminelle forhold påvirker recidivet.

Tabel 45. Alder ved 1. registrerede kriminelle forhold og recidiv.

	Antal	Recidiveret	Recidiv i %
- 17 år	151	106	70
17-19 år	155	113	73
19-21 år	81	64	79
21 - år	113	65	58
I alt	500	348	

$\chi^2 = 11,94$; $f = 3$. $p < 1\%$.

Der er en forskel, og den er signifikant på 1% niveauet. Men den almindeligt kendte sammenhæng er den, at recidivet er højere, jo tidligere den pågældende er begyndt.³⁷⁾ Her er recidivet højest i aldersgruppen 19-21 år og lavere for dem, der er begyndt tidligere eller senere. Der er ikke grund til at antage, at denne sammenhæng skyldes samspil med andre faktorer.

³⁷⁾ Se f.eks. Sellin: Recidivism and Maturation. (NPPA Journal 1958) s. 241-250. Dog har Christie: Unge norske lovovertrædere (Oslo 1960) s. 55, fundet, at recidivet for unge, der havde begået groft tyveri, var højest i aldersklassen 16-17 år og lavere i aldersklasserne over og under.

Helt samme billede kommer frem, hvis man i stedet ser på alderen ved 1. sanktion eller på alderen ved 1. dom til frihedsstraf.

Det er ret kompliceret at beregne den samlede kriminalitetsfri tid, men oplysningen er vigtig. Den samlede kriminalitetsfri tid er summen af de perioder, der ligger mellem en løsladelse og det 1. registrerede forhold i tilknytning til den næste dom. Anstaltsophold indgår efter denne definition ikke i den kriminalitetsfri tid. I tabel 46 er redegjort for, hvorledes denne oplysning hænger sammen med recidivet.

Tabel 46. Samlet kriminalitetsfri tid og recidiv.

	Antal	Recidiveret	Recidiv i %
- 3 år	144	115	80
3-6 år	152	115	76
6-10 år	113	71	63
10-15 år	53	28	53
15 - år	38	19	50
I alt	500	348	

$$\chi^2 = 26,14; f = 4. p < 0,05\%.$$

Blandt samtlige oplysninger i materialet er dette den, der skiller bedst. Sammenhængen er signifikant på 0,05%-niveauet, d.v.s. mindre end 1 gang ud af 2000 får man ved en tilfældighed et sådant billede frem.

Ser man alene på længste kriminalitetsfri periode, kommer en tilsvarende sammenhæng frem, men forskelleie er ikke så store,

Oplysningen om samlet kriminalitetsfri tid er stærkt korreleret med indsættelsesalderen. Jo højere denne er, jo større er summen af de kriminalitetsfri perioder. Men oplysningen yder samtidig nogen selvstændig information om tætheden af den kriminelle karriere, se tabel 47.

Tabel 47. Indsættelsesalder, samlet kriminalitetsfri tid og recidiv.

Indsættelsesalder:	Samlet kriminalitetsfri tid					
	- 6 år		6 - år		I alt	
	Ant.	Rec.	Ant.	Rec.	Ant.	Rec.
- 30 år	208	170 =82%	26	15 =58%	234	185 =79%
30 - år	88	60 =68%	178	103 =58%	266	163 =61%
I alt	296	230 =78%	204	118 =58%	500	348

En oplysning, der tilsyneladende har en tydelig sammenhæng med recidivet, er oplysningen om længden af den kriminelle karriere, regnet fra 1. registrerede forhold til indsættelsen, se tabel 48.

Tabel 48. Varigheden af den kriminelle aktivitet og recidiv.

	Antal	Recidiveret	Recidiv i %
- 5 år	58	38	66
5 - 10 år	159	124	78
10 - 15 år	118	87	74
15 - 25 år	119	74	62
25 - år	46	25	54
I alt	500	348	

$$X^2 = 14,72; f = 4; p < 1\%.$$

Men denne faktor har ingen selvstændig betydning i forhold til oplysningerne om indsættelsesalder og samlet kriminalitetsfri tid. I tabel 49 er vist, hvorledes indsættelsesalderen virker ind.

Tabel 49. Varigheden af den kriminelle aktivitet, indsættelsesalder og recidiv.

Kriminelt aktiv	Indsættelsesalder							
	- 30 år		30 - 40 år		40 - år		I alt	
	Ant.	Rec.	Ant.	Rec.	Ant.	Rec.	Ant.	Rec.
- 5 år	48	36 =75%	7	2 =29%	3	0 =0%	58	38 =68%
5 - 15 år	186	149 =80%	85	57 =67%	6	5 =83%	277	211 =76%
15 - år	-	-	77	47 =61%	88	52 =59%	165	99 =60%
I alt	234	185 =79%	169	106 =63%	97	57 =59%	500	348

Af tabellen ses, hvorledes varigheden af den kriminelle aktivitet nøje følger indsættelsesalderen. Det er i det væsentlige indsættelsesalderen, der har givet tabel 48 dens udseende.

6.3.3.2. Den kriminelle karriere som helhed.

Ved den præliminære undersøgelse viste antallet af forstraffe sig at være en væsentlig recidivfaktor. Hvordan det ser ud i det foreliggende materiale, viser tabel 50.

Tabel 50. Forstraffe^{x)} og recidiv.

	Antal	Recidiveret	Recidiv i %
0 - 2 forstraffe	58	33	57
3 - 5 "	154	106	69
6 - 10 "	223	169	76
11 - 19 "	65	40	62
I alt	500	348	

x) Enhver tidligere sækning for kriminelt forhold betragtes som forstraf.

$$X^2 = 10,43; f = 3. p < 2,5\%$$

Antallet af forstraffe spiller altså en rolle. Forskellene er tilsyneladende ikke særlig store. Men her skal man huske, at indsættelsesalder, og antal forstraffe er korrelerede: jo højere indsættelsesalder, jo større antal forstraffe. Tydeligst viser det sig ved, at kategorien med det største antal forstraffe ikke har et særlig højt recidiv. Holder man indsættelsesalderen konstant, får man et andet billede end af tabel 50, se tabel 51.

Tabel 51. Forstraffe, indsættelsesalder og recidiv.

	Indsættelsesalder					
	- 30 år		30 - 40 år		40 - år	
	I alt	Rec.	I alt	Rec.	I alt	Rec.
- 2 forstraffe	40	28 =70%	12	3 =25%	6	2 =33%
3 - 5 "	102	78 =77%	42	23 =55%	10	5 =50%
6 - 10 "	85	73 =86%	92	67 =73%	46	29 =63%
11 - 19 "	7	6 =86%	23	13 =57%	35	21 =60%
I alt	234	185 =79%	169	106 =63%	97	57 =59%

Kategorien med 11 - 19 forstraffe har efter denne krydsning stadig lavere recidiv end gruppen med 6-10 forstraffe, selv om forskellen alt i alt er kendeligt reduceret; i alle tilfælde har den højere recidiv end gruppen med 3-5 forstraffe, cfr. tabel 50.

Ser man på antallet af interneringer og holder indsættelsesalderen konstant, får man et billede, der svarer til tabel 51. Men oplysningerne om interneringerne kan også benyttes til at udregne den samlede interneringstid. I tabel 52 er vist, hvorledes denne forholder sig til recidivet.

Tabel 52. Samlet interneringstid og recidiv.

	Antal	Recidiveret	Recidiv i %
- 1 år	94	60	64
1 - 3 år	101	70	69
3 - 6 år	141	111	79
6 - år	164	107	65
I alt	500	348	

$$\chi^2 = 8,44; f = 3. p < 5\%.$$

På grund af forbindelsen med bl.a. indsættelsesalderen får man også ved denne oplysning en sammenhæng, som ligner den i tabel 50 påviste. Det kan i øvrigt bemærkes, at forvarede har den længste samlede interneringstid.

Oplysningen om samlet interneringstid kan imidlertid også bruges på anden måde. Man kan indføre begrebet interneringstæthed / defineret som samlet interneringstid: strafmyndig tid (indsættelsesalder ÷ 15 år) x 100. Hvis man derefter tager hensyn til indsættelsesalder og antal forstraffe, ser tallene således ud:

20) Om begrebet interneringstæthed, se Karl O. Christiansen i NTfS 1942 s. 14 ff; der er interneringstætheden regnet fra 1. sanktion. Det er også forsøgt her, men det giver ikke så store forskelle.

Tabel 53. Interneringstæthed, indsættelsesalder, antal forstraffe og recidiv.

A. Indsættelsesalder - 30 år.

	Interneringstæthed					
	- 30		31 - 99		I alt	
	Antal	Rec.	Antal	Rec.	Antal	Rec.
- 5 forstraffe	101	73 =72%	41	33 =81%	142	106
6 - "	43	35 =81%	49	44 =89%	92	79
I alt	144	108	90	77	234	185

B. Indsættelsesalder 30 - år.

	Interneringstæthed					
	- 30		31 - 99		I alt	
	Antal	Rec.	Antal	Rec.	Antal	Rec.
- 5 forstraffe	52	21 =40%	18	12 =67%	70	33
6 - "	88	55 =63%	108	75 =69%	196	130
I alt	140	76	126	87	266	163

Det er helt konsistent, at højere interneringstæthed betyder højere recidiv, men forskellene er dog gennemgående ikke så store.

Enkelte typer af tidligere sanktioner synes at give et forhøjet recidiv. 63 personer har tidligere været dømt til ungdomsfængsel; heraf er 52 (=83%) recidiveret. 75 personer har tidligere været idømt særffængsel; heraf er 60 (=80%) recidiveret. Forskellene er signifikante, hhv. på 2,5% og 5%-niveauet. Tidligere særffængselsdømte finder man næsten ikke i statsfængselsmateriale (kun 3 af 122).

Kriminalitetens art plejer at være af væsentlig betydning for recidivet. Om dette materiale gælder dog det særlige, at alle i udgangssagen har begået en eller anden form for ejendoms kriminalitet. Det kan være vanskeligt at definere den dominerende kriminalitetsart i en kriminel karriere. Her har vi valgt den relativt simple løsning at tælle antallet af forhold ved forskellige typer af kriminalitet. Derved er vi nået frem til den holdsrigeste kriminalitet: den type kriminalitet, indenfor hvil-

ken den pågældende er blevet dømt for flest forhold tilsammen gennem hele den kriminelle karriere. For sædelighedsforbrydere o.l., der normalt kun begår ét eller få forhold ved hver dom, kan resultatet dog blive misvisende, idet f.eks. tyveri kan blive udpeget som den forholdsrigeste kriminalitet.

Resultatet fremgår af tabel 54.

Tabel 54. Arten af forholdsrigeste kriminalitet og recidiv.

	Antal	Recidiveret	Recidiv i %
Tyveri	369	262	71
Svindel (bedrageri, dokumentfalsk, underslæb)	86	56	65
Anden ejendoms kriminalitet	21	18	86
Sædelighedsforbrydelser	4	4	100
Brandstiftelse	5	2	40
Vold	3	1	33
Anden kriminalitet	12	5	42
I alt	500	343	

Tabellen viser, at en inddeling efter arten af forholdsrigeste kriminalitet ikke har relevans for den senere statistiske analyse. Ganske vist er kun ca. 40% recidiveret i de tre sidste grupper, men tilsammen rummer de kun 20 personer.

T øvrigt viser tabel 54, at 95% af materialet har en eller anden form for ejendoms kriminalitet som forholdsrigeste kriminalitet.

Man kan i stedet se på den alvorligste kriminalitet i den kriminelle karriere. Dette har vi kun kunnet gøre ved at se på de overtrådte paragraffer og stille dem op i en rækkefølge; det er altså en ganske grov alvorlighedsvurdering. Alligevel synes den ikke uden relevans, se tabel 55.

Tabel 55. Alvorligste kriminalitet og recidiv.

	Antal	Recidiveret	Recidiv i %
Drab, voldtægt, brandstiftelse eller landssvig ^{x)}	53	29	55
Røveri	36	32	89
Berigelseskriminalitet i øvrigt, anden volds- eller sædelighedskriminalitet	411	287	70

x) Som det alvorligste er regnet drab, voldtægt, røveri og brandstiftelse i den nævnte rækkefølge; forhold til mindreårige og grov vold er regnet for alvorligere end landssvig, som igen er regnet for alvorligere end berigelseskriminalitet i øvrigt.

$\chi^2 = 11,84$; $f = 2$. $p < 0,5\%$.

Der kan altså udskilles to, ret små, grupper, som afviger væsentligt fra gennemsnittet.

Kriminalitetens omfang kan søges belyst ved det samlede antal forhold gennem den kriminelle karriere og det samlede udbytte gennem denne, se tabel 56 og 57.

Tabel 56. Samlet antal forhold^{x)} gennem den kriminelle karriere og recidiv.

	Antal	Recidiveret	Recidiv i %
- 20 forhold	116	77	66
21 - 40 "	155	110	71
41 - 60 "	100	73	73
61 - "	129	88	68
I alt	500	348	

x) I de tilfælde, hvor kriminalitet er sanktioneret ved genindsættelse ved kendelse, har vi ikke oplysning om antallet af forhold.

$\chi^2 = 1,33$; $f = 3$. $p < 80\%$.

Tabel 57. Samlet udbytte^{x)} gennem den kriminelle karriere og recidiv.

	Antal	Recidiveret	Recidiv i %
- 1000 kr.	71	50	70
1001 - 5000 kr.	199	144	72
5001 - 10.000 kr.	110	77	70
10.001 - kr.	120	77	64
I alt	500	348	

x) I de tilfælde, hvor kriminalitet er sanktioneret ved genindsættelse ved kendelse, har vi ikke oplysning om udbyttet. Desuden er det uoplyst ved en eller flere domme hos 315 af 500 indsatte (63%).

$\chi^2 = 2,40$; $f = 3$. $p < 50\%$.

Mellem det samlede antal forhold og recidivet er der tilsyneladende ingen sammenhæng. Det må imidlertid understreges, at oplysningerne om udbyttet er meget mangelfulde, og at det kun er det oplyste udbytte, der er taget med i tabel 57.

6.3.3.3. Udgangsinterneringen.

Oplysningerne om omstændigheder, der ligger umiddelbart forud for udgangsinterneringen, indgår i den forudgående beskrivelse af hele den kriminelle karriere. Men de må - efter almindelig erfaring - tillægges særlig betydning med henblik på **recidiv**sandsynligheden. Vi skal derfor i det følgende betragte disse oplysninger isoleret.

Ovenfor er påvist, at den samlede kriminalitetsfri tid - d.v.s. summen af kriminalitetsfri perioder - er en faktor af meget stor betydning. Hvis man nu ser på den sidste **kriminalitets**-fri periode, får man følgende resultat, se tabel 58.

Tabel 58. Sidste kriminalitetsfri periode og recidiv.

	Antal	Recidiveret	Recidiv i %
- 2 mdr.	113	88	78
2 mdr. - 2 år	280	200	72
2 år - 4 år	63	40	64
Over 4 år	44	20	45
I alt	500	348	

$$\chi^2 = 17,27; f = 3. p < 0,1\%$$

Man får samme billede, hvis man i stedet ser på den sidste interneringsfri periode eller på perioden fra sidste sanktion til udgangsinterneringen.

Oplysningerne om kriminalitetens art og omfang ved **udgangs**-interneringen er ikke særlig pålidelige, da vi i de tilfælde, hvor indsættelse i forvaring er sket ved kendelse, har måttet nøjes med at registrere oplysningerne vedrørende den nærmeste forudgående dom. Det er dog helt overvejende sandsynligt, at genindsættelse er sket for en kriminalitet, der i alt væsentligt anses for ligeartet. Det kan i denne forbindelse bemærkes, at 123 af de 127 personer, der er indsat ved kendelse, har ejendoraskriminalitet som **forholdsrigeste** kriminalitet i forbindelse med den forudgående dom.

I tabel 59 er redegjort for kriminalitetens art, med en underinddeling af tyverierne. Det skal bemærkes, at samtlige undersøgelsespersoner har begået en eller anden form for **ejen-**domskriminalitet i udgangssagen. Men denne ejendoms-kriminalitet er ikke nødvendigvis den forholdsrigeste.

Tabel 59. Arten af forholdsrigeste indsettelses-kriminalitet og recidiv.

	Antal	Recidiveret	Recidiv i 10
Indbrudstyveri	205	148	72
Løjlighedstyveri	64	44	69
Andet tyveri	42	31	74
Svindel (bedrageri, dokumentfalsk, underslæb)	128	85	66
Anden ejendoms-kriminalitet	23	16	70
Sædelighedskriminalitet	12	10	83
Brandstiftelse	11	5	46
Vold	10	7	70
Andet	5	?	40
I alt	500	348	

Forskellene kan ikke betragtes som relevante for den statistiske analyse i afsnit 7. **Ganske** vist har brandstiftere et recidiv, der ligger væsentligt under gennemsnittet, og ganske vist bekræftes dette indtryk, hvis man ser på, hvem der har brandstiftelse som alvorligste indsettelses-kriminalitet; det drejer sig om 21 personer, hvoraf 11 (52%) er recidiveret. Men gruppen er meget lille. Af disse 21 er i øvrigt 20 blevet underkastet særforanstaltninger (særfængsel eller forvaring).

Tabel 59 viser, at ejendoms-kriminalitet af en eller anden art i 92% af tilfældene er den forholdsrigeste kriminalitet.

Det er næsten en umulig opgave at belyse kriminalitetens grovhed, således som den vurderes af dommeren; dertil indgår der for mange elementer i en skønsmæssig afvejning. Men som en meget grov tilnærmelse kan kriminalitetens omfang illustreres af oplysningerne om udbytte og antal forhold. Tabel 60 behandler udbyttet. Tallene er væsentlig mere pålidelige end opgørelsen af det samlede udbytte gennem den kriminelle karriere (se tabel 57), og de er nok den bedste enkelte målestok for kriminalitetens grovhed.

Tabel 60. Udbytte ved indsættelseskriminaliteten og recidiv.

	Antal	Recidiveret	Recidiv i %
- 100 kr.	40	27	68
101 - 500 kr.	70	56	80
501 - 1000 kr.	43	33	77
1001 - 5000 kr.	125	88	70
5001 - 10.000 kr.	28	19	68
10.001 - kr.	30	15	50
Uoplyst ^{x)}	164	110	
I alt	500	348	

^{x)} Heraf 127 indsat ved kendelse.

$$X^2 = 10,16; f = 5. p < 10\%.$$

Med hensyn til antallet af forhold ser det ud som vist i tabel 61.

Tabel 61. Antal forhold ved indsættelseskriminaliteten og recidiv.

	Antal	Recidiveret	Recidiv i %
1 forhold	38	22	58
2 forhold	53	38	72
3-5 forhold	86	65	76
6-10 forhold	68	51	75
11-20 forhold	60	42	70
21 - forhold	68	43	63
Uoplyst ^{x)}	127	87	
I alt	500	348	

^{x)} Alle indsat ved kendelse.

$$X^2 = 6,17; f = 5. p < 30\%.$$

Forskellene i tabel 60 og 61 er ikke signifikante. Men i øvrigt er det et helt gennemgående træk ved oplysningerne i dette materiale om udbytte og antal forhold, at recidivet er højest i en midterkategori, mens det er lavere i kategorier med lavere eller højere udbytte eller større eller mindre antal forhold, se også tabel 56 og 57.

AFSNIT 7. SAMMENLIGNINGEN.

7.1. Tidligere undersøgelser af kriminalretlige reaktioners effektivitet.7.1.1. Effektivitetskriterier.

Ved kritninalretlige reaktioners effektivitet kan man forstå deres virkninger i nær sagt en hvilken som **helst** henseende. I denne oversigt begrænses virkningerne til det individualpræventive område. Straffens almenpræventive, herunder dens afskrækkende eller moraldannende indflydelse, der i øvrigt kun er yderst sparsomt belyst gennem empiriske undersøgelser, lades helt ude af betragtning.

Selv med denne indskrænkning er dog flere definitioner mulige. Man kan begrænse sig til at se på, om en reaktion har haft indflydelse på recidivhyppigheden. Det er - søta nævnt andetsteds - et enkelt og forholdsvis sikkert mål at operere med. Men den arbejdsmæssige tilpasning, familielivet, og den personligheds-mæssige udvikling kan meget vel inddrages i en vurdering af reaktionens virkninger. Det er i øvrigt forhold, der i almindelighed er nøje indbyrdes forbundne, og det er næppe sandsynligt, at man vil støde på reaktioner, der influerer klart gunstigt på det ene område, og lige så klart ugunstigt på det andet. Eksempelvis har englænderne J. P. Martin og D. Webster i en undersøgelse af dommes sociale følger påvist sammenhæng mellem recidiv (defineret som **'reconviction'**) og følgende forhold efter løsladelsen: kontakt med nærmere familie, ægteskabets stabilitet, erhvervsmæssig karriere, arbejdsløshed og understøttelsesforhold. '

I det følgende refereres kun undersøgelser, hvori recidiv, eventuelt sammen med andre kriterier, indgår i effektivitetsvurderingerne.

7.1.2. Almindeligt om problemet.

I afsnit 1 om problemstillingen i nærværende undersøgelse af virkningerne af tidsubestemt frihedsberøvelse, således som den

'J. P. Martin and D. Webster: Social Consequences of Conviction, London 1971, s. 183 ff.

fuldbyrdes i forvaring, er der givet en oversigt over de eksisterende sammenligningsmuligheder. Sammenligning forudsætter, at de grupper, der skal sammenlignes, er eller kan gøres sammenlignelige, d.v.s. ensartede med hensyn til alle de forhold, der direkte eller indirekte påvirker behandlingsresultaterne. Denne opgave kan næppe løses fuldstændigt, når man nødvendigvis - som her - må bygge på en efterundersøgelse af lovovertrædere, der ikke er tilfældigt udvalgt, men tværtimod undergivet den sanktion, som domstole og fængselsvæsen anser for den mest passende i det pågældende tilfælde.

Som i alle tidligere arbejder må man søge at nærme sig så meget som muligt til idealet: den fuldstændige ensartethed i sammensætningen af de grupper, der skal sammenlignes. Her kan man i princippet gå to veje: (1) enten opdele materialerne i så mange ensartet sammensat, men indbyrdes forskellige undergrupper, som alle de registrerede recidivfaktorer kræver, eller (2) forsøge at veje de enkelte faktorerens virkninger med hensyn til recidiv på en sådan måde, at deres vægte (virkninger) kan adderes.

Ad 1. Den første metode forudsætter, selv med et begrænset antal faktorer, meget store materialer, hvis man ikke skal splitte dem op i atomer, én eller nogle få lovovertrædere i hver gruppe, hvilket umuliggør en statistisk testning såvel som andre former for vurdering af resultaterne.

Alene 5 faktorer med hver to faktormanifestationer kan kombineres på $P = 32$ forskellige måder. Tænker man sig, at disse kombinationer fordeler sig tilfældigt, ville der i det her foreliggende materiale med 122-126 lovovertrædere findes knap 4 i hver undergruppe for hver behandlingstype. Det gør ikke altid sagen bedre, at der som regel vil være nogle kombinationer, der er hyppigere end andre; thi andre vil til gengæld tælle mindre end gennemsnitsgruppens 4 personer. Kun hvis mange af tabellens celler bliver tomme, vil gennemsnitshyppigheden stige væsentligt. - Nu kan man imidlertid ikke nøjes med kombinationer af 5 faktorer, hvis man ønsker sammenlignelige grupper, så alene af de anførte grunde er metoden uanvendelig til løsning af den her stillede opgave.

Ad 2. Den anden fremgangsmåde er imidlertid heller ikke problemfri. Bortset fra rent principielle indvendinger mod at addere faktorvægtene, der skal stå som ensartet standardiserede mål for

virksomheder af ofte helt forskelligartede faktorer, kan man aldrig - selv med den længste faktorliste - være sikker på, at en eller anden væsentlig, ukendt eller ikke registreret, faktor ikke tænger. ²⁾ Når man tager hensyn til de mange kombinationsmuligheder, en lang faktorliste indeholder, kan det vel også ske, at en registreret faktor, som i én bestemt kombination ville være af afgørende betydning, bliver overset.

I det følgende skal der gøres rede for, hvordan man i nogle af de vigtigste tidligere undersøgelser har forsøgt at løse disse problemer. Der ses bort fra effektivitetsundersøgelser, der er baseret på behandlingseksperimenter. I disse er problemstillingen i vigtige henseender en anden.

7.1.3. De anvendte metoder.

Sammenlignelighedskravet implicerer altså - lidt anderledes udtrykt - opstillingen af nogenlunde talstærke grupper, hvor det forventede recidiv er det samme.

Dette er i de fleste efterundersøgelser sket ved en klassifikation af materialerne som beskrevet i foregående afsnit, 7.1.2., under (1). I de egentlige effektivitetsundersøgelser, d.v.s. recidivundersøgelser, hvorfra man tilsigter at drage konklusioner vedrørende forskellige sanktioners virkninger, er denne metode vistnok aldrig anvendt.

Mest almindelig er konstruktionen af persongrupper med samme "Base Expectancy Rates", d.v.s. grupper bestående af personer for hvem det forventede recidiv er det samme (eller næsten det samme), hvis de undergives samme behandling. Det vil sige, at deres belastning målt ved de registrerede recidivfaktorer skal være den samme. Sådanne grupper kaldes også "risikogrupper".

Et instrument til bestemmelsen af det forventede recidiv har man i prædiktionsstavlerne.

7.1.3.1. Prædiktionsmetoden.

Prædiktionsmetoden er i sin oprindelse baseret på en simpel optælling af gunstige eller ugunstige recidivfaktorer hos den enkelte lovovertræder. Man har ved sammenligning af grupper med

²⁾ Se f.eks. Johs. Andenæs: Om virkningen af **forskjellige reaktioner** mot lovovertrædere, i NTfK 1966, s. 117 ff.

forskellig "belastning" kunnet påvise, at jo flere gunstige faktorer, der forekom, desto mindre recidivhyppighed, og jo flere ugunstige faktorer, desto større recidivhyppighed. Der er imidlertid ikke ved sådanne optællinger i de ældre undersøgelser taget hensyn til, hvor nært korreleret faktorerne var, og der er ofte medtaget faktorer, som ikke har bidraget til en forbedret forudsigelse. '

En anden indvending er, at den simple optælling af faktorer forudsætter, at de virker lige stærkt, hvilket på forhånd forekommer usandsynligt.

I det følgende skal nogle vigtige undersøgelser refereres meget kort.

Den amerikanske kriminolog Lloyd Ohlin ' har konstrueret en prædiktionsstavle til anvendelse ved prøveløsladelser; her er prædiktorerne klassificeret i tre grupper: gunstige, neutrale og ugunstige. Han arbejder med 12 faktorer, udvalgt blandt 27. Disse 12 er opdelt i relativt mange kategorier (faktormanifestationer), således at det samlede antal mulige placeringer af en lovovertræder bliver 62. ' Recidivhyppigheden varierer mellem 3 og 75% i de to undergrupper med henholdsvis flest gunstige og flest ugunstige faktorer. Ohlin advarer mod at anvende den uden for Illinois' prøveløsladelsessystem, hvor han til gengæld mener, at forudsigelsessikkerheden er 98-99%. Han betragter en vægtning af faktorerne som overflødig.

Vægtningsproblemet har man forsøgt at løse på flere måder. I Schweiz har Erwin Frey ' foretaget en skønsmæssig vurdering af de af ham anvendte recidivfaktorerers indbyrdes styrkeforhold, der som basisværdier" blev tillagt point fra 5 (fritidsmiljø) til 50 (personlighedstype). Hver af basisværdierne blev i hvert enkelt

'Se f.eks. Hermann Mannheim and Leslie T. Wilkins: Prediction Methods in Relation to Borstal Training, London 1955.

⁴Lloyd E. Ohlin: Selection for Parole. A Manual of Parole Prediction. New York 1951.

'Ohlin's prædiktionsstavle er gengivet i Stephan Hurwitz og Karl O. Christiansen: Kriminologi II, København 1971, s. 571-73.

'Erwin Frey: Der frühkriminelle Rückfallsverbrecher. Basel 1951.

tilfælde multipliceret med **koefficienterne** 1-5, efter den styrke, hvormed de - efter Prey's eget skøn - gjorde sig gældende. Anvendt på 75 unge lovovertrædere blev **84%** korrekt **forudsagt**. ' Den engelske kriminolog Hermann Mannheim ' siger, at denne metode "kun er noget mindre vilkårlig og noget mere systematisk end den intuitive fremgangsmåde, og den er i hvert fald ikke pålidelig (repeatable)". I øvrigt skal det understreges, at forudsigelser i enkelttilfælde på basis af kliniske undersøgelser ikke er principielt forskellige fra de statistiske aktuar-metoder: I begge forsøger man at finde ud af, hvad der er karakteristisk for den pågældende person, og hvad tidligere erfaringer har vist om recidivhyppigheden hos personer af den type.

I USA har ægteparret Sheldon og Eleanor T. Glueck valgt en anden, lettere farbar vej. De har i de fleste af deres arbejder brugt mislykkethedsprocenten for faktormanifestationerne som mål for den styrke, hvormed de indvirker på recidivsandsynligheden hos den enkelte lovovertræder. F.eks. er mislykkethedsprocenten efter 5 år for personer med "gode arbejdsvaner" i en af deres **undersøgelser** ' 43, medens den for personer med "dårlige arbejdsvaner" er 68. Herefter tillægges lovovertrædere med gode arbejdsvaner pointtallet 43 og lovovertrædere med dårlige arbejdsvaner pointtallet 68. Ved at foretage lignende beregninger for fem andre faktorer og derefter addere de seks pointtal får hver enkelt lovovertræder tildelt et belastningstal", der for dem, der ved alle faktorer placeres dårligst bliver det højest opnåelige, og for dem, der overalt placeres gunstigst, det laveste. Ved inddeling i fire risikogrupper bliver recidivet i den med lavest pointtal **5%** og i den med højest **81%**. Denne metode er blevet meget anvendt og meget kritiseret. Som helhed synes den - trods åbenlyse (teoretiske) mangler - at have givet ganske gode forudsigelser. '

7)

'Refereret efter Stephan Hurwitz og Karl O. Christiansen. Kriminologi II, København 1971, s. 581-82.

'Hermann Mannheim: Group Problems in Crime and Punishment and other studies in Criminology and Criminal Law. London 1955, s. 139.

g)

'Sheldon and Eleanor T. Glueck: Pive Hundred Criminal Careers. New York 1930.

'Se nærmere om metoden, kritikken og anvendelsen i Stephan Hurwitz og Karl O. Christiansen: Kriminologi II, København 1971, s. 574-77, 582-85 og 588-92.

Det fremhæves i almindelighed - og med rette - at et godt **prædiktionsinstrument** ikke er en liste over årsager til kriminalitet. Denne betragtning har Sheldon Glueck tilsluttet sig i 1934. Men i 1950¹²⁾ antager forfatterparret, at de udvalgte prædiktorer er årsager til kriminalitet, hvis eliminering hos de enkelte lovovertrædere også vil virke kriminalitetsforebyggende. At metoden også på andre materialer, anvendt af andre forskere, har givet gode forudsigelsesresultater, beviser naturligvis ikke, at det er kriminalitetsårsager, man har fundet.¹³⁾ Den væsentligste teoretiske indvending mod **Glueck'ernes prædiktionsystem** er, at de i tavlerne nævnte faktorer stadig betragtes som værende af samme betydning for recidivhyppigheden. En vægtning af dem i analogi med **Frey's** skønsmæssige fastsættelse af basispunktverdierne er ikke foretaget.

Til bestemmelse af faktorernes indbyrdes vægt anvender Mannheim og Wilkins en bestemt statistisk metode, diskriminansanalyse, der også er hovedmetoden i nærværende arbejde. Den er omtalt i afsnit 7.2. og i bilag 2, hvortil der henvises.

Den har den fordel, at den befrier forskeren for en række helt vilkårlige skøn, idet den tilsigter at give de registrerede faktorer netop de vægte, som fører til den skarpest mulige adskillelse af recidivister og ikke-recidivister. '

Mannheim og Wilkins går ud fra 60 faktorer, der efterhånden reduceres til 7, den ene, "**længste** periode i en bestemt arbejdsplads" med 10 manifestationer, fra højst 1 måned til over 18 måneder. Ved inddeling i 5 risikogrupper varierer recidivet fra 13 til 87%.¹⁵⁾

'Sheldon Glueck: Five Hundred Delinquent Women. New York 1934, se særlig s. 270.

12)

'Sheldon and Eleanor T. Glueck: Unraveling Juvenile Delinquency. Cambridge Mass. 1950, s. 257 og 281.

'Se hertil bl.a. Sol Rubin: Crime and Juvenile Delinquency, New York 1970. Kap. 15, særligt s. 219-23.

14)

'Om Mannheim og Wilkins' metode, se i øvrigt Stephan Hurwitz og Karl O. Christiansen: Kriminologi II, København 1971, s. 577-81 og 592-93.

'Om Mannheim og Wilkins' kriterier for udskillelse af faktorer, se straks nedenfor.

Den svenske sociolog Bengt Börjeson,¹⁷⁾ avis doktorafhandling omhandler en **prædiktionsstudie**, har som udgangspunkt oplysninger vedrørende 76 faktorer, hvoraf ikke mindre end 39 bruges i prædiktionsinstrumentet. Deres vægte bestemmes ved statistisk analyse efter en metode angivet af Horst. Den fører til opstillingen af 9 risikogrupper med stigende belastning og et stigende recidiv, der varierer fra et par procent til hundrede.

7.1.3.2. Faktorernes antal.

Der er i forbindelse med de metodiske fremskridt, som denne udvikling repræsenterer, stadig visse uløste problemer. Et af dem, der angår faktorernes antal, har interesse for nærværende undersøgelse.

Faktorudvalget er som regel baseret på en gennemgang af et større antal faktorerers sammenhæng med recidivet. Heraf udskydes groft sagt de, der ikke har sammenhæng med recidivet, samt den ene af to faktorer, der er nært korrelerede. Men ikke alle metoder til en sådan udskillelse er lige gode. Hos Mannheim og **Wilkins** kommer man idealet nærmere end i de fleste andre undersøgelser. For at en faktor kan anvendes, kræves der ifølge de to forfattere, at den forøger prædiktionsystemets effektivitet¹⁷⁾ således at den i sig selv forbedrer forudsigelsen. Dette betyder, at hvis man undlader at tage hensyn til faktoren, skal sammenhængen mellem prædiktionsstavlenes pointsystem og recidiv/ikke recidiv blive svagere, hvad der vil vise sig ved en lavere korrelationskoefficient og/eller færre rigtigt forudsagte. Eksempelvis giver "alder ved første lovovertrædelse" og "tidligere under probation" samme forbedring af prædiktionen, hvis de føjes til de øvrige 6 faktorer; men samlet virker de ikke stærkere end den ene af dem alene. Man kan altså vælge den af de to "overlappende" faktorer, man foretrækker.

I Mannheim og Wilkins' undersøgelse er oplysningens reliabilitet afgørende for dette valg. Man vælger den, der på den simpleste og sikreste måde lader sig konstatere. Herved forhøjes prædiktionsstavlenes praktiske anvendelighed; den bliver mere pålidelig (reliable) i den betydning, at forskellige brugere af tavlen vil

¹⁷⁾Bengt Börjeson: Om påföljders verkningar. Uppsala 1966.

¹⁷⁾Mannheim and Wilkins, anf. st., s. 92 og 138-40.

komme til samme resultat. I det ovenfor nævnte eksempel foretrækkes "tidligere under probation", fordi det lettere og sikrere lader sig konstatere end "alder ved første lovovertrædelse". Af tilsvarende grunde vælges "længste tid i job" frem for "gennemsnitstid i job" og "tidlig kriminalitet" frem for "kriminalitet i familien".

Det er ikke alle tidligere undersøgelser, der tilfredsstiller disse krav, og der er heller ikke altid enighed om principperne for udvælgelsen.¹⁸⁾ Endogså spørgsmålet om betydningen af at arbejde med et stort eller lille faktorudvalg er blevet diskuteret. Ohlin foretrækker i modsætning til Burgess et lille antal stærkt prædiktive faktorer.¹⁹⁾ Det bør nok i denne forbindelse erindres, at faktormanifestationernes samlede antal hos Burgess er 21 og hos Ohlin 62. Glueck'erne har i alle deres undersøgelser som udgangspunkt haft et stort antal mulige faktorer, som derefter er blevet reduceret til 6 eller 5, hyppigt med 3 manifestationsmuligheder hver. De har dog ikke altid undgået overlapninger, således at tilstedeværelsen af visse faktorer ikke har forhøjet forudsigelses-effektiviteten.²⁰⁾

Börjeson arbejder som nævnt med 39 faktorer udvalgt blandt 76 registrerede.²¹⁾ Samtlige 76 faktorer er dikotomiserede (opdelt i to kategorier). Derefter er 39 faktorer, hvor en af kategorierne tæller 15% eller mindre af materialet, samt faktorer med et "betydende" antal uoplyste, udskudt. Resten er medtaget, idet de alle er korrelerede med de anvendte effektivitetskriterier. For kriterium III, som er et graderet kriterium, baseret på "ny kriminalitet", "arbejdstilpåsning" og "alkoholvæner", varierer korrelationskoefficienterne for de anvendte faktorer mellem | 0,049 | og | 0,548 | .²²⁾ Disse korrelationskoefficienter siger

18) Se nærmere afsnit 7.3.2.

19) Se Mannheim and Wilkins, 1955, s. 15.

20) Se foran, note 9.

21) Anførte værk, kap. V.

22) Samme sted s. 110.

intet om, med hvilken vægt de gør sig gældende i prædiktionsinstrumentet. For at bestemme vægtene opstilles der en række prædiktionsligninger, de første med et stort antal faktorer, de senere med relativt få, idet den statistiske metode fører til en udskydning af faktorer, der ikke bidrager til en forbedring af forudsigelserne (ikke nedbringer **regressionsusikkerheden**). I forudsigelsestavlen for kriterium **Ic** (recidiv til sammenlagt mindst 3 måneders "**straffarbejde**" indenfor de første 3 år efter den kriminale retlige reaktion) indgår 12 faktorer.²³⁾

Det kan fastslås, at de fleste undersøgelser har arbejdet med relativt få faktorer, som regel fra 5 til 12. I USA har Albert J. Reiss ' på et empirisk materiale yderligere kunnet påvise, at hvis man til det batteri af effektive faktorer, han arbejdede med, føjede en række ineffektive, vil effektiviteten og validiteten af prædiktionsinstrumentet forringes.

Som konklusion må det fremhæves, at anvendelsen af relativt få faktorer forøger mulighederne for at udvælge de mest reliable effektive, men det forøger også risikoen for at noget væsentligt bliver overset. På den anden side synes mange prædiktorer undertiden at kunne reducere prædiktionsinstrumentens effektivitet. Der kan dog ikke siges noget generelt om, hvad '**få**' og '**mange**' betyder.

7.1.3.5. Andre metoder.

Den sammenlignelighed, som vurderingen af forskellige sanktioners effektivitet kræver, har altså - som det fremgår af det foregående - i nyere undersøgelser oftest været baseret på opstilling af rangordnede risikogrupper med voksende (eller aftagende) belastning og voksende (eller aftagende) recidivsandsynlighed. Andre metoder er dog også anvendt. En af dem skal omtales.

Paavo Uusitalo²⁵⁾, har i Finland kontrolleret sammenlignelig-

23) ~~Samme~~ st. s. 114 ff.

4) Albert J. Reiss: The Accuracy, Efficiency and Validity of a Prediction Instrument, i American Journal of Sociology, 1951, s. 552-61.

AC) Paavo Uusitalo: Återfall i brott efter frigivning från öppna respektive slutna anstalter, i **NTfK** 1970, s. 324-47.

heden af indsatte i fængsel og arbejdskoloni ved hjælp af 16 baggrundsfaktorer, som var af betydning for forklaringen af tilbagefald i kriminalitet. Det konstateres først, at de fordeler sig på praktisk taget samme måde i de to grupper, hvilket underbygges ved yderligere statistisk analyse af baggrundsfaktorerne, herunder faktoranalyse, der viste relativt ligeartede faktor-strukturer i de to grupper (anf. st. s. 330). - Derefter sammenlignes recidivet hos indsatte i fængsel som helhed med recidivet hos indsatte i arbejdskoloni som helhed.

Som en yderligere sikkerhedsforanstaltning konstruerede **Uusitalo** dog 9 risikogrupper ved hjælp af 7 **nye** variable med hver 3 underkategorier, der med et par undtagelser fik tildelt værdierne -1 , 0 eller $+1$. Valget af de variable og deres kvantificering er baseret på data fra Finlands officielle kriminalstatistik og fra tidligere efter- eller effektivitetsundersøgelser, således at de er uafhængige af de tidligere anvendte. I de 9 risikokategorier stiger recidivprocenten - med ujævne spring - fra 4 til 68.

7.1.4. Effektivitetsundersøgelser.

7.1.4.1. Måling af sanktionernes virkninger.

Selv om effektivitetskriteriet er fastlagt i klare definitioner af recidiv og ikke-recidiv, er det stadig et spørgsmål, hvor grænsen skal drages. Der er forskel på smålovovertrædelser og grov kriminalitet, på tilfældige lejlighedsforbrydelser og en hurtig fortsat kriminell karriere med korte kriminalitetsfri perioder, på en ofte straffet voldsforbryders automobiltyveri og hans lige så voldsomme kammerats nye serie voldshandlinger eller drab.

Glueck'erne har i nogle af deres undersøgelser sondret mellem "success" og "partial failure" (mindre alvorlige lovovertrædelser) og "total failure". Deres landsmand Daniel Glaser²⁶⁾ sonderer mellem "clear reformation cases", "marginal reformation cases", "marginal failures" and "clear recidivists", defineret ved længden og arten af den forudgående kriminelle karriere, kriminalitetens grovhed, tallet af straffe, recidivhastighed, m.m. Hood og Sparks går så vidt som til at fastslå, at der er god grund til at betragte kronisk kriminelle med en stor recidivrisiko, som kun recidi-

Daniel Glaser: The Effectiveness of a Prison and Parole System. Indianapolis, New York, Kansas City. 1964. Kap. 4.

verer én gang i observationsperioden, som "successful", hvis de ikke begår "a major crime".²⁷⁾

Spørgsmålet om observationsperiodens længde volder ikke tilsvarende problemer. I de fleste tilfælde indtræffer recidivet relativt hurtigt. Efter 5 års forløb vokser det i almindelighed kun lidt. I Christiansen og Stürup's utrykte undersøgelse af statsfængselsfanger forøgedes recidivet som vist i tabel 1.

Tabel 1. Recidivet efter 5-7 og 13-15 års observationstid hos ældre forbryderbegyndere, intermitterende og kronisk kriminelle, i procent.

Recidiveret	Ældre forbryder- begyndere	Inter- mitterende kriminelle	Kronisk kriminelle	I alt
Efter 5-7 år (1948)	20	51	77	57
Efter 13-15 år (1956)	27	61	82	64
I alt i gruppen (abs. tal)	76	93	162	331

Det ses, at tilvæksten i løbet af de sidste 8 år er lille (fra 57 til 64%), men relativt størst for ældre forbryderbegyndere og mindst for kronisk kriminelle. Forskellen på de tre levnedsløbs-typer er imidlertid signifikant og markant på begge tidspunkter. Det kan tilføjes, at i løbet af det første år recidiverede 27% fordelt således: forbryderbegyndere 4%, intermitterende 13%, og kronisk kriminelle hele 46%. Allerede på dette tidspunkt var forskellen på intermitterende og kronisk kriminelle signifikant.

Mannheim og Wilkins²⁸⁾ konkluderer på basis af deres undersøgelse, at 3 eller 4 år efter løsladelsen er 80% af dem der nogensinde vil recidivere, recidiveret. Efter 1 år er halvdelen faldet tilbage; på dette tidspunkt kunne man have fået resultater, der ville give en fordeling af recidivet på risikogrupper, der helt svarer til en 3-4 års observationsperiode. I Berntsen og Christiansen's behandlingseksperiment²⁹⁾ er forskellen på ekspe-

27) Roger Hood and Richard Sparks: Key Issues in Criminology, London 1970, s. 176.

28) Anf. værk s. 151.

29) Berntsen & Christiansen: A resocialization experiment with short term offenders. Scandinavian Studies in Criminology, vol. 1. (Oslo 1965) s. 46-48.

rimentgruppen og kontrolgruppens recidiv først signifikant efter 2 år.

Hvis man har en længere observationsperiode vil der som regel blandt recidivisterne være nogle, der er recidiveret mere end én gang, jfr. **Törnquist's** C-gruppe omtalt i afsnit 6.3.1.3. En opdeling efter antallet og arten af de efterfølgende sanktioner kan således bruges som grundlag for en mere detaljeret klassifikation af recidivisterne. - En beregning af **interneringstætheden** efter løsladelsen kan også føre til en mere detaljeret klassifikation af recidivisterne.

Ved at bruge forskellige mål for den efterfølgende karrieres kriminalitet kan det ske, man får vidt forskellige resultater vedrørende virkningerne af en bestemt sanktion. Det må da være de myndigheder, der vil bruge undersøgelsens resultater, som må afgøre, hvilket effektivitetskriterium, der er mest relevant for de afgørelser, der skal træffes. Oftest vil det dog være sådan, at ændringer i kriteriet ikke medfører væsentlige ændringer i resultaterne. ' /

7.1.4.2. Tolkning af resultater.

Når materialet af lovovertrædere, der er undergivet forskellig behandling, er gjort sammenlignelige, f.eks. ved opdeling i risikogrupper, og når et eller flere effektivitetskriterier er fastlagt, er sammenligningerne i almindelighed simple. Det drejer sig i princippet kun om at afgøre, om recidivhyppighederne forekommer med nogenlunde samme eller signifikant forskellig hyppighed ved de forskellige former for behandling. Som eksempel skal anføres to tabeller fra henholdsvis Mannheim og Wilkins og Börjesson.³¹⁾

Tabel 2. Succesprocenterne for tre risikokategorier i åbne og lukkede Borstal-institutioner, efter Mannheim og Wilkins, tabel 55.

Fremtids- udsigter	Åbne institutioner	Lukkede institutioner
AB - gode	78	67
X - middel	61	57
CD - dårlige	38	28

³⁰⁾ Se f.eks. Päävo Uusitalo, anf. st. s. 331 f.

³¹⁾ Efter anførte værk, s. 35, se nærmere om grundlaget for tabellen i Hurwitz og Christiansen, Kriminologi II, København 1971, s. 597-99.

Tabel 3. Recidivhyppigheden hos 421 unge mænd efter risikogrupper og frihedsberøvende eller ikke-frihedsberøvende sanktion, efter Börjeson.

	Risikogrupper og recidivprocenter								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Frihedsberøvelse	21	27	38	40	62	77	93	100	100
Ikke-frihedsberøvelse	0	11	7	11	38	60	80	87	93
Forskel	21	16	31	29	24	17	13	13	7

Mønheim og Wilkins' tabel viser klart, at åbne institutioner for alle tre risikogrupper, men særlig i de mindst og de mest belastede, har en succesprocent, der ligger over den tilsvarende succesprocent for de lukkede institutioner. Lige så entydig er Börjeson's resultater med hensyn til frihedsberøvende og ikke-frihedsberøvende sanktioner. Frihedsberøvende sanktioner medfører i samtlige risikogrupper højere recidiv end de ikke-frihedsberøvede.

I sådanne tilfælde volder vurderingen af resultaterne ingen vanskeligheder. Det gør de i og for sig heller ikke, når forskellene udebliver eller er så små, at de ligger langt under signifikansgrænsen, som vist i tabel 4 fra Uusitalo's tidligere nævnte arbejde.

Tabel 4. Tilbagefald i procent blandt løsladte fra fængsler og arbejdskolonier i løbet af en 10-årig observationsperiode, efter risikokategorier, efter Uusitalo, s. 336.

Risiko-kategori	Fængsel	Arbejds-koloni
1	0	10
2	11	10
3	18	17
4	20	21
5	15	36
6	30	29
7	44	57
8	61	64
9	75	64

Forfatteren konkluderer, at den strengere fængselsstraf ikke har vist sig mere effektiv til forhindring af recidiv end den mildere straf, der afsones i arbejdskolonier.

Resultatet af undersøgelser, hvor man ikke har kunnet påvise forskelle i recidivhyppighed eller andre effektivitetsmål i de grupper, der sammenlignes, kaldes ofte negative. Dette giver god mening, hvis man i forvejen har opstillet den hypotese, at en forskel forekommer. Men hvis hypotesen har været, at den ene behandlingsform ikke giver dårligere resultater end den anden, er resultatet positivt, da hypotesen er blevet bekræftet (ikke afkræftet). Og kriminalpolitisk kan det have lige så stor betydning, at en bestemt - måske mere human eller billigere - sanktionsform giver lige så gode resultater som en anden.

Man kan i øvrigt meget vel tænke sig, at den ene af to sanktioner virker bedst inden for visse belastningsgrupper, medens det for andre grupper forholder sig omvendt. Muligheden er nævnt i Börjeson (samme st. s. 42-46), der anfører, at resultaterne ikke er faldet således ud i nogen kriminologisk undersøgelse (se også Hood og Sparks, anf. værk s. 198-201). Der er dog flere **behand-**lingseksperimenter, hvor det er påstået, at en bestemt behandling har påvirket en gruppe gunstigt og en anden ugunstigt. ^{31a)}

7.1.5. Resultater af nogle tidligere effektivitetsundersøgelser.

Det er ikke muligt inden for denne undersøgelses rammer at give en egentlig oversigt over tidligere undersøgelsesresultater. Deres antal beløber sig alene i USA til omkring 1000, og hertil kommer formentlig mindst 100 europæiske, hvoraf en stor del er engelske.

I 1966 foretog **Bailey** ' en opgørelse af resultaterne af 100 undersøgelser i USA fra perioden 1940-60. 22 blev beskrevet som eksperimentelle (fordi der var anvendt kontrolgrupper), 26 som systematisk empiriske (fordi metoden var kontrolleret) og 52 som ikke-systematisk empiriske (uden kontrolforanstaltninger af nogen

⁾Se f.eks. M.Q. Grant: Interactions between Kinds of Treatments and Kinds of Delinquents. A Current Trend in Correctional Research, i California Board of Corrections, Monograph No. 2. Sacramento. California 1961.

⁾Walter C. Bailey: Correctional Outcome. An Evaluation of 100 Reports, i The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science, 1966, Vol. 57, s. 153-60.

art). 10 af undersøgelseerne konkluderede, at behandlingen havde været skadelig eller virkningsløs, 38 angav **'nogen** bedring¹, 37 viste statistisk signifikante forskelle til gunst for den behandlede gruppe, og i 5 var resultatet irrelevant for problemstillingen. Blandt de eksperimentelle studier rapporterede ca. 60% og blandt de ikke-systematiske empiriske 42% væsentlig eller statistisk signifikant bedring. - Dette er imidlertid undersøgernes egne vurderinger. Bailey derimod konkluderer mere forsigtigt, at beviserne for behandlingseffektiviteten "are slight, inconsistent, and of questionable reliability" (samme st. s. 157).

31c)

Her i Norden har Nils Christie ' uttrykt sig endnu mere skeptisk. Ligegyldigt hvordan man behandler: man finder næsten ingen **forskelle!** "Man kan la vernelagsarbeideren arbeide intensivt med 15 klienter, eller man kan la ham hvirvle rundt mellom 75. Om-trent like mange prosent faller tilbake for begge to målt med **Wilkins** metode. Man kan gi ungdom 4 måneders fengsel eller 20 måneders Borstal-ophold. Like mange faller tilbake målt med samme teknikk Man kan plasere ungdom på lukket eller åpen institusjon. Like mange faller tilbake. Man kan plasere ungdom en kort tid på en progressiv psykiatrisk institusjon Det er litt tvivl om tolkningen av disse resultatene, og jeg støtter meg i adskillig grad til muntlige utsagn. Mye tyder då på at oppholdet på den progressive institusjon gir like bra resultat som langt opphold i et vanlig dårlig fengsel. Og det ville vel formodentlig gi like godt resultat som kort opphold i et vanlig fengsel. Man kan bearbeide en eksperimentgruppe med barnevernstiltak i åtte år - det later ikke til å ha den ringeste effekt. **Tvert** om: To grundige rapporter om Cambridge-Somerville eksperimentet tyder nærmest på at eksperimentgruppen på enkelte områder klarte seg dårligere enn kontrollgruppen".

31c)

¹Nils Christie. Reaksjonenes virkninger, i **NTfK** 1961, s. 129-44.

Mere afbalanceret konkluderer Hood og Sparks på grundlag af en række effektivitetsundersøgelser, hvoraf mange behandlingseksperimenter, bl.a.: (anf. værk, kap. 6) (1) **For** mange lovovertrædere er "probation" i det mindste lige så effektivt til at forhindre recidiv som institutionsanbringelse; men det er ikke godtgjort at "probation" er en særlig effektiv behandlingsmetode. (2) **Ikke-frihedsberøvende** sanktioner, specielt bøder, er ifølge enkelte undersøgelser mere effektive end fængselsstraffe (3). Relativt lange fængselsstraffe giver ikke bedre resultater end korte. (4) Lovovertrædere fra de mellemste risikogrupper påvirkes mere end andre af sanktionstype og behandlingsform. - Forfatterne tilføjer, at det i et stort antal undersøgelser ikke har været muligt at afsløre forskelle i recidivet hos lovovertrædere, der har været underkastet forskellige sanktioner. Men billedet er ikke så trist, som det kunne se ud til. Der er i nogle studier påvist klare forskelle. - I øvrigt kan ensartede resultater for to grupper som helhed bero på, at reaktionerne virker forskelligt, måske endogså modsat på forskellige kategorier af lovovertrædere (samme st. s. 191 f.; jfr. Bailey, anf. st. s. 157). I Berntsen og Christiansens behandlingseksperiment var resultaterne bedst for de relativt hårdt belastede grupper, og upåvirkede for de mindst belastede og "den hårde kerne af hurtigt recidiverende kriminelle". ' /

'Anf. sted, s. 53. Se også M.Q. Warren: Correctional Treatment in Community Settings. A Report of Current Research Prepared for the VI International Congress on Criminology. Madrid 1970, s. 19.

7.2. Principperne i den statistiske analyse.

7.2.1. Formålet med analysen.

Udgangsmaterialet udgøres af oplysningerne om 500 personer, der har været underkastet 3 forskellige sanktionsformer (forvaring, særfængsel og fængsel). Dette materiale er inddelt i fire grupper, idet forvaringsgruppen er opsplittet i to, alt efter om den pågældende har været indsat i Herstedvester eller i Horsens. Om hver enkelt person foreligger ca. 125 oplysninger af forskellig art. Som mål for, hvor godt en person klarer sig, har vi desuden oplysningen om, hvorvidt den pågældende er recidiveret.

Formålet med undersøgelsen er at konstatere, om de forskellige sanktionsformer virker forskelligt, således at nogle giver mindre sandsynlighed for recidiv end andre. Det må da bemærkes, at man ikke umiddelbart kan sammenligne recidivprocenterne, fordi det er givet på forhånd, at personerne fra de fire grupper ikke er belastede på samme måde. Resultaterne er således ikke umiddelbart sammenlignelige. F.eks. ved vi, at der i Horsens hovedsageligt sidder folk fra Jylland og i Herstedvester flest fra København; hvis recidivsandsynligheden for Københavnerne var væsentligt større end for andre, ville vi få et skævt billede, idet det ville se ud, som om forvaring i Herstedvester gav dårligere resultater end forvaring i Horsens. Det er derfor nødvendigt at gøre de fire grupper sammenlignelige.

Hovedparten af de analysemetoder, som er anvendt indenfor kriminologien ved analoge undersøgelser, er beskrevet i 32), hvor det begrundes, at **diskriminansanalyse** er den mest tilfredsstillende af de omtalte metoder. Derudover kendes den såkaldte konfigurationsanalyse, som er beskrevet i 33). Om denne gælder, at den for små materialer som det foreliggende, kun kan udnytte 2-3 af de variable, hvilket forekommer uheldigt, da vi gerne skulle have inddraget både sociale og personlighedsmæssige faktorer samt faktorer, der belyser den kriminelle karriere. Vi

32) Hurwitz, S. & Christiansen, K. O.: Kriminologi II s. 565-600.
) Glaser, D.: Prediction tables as accounting devices for judges and parole boards. Crime and Delinquency 1962 (8) s. 239-258.

foretrak derfor **diskriminansanalyse**. Et forsøg med konfigurationsanalyse til bestemmelse af typer af kriminelle er dog beskrevet i 7.6.

Da analysen er opsplittet i to analoge dele, som nødigt må forveksles, jfr. nedenfor og bilag 2, er det nyttigt med en fast terminologi. De 125 oplysninger siges at stamme fra et tilsvarende antal variable eller faktorer, således er f.eks. alkoholforbrug en variabel. Disse er delt i et vist antal kategorier eller faktormanifestationer, alkoholforbrug f.eks. i de 3 kategorier: mådeholdende, lejlighedsvis for stort forbrug og regelmæssigt for stort forbrug. I diskriminansanalysen tildeles hver af de variable en vægt, mens kategorierne tillægges talværdier.

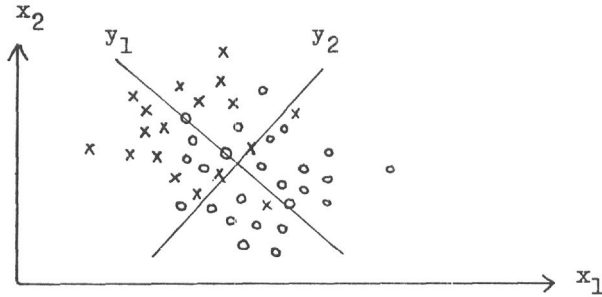
Analysen bygger på den antagelse, at man på grundlag af de 125 oplysninger med god nøjagtighed kan bestemme, hvorvidt den enkelte er recidiveret. Man tænker sig altså, at oplysningen om recidiv deler personerne i to populationer, og disse kan skelnes fra hinanden ved hjælp af de 125 andre variable. Det synes umiddelbart forståeligt, at 125 variable er for mange, for det første, fordi materialet bliver for uhåndterligt, men også fordi man rimeligvis kan bestemme sandsynligheden for recidiv lige så godt med færre variable. Det første problem bliver da at sortere de overflødige oplysninger fra. Dette problem behandles nedenfor i 7.3. Vi vil derfor gå ud fra, at der for hver person er givet k oplysninger, hvor k er et passende tal, som er væsentligt mindre end 125.

Om de k oplysninger gælder, at størsteparten er kvalitative med mellem 2 og 12 kategorier, f.eks. har variabelen arbejdsløs ved anholdelsen 2 kategorier, ja og nej, mens skoleuddannelse har 12 kategorier med landsbyklasser, hjælpeskole, forskellige trin i folkeskolen og højere uddannelser. For variable med mere end 6 kategorier gælder dog, at de med rimelighed kan grupperes, således at ingen variabel har mere end 6 kategorier. Derudover findes en del kontinuerte variable, f.eks. alder ved domfældelsen, som foreligger i dage. Disse har vi skønnet det mest rimeligt også at inddele i et passende antal kategorier for at gøre de variable mere ensartede.

7.2.2. Diskriminansanalyse.

Princippet i **diskriminansanalysen** er, at vi vil forsøge at ordne personerne efter, hvor belastede de er. Det drejer sig derfor om at finde en enkelt parameter, som kan siges at bestemme et belastningstal. Problemet er således reduceret til at bestemme en enkelt parameter på grundlag af de k variable.

Først betragtes det tilfælde, hvor alle variable er givet i talform. Lad for overskuelighedens skyld k være 2. Afsætter man i et diagram oplysningen om recidiv som funktion af de 2 variable x_1 og x_2 , får man en tegning som fig. 1, hvor x betegner de recidiverede og o de ikke-recidiverede. Det gælder så om at lægge en målestok som angiver belastningsgraden ind i diagrammet, idet man ønsker at kunne skelne så godt som muligt mellem de to populationer, recidivister og ikke-recidivister.

Det kan nu bevises matematisk, at den bedste målestok fås ved at lægge et nyt koordinatsystem ind i diagrammet, hvor den ene akse skal angive belastningstallet, mens den anden skal **skille** de to populationer. Den første akse skal da lægges gennem tyngdepunkterne i de to populationer - mærket med x og o - mens den anden skal gå gennem midtpunktet mellem de to tyngdepunkter og være vinkelret på den første (dog i en anden metrik end den sædvanlige). De to akser er indtegnet på figuren, y_1 er belastningsaksen. For nu at udregne belastningstallet for en person finder man hans y_1 -koordinat; denne er på nær et konstant led: $y_1 = a_1 x_1 + a_2 x_2$, hvor a_1 og a_2 kan findes matematisk. Belastningstallet kan således findes som en vægtet sum af de to variable x_1 og x_2 .

Princippet er det samme for $k > 2$, dog er det her umuligt at lave en figur, men man ender med belastningstallet

$$y_1 = a_1 x_1 + \dots + a_k x_k$$

hvor vægtene a_1, \dots, a_k kan beregnes.

Man skulle tro, at vægtene angiver, hvor gode de forskellige variable er til at skelne mellem populationerne, således at en variabel, som giver store udsving i recidiv-procenter skulle få stor vægt. Ud fra denne betragtning kunne vægtene a_1, \dots, a_k have interesse i sig selv³⁴⁾. Det har dog vist sig, at denne formodning ikke holder i vor analyse, jfr. 7.4.3.

7.2.3. Kvantificering af kvalitative variable.

Herefter opstår problemet om, hvad man skal gøre ved variable, som ikke foreligger i talform. Disse er ret almindelige i dette materiale, som eksempel kan nævnes fødested, som er delt i hovedstad, provinsby og landet. En nærliggende mulighed var at nummerere udfaldene tilfældigt 1, 2, 3, men derved risikerer man let, at de ikke bliver ordnet systematisk efter, hvor belastende de er. F.eks. ville man vel nummerere kategorierne for fødested: landet = 1, provinsby = 2 og hovedstad = 3, men dette er ikke konsistent med recidivtallene, jfr. 6.3. tabel 15, hvor hovedstaden ligger lavest med 64% recidiv mod 72% for provinsbyer og landet. Når denne ordning ikke er til stede, er det ikke muligt at indlægge belastningsmålesystemet. G. Rasch³⁵⁾ har foreslået en kvantificeringsmetode ud fra den betragtning, at når kvantificeringen alligevel er tilfældig, kan man lige så godt foretage den med særligt henblik på den efterfølgende diskriminansanalyse.

34) Det bemærkes at vægtene ikke er umiddelbart sammenlignelige, idet talværdien af en vægt afhænger af, hvilken enhed den tilhørende variabel er angivet i. Hvis en persons alder måles i år fås f.eks. vægten a , men måles alderen i dage fås vægten $1/365 \cdot a$, idet vægt \cdot alder = konstant, da belastningstallet er uafhængigt af, hvilken enhed vi benytter. For at opnå sammenlignelighed mellem vægtene kan man multiplicere de enkelte vægte med standardafvigelsen for den tilhørende variabel. Tages eksemplet med alderen igen får man eksempelvis, at standardafvigelsen på den variable: alder er 365 gange større, når alderen måles i dage, end når den måles i år, idet standardafvigelsen måles i samme enhed som den variable selv. Man får således

$$\begin{aligned} \text{vægt}_{\text{dage}} &= 1/365 \cdot \text{vægt}_{\text{år}} \\ \text{standardafvigelse}_{\text{dage}} &= 365 \cdot \text{standardafvigelse}_{\text{år}}, \end{aligned}$$

d.v.s. at produktet er konstant.

35) Karl O. Christiansen og G. K.. Stürup: 335 statsfængselsfanger. Utrykt arbejde.

Man vælger derfor talværdierne således, at den variable skelner bedst muligt mellem de to populationer. I øvrigt henvises til bilag 2. Når disse talværdier er bestemt, kan man gå frem som i det kvantitative tilfælde.

Når **diskriminansanalysen** er foretaget, har man et **belastningstal** for hver person, og disse tal er udregnet efter et princip, som er fælles for alle sanktionsformer. Vi har således opnået det ønskede resultat, at gøre personer fra forskellige anstalter sammenlignelige. Man kan herefter inddele personerne i et passende antal belastningsgrupper, og inden for hver belastningsgruppe kan man da sammenligne de fire sanktionsformer.

7.3. Udvælgelsen af recidivfaktorer.

7.5.1. Begrundelsen for udvælgelsen.

Som nævnt i 7.2. foreligger der for hver person ca. 125 oplysninger, som formodes at have betydning for recidivsandsynligheden. Af statistiske grunde er det uheldigt at lade så mange faktorer indgå i diskriminansanalysen, når der kun er 500 observationer. **For** hver faktor skal findes en vægt, og denne bliver mere unøjagtigt bestemt jo flere, der er. I øvrigt er der en grænse for, hvor stor sikkerhed der kan nås i adskillelsen af recidivister og ikke-recidivister, og det sker formentlig allerede efter inddragelse af nogle få faktorer i analysen. Medvirkende til, at vi vælger ud, har det endvidere været, at den første kriminologiske undersøgelse, hvor **diskriminansanalyse anvendes**, har betjent sig af en sortering.

Vor udvælgelse forekommer måske stærkt skønspræget - til tider nær ved det arbitrære - men man må da huske, at den første - og måske væsentligste - udvælgelse i enhver undersøgelse sker ved beslutningen om, hvilke af de foreliggende oplysninger, man overhovedet vil registrere. Den udvælgelse sker på et langt mindre definerbart grundlag end udvælgelsen i det følgende.

7.3.2. Udgangspunktet.

Der findes ingen metode, som kan tjene til en fuldstændig systematisk udvælgelse af recidivfaktorer til vort brug. Men, som det fremgår af det foregående (afsnit 7.1.), er faktorerne ved

3) Mannheim & Wilkins: Prediction Methods in relation to Borstal Training (London 1955)

næsten enhver prædiktions- eller **effektivitetsundersøgelse** sorteret. Her sorterer vi med henblik på at få det bedst mulige udvalg af faktorer at arbejde med ved **diskriminansanalysen**.

Diskriminansanalyse er tidligere anvendt af Mannheim & Wilkins.³⁷⁾ Fra den betragtning, at faktorer, der frembød for stor overlappning, ikke ville være af værdi ved den endelige analyse, foretog de en sortering. Oprindeligt havde de 60 oplysninger. Først udskød de alle oplysninger, som ved en krydsning med recidivet ikke gav en forskel, der var signifikant på **2,5%-niveauet**. Endvidere udskød de faktorer, hvor informationen ikke ansås for "basically very reliable", eller hvor oplysninger ofte manglede.

En yderligere udskydning af faktorer skete ved hjælp af diskriminansanalysen. I første omgang havde de alle tilbageværende faktorer med, f.eks. både "**gennemsnitsvarigheden af jobs**" og "**længste tid i job**". Dernæst forsøgte de at lade være med at inddrage den ene af to overlappende faktorer, f.eks. gennemsnitsvarigheden af jobs, og hvis forudsigelsessikkerheden ikke var forringet, udskød man den pågældende faktor. Denne procedure resulterede i, at der blev 7 faktorer tilbage.

7.3.3. Udvalgelsen.

7.3.3.1. Indledning.

Forud for udvalgelsen måtte vi tage stilling til de manglende oplysninger. Det har ikke været noget alvorligt problem, fordi der ved de bedste faktorer højst er nogle få uoplyste. På den anden side ville vi ikke udskyde de individer, hvor vi ikke havde alle oplysninger ved de faktorer, vi kunne tænke os at arbejde med; ' det ville betyde en voldsom reduktion af det i forvejen lille materiale. I stedet har vi som altovervejende hovedregel slået kategorien "uoplyst" sammen med den kategori, hvor den efter alt at dømme nærmest hørte hjemme.

Udgangspunktet for udvalgelsen er samtlige vore oplysninger. Inden for de enkelte oplysninger er små kategorier slået sammen med andre, således at den betingelse, der som hovedregel gælder for at man kan stole på en X^2 -test - at det forventede antal i en gruppe ikke bliver under 5 - er opfyldt; X^2 -test er nemlig et af redskaberne i sorteringen.

³⁷⁾ A.st. s. 144 f.

³⁸⁾ Mannheim & Wilkins a.st. s. 144 gjorde det, men det kostede også en reduktion af materialet fra 720 til 385 (d.v.s. ned ca. 45%).

Personer, der er indsat ved kendelse, er i denne forbindelse ikke udskilt til kategorien "uoplyst".³⁹⁾ Vi ville alligevel ikke have nogen glæde af at arbejde med faktorer med et så stort antal uoplyste.

Vi har enkelte oplysninger om omstændigheder, der ligger efter domfældelsen, f.eks. om interneringens varighed (og dermed løsladelsesalderen). Interneringens varighed - der er langt større ved forvaring end ved de tidsbestemte sanktioner - kan imidlertid betragtes som et led i behandlingen, og denne og lignende variable tages derfor ikke i betragtning i det følgende.

7.3.3.2. X^2 - test.

Når en variabel er god til at skille recidivister og ikke-recidivister, vil forskellen mellem de enkelte kategorier være stor. Andre variable har ingen betydning for recidivet. Man kan derfor frasortere de variable, for hvilke afvigelsen mellem kategorierne er lille. Et skøn over denne afvigelse kan fås ved en X^2 -test.

Nedenstående oversigt omfatter de faktorer, der udviser en sammenhæng med recidivet, som er signifikant på **5%-niveauet**. Andre faktorer har vi kun undtagelsesvis beskæftiget os med i forbindelse med diskriminansanalysen. For den væsentligste undtagelse er redegjort under 7.3.3.5. (udviskning af forskelle).

Oversigt over signifikante faktorer

Faktorens navn:	Signifikant på niveau:
1) Samlet kriminalitetsfri tid	0,05%
2) Dømt for beruselse	0,05%
3) Indsættelsesalder	0,05%
4) Sidste sanktionsfri periode	0,05%
5) Sidste kriminalitetsfri periode	0,1 %
6) Alkoholforbrug	0,5 %
7) Social status	0,5 %
8) Skolegang	0,5 %
9) Sidste interneringsfri periode	0,5 %
10) Alder ved 1. sanktion	0,5 %
11) Alvorligste art forhold i den kriminelle karriere	0,5 %

39) Cfr. ovf. i afsnit 6.3., f.eks. ved tabel 29A og 31.

Faktorens navn:	Signifikant på niveau:
12) Kriminelt aktiv (regnet fra 1. kriminelle forhold)	1\$
13) Alder ved 1. kriminelle forhold	1\$
14) Alder ved 1. internering	2,5\$
15) Tidligere dømt til ungdomsfængsel	
16) 2 eller flere børn uden for ægteskab	2,5%
17) Kriminelt aktiv (regnet fra 1. dom)	≅ 5%
18) Længste sanktionsfri periode	2,5\$
19) 3. største antal forhold ved en kriminalitetsart	5\$
20) Skulkeri	5%
21) Erhvervmæssig uddannelse	5%
22) Tidligere dømt til særfængsel	5\$
23) Længste interneringsfri periode	5\$

7.3.3.3. S. jældne karakteristika.⁴⁰⁾

Visse karakteristika er så sjældne, at de kun udskiller en lille gruppe over for resten. Det mest udprægede eksempel i materialet er faktoren "2 børn eller flere uden for ægteskab" (16). ' 18 personer har denne egenskab, og 17 af disse er recidiveret (95%); af de resterende 482 personer i materialet er 331 recidiveret. Der er derfor tale om en forskel, der er signifikant på 2,5\$-niveauet. Men da kun knap 4\$ af materialet har dette karakteristikum, kan denne faktor næppe være til væsentlig hjælp ved gennemførelsen af **diskriminansanalysen**.

Noget lignende kan man sige om faktorerne "tidligere dømt til ungdomsfængsel" (15) og "tidligere dømt til særfængsel" (22). Dog er der en noget større del af materialet, der har disse karakteristika, hhv. 63 (hvoraf 52 recidiveret) og 75 (hvoraf 60 recidiveret). Faktoren "alvorligste art forhold" (11) har en stor kategori - 411 personer - med et gennemsnitsrecidiv, en lille kategori med et forhøjet recidiv og en anden lille, meget blandet kategori med et formindsket recidiv. Disse tre faktorer er i øvrigt til en vis grad overlappende med forstraffaktoren.

¹ **Börjeson:** Om påföljders verkningar (Uppsala 1966), der anvender en lignende metode, frasorterer blandt sine dikotomiserede faktorer dem, hvor den ene kategori ikke omfatter mere end 15\$ af materialet.

⁴ **Nummeret** refererer til listen i afsnit 7.3.3.2.

7.3.3.4. Usystematiske forskelle.

Faktoren "tredie største antal forhold ved en kriminalitetsart" (19) har følgende sammenhæng med recidivet:

Table 5. Tredie største antal forhold ved en kriminalitetsart og recidiv.

	Antal	Recidiveret	%
Kun 2 slags forhold	19	9	47
Indtil 3 forhold i tredie forholdsrigeste kriminalitet	266	195	73
Over 3 forhold	215	144	67
I alt	500	348	

$$\chi^2 = 6,84; f = 2. p < 5\%.$$

At det skulle være mere belastende kun at have begået 1-3 forhold end at have begået mere end 3 forhold kan ikke forklares, og man finder heller ikke nogen tilsvarende sammenhæng, hvis man i stedet ser på forholdsrigeste, 2. forholdsrigeste eller 4. forholdsrigeste kriminalitetsart. Her er vi nok ude for en af de tilfældigheder, som kan dukke op - 1 gang ud af 20 - når man undersøger et meget stort antal faktorer.

Derimod er der ikke noget mærkeligt i, at man finder et lavt recidiv hos personer, der gennem hele deres kriminelle karriere kun har begået 2 slags forhold; det drejer sig sikkert om personer, der kun er straffet få gange.⁴²⁾ Alt i alt er der grund til at frasortere denne faktor.

Generelt gælder, at vi ved en del variable, som oprindeligt var inddelt i et lidt større antal kategorier, er truffet på spring mellem kategorierne, som forekom tilfældige. Vi har da forsøgt at få et jævner billede ved at slå nogle kategorier sammen. Hvor langt man vil gå med en sådan sammenklapning, er en skønssag. Man risikerer let at miste et upåagtet karakteristikum. På den anden side bør rækkefølgen af kategorier være forståelig, idet diskriminansanalysen ellers virker meningsløs.

⁴²⁾ Inddelingen i kriminalitetsart omfatter 22 kategorier.

7.3.3.5. Udviskning af forskelle.

Udvælgelsen i denne undersøgelse - såvel som i de under 7.3.2. refererede undersøgelser - bygger på en krydsning af hver enkelt faktor for sig med recidivet.

Men man må ikke glemme, at der kan være faktorer, hvis sammenhæng med recidivet bliver udvisket på grund af et mere eller mindre kompliceret samspil med en anden eller andre faktorer. Et enkelt og slående eksempel er forstraffaktoren, se tabel 6 og 7.

Tabel 6. Forstraffe og recidiv.

	Antal i gruppen	Recidiveret	%
0 - 5 forstraffe	212	139	67
6 - forstraffe	288	209	73
I alt	500	348	

$$X^2 = 2,8; f = 1. p < 10\%.$$

Her er ingen signifikant sammenhæng mellem forstraffe og recidiv, men hvis man tager hensyn til indsættelsesalderen, ser det anderledes ud.

Tabel 7. Forstraffe og recidiv; opdelt efter indsættelsesalder.

A. Indsættelsesalder - 30 år.

	Antal i gruppen	Recidiveret	%
0 - 5 forstraffe	142	106	75
6 - forstraffe	92	79	86
I alt	234	185	

$$X^2 = 4,2; f = 1. p < 5\%.$$

B. Indsættelsesalder 30 - år.

	Antal i gruppen	Recidiveret	%
0 - 5 forstraffe	70	33	47
6 - forstraffe	196	130	66
I alt	266	163	

$$X^2 = 8,0; f = 1. p < 0,5\%$$

Inden for hver alderskategori er der altså signifikante forskelle. Det, der sker, kan beskrives således: der er en stærk sammenhæng mellem alder og antal forstraffe: jo højere alder, jo større antal forstraffe. Men mens højere alder er ledsaget af formindsket recidivhyppighed, er et højere antal forstraffe led-

saget af en større recidivhyppighed. Resultatet af samspillet er i dette tilfælde, at det ser ud, som om et forøget antal forstraffe ikke medfører væsentlig større **recidivhyppighed**.

Fænomener af denne art er ikke nemme at opdage. I eksemplet med forstraffene er det kun sket, fordi vi ud fra et almindeligt kendskab til recidivfaktorer havde en stærk formodning om, at forstraffe var en væsentlig faktor, og fordi vi ligeledes formodede, at indsættelsesalderen spillede ind. Endvidere var **samspillet** af en ganske enkel karakter.

Principielt kan man kun sikre sig mod noget sådant ved at krydse samtlige variable med samtlige variable. Men det er naturligvis ganske uoverkommeligt at sætte sig ind i et sådant materiale. På enkelte punkter har vi imidlertid været særligt opmærksomme på, at noget sådant kunne forekomme. Det gælder således ved de i afsnit 6.3.2.8. omtalte faktorer (psykopatidiagnose m.v.). Men vi har ikke dér kunnet konstatere nogen udviskning.

Resultatet af disse overvejelser er, at vi skal føje faktoren forstraffe til de faktorer, der skal inddrages i diskriminansanalysen. Det kan tilføjes, at faktoren "**samlet** internerings-tid" opfører sig på lignende måde, men da den i betydelig grad overlapper med forstraffaktoren, er der kun grund til at medtage den i sidstnævnte.

7.3.3.6. Overlappende faktorer.

Nogle oplysninger er indbyrdes stærkt korrelerede, således at en enkelt faktor giver lige så megen information, som de giver i fællesskab. Det gælder da om at konstatere, hvilken man skal vælge som den bedste, d.v.s., hvilken der bedst skiller recidivister og ikke-recidivister. Vi har her indskrænket os til at se på de par, hvor man kunne forvente en sammenhæng. Desuden har vi dog taget de bedste faktorer fra listen under 7.3.3.2. og sammenholdt dem med alle de resterende.

Når man skal sammenholde, om to variable med henholdsvis m og n kategorier er afhængige, opstilles en krydstabel med $m \cdot n$ celler, og man finder antallet af personer i hver celle. Man kan da undersøge, om der er uafhængighed ved en χ^2 -test. Hvis de to variable er uafhængige, kan de begge benyttes, ellers må man se på recidivtallene for cellerne. Det beror da på et skøn, om de

to variable giver mere information end den bedste alene. Hvis det viser sig at være overflødig at medtage dem begge, kan man komme ud for, at de hver for sig er lige gode, hvorfor man må foretage et valg.

I kraft af deres definition kan visse faktorer straks sorteres fra som stærkt overlappende. "Sidste kriminalitetsfri periode" (5) og "sidste interneringsfri periode" (9) går således ud til fordel for "sidste sanktionsfri periode" (4), der står øverst på listen. "Kriminelt aktiv (regnet fra 1. dom)" (17) går ud til fordel for "kriminelt aktiv (regnet fra 1. kriminelle forhold)" (12). "Alder ved 1. kriminelle forhold" (13) og "alder ved 1. internering" (14) går ud til fordel for "alder ved 1. sanktion" (10). "Længste interneringsfri periode" (23) udgår til fordel for "længste sanktionsfri periode" (18).

For faktoren "kriminelt aktiv (regnet fra 1. kriminelle forhold)" (12) kan det påvises, at den ikke yder selvstændig information i forhold til indsættelsesalderen, se afsnit 6.3. tabel 49. Det kan tilføjes, at den heller ikke yder selvstændig information i forhold til faktoren "samlet kriminalitetsfri tid". Der er derfor ikke grund til at medtage faktoren "kriminelt aktiv" (12) i **diskriminansanalysen**. "Længste sanktionsfri periode" (18) udgår p.g.a. stærk overlapning med "samlet kriminalitetsfri tid" (1).

Faktoren "samlet kriminalitetsfri tid" (1) og "**indsættelsesalder**" (3) overlapper i betydelig grad, men ikke fuldstændigt, se afsnit 6.3.3.1. Endvidere overlapper faktorerne "dømt for beruselse" (2) og "alkoholforbrug" (6) i betydelig grad, men heller ikke fuldstændigt, se afsnit 6.3.2.7.

Af afsnit 6.3.2.3. fremgår, at faktoren "skolegang" (8) og "social status" (7) yder selvstændig information i forhold til hinanden, mens faktoren "erhvervsmæssig uddannelse" (21) næppe yder selvstændig information i forhold til "skolegang" (8) og derfor går ud.

Som det fremgår, er det i høj grad et spørgsmål om skøn, hvorvidt to faktorer, der overlapper, hver for sig yder selvstændig information. Vi har da også været særlig opmærksomme på dette problem under forsøgene med **diskriminansanalysen**, se nedenfor under 7.4. Det er også et skøn, om man skal medtage den ene eller den anden af to stærkt overlappende faktorer. De bedste

resultater ville man sikkert opnå ved at forsøge sig frem med **diskriminansanalyse**. Men det ville være en overordentlig tidskrævende opgave. I stedet har vi, **som** det fremgår, foretrukket den faktor, der står øverst på listen under 7.3.3.2. Det gør det muligt at arbejde med diskriminansanalysen ud fra et overskueligt antal faktorer.

7.3.3.7. Opsummering og nogle almindelige bemærkninger.

Resultatet af denne udvælgelse før diskriminansanalysen er **altså**, at 10 faktorer skal danne udgangspunktet for arbejdet med diskriminansanalysen.

Oversigt over de udvalgte faktorer.

"Samlet kriminalitetsfri tid» (1)

"Dømt for beruselse" (2)

"Indsættelsesalder" (3)

"Sidste sanktionsfri periode" (4)

"Alkoholforbrug" (6)

»Social status" (7)

"Skolegang" (8)

"Alder ved 1. sanktion" (10)

"Skulkeri" (20)

"Forstraffe"

Selv med de mange kriterier, vi har anvendt, er løsningen på udvalgsproblemet ikke entydig. Man kunne meget vel tænke sig, at det var muligt at nå frem til flere sæt af variable, som hver for sig ville give nogenlunde samme resultat.

Da vi kun skal bruge analysen til en sammenligning af bestemte behandlingstypers effektivitet og ikke til opstilling af prædiktionstavler, som senere skal anvendes af andre, har vi kunnet sætte os ud over visse hensyn, som det ellers er almindeligt at tage.

Ved opstilling af prædiktionstavler lægger man vægt på, at oplysningerne er enkle at indsamle. Dette behøver vi ikke tage hensyn til. P.eks. er den af vore oplysninger, som skiller bedst - den samlede kriminalitetsfri tid - ikke særlig enkel at beregne.

Det følger næsten af sig selv, at oplysninger, der ikke er relevante (valide), ikke har betydning som recidivfaktorer. Men ved opstillingen af prædiktionstavler lægger man også vægt på,

at oplysningerne er pålidelige (reliable). Også dette kan vi sætte os ud over, fordi der ikke er andre, der skal indsamle de samme oplysninger. Dog kan det ikke udelukkes, at manglende pålidelighed i enkelte tilfælde er årsag til, at oplysninger, der i andre materialer optræder som væsentlige recidivfaktorer, ikke gør det her.

Hverken ved opstilling af prædiktionstavler eller ved sammenligning af effektivitet stilles der i princippet krav om, at man forstår de faktorer, man arbejder med. Alligevel er det nødvendigt. Først og fremmest indeholder forståelsen en garanti for, at det resultat, man når frem til, er fornuftigt. Dernæst har det en betydelig pædagogisk værdi, når man skal forklare andre, hvad man har lavet.

7.4. Vore erfaringer med diskriminansanalyse.

7.4.1. Kriteriet på en god diskriminansanalyse.

Som det fremgår af afsnit 7.2., stræber man ved diskriminansanalysen mod at opnå den bedst mulige adskillelse mellem to grupper, ikke-recidivister og recidivister. Den ideale diskriminansanalyse deler materialet i to grupper ved hjælp af belastningstal, dels en gruppe med samtlige ikke-recidivister, dels en gruppe med samtlige recidivister. Noget sådant opnår man ikke i praksis med materialer af denne art. Men man kan opnå en vis koncentration af ikke-recidivister i én del og en vis koncentration af recidivister i den anden del, svarende til diagrammet i afsnit 7.2. Ved en given kombination af faktorer har samtlige ikke-recidivister et gennemsnit m.h.t. belastningstal, og det samme gælder recidivisterne. Gennemsnittet af disse to tal betragtes som analysens midtpunkt. De recidivister, der ligger under dette midtpunkt - inde i koncentrationen af ikke-recidivister - betragtes da som forkert placeret i forhold til analysens ideal, den fuldstændige adskillelse. De ikke-recidivister, der ligger over dette midtpunkt - inde i koncentrationen af recidivister - betragtes også som forkert placeret. Summen af de forkert placerede kan siges at udgøre fejlene ved kombinationen. Dette mål - antallet af fejl - er afgørende for, hvor god vi anser en diskriminansanalyse for at være.

7.4.2. Udgangspunktet i de 10 udvalgte faktorer.

På forhånd - d.v.s. fra Mannheim & **Wilkins**: Prediction Methods in Relation to Borstal Training (London 1955) - havde vi visse formodninger om, hvordan **diskriminansanalysen** ville fungere. Faktorerne er udvalgt netop med henblik **på** at give en god **diskriminansanalyse**.

Diskriminansanalysen med de 10 udvalgte faktorer gav det resultat, der er vist i tabel 8. Inddelingen i belastningsgrupper er til en vis grad vilkårlig. Dog er der ét holdepunkt: midtpunktet; vi har ud fra det valgt at dele i 4 lige store grupper over midtpunktet og 4 lige store grupper under midtpunktet.

Tabel 8. Diskriminansanalyse med de 10 udvalgte faktorer.

Belastnings- gruppe	Ikke-recidivister	Recidivister	alt	Recidiv- procent
1	34	17	51	33
2	26	24	50	48
3	23	27	50	54
4	18	32	50	64
5	18	57	75	76
6	15	60	75	80
7	12	63	75	84
8	6	68	74	92
I alt	152	348	500	

Som det fremgår af tabellen, synes **diskriminansanalysen** at give en ganske anvendelig inddeling i belastningsgrupper. Der er et meget stort spænd fra belastningsgruppe 1 til belastningsgruppe 8, og recidivprocenterne er stigende fra belastningsgruppe til belastningsgruppe. Det skal understreges, at recidivbegrebet i dette afsnit (7.4.) er det, der er anvendt i afsnit 6.3., d.v.s. recidiv inden for en varierende observationsperiode på $5\frac{1}{2}$ - $11\frac{1}{2}$ år.

Antallet af fejl er 151 (17+24+27+32+18+15+12+6). I lyset af vore senere erfaringer må det betragtes som et pænt resultat.

Bestræbelserne ved yderligere forsøg gik derefter ud på at nå ned under 151 fejl. Som led i disse bestræbelser har vi taget faktorer ud, føjet andre faktorer til og inddelt faktorerne i andre kategorier.

Noget sådant kan man gøre helt tilfældigt, men på baggrund af de forventninger, vi har haft til **diskriminansanalysen**, og på baggrund af de erfaringer, vi har gjort med den, har vi forsøgt at gå rationelt frem. I alt har vi forsøgt os med godt 80 kombinationer med dette recidivbegreb.

Under forsøgene har vi også kontrolleret, om vi er gået rigtigt frem under den forudgående udvælgelse af faktorer. Det er blevet bekræftet, at de anvendte principper (7.3.3.2. - 7.3.3.6.) er rigtige. Men ved enkelte faktorer er der måske ikke skønnet rigtigt under anvendelsen af principperne. Navnlig synes princippet om udskydelse af sjældne karakteristika at være blevet overdrevet noget; f.eks. synes faktoren "tidligere dømt til særfængsel"¹¹ at være en relativt god faktor, selv om kun 75 personer har egenskaben.

7.4.3. Tilføjelse og udskydelse af faktorer.

Det var vor forventning, at tilføjelse af faktorer, der ikke indeholder væsentlig selvstændig information, ikke ville forbedre, men i reglen forringe resultatet. Tilsvarende ventede vi, at udskydning af en faktor, der - trods vort umiddelbare skøn fra sorteringen - ikke yder væsentlig selvstændig information, ville forbedre eller i hvert fald ikke forringe resultatet. I den forbindelse opstillede vi yderligere det kriterium for vurdering af en **diskriminansanalyse**, at af to analyser, der giver samme antal fejl, må man betragte den som den bedste, hvor der er anvendt færrest faktorer.

Vore forventninger holdt i og for sig stik. Visse faktorer kan udpeges som "gode" faktorer, d.v.s. faktorer, der ikke kan undværes, hvis man vil have et godt resultat ud af sin diskriminansanalyse; faktoren "samlet kriminalitetsfri tid" synes at være et eksempel på dette. Andre faktorer kan udpeges som dårlige faktorer, d.v.s. faktorer, der ved at føjes til et sæt af faktorer i reglen ikke forbedrer resultatet.

Som det fremgår af disse formuleringer, kan man imidlertid ikke med stor sikkerhed forudsige, hvorledes det går med diskriminansanalysens resultat, hvis man fjerner en faktor til eller trækker en faktor ud af et i forvejen eksisterende sæt af faktorer. Man kan have nogle begrundede forventninger på baggrund af sine erfaringer med materialet, men man kan ikke være sikker på, at

man får ret. Dette kan formentlig udtrykkes således, at resultaterne i dette materiale til en vis grad er bestemt af et ikke-erkendbart samspil mellem faktorerne. Selv **hvor** samspillet mellem faktorerne to og to er kendt (f.eks. større eller mindre grad af overlappning), er det svært at forudse, hvilke resultater ændringer i kombinationen af faktorer vil fremkalde.

Det er nærliggende at spørge, om man ikke kan hente vejledning i faktorvægtene. Det havde vi ventet at kunne. Vi havde ventet, at stor faktorvægt var udtryk for, at der var tale om en god faktor, og en lille faktorvægt var udtryk for, at der var tale om en dårlig faktor. Vore erfaringer tyder imidlertid på, at den vejledning, der kan hentes i faktorvægtene er ringe. Ikke sjældent er en faktor med lille vægt af væsentlig betydning for diskriminansanalysen; hvis den trækkes ud, forringes resultaterne. Og ofte kan man undvære en faktor med stor vægt; den information, den indeholder er i det væsentlige også indeholdt i andre faktorer. Endvidere har vi gjort den iagttagelse, at faktorvægtene er afhængige - ofte endda stærkt afhængige - af faktorerens inddeling i **kategorier**. ' Alt i alt må det nok erkende«, at faktorvægtene ikke ved analysen af det foreliggende materiale har nogen værdi; de er helt konkret bestemte af de faktorer, der indgår i analysen. Det komplicerede samspil mellem faktorerne bevirker, at udskydelsen af én faktor medfører ændringer af de øvrige faktoreres vægte, ændringer som man ofte ikke kan forudsige. At der er tale om samspil, fremgår af, at mange af faktorerne - når man undersøger deres indbyrdes relationer, som det er sket i enkelte tilfælde i afsnit 6.3. - viser sig at være overlappende.

7.4.4. Ændrede grupperinger.

Ved denne undersøgelse har vi undgået dikotomiseringer, hvor vi formodede, at det ville medføre **informationstab**;⁴⁴⁾ enkelte faktorer er dikotomiserede, men de fleste er inddelt i 3-6 kategorier. At dette er hensigtsmæssigt, fik vi bekræftet ved, at en dikotomisering af samtlige faktorer gav et forøget antal fejl

'Under udførelsen af **diskriminansanalyse** har vi i alt væsentligt anvendt den samme inddeling i kategorier som under 6.3.2. og 6.3.3.

⁴⁴⁾ Cfr. Mannheim & Wilkins a. st. s. 145; 6 af de 7 faktorer i deres endelige resultat var dikotomiserede, medens den 7. var inddelt i 10 kategorier, der havde talværdier svarende til koden (0-9).

(159 i stedet for 151). Det er yderligere vor erfaring, at dikotomisering af bestemte faktorer ikke forbedrede resultatet og i visse tilfælde forringede det; i sådanne tilfælde har vi bevaret den oprindelige inddeling i kategorier. Det skal dog tilføjes, at vi kun har udført relativt få forsøg med inddelinger i forskellige kategorier, og vi kan derfor ikke angive principper for, hvorledes man når frem til den for **diskriminansanalysen** bedste inddeling i kategorier.

En enkelt faktor har vi dog viet særlig opmærksomhed i denne forbindelse. Det er forstraf-faktoren. Vi gjorde den erfaring, at den dikotomiseret gav bedre resultater end tredelt eller firdelt. Dette mente vi at kunne forklare ved forstraf-faktorens samspil med indsættelsesalderen. Når **forstraf-faktoren** er tredelt eller firdelt er spændet mellem recidivprocenterne forvrænget på grund af samspillet med indsættelsesalderen, og det tilsvarende gælder da kategoriernes talværdier; men når den er dikotomiseret, kan der ikke opstå en sådan forvrængning. Dikotomiseringen syntes imidlertid at være en ret grov metode til at imødegå forvrængningen. I stedet prøvede vi at give forstraf-faktoren (tredelt) vægt for hver **alderskategori** for **sig.** ⁵⁾ Dette gav ganske gode resultater, men gennemgående dog ikke bedre end dikotomiseringen. Vi vendte derfor tilbage til denne.

7.4.5. Er resultatet entydigt?

Det er det ikke. Kriteriet: færrest antal fejl kunne ganske vist skabe forhåbninger af denne art. Men vi tør ikke sige, om der findes én bestemt kombination af faktorer, som giver det mindste antal fejl. Og vi tør slet ikke påstå, at vi har fundet netop den kombination. På den baggrund finder vi det rigtigst at gennemgå resultaterne fra et større antal kombinationer, der giver gode resultater for derudfra at kunne vurdere, hvad diskriminansanalysen viser. Som det pædagogiske udgangspunkt for en sådan gennemgang kan man dog godt vælge resultatet fra en enkelt kombination.

Som dette pædagogiske udgangspunkt har vi valgt en kombination af 8 faktorer, der giver 146 fejl, se tabel 9.

45)

⁵⁾En sådan er anvendt nedenfor ved tabel 9. Ved tabel 8 og tabel 10 er forstraf-faktoren derimod dikotomiseret.

Tabel 9. Udgangspunktet for fremstillingen af hovedresultatet. Diskriminansanalyse. Kombination af 8 faktorer, nemlig "skolegang", "social status", "alkoholforbrug", "sidste sanktionsfri periode", "indsættelsesalder", "alder ved 1. sanktion", "forstraffe" og "samlet kriminalitetsfri tid". Antal fejl: 146.

Belastnings- gruppe	Ikke-re- cidivister	Recidi- vister	I alt	Recidiv- procent
1	28	20	48	42
2	28	18	46	39
3	21	26	47	55
4	20	27	47	57

5	19	60	79	76
6	16	62	78	79
7	11	66	77	86
8	9	69	78	88
I alt	152	348	500	

Spændet mellem 4. og 5. belastningsgruppe er meget stort (19%). Forløbet af **reci di vproc ent** erne fra belastningsgruppe til belastningsgruppe er rimeligt, bortset fra en mindre uregelmæssighed ved 1. og 2. belastningsgruppe (belastningsgrupperne er ordnet efter belastningstal).

Denne kombination af faktorer har vi fundet på en enkel måde. Den svarer til kombinationen af de 10 oprindeligt udvalgte faktorer, idet dog to - "skulkeri" og "dømt for beruselse" - er skudt ud. Ud fra kombinationen af de 10 udvalgte faktorer forsøgte vi først at skyde "skulkeri" og "dømt for beruselse" ud hver for sig; det betød ingen forringelse af resultatet. Tabel 9 viser, hvordan det går, når begge faktorer er skudt ud.

Vi har karakteriseret denne kombination som et rimeligt udgangspunkt for fremstillingen af hovedresultatet. Men under vore forsøg er vi stødt på tre kombinationer, som hver giver 145 fejl, altså 1 fejl mindre.

Den ene af kombinationerne med 145 fejl består af 16 faktorer, "fødested", "**skolegang**", "skulkeri", "social status", "arbejdsløshed", "2 børn eller flere uden for ægteskab", "alkoholforbrug",

"sidste **sanktionsfri** periode", "**indsættelsesalder**", "alder ved 1. sanktion", "forstraffe", "tidligere dømt til særængsel", "tidligere dømt til ungdomsængsel", "samlet interneringstid", "dømt for beruselse" og "samlet kriminalitetsfri tid".

Denne kombination stødte vi på ved en tilfældighed. Blandt de nævnte 16 faktorer ville vi forsøge med kombinationer af 8-10 faktorer (herunder kombinationen i tabel 9). Af tekniske grunde foretages analysen først med samtlige 16 faktorer, og derved bemærkede vi, at det kun gav 145 fejl. Vi foretrækker imidlertid kombinationen i tabel 9, fordi den med et langt mindre antal faktorer giver et resultat, der ikke er kendeligt dårligere.

Den anden kombination, der gav 145 fejl er af ganske tilsvarende karakter, dog var der 20 faktorer med, herunder løsladelsesalder. De øvrige 19 var de 16 ovenfor nævnte samt "observerende læges psykopatidiagnose", "retslægerådets psykopatidiagnose" og "varighed af kriminel aktivitet".

Det må erkendes, at det ikke ganske svarer til vore forventninger, at et så stort antal faktorer kan give gode resultater. Ofte kan man jo uden at forringe resultatet - i reglen endda med forbedring til følge - trække faktorer ud, som er overlappende. Men under alle omstændigheder er det langt enklere at arbejde med udgangspunkt i 8 eller 10 faktorer end med udgangspunkt i 20 faktorer.

For den tredje kombination, der gav 145 fejl, er redegjort i tabel 10.

Tabel 10. Diskriminansanalyse med faktorerne "skolegang", "skulkeri", "alkoholforbrug", "sidste sanktionsfri periode", "indsættelsesalder", "alder ved 1. sanktion", "forstraffe", "tidligere dømt til særfængsel", "dømt for beruselse" og "samlet kriminalitetsfri tid". 145 fejl.

Belastnings- gruppe	Ikke-re- cidivister	Recidi- vister	I alt	Recidiv- procent
1	33	17	50	34
2	26	24	50	48
3	22	29	51	57
4	23	27	50	54

5	18	56	74	76
6	9	65	74	88
7	16	58	74	78
8	5	72	77	94
I alt	152	348	500	

Som det fremgår af tabellen, giver denne kombination et usædvanligt uregelmæssigt forløb af recidivprocenterne i belastningsgrupperne. Derfor foretrækker vi kombinationen i tabel 9, der desuden består af to faktorer færre.

7.5. Undersøgelsens hovedresultat.

7.5.1. På grundlag af det i afsnit 6.3. anvendte recidivbegreb.

7.5.1.1« Diskriminansanalysens tal.

Som nærmere begrundet i afsnit 7.4. bar vi anset en kombination af 8 faktorer for et godt udgangspunkt for den nærmere redegørelse for resultatet. De 8 faktorer er skolegang, social status, alkoholforbrug, sidste sanktionsfri periode, indsættelsesalder, alder ved 1. sanktion, forstraffe og samlet kriminalitetsfri tid.

Vi har imidlertid også understreget, at resultatet langtfra er entydigt. Når vi derfor bringer tabellen fra denne kombination, kan det ikke betragtes som selve hovedresultatet, men blot som udgangspunktet for en vurdering af hovedresultatet.

Opdelt på de enkelte behandlingstyper ser tallene ved den pågældende kombination ud som vist i tabel 11.

Tabel 11. Diskriminansanalyse med kombination af 8 faktorer: "Skolegang", "social status", "alkoholforbrug", "sidste sanktionsfri periode", "indsættelsesalder", "alder ved 1. sanktion", "forstraffe" og "samlet kriminalitetsfri tid".

Belastningsgruppe	Statsfængsel		Særfængsel		Forvaring Horsens		Forvaring Herstedv.		I alt	
	Ej rec.	rec.	Ej rec.	rec.	Ej rec.	rec.	Ej rec.	rec.	Ej rec.	rec.
1	10	14 4 29%	8	17 9 53%	3	6 3 50%	7	11 4 36%	28	48 20 42%
2	8	13 5 38%	6	11 5 45%	8	11 3 27%	6	11 5 45%	28	46 18 39%
3	3	9 6 67%	5	12 7 58%	8	15 7 47%	5	11 6 55%	21	47 26 55%
4	6	11 5 45%	5	12 7 58%	5	15 10 67%	4	9 5 56%	20	47 27 57%
5	2	18 16 89%	3	20 17 85%	6	18 12 67%	8	23 15 65%	19	79 60 76%
6	2	16 14 88%	2	16 14 88%	7	23 16 70%	5	23 18 78%	16	78 62 79%
7	2	21 19 90%	3	20 17 85%	3	19 16 84%	3	17 14 82%	11	77 66 86%
8	2	20 18 90%	4	18 14 78%	0	19 19 100%	3	21 18 86%	9	78 69 88%
I alt	35	122 87 71%	36	126 90 71%	40	126 86 68%	41	126 85 67%	152	500 348 70%

7.5.1.2. Hvor god er adskillelsen mellem ikke-recidivister og recidivister?

Som ovenfor nævnt må midtpunktet betragtes som adskillelsen mellem ikke-recidivister og recidivister. 91 recidivister bar belastningstal over midtpunktet, og 55 ikke-recidivister har belastningstal under midtpunktet; i alt er således 146 personer blevet placeret forkert.

Hvad skal det nu sammenlignes med? Den rimeligste sammenligning må være følgende: ' Lad os tænke os, at vi har 152 etiketter med betegnelsen "ikke-recidivist" og 348 etiketter med betegnelsen "recidivist", og at vi tilfældigt fordeler disse etiketter blandt materialets 500 personer. Blandt de 152 personer, der har fået etiketten "ikke-recidivist", vil der være ca. 69,6% (den gennemsnitlige andel af recidivister) = ca. 106 personer, som har fået en forkert etikette; blandt de 348 personer, som har fået etiketten "recidivist", vil der være ca. 30,4% = ca. 106 personer, som har fået en forkert etikette. I alt vil således ca. 212 personer have fået en forkert etikette.

I forhold til den form for forudsigelse har vi altså forbedret vort resultat med ca. 66 personer eller ca. 32%. ')

Man kan imidlertid også tænke sig forudsigelsen: De recidiverer alle sammen. Det er en ret taknemmelig form for forudsigelse, når recidivprocenten - som her - ligger væsentligt over 50%. Denne forudsigelse giver kun 152 forkert placerede personer. Diskriminansanalysens resultat er altså 6 personer (4\$) bedre. ')

Alt i alt kan vi dog betragte adskillelsen mellem ikke-recidivister og recidivister som fuldt tilfredsstillende.

7.5.1.3. Fordelingen med hensyn til belastning.

Det kan for det første være af interesse at se, hvorledes undersøgelsesmaterialet inden for hver af de 4 behandlingstyper fordeler sig med hensyn til belastning.

'Se hertil den udførlige gennemgang hos Mannheim & Wilkins: Prediction Methods inRelation to Borstal Training (London 1955) s. 166-171.

'Mannheim & Wilkins anf. st. opnåede i deres oprindelige materiale en forbedring på 33\$.

'Mannheim & Wilkins anf. st. havde målt på denne måde en forbedring på 9\$.

Tabel 11 tyder ikke på, at der er nogen klar forskel mellem behandlingstyperne med hensyn til belastningsgrupper. Dog er der i de øverste 4 grupper en svag overvægt ved statsfængsel og sær-fængsel. Det fremgår klarere af sammendraget i tabel 12.

Tabel 12. Sammendrag af tabel 11.

Belastnings-gruppe	Stats-fængsel	Sær-fængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.
1 - 4	47	52	47	42
5 - 8	75	74	79	84
I alt	122	126	126	126

$$\chi^2 = 1,74. \quad f = 3. \quad p < 70\%.$$

Man kan yderligere slå statsfængsel og sær-fængsel sammen og stille dem over for forvaring, se tabel 13.

Tabel 13. Sammendrag af tabel 12.

Belastnings-gruppe	Statsfængsel og sær-fængsel	Forvaring
1 - 4	99 = 40%	89 = 35%
5 - 8	149 = 60%	163 = 65%
I alt	248 = 100%	252 = 100%

$$\chi^2 = 1,15. \quad f = 1. \quad p < 30\%.$$

Det skal understreges, at tabel 12 og 13 ikke skal forstås således, at de forskellige behandlingstyper modtager klientel med samme belastning. Tværtimod **har** vi ved vor udtagelse af undersøgelsesmaterialet bestræbt os på at få 4 grupper med samme belastning. Derfor har vi taget de løsladte fra statsfængsel, som havde det største antal forstraffe; desuden har vi kun valgt blandt personer henført under § 17, og de må antages at være væsentligt mere belastede end statsfængselsfanger i almindelighed. **Fra** sær-fængsel har vi ligeledes af hensyn til sammenligneligheden taget de ældste, og fra forvaring de yngste og dem med færrest forstraffe.

Spørgsmålet er, om den ovenfor gennemgåede fordeling på belastningsgrupperne er specifik for den pågældende kombination af faktorer, eller om den også gælder ved andre kombinationer af faktorer. Dette er undersøgt ved en gennemgang af de 23 kombinationer af faktorer, som gav det bedste resultat (145-151 fejl).

I alle tilfælde er der en lidt større andel forvarede i belastningsgrupperne 5-8, de stærkest belastede. Men der er visse udsving. De ekstreme tilfælde er præsenteret i tabel 14.

Tabel 14. Statsfængsel og sær-fængsel ctr. forvaring. Fordeling på hårdt belastede (gruppe 5-8) og mindre hårdt belastede (gruppe 1-4). De ekstreme tilfælde.

A. Størst overvægt af hårdt belastede ved forvaring.⁴⁹⁾

Belastnings-gruppe	Statsfængsel og sær-fængsel	Forvaring
1 - 4	102 = 41%	87 = 35%
5 - 8	146 = 59%	165 = 65%
I alt	248 = 100%	252 = 100%

$\chi^2 = 2,32$. $f = 1$. $p < 20\%$.

B. Mindst overvægt af hårdt belastede ved forvaring.⁵⁰⁾

Belastnings-gruppe	Statsfængsel og sær-fængsel	Forvaring
1 - 4	98 = 39,52%	99 = 39,29%
5 - 8	150 = 60,48%	153 = 60,71%
I alt	248 = 100%	252 = 100%

$\chi^2 = 0,00$. $f = 1$.

Udsvingene varierer altså mellem at forvaring har $\frac{1}{4}\%$ - 6% overvægt i den hårdest belastede del.

Med forsigtighed kan man vel af dette konkludere, at forvaringsmaterialet er lidt mere belastet end statsfængsels- og sær-fængselsmaterialet.

⁴⁹⁾ **Faktorer:** Skolegang, alkoholforbrug, sidste sanktionsfri periode, alder ved 1. sanktion, forstraffe, samlet kriminalitetsfri tid, **indsættelsesalder**, skulkeri, social status, obs. læges **psykopat idia gno** se, RR's psykopatidiagnose. Antal fejl: 151.

⁵⁰⁾ **Faktorer:** Skolegang, **alkoholforbrug**, sidste sanktionsfri periode, alder ved 1. sanktion, forstraffe, samlet kriminalitetsfri tid, **indsættelsesalder**, dømt for beruselse, social status. Antal fejl: 151.

7.5.1.4. Behandlingstypernes resultater inden for belastningsgrupperne.

Hovedspørgsmålet er, om nogle behandlingstyper har bedre eller dårligere resultater end andre. Tabel 11 er for uoverskuelig til umiddelbart at kunne give svar på dette spørgsmål; men af tabellen kan der gøres nogle sammendrag. De sammendrag, der gennemgås nedenfor, er dem, der så vidt vi har kunnet se under gennemgangen af resultater fra en række kombinationer, giver de største forskelle.

7.5.1.4.1. Belastningsgruppe 6-8. Statsfængsel ctr. særforanstaltninger.

Tabel 15. Sammendrag af tabel 11. Belastningsgruppe 6-8; statsfængsel ctr. særforanstaltninger.

	Statsfængsel	Særfængsel og forvaring
Ikke recidiveret	6 = 11%	30 = 17%
Recidiveret	51 = 89%	146 = 83%
I alt	57 = 100%	176 = 100%

$$X^2 = 1,40. f = 1. p < 30\%.$$

Her er altså ikke nogen signifikant forskel. Det skal tilføjes, at det af en gennemgang af de 23 bedste kombinationer af faktorer fremgår, at sammenhængen altid er den samme (d.v.s. statsfængsel har i samtlige 23 tilfælde højest recidiv i belastningsgruppe 6-8). Forskellene i recidivprocent varierer mellem $4\frac{1}{2}$ og 13. Forskellen kan også måles ved X^2 -værdier; disse kan nemlig opfattes som et udtryk for forskellen, der også er vægtet for det antal personer fra hver side, der indgår i sammenligningen. En oversigt over X^2 -værdierne er givet i tabel 16.

Tabel 16. χ^2 -værdier for sammenhængen i tabel 15 ved 23 kombinationer af faktorer med 145-151 fejl.⁵¹⁾

χ^2	p <	Antal kombinationer
0,77 - 1,07	40%	2
1,08 - 1,64	30%	3
1,65 - 2,71	20%	3
2,72 - 3,84	10%	5
3,85 - 5,02	5%	7
5,02 - 5,86	2,5%	3
I alt		23

10 af de 23 kombinationer giver altså en signifikant forskel. De 10 kombinationer må dog karakteriseres som meget nært beslægtede. De indeholder 9-12 faktorer, af hvilke ikke mindre end 8 er fælles, nemlig "skolegang", "alkoholforbrug", "sidste sanktionsfri periode", "alder ved 1. sanktion", "forstraffe", "samlet kriminalitetsfri tid", "indsættelsesalder" og "dømt for beruselse". De ændre 13 kombinationer består af 8-16 faktorer, og de har kun de 6 første af de opregnede faktorer fælles.

7.5.1.4.2. Belastningsgruppe 3-6; særfængsel ctr. forvaring.

Tabel 17. Sammenlægning af tabel 11. Belastningsgruppe 3-6; særfængsel ctr. forvaring.

	Særfængsel	Forvaring
Ikke recidiveret	15 = 25%	48 = 35%
Recidiveret	45 = 75%	89 = 65%
I alt	60 = 100%	137 = 100%

$\chi^2 = 1,93$; $f = 1$. $p < 20\%$.

Heller ikke her er der nogen signifikant sammenhæng. Men igen må det tilføjes, at det af gennemgangen af de 23 bedste kombinationer fremgår, at denne sammenhæng (højest recidiv ved fængsel i belastningsgrupperne 3-6) træffes ved samtlige kombinationer. Forskellene i recidivprocent varierer mellem $4\frac{1}{2}$ og 19. Målt ved χ^2 -værdier fordeler forskellene sig som vist i tabel 18.

⁵¹⁾ Kombinationer, hvori indgår faktoren løsladelsesalder, er ikke medtaget i disse oversigter.

Tabel 18. χ^2 -værdier for sammenhængen i tabel 17 ved 23 kombinationer af faktorer med 145-151 fejl.

χ^2	p <	Antal kombinationer
0,40 - 1,07	60%	5
1,08 - 1,64	30%	4
1,65 - 2,71	20%	7
2,72 - 3,84	10%	2
3,85 - 5,02	5%	3
5,02 - 6,63	2,5%	1
6,63 - 7,26	1%	1
I alt		23

5 af de 23 kombinationer giver altså en signifikant forskel, én endda på niveauet 1%.

7.5.1.4.3. Belastningsgruppe 5-8; statsfængsel og særfængsel ctr. forvaring.

Tabel 19. Sammendrag af tabel 11. Belastningsgruppe 5-8; statsfængsel og særfængsel ctr. forvaring.

	Statsfængsel og særfængsel	Forvaring
Ikke recidiveret	20 = 13%	35 = 21%
Recidiveret	129 = 87%	128 = 79%
I alt	149 = 100%	163 = 100%

$\chi^2 = 3,48$; f = 1. p < 10%.

Heller ikke denne sammenhæng er signifikant. Af gennemgangen af de 23 bedste kombinationer fremgår, at sammenhængen i alle tilfælde er den samme, altså at særfængsel og statsfængsel har det største recidiv i de 4 hårdest belastede grupper. Forskellene varierer mellem 3% og $8\frac{1}{2}\%$. Målt ved χ^2 -værdier fordeler forskellene sig som vist i tabel 20.

2

Tabel 20. X^2 -værdier for sammenhængen i tabel 19 ved 23 kombinationer af faktorer med 145-151 fe.11.

X^2	p <		Antal kombinationer
0,44 - 1,07	60%		2
1,08 - 1,64	3	0%	3
1,65 - 2,71	20%		16
2,72 - 3,72	10%		2
I alt			23

o

Her kan man iagttage at X^2 -værdierne koncentrerer sig i en bestemt gruppe, og at de ikke i noget tilfældigt når over signifikansgrænsen. Måske kan dette udtrykkes således, at midten (d.v.s. mellem belastningsgruppe 4 og 5) er den skillelinie, der er bedst bestemt.

På dette sted kan også omtales, at vi i nogle kombinationer har forsøgt at erstatte indsættelsesalder med løsladelsesalder. Dette gav hver gang samme resultat: et par ikke-recidivister rykkede ved statsfængsel og særfængsel ned fra belastningsgruppe 1-4 til belastningsgruppe 5-8. Omvendt rykkede et par ikke-recidivister fra forvaring op fra 5-8 til 1-4. Heraf kan man formentlig generelt udlede, at anvendelsen af indsættelsesalder favoriserer forvaring i belastningsgruppe 5-8, medens statsfængsel og særfængsel på den anden side favoriseres i belastningsgruppe 1-4.

7.5.1.5. Sammenfattende om analyseunøjagtigheden.

Af det foregående fremgår, at der er en betydelig analyseunøjagtighed forbundet med diskriminansanalysen. X^2 -værdierne for en given forskel svinger overordentlig meget, når man varierer kombinationerne af faktorer. X^2 -værdien for forskellen i tabel 17 svinger f.eks. mellem 0,40 og 7,26. Udsvingene er navnlig store, når man benytter andre skillelinjer end midten. Imidlertid ser det ud til, at sammenhængen ved samtlige de 23 bedste kombinationer går i samme retning.

Dette er noget af et holdepunkt, og det kan give en vis tillid til analysemetoden. Men det må ikke glemmes, at der i samtlige 23 kombinationer indgår et fast sæt af faktorer, nemlig skolegang, alkoholforbrug, sidste sanktionsfri periode, alder ved 1. sanktion,

antal forstraffe og samlet kriminalitetsfri tid. Det er ikke noget rent tilfælde, at disse faktorer danner det faste sæt. Forsøg på at undvære dem **har** ikke ført til gode resultater. På den anden side indgår de i de 10 udvalgte faktorer, og det har betydet, at vi, fordi vi har taget udgangspunkt i disse 10 faktorer, ikke i væsentligt omfang har forsøgt med helt andre kombinationer af faktorer. Yi tør med andre ord ikke ganske udelukke, at der findes helt andre kombinationer af faktorer, som kan give gode resultater (151 fejl eller derunder); dog anser vi det for mindre sandsynligt, Til gengæld anser vi det for overordentligt sandsynligt, at der med udgangspunkt i det faste sæt af faktorer findes et betydeligt antal andre kombinationer, som giver gode resultater.

På baggrund af disse overvejelser er det nærliggende at spørge, om man overhovedet kan stole på diskriminansanalysen. Svaret må være, at denne analysemetode kan anvendes, men at dens resultater må betragtes med betydelig forsigtighed. Den kan anvendes, fordi den giver en inddeling i belastningsgruppe med stigende recidivprocenter fra gruppe til gruppe med et spænd fra mindst belastede til højest belastede gruppe, som er langt større end nogen enkelt faktor kunne give. Endvidere synes det at være et tegn på anvendelighed, at man får forskelle frem, der går i samme retning, selv om deres størrelse varierer meget.

På den anden side må man altså stadig betragte metodens resultater med forsigtighed, fordi de varierer fra kombination til kombination. Kun hvis man med enhver eller så godt som enhver kombination, der giver et lille antal fejl, når til samme resultat, har man sandsynliggjort, at resultatet ikke er udslag af en tilfældighed ved analysen, udslag af analyseunøjagtigheden. Men man kan aldrig fuldstændig udelukke den mulighed, at der findes andre kombinationer af faktorer, som giver lige så få fejl, og samtidig et andet resultat.

Det kan altså konkluderes, at analyserne på grundlag af dette recidivbegreb har sandsynliggjort følgende: Ved forvaring er der i forhold til statsfængsel og særforanstaltninger en lidt større andel - men ikke væsentligt større andel - i den hårdest belastede del, belastningsgrupperne 5-8. I disse belastningsgrupper har forvaring et lavere recidiv. I belastningsgrupperne 6-8 har statsfængsel et højere recidiv end særforanstaltninger; dette synes at være den tydeligste forskel med dette recidivbegreb (d.v.s. den, der hyp-

pigst giver væsentlige forskelle). I belastningsgrupperne 3-6 har særfsængsel et højere recidiv end forvaring.

Det kan derimod ikke fastslås, at de nævnte forskelle er signifikante. Det kan derfor ikke betragtes som usandsynligt, at de skyldes tilfælde ved udtrækningen af materialet.

7.5.2. Recidiv inden for 5 års observationsperiode.

7.5.2.1. De anvendte faktorer og diskriminansanalysen.

Som anført i afsnit 6.2. arbejdes der i undersøgelsen med et recidivbegreb med varierende observationsperiode. Dette medfører bl.a., at behandlingsresultaterne ikke kan anses for helt sammenlignelige, fordi de forvarede gennemsnitligt er observeret lidt længere.

I dette afsnit anvendes et recidivbegreb, der må betragtes som bedre, nemlig recidiv inden for en 5 års observationsperiode. Principielt burde hele den i afsnit 6.3. og 7.3. omtalte analyse gennemgøres forfra med dette recidivbegreb. En gennemgang af 22 af de vigtigste recidivfaktorer tyder imidlertid på, at det er forsvarligt at gå direkte til diskriminansanalysen. De mest væsentlige recidivfaktorer er de samme, og inden for faktorerne er forholdet mellem kategorierne i alt væsentligt det samme.

Vi har valgt at bruge recidivbegrebet fra afsnit 6.2., tabel 12 til denne analyse. Ved dette arbejdes med en fast 5-årig observationsperiode, og alle personer, der før 5-årsdagen er gået ud af observation, lades ude af betragtning, hvad enten de er recidiveret eller ej. Tallene er gentaget i tabel 21:

Tabel 21. Recidiv efter observationsperiode på 5 år, fordelt efter behandlingstype; kun personer, der er observeret gennem hele perioden.

	Stats- fængsel	Sær- fængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.	I alt
Ikke rec.	46=39%	38=32%	49=40%	50=41%	183=38%
Rec.	73=61%	79=68%	73=60%	71=59%	296=62%
I alt	119 [*] =100%	117 ^{**} =100%	122 ^o =100%	121 ^{oo} =100%	479=100%

^{*}) 3 personer er udgået af observation; af disse er 2 recidiveret.

^{**}) 9 personer er udgået af observation; af disse er 2 recidiveret.

^o) 4 personer er udgået af observation; af disse er 2 recidiveret.

^{oo}) 5 personer er udgået af observation; af disse er 2 recidiveret.

Disse 479 personer udgør altså materialet i det følgende.

Om udgangspunktet for analysen kan i øvrigt bemærkes, at særfængsel med dette recidivbegreb har en særlig høj andel af recidivister - modsat med det i afsnit 7.5.1. anvendte recidivbegreb, hvor andelen af recidivister ved behandlingstyperne i det væsentlige var den samme. Her skal altså ikke så meget til, førend der kan påvises en signifikant forskel til ugunst for særfængsel.

Som udgangspunkt for diskriminansanalysen valgte vi nogle af de kombinationer, der gav de bedste resultater ovenfor under 7.5.1. Kombinationen med de 10 udvalgte faktorer (se ovenfor tabel 8) gav 164 fejl, hvilket er temmelig meget. Derimod gav den kombination, som er anvendt ovenfor ved tabel 10, og som dér kun gav 145 fejl, også et godt resultat her, nemlig 152 fejl. Dette arbejdede vi videre med. Ved at tilføje faktoren "alvorligste art kriminalitet" kom vi ned på 146 fejl. Denne faktor havde vi ellers ladet ude af betragtning, fordi der er en meget stor gruppe med gennemsnitsrecidiv; af de afvigende grupper er yderligere den ene meget blandet sammensat.

Med en del yderligere forsøg ud fra denne kombination kom vi ned på 141-143 fejl med nogle kombinationer med 10-13 faktorer. 141 fejl synes at være noget af det bedste, vi kan opnå ved en rationel indsats af et rimeligt omfang.

På den anden side måtte vi igen gøre den erfaring, at kombinationer af mange faktorer kan give gode resultater. Ud fra forskellige motiver havde vi valgt 22 faktorer at arbejde med. Disse 22 faktorer er de samme 20 som er omtalt ovenfor i afsnit 7.4., samt to yderligere, "længste sanktionsfri periode" og "alvorligste art kriminalitet". Disse 22 faktorer gav 140 fejl.

Dette tilfælde fandt vi nu at burde udnytte. "Løsladelsesalder" indgår i de 22 faktorer; men denne bør ikke tages i betragtning, når man beregner belastninger; belastning må opfattes som en egenskab, der foreligger ved indsættelsen i den behandlende institution. Derfor trak vi "løsladelsesalder" ud. De resterende 21 faktorer gav også 140 fejl. Ved at trække nogle faktorer ud enkeltvis, har vi derefter fået en del kombinationer med 20 faktorer. Af disse giver flere 139 fejl og en enkelt endda 138 fejl. Den sidstnævnte har imidlertid et yderst uregelmæssigt forløb af recidivprocenterne i belastningsgrupperne (~~26%-37%-54%-42%-82%-75%-69%-94%~~). Som udgangspunkt for fremstillingen har vi derfor i stedet valgt en af

kombinationerne med 139 fejl. Den består af følgende 20 faktorer: "fødested", "skolegang", "skulkeri", "social status", "arbejdsløshed", "2 børn uden for ægteskab", "alkoholforbrug", "observerende læges psykopatidiagnose", "retslægerådets psykopatidiagnose", "sidste sanktionsfri periode", "indsættelsesalder", "varighed af kriminel aktivitet", "alder ved 1. sanktion", "forstraffe", "tidligere dømt til særfængsel", "tidligere dømt til ungdomsfængsel", "dømt for beruselse", "samlet kriminalitetsfri tid", "længste sanktionsfri periode" og "alvorligste art kriminalitet". Den kombination, der giver 138 fejl består af de samme 20 faktorer, dog er "samlet kriminalitetsfri tid" erstattet af "samlet internerings-tid".

Tabel 22 redegør nærmere for tallene fra den omtalte kombination. Det skal endnu en gang understreges, at her ikke er tale om **resultatejt**, men kun om et udgangspunkt for fremstilling af resultaterne.

Til den nærmere analyse af resultatet har vi valgt 14 kombinationer. De 7 af disse kombinationer består af 20 faktorer (en enkelt dog af 21 faktorer) og har 138-140 fejl. De andre 7 udgør de bedste blandt de kombinationer, som vi har fundet uden så megen hjælp af tilfældet. Antallet af fejl er her 141-143. De består af 10-13 faktorer, herunder i alle tilfælde "skolegang", "skulkeri", "alkoholforbrug", "sidste sanktionsfri periode", "alder ved 1. sanktion", "forstraffe", "tidligere dømt til særfængsel", "dømt for beruselse" og enten "samlet kriminalitetsfri tid" eller "længste sanktionsfri periode"; de to sidstnævnte er stærkt overlappende. Hvis der er forskelle af betydning mellem resultaterne fra de to sæt på hver 7 kombinationer, er der gjort bemærkning om det i det følgende. Det er dog i almindelighed ikke tilfældet.

Ligesom ved det andet recidivbegreb er der i alt forsøgt med ca. 80 forskellige kombinationer.

Tabel 22. Udgangspunktet for fremstillingen. Diskriminansanalyse med 20 faktorer (se teksten). 139 fejl.

Belastningsgruppe	Statsfængsel		Sørfængsel		Forvaring Horsens		Forvaring Herstedv.		I alt	
	Ej rec.	rec.	Ej rec.	rec.	Ej rec.	rec.	Ej rec.	rec.	Ej rec.	rec.
1	17	19 2 11%	6	12 6 50%	6	9 3 33%	9	12 3 25%	38	52 14 27%
2	5	9 4 44%	8	16 8 50%	7	10 3 30%	13	17 4 24%	33	52 19 37%
3	9	14 5 36%	7	14 7 50%	7	10 3 30%	8	14 6 43%	31	52 21 40%
4	5	12 7 58%	4	10 6 60%	8	16 8 50%	7	14 7 50%	24	52 28 54%
5	5	15 10 67%	7	18 11 61%	4	14 10 71%	6	20 14 70%	22	67 45 67%
6	3	20 17 85%	2	17 15 88%	9	23 14 61%	1	7 6 86%	15	67 52 78%
7	1	14 13 93%	4	14 10 71%	4	21 17 81%	4	18 14 78%	13	67 54 81%
8	1	16 15 94%	0	16 16 100%	4	19 15 79%	2	19 17 90%	7	70 63 90%
I alt	46	119 73 61%	38	117 79 68%	49	122 73 60%	50	121 71 59%	183	479 296 62%

7.5.2.2. Hvor god er adskillelsen mellem ikke-recidivister og recidivister?

Ved en tilfældig forudsigelse ville antallet af fejl blive $183 \times 61,8\% + 296 \times 38,2\% = 226$. Kombinationen her giver 139 fejl. Det er en forbedring på 87 eller 38% af 226.

Forudsigelsen: "de recidiverer allesammen" giver 183 fejl. Denne form for forudsigelse er knap så taknemmelig her, hvor recidivprocenten er lavere end under 7.5.1., nemlig 62 mod 70. I forhold til denne forudsigelse er resultatet forbedret med 44, hvilket er 24% af 183.

Alt i alt er der således tale om et fint resultat, endda bedre end resultatet under 7.5.1. Denne forbedring må sikkert tilskrives vor større erfaring med **diskriminansanalyse**.

Det kan i denne forbindelse nævnes, at vi også har forsøgt med en kombination af 9 faktorer, der er blandt de dårligste af de 22 faktorer, der af en eller anden grund har interesseret os ved analysen her. Disse faktorer er dog ikke dårligere end, at 4 af dem figurerer på listen i 7.3.3.2. De 9 faktorer er "fødested", "arbejdsløshed", "2 børn uden for ægteskab", "observerende læges psykopatidiagnose", "retslægerådets psykopatidiagnose", "varighed af kriminel aktivitet", "tidligere dømt til ungdomsfængsel", "samlet interneringstid" og "længste sanktionsfri periode". Denne kombination gav ikke mindre end 194 fejl.

7.5.2.3. Fordelingen med hensyn til belastning.

Ud fra tabel 22 får vi følgende fordeling på belastningsgrupperne, når grupperne over og under midten slås sammen:

Tabel 23. Sammendrag af tabel 22. Fordelingen på belastningsgrupperne 1-4 og 5-8.

Belastningsgruppe	Statsfængsel	Særfængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.
1 - 4	54 = 45%	52 = 44%	45 = 37%	57 = 47%
5 - 8	65 = 55%	65 = 56%	77 = 63%	64 = 53%
I alt	119 = 100%	117 = 100%	122 = 100%	121 = 100%

Forvaring har - også vurderet på grundlag af dette recidivbegreb - flest i de hårdest belastede grupper, se nærmere tabel 24.

Tabel 24. Sammendrag af tabel 23. Statsfængsel og særfængsel ctr. forvaring.

Belastnings- gruppe	Statsfængsel og særfængsel	Forvaring
1 - 4	106 = 45%	102 = 42%
5 - 8	130 = 55%	141 = 58%
I alt	236 = 100%	243 = 100%

$\chi^2 = 0,40$; $f = 1$. $p < 60\%$.

Ved de omtalte 14 kombinationer har forvaring en overvægt i belastningsgrupperne 5-8 på mellem 3% og 7%. Målt ved χ^2 -værdier varierer denne forskel mellem $\chi^2 = 0,40$ ($p < 60\%$) og $\chi^2 = 2,20$ ($p < 20\%$). Lige så lidt som ovenfor under 7.5.1. kan det afvises, at den større belastning ved forvaring skyldes en tilfældighed ved udtrækningen af materialet.

På den anden side stemmer det nok bedst med ens forhåndsforventninger, at forvaring har et lidt hårdere belastet materiale trods den udvælgelse, der er sket. Dog tyder tabel 23 på, at der er nogle mindre forskelle mellem de to forvaringsanstalter indbyrdes. Ved alle de 14 kombinationer har Horsens det mest belastede materiale. Overvægten i belastningsgrupperne 5-8 er mellem 5% og 11%. Målt ved χ^2 -værdier ser det ud som vist i tabel 25.

Tabel 25. Forskellen i belastning mellem Horsens og Herstedvester, målt ved χ^2 -værdier ved 14 gode kombinationer.

χ^2	$p <$	Antal kombinationer
0,64 - 1,07	50%	2
1,08 - 1,64	30%	2
1,65 - 2,71	20%	8
2,72 - 3,04	10%	2
I alt		14

7.5.2.4. Behandlingstypernes resultater inden for belastningsgrupperne.

7.5.2.4.1. Belastningsgruppe 6-8, statsfængsel ctr. særforanstaltninger og belastningsgruppe 3-6, særfængsel ctr. forvaring.

Ovenfor under 7.5.1. med recidiv ved varierende observationsperiode gav disse sammenligninger i enkelte tilfælde signifikante forskelle. Ud fra tabel 22 kan foretages sammendragene i tabel 26 og 27.

Tabel 26. Sammendrag af tabel 22. Belastningsgruppe 6-8; statsfængsel ctr. særforanstaltninger.

	Statsfængsel	Særforanstaltninger
Ikke recidiveret	5 = 10%	30 = 19%
Recidiveret	45 = 90%	124 = 81%
I alt	50 = 100%	154 = 100%

$$\chi^2 = 2,37; f = 1. p < 20\%.$$

Tabel 27. Sammendrag af tabel 22. Belastningsgruppe 3-6; særfængsel ctr. forvaring.

	Særfængsel	Forvaring
Ikke recidiveret	20 = 34%	50 = 42%
Recidiveret	39 = 66%	68 = 58%
I alt	59 = 100%	118 = 100%

$$\chi^2 = 1,17; f = 1. p < 30\%.$$

Forskellene går i samme retning som ovenfor under 7.5.1. Men de er ikke signifikante; heller ikke under det øvrige arbejde med dette recidivbegreb er vi stødt på kombinationer, ved hvilke forskellene for disse sammenligninger er virkelig væsentlige.

7.5.2.4.2. Belastningsgruppe 5-8.

Under 7.5.1. er foretaget sammenligningen statsfængsel og særfængsel ctr. forvaring i belastningsgruppe 5-8. Sammenligningen var dog ikke i noget tilfælde signifikant. Det var imidlertid bemærkelsesværdigt, at forskellene ikke svingede så meget.

Vi bør indlede med at se på behandlingstyperne hver for sig inden for belastningsgruppe 5-8, se tabel 28.

Tabel 28. Sammendrag af tabel 22. Belastningsgruppe 5-8. De enkelte behandlingstyper.

	Stats- fængsel	Sær- fængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.
Ikke rec.	10 = 15%	13 = 20%	21 = 27%	13 = 20%
Recidiveret	55 = 85%	52 = 80%	56 = 73%	51 = 80%
I alt	65 = 100%	65 = 100%	77 = 100%	64 = 100%

En sammenligning af behandlingstyperne enkeltvis giver ikke signifikante forskelle. Man kan derefter sammenligne statsfængsel og særfængsel hver for sig med forvaring. Det giver ikke her og heller ikke med de øvrige 13 af de 14 gode kombinationer nogen signifikant forskel. Det skal dog bemærkes, at vi med dårligere kombinationer i enkelte tilfælde har fundet signifikante forskelle til fordel for forvaring, men dette kan der ikke lægges nogen vægt på.

Sammenligningen mellem statsfængsel og særfængsel på den ene side og forvaring på den anden side ser således ud:

Tabel 29. Sammendrag af tabel 28. Statsfængsel og særfængsel ctr. forvaring.

	Statsfængsel og særfængsel	Forvaring
Ikke recidiveret	23 = 18%	34 = 24%
Recidiveret	107 = 82%	107 = 76%
I alt	130 = 100%	141 = 100%

$X^2 = 1,68; f = 1. p < 20\%$.

Sammenhængen er ikke signifikant. Ved de 14 gode kombinationer varierer forskellen mellem 5% og 9%. Hvordan X -værdierne fordeler sig ved disse fremgår at tabel 30.

Tabel 30. χ^2 -værdier for sammenhængen i tabel 29 ved 14 gode kombinationer.

χ^2	p <	Antal kombinationer
0,92 - 1,07	40%	1
1,08 - 1,64	30%	0
1,65 - 2,71	20%	10
2,72 - 3,84	10%	2
3,84 - 3,96	5%	1
I alt		14

Ligesom i afsnit 7.5.1.4. er her en stærk koncentration ved $p < 20\%$. En enkelt kombination giver en signifikant forskel; det er netop den kombination, der giver 138 fejl. Den består af 20 faktorer, herunder dog ikke "samlet kriminalitetsfri tid". Der kan dog næppe lægges større vægt på, at kombinationen giver en signifikant forskel, fordi resultatet ikke underbygges af tilsvarende signifikante forskelle fra andre gode kombinationer, og fordi χ^2 -værdien i øvrigt kun er lige over signifikansgrænsen.

Det kan bemærkes, at vi ved dårligere kombinationer har fundet signifikante forskelle. F.eks. fandt vi med de 10 udvalgte faktorer en forskel, der var signifikant på 2,5%-niveauet. Men denne kombination gav 164 fejl, og vi lægger derfor ikke vægt på den.

7.5.2.4.3. Belætningsgruppe 1-4.

Under 7.5.1. har belastningsgruppe 1-4 ikke interesseret os, fordi vi ikke der har bemærket væsentlige forskelle. Her vil vi starte med et sammendrag af tabel 22.

Tabel 31. Sammendrag af tabel 22. Belastningsgruppe 1-4. De enkelte behandlingstyper.

	Stats- fængsel	Sær- fængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.
Ikke rec.	36 = 67%	25 = 48%	28 = 62%	37 = 65%
Recidiveret	18 = 33%	27 = 52%	17 = 38%	20 = 35%
I alt	54 = 100%	52 = 100%	45 = 100%	57 = 100%

Det falder i øjnene, at særfængsel har et væsentligt højere recidiv end de øvrige behandlingstyper. Ud fra denne iagttagelse kan der gøres nogle sammenligninger.

Procentvis er forskellen størst mellem statsfængsel og sær-fængsel. Forskellen er ikke signifikant, men dog meget nær ved ($X^2 = 3,76$; $p < 10\%$). Ved de 14 gode kombinationer varierer den mellem 11% og 19%. Målt ved X^2 -værdier varierer den som vist i tabel 32.

Tabel 32. X^2 -værdier for sammenligningen i tabel 31, statsfængsel ctr. sær-fængsel.

X^2	p <	Antal kombinationer
1,33 - 1,64	30%	2
1,65 - 2,71	20%	6
2,72 - 3,76	10%	6
I alt		14

En anden sammenligningsmulighed er sær-fængsel ctr. forvaring, se tabel 33.

Tabel 33. Sammenligning af tabel 31. Sær-fængsel ctr. forvaring.

	Sær-fængsel	Forvaring
Ikke recidiveret	25 = 48%	65 = 64%
Recidiveret	27 = 52%	37 = 36%
I alt	52 = 100%	102 = 100%

$X^2 = 3,48$; $f = 1$. $p < 10\%$.

Denne forskel varierer ved de 14 gode kombinationer mellem 10% og 18%. Hvordan X^2 -værdierne fordeler sig, fremgår af tabel 34.

Tabel 34. X^2 -værdier for sammenhængen i tabel 33.

X^2	p <	Antal kombinationer
1,38 - 1,64	30%	1
1,65 - 2,71	20%	2
2,72 - 3,84	10%	8
3,85 - 4,60	5%	3
I alt		14

Forskellen er signifikant i 3 af 14 tilfælde. Det drejer sig om 3 kombinationer, der alle giver 140 fejl; den ene består af 21 faktorer, de to andre af 20.

Jo større tallene i sammenligningen er, jo lettere er det at finde en signifikant forskel. Nedenfor stilles særpfængsel derfor over for sæmtlige øvrige behandlingstyper.

Tabel 35. Sammendrag af tabel 31. Særpfængsel ctr. øvrige behandlingstyper.

	Særpfængsel	Statsfængsel og forvaring
Ikke recidiveret	25 = 48%	101 = 65%
Recidiveret	27 = 52%	55 = 35%
I alt	52 = 100%	156 = 100%

$\chi^2 = 4,53$; $f = 1$. $p < 5\%$.

Denne sammenhæng er altså signifikant, omend kun lige under 5%-grænsen. Det skal bemærkes, at når forskellen i tabel 31 mellem statsfængsel og særpfængsel trods en procentvis difference på 19 ikke er signifikant, medens forskellen i tabel 35 med en procentvis difference på 17 er signifikant, så skyldes det, at der indgår et større antal personer i den sidste sammenligning. Tabel 36 viser, hvordan det forholder sig ved sæmtlige de 14 gode kombinationer.

Tabel 36. χ^2 -værdier for sammenhængen i tabel 35. 14 gode kombinationer.

χ^2	p <	Antal kombinationer
1,72 - 2,71	20%	4
2,72 - 3,84	10%	4
3,84 - 5,03	5%	4
5,04 - 5,18	2,5%	2
I alt		14

χ^2 -værdien når altså i 6 tilfælde (kombinationer med 139-142 fejl) op over signifikansgrænsen; det sker dog langtfræ altid, end ikke i et flertal af de undersøgte tilfælde. Der er derfor næppe grund til at regne med, at forskellen ikke kan skyldes tilfældigheder ved udtrækningen af materialet. Det er dog ubestrideligt, at denne sammenligning er den, der giver den tydeligste forskel med dette recidivbegreb.

Alt i alt er det således heller ikke med dette recidivbegreb lykkedes at finde forskelle, om hvilke det med rimelighed kan siges, at de ikke kan betragtes som udslag af tilfældigheder.

7.5.3. Et snævrere recidivbegreb.

Som **begrundet** i afsnit 6.1. arbejder vi her med et meget vidt recidivbegreb. Vi gør det netop for at skabe det bedst mulige sammenligningsgrundlag. Andre steder arbejder man hyppigt med snævrere recidivbegreber. Man betragter ikke lovovertrædelser, der resulterer i mindre betydelige reaktioner, som recidiv. Det giver naturligvis lavere recidivprocenter end her. Meningen med vore recidivprocenter er imidlertid ikke, at de skal sammenlignes med andres. Vi er alene interesseret i besvarelsen af spørgsmålet: Er nogen behandlingstype bedre end en anden? Vi er altså mere interesseret i at skabe et godt sammenligningsgrundlag end i **recidivprocenter**nes absolutte størrelse.

Hvis man arbejder med et snævrere recidivbegreb, f.eks. det i afsnit 6.1. i tabel 2 under E nævnte (kun sanktioner, som resulterer i frihedsberøvelse), udelukker man nogle sanktioner på ny kriminalitet, hvorved man kan komme til at favorisere bestemte behandlingstyper, formentlig forvaring.

Det pågældende recidivbegreb i øvrigt er også mindre velegnet, fordi observationsperioderne ikke er de samme. Dette favoriserer statsfængsel og sær-fængsel, hvor observationsperioden gennemsnitligt er kortest.

Med disse meget kraftige forbehold bringes resultatet af en diskriminansanalyse med en kombination bestående af de 10 faktorer, der blev udvalgt under 7.3., se tabel 37.

Tabel 37. Diskriminansanalyse på baggrund af snævreste recidivbe-
greb (kun frihedsberøvelse som recidiv). Samme 10 faktorer som
ved tabel 8.

Belastnings- gruppe	Stats- fængsel		Sær- fængsel		Forvaring Horsens		Forvaring Herstedv.		I alt	
	Ej rec.	rec.	Ej rec.	rec.	Ej rec.	rec.	Ej rec.	rec.	Ej rec.	rec.
1	12	14 2 14%	8	16 8 50%	7	9 2 22%	12	15 3 20%	39	54 15 28%
2	9	16 7 44%	9	13 4 31%	7	11 4 36%	7	14 7 50%	32	54 22 41%
3	5	11 6 55%	8	13 5 38%	10	17 7 41%	7	13 6 46%	30	54 24 44%
4	4	10 6 60%	8	18 10 56%	10	19 9 47%	2	10 8 80%	24	57 33 58%
5	4	17 13 76%	2	14 12 86%	6	16 10 63%	11	23 12 52%	23	70 47 67%
6	4	18 14 78%	5	20 15 75%	6	14 8 57%	9	18 9 50%	24	70 46 66%
7	3	13 10 77%	3	12 9 75%	7	27 20 74%	4	18 14 78%	17	70 53 76%
8	3	23 20 87%	4	20 16 80%	1	13 12 92%	1	15 14 93%	9	71 62 87%
I alt	44	122 78 64%	47	126 79 63%	54	126 72 57%	53	126 73 58%	198	500 302 60%

Antallet af fejl er 167. Forbedringen i forhold til en tilfældig forudsigelse er 30\$ af 238, i forhold til forudsigelsen: "de recidiverer alle sammen" 16% af 198. Der er således tale om en pæn forbedring, selv om det utvivlsomt kunne gøres bedre.

Fra tabel 37 kan gøres de sædvanlige sammendrag. Sammendragene for så vidt angår belastningsgruppe 6-8, statsfængsel ctr. særforanstaltninger giver den sædvanlige sammenhæng, men ingen signifikant forskel. Det samme gælder sammendraget for så vidt angår belastningsgruppe 3-6, særfængsel ctr. forvaring.

For så vidt angår belastningsgruppe 5-8, statsfængsel og særfængsel ctr. forvaring ser det således ud:

Tabel 38. Sammendrag af tabel 37. Belastningsgruppe 5-8; statsfængsel og særfængsel ctr. forvaring.

	Statsfængsel og særfængsel	Forvaring
Ikke recidiveret	28 = 20%	45 = 31%
Recidiveret	109 = 80%	99 = 69%
I alt	137 = 100%	144 = 100%

$$\chi^2 = 4,24. f = 1. p < 5\%.$$

Der er en signifikant forskel. Men her skal erindres om, at χ^2 -værdierne for en given sammenhæng kan svinge meget. Der har ikke været tid til at foretage forsøg med et betryggende stort antal forskellige kombinationer af faktorer, idet opgaven - under hensyn til det kritisable ved det pågældende recidivbegreb - ikke har kunnet prioriteres højt. Det skal bemærkes, at de samme 10 faktorer med recidivbegrebet under 7.5.2. (recidiv inden for 5 år) ved samme sammenligning (belastningsgruppe 5-8, statsfængsel og særfængsel ctr. forvaring) gav en forskel, der var signifikant på 2,5% niveauet. Den pågældende kombination var imidlertid ret dårlig (164 fejl). Det viste sig senere, at kombinationer med et mindre antal fejl ikke gav nogen signifikant forskel ved denne sammenligning.

7.5.4. Vurdering af hovedresultatet.

Ved en vurdering af hovedresultatet, sådan som det er fremstillet under 7.5.1. og 7.5.2., må man først spørge, om man kan stole på den statistiske metode. En række aspekter af dette spørgs-

mål er nærmere diskuteret under 7.5.1.5.» og der konkluderede vi, at metoden kan anvendes, men at dens resultater må betragtes med betydelig forsigtighed. Der er tale om en metode, hvis anvendelse på materialer af denne art ikke kan betragtes som gennemprøvet - heller ikke efter denne undersøgelse.

Metoden sigter egentlig mod at dele hele materialet i to kategorier, én kategori, hvor samtlige recidiverer, og én, hvor ingen recidiverer. Det vil svare til, at man allerede ved indsættelsen med 100% sikkerhed kan sige, hvem der recidiverer, og hvem der ikke recidiverer. Noget sådant lader sig i praksis slet ikke gøre. Men metoden giver dog i alle tilfælde en opdeling i to grupper, hvoraf den ene har et tydeligt lavere recidiv end den anden. Med recidivbegrebet under 7.5.2. (recidiveret inden for 5 år) er vi nået frem til en opdeling i én gruppe, der har ca. 40% recidiv, og i en anden, der har ca. 80% recidiv; det gennemsnitlige recidiv i hele materialet er på 62%,

Denne opdeling i "**forudsagte**" ikke-recidivister og i "forudsagte" recidivister er den centrale. Men inden for hver af de to hovedgrupper kan man foretage yderligere opdelinger. Vi har opdelt hver af dem i 4 grupper, og har derved fået 8 belastningsgrupper i alt; belastningsgruppe 1-4 rummer "forudsagte" ikke-recidivister, belastningsgruppe 5-8 rummer "forudsagte" recidivister. Ved de 8 belastningsgrupper kan man normalt iagttage, at andelen af recidivister stiger fra gruppe til gruppe, således at belastningsgruppe 1 har den mindste recidivprocent og belastningsgruppe 8 den højeste.

Metoden kan også anvendes til sammenligning af forskellige behandlingstyper. Blot må man erindre, at det ikke er prædiktion, men sammenligning man skal foretage. Dette er et meget vigtigt forbehold. Ved prædiktion ønsker man blot at opnå en god forudsigelse; det er lige meget hvilke faktorer, man anvender for at nå frem til denne forudsigelse. Resultatet af en sammenligning må derimod ikke afhænge af, om man tilfældigvis har valgt den ene eller den anden faktor at arbejde med, og der må være taget hensyn til alle former for belastning.

Kriteriet for, om en diskriminansanalyse er god, er, om den giver en god adskillelse af "forudsagte" ikke-recidivister og "forudsagte" recidivister. Er den ikke god, har man valgt en dårlig kombination af faktorer og ikke fået et tilfredsstillende ud-

tryk for undersøgelsespersonernes belastning. Men man kan heller ikke finde frem til én bestemt kombination af faktorer, som giver den bedste adskillelse. Der er mange kombinationer, som giver en god adskillelse.

Vi fremstiller derfor resultatet på grundlag af en gennemgang af nogle af de bedste kombinationer, som vi har fundet frem til. Men igen må det understreges, at det ikke er givet, at vi har fundet frem til de allerbedste kombinationer af faktorer, Vi har imidlertid måttet holde vore anstrengelser inden for rimelige rammer, her til forsøg med ca. 80 kombinationer ved hver af de to **recidiv**-begreber.

Vor gennemgang af de bedste kombinationer ved de to **recidiv**-begreber under 7.5.1. og 7.5.2. viser, at der er en vis konstans i resultaterne, selv om der er svingninger. Ved adskillige sammenligninger har den samme behandlingstype hver gang de bedste resultater, selv om forskellen kan svinge noget. Svingningerne holder sig inden for visse grænser, og de synes at være mindst, når man bruger midten (mellem belastningsgruppe 4 og 5) som skillelinie.

Man bør ikke lade sig blænde af vor gennemgang af mange gode kombinationer. Kombinationerne er jo mere eller mindre beslægtede med hinanden, idet en række faktorer er fælles. Dog er det også vor erfaring, at visse faktorer er uundværlige, hvis man skal have en god adskillelse mellem ikke-recidivister og recidivister.

Ved vurderingen af resultaterne spiller det en rolle, om påviste forskelle er signifikante eller ej. En forskel er signifikant, når det er usandsynligt, at den skyldes en tilfældighed ved udtrækningen af materialet. Da vi her arbejder med en **signifikans**-grænse på 5%, betyder det, at vi anser en forskel for signifikant, hvis sandsynligheden for, at den skyldes en tilfældighed ved udtrækningen er mindre end 5%.

Som det fremgår af afsnit 3 er materialet på 500 trukket blandt 885 løsladte i undersøgelsesperioden. Vi kan naturligvis ikke sige noget væsentligt om, hvordan tilfældet har spillet ind ved udtrækningen; vi kender jo næsten ikke de resterende 385. Dog har vi fra navnekortenes oplysninger (se ovenfor 3.4.) et svagt indtryk af, at de forskellige behandlingstyper i alt væsentligt har fået det antal recidivister, som en egentlig forholdsmæssig fordeling ville have givet; muligvis har forvaring i Herstodvester fået et par recidivister færre, end man skulle vente, men forskydningen

er i hvert fald lille, og det er ikke til at sige, hvordan den påvirker den statistiske analyse.

I afsnit 7.5.1. har vi på grundlag af det i afsnit 6.3.2. - 6.3.3. anvendte recidivbegreb med varierende observationsperiode fundet visse sammenhænge. Statsfængsel har i belastningsgrupperne 6-8, d.v.s. for de 3/7 hårdest belastede, dårligere resultater end særforanstaltninger. Særfængsel har dårligere resultater end forvaring i belastningsgrupperne 3-6. Statsfængsel og særfængsel har dårligere resultater end forvaring i belastningsgrupperne 5-8. Ingen af de nævnte forskelle er dog så store og konstante, at vi tør slutte, at det er usandsynligt, at de skyldes tilfældigheder ved udtrækningen af materialet.

Større vægt bør der dog lægges på sammenligningen på grundlag af recidiv inden for en 5 års observationsperiode. Denne sammenligning er mere rimelig. Sammenligningerne baseret på det førstnævnte recidivbegreb begunstigede statsfængsel og særfængsel, fordi undersøgelsespersonerne her ikke havde været observeret så længe som de forvarede. Dog kan man spørge, om det er mest rimeligt at sammenligne netop på 5 års dagen; noget tyder jo på (se afsnit 6.2.), at recidivet ved de forskellige behandlingstyper udvikler sig på noget forskellig måde. Men 5 års dagen er i hvert fald det længste, vi kan gå med dette materiale.

Sammenligningerne på dette grundlag er gennemgået i afsnit 7.5.2. Blandt de mindre belastede, i belastningsgruppe 1-4, har særfængsel dårligere resultater end de øvrige behandlingstyper. Dog er forskellen kun ved et mindretal af de gode kombinationer signifikant. I belastningsgruppe 5-8 har forvaring - ligesom ved det førstnævnte recidivbegreb - bedre resultater end **statsfængsel** og særfængsel. Men heller ikke her kan det betragtes som usandsynligt, at forskellen skyldes en tilfældighed ved udtrækningen.

Da vi gennemgående ikke har fundet væsentlige forskelle inden for bestemte belastningsgrupper, behøver vi ikke besvare spørgsmålet om, hvem der hører til disse belastningsgrupper. Lige så lidt som man kan pege på én bestemt kombination som den bedste, kan man entydigt udpege, hvem der er f.eks. de hårdest belastede,* det ændrer sig noget fra kombination til kombination.

Alt i alt må vi formulere vore resultater således: Trods betydelige anstrengelser er det ikke lykkedes os at påvise nogen signifikant forskel i resultaterne for de fire behandlingstyper. For-

muleringen er altså negativ. Vi kan ikke påstå, at den ene behandlingstype ikke er bedre end den anden. Man kan godt tænke sig, at der faktisk er forskel; men med vort materiale har vi ikke kunnet vise det.

Generelt må der over for resultaterne af en undersøgelse af denne art tages visse forbehold - hvad enten resultaterne har påvist forskelle eller ej.

Som nævnt allerede i problemstillingen kan forhold, der ligger efter løsladelsen, spille en rolle. Man må heller ikke glemme, at materialet er fra en bestemt periode, 1959-1964, og at der kan være sket ændringer siden da.

Det må endvidere kraftigt understreges, at det er forskelle mellem behandlingstyper som helhed, der har været genstand for undersøgelsen. Virkningen af enkelte elementer i behandlingstyperne har vi ikke særlige muligheder for at vurdere. Vi har løst den opgave, der består i at foretage en videnskabeligt forsvarlig sammenligning mellem resultaterne af behandlingen i forvaringsanstalterne og i andre anstalter. Men f.eks. det element, der består i selve tidsubestemtheden, kan vi ikke isolere.⁵²⁾

7.6. Forsøg på en typologi.

7.6.1. Med recidivbegrebet fra afsnit 6.3.

Som nævnt i afsnit 1 kan man - selv om behandlingstyperne stort set har samme resultater - tænke sig, at de virker forskelligt på forskellige typer af lovovertrædere.

Denne problemstilling er man i de senere år blevet mere opmærksom på. Den er først blevet behandlet af Grant & Grant;

52) Aude udtaler i en anmeldelse af Waaben: Utilregnelighed og sør-behandling (J 1969 s. 178): "Det vil formentlig være umådeligt vanskeligt at fremskaffe en videnskabeligt forsvarlig sammenligning mellem resultaterne af behandlingen i forvaringsanstalterne og i de almindelige anstalter og ganske særligt at isolere den faktor, der består i selve tidsubestemtheden."

53) Problemstillingen er udførligt behandlet i Hood & Sparks: Key Issues in Criminology (London 1970) s. 193-214.

54) Grant, J. D. & M. Q. Grant: A Group-Dynamic Approach to the Treatment of Non-Conformists in the Navy, Annals, 322 (1959) s. 126-135; refereret efter Hood & Sparks (note 53).

der påviste, at behandlingen i tre forskellige lejre for deserterører fra den amerikanske marine, mellem hvilke deserterørerne var blevet tilfældigt fordelt, virkede forskelligt på henholdsvis socialt modne og socialt umodne personer.

Problemstillingen frembyder imidlertid en grundlæggende vanskelighed, nemlig: Hvad er en type? Grant & Grant definerede deres typer ud fra psykologiske tests. Sådanne har vi ikke. Vi kunne opstille vore egne typer, f.eks. unge/gamle, få gange straffede/mange gange straffede, alkoholmisbrugere/ikke alkoholmisbrugere. Men det ville nok resultere i en frugtesløs søgen efter en eller anden type, der var af interesse.

I stedet har vi valgt at forsøge med en teknik, der også bruges til prædiktation og sammenligning af effektivitet, men som også indeholder et element af typologi. Det er den såkaldte konfigurationsanalyse.

Metoden består ganske enkelt i, at man deler sit materiale op efter de bedste dikotomiserende variable. Man starter med at dele materialet i to kategorier. Inden for hver af de to kategorier undersøger man så, hvilken variabel der bedst deler denne kategori. Og når man er nået frem til nogle nye kategorier, forsøger man igen at dele dem bedst muligt. Hvilken variabel, der dikotomiserer bedst, kan man undersøge ved hjælp af χ^2 -test, jfr. nedenfor.

Hele vort materiale består af 500 individer, hvoraf 348 (70%) er recidiveret. Samtlige faktorer er gennemgået, og den faktor, der dikotomiserer bedst, er "samlet kriminalitetsfri tid". Den benyttes derfor til 1. opdeling. Det kan i denne forbindelse nævnes, at de faktorer, der dikotomiserer bedst er:

55)

'Denne er først anvendt i kriminologien af Glaser i *Crime and Delinquency* 1962, s. 239-258. I mere forfinet form er den anvendt af Wilkins & Macnaughton-Smith i *Journal of Research in Crime and Delinquency* 1964 s. 19-32 (om den anvendte statistik, se Macnaughton-Smith i *Biometrics* 19 (2) 1963 s. 364-366).

En af de seneste undersøgelser, hvor denne metode er anvendt, er Babst, Inciardi og Jaman: *The Uses of Configural Analysis in Parole Prediction Research*, *Canadian Journal of Criminology and Corrections* 1971 s. 200-208. Dens bibliografi opregner andre undersøgelser; hvor metoden er anvendt.

Wilkins & Macnaughton-Smith kalder metoden *associationsanalyse*, men den almindeligst anvendte betegnelse, herunder navnlig Glaser's, er *konfigurationsanalyse*; denne betegnelse anvendes derfor også her. Pædagogisk kan man sige, at man ved metoden finder frem til den konfiguration af karakteristikker, som har størst betydning for recidivet.

Hele materialet

<u>Faktor</u>	χ^2
1. Samlet kriminalitetsfri tid	22,51
2. Indsættelsesalder	18,59
3. Dømt for beruselse	15,76
4. Sidste sanktionsfri periode	15,24

Tabel 39« Konfigurationsanalyse. 1. stadium.

- A. Samlet kriminalitets-
fri tid - 6 år
296
(heraf 230 recidiveret)
- B. Samlet kriminalitets-
fri tid 6 - år
204
(heraf 118 recidiveret)

Da vi her bruger konfigurationsanalysen for at se, om der er særlige typer af lovovertrædere, på hvem den ene eller anden behandling har en særlig gunstig effekt, undersøger vi straks, om vi allerede ved hjælp af tabel 39 er nået frem til nogle typer, der giver sådanne forskelle, se tabel 40.

Tabel 40. De enkelte behandlingstypers resultater med hensyn til lovovertrædertyperne i tabel 39.A. Lovovertrædere med kort kriminalitetsfri tid (- 6 år).

	Stats- fængsel	Sær- fængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.	I alt
Ikke recidiveret	13	18	22	13	66
Recidiveret	54	56	60	60	230
I alt	67	74	82	73	296
Recidiv i %	81	76	73	82	78

B. Lovovertrædere med lang kriminalitetsfri tid (6 - år).

	Stats- fængsel	Sær- fængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.	I alt
Ikke recidiveret	22	18	18	28	86
Recidiveret	33	34	26	25	118
I alt	55	52	44	53	204
Recidiv i %	60	65	59	47	58

Ud fra dette synes det ikke muligt at udpege en type, **hvor** den ene eller anden behandling har en særlig gunstig eller ugunstig effekt. Ganske vist har forvaring i **Herstedvester** for type B et lavere recidiv end de øvrige, men forskellene er ikke signifikante.

Men vi må også prøve at se, om der kommer noget frem ved at føre konfigurationsanalysen videre.

I 2. stadium er problemet dels, hvorledes man bedst deler de 296, der har en samlet kriminalitetsfri tid på - 6 år, dels, hvorledes man bedst deler de resterende 204» **En** række faktorer - ikke alle, men dog de 15, som i øvrigt gør sig stærkest gældende i materialet - blev forsøgt. Med hensyn til de 296 (type A) gav det som de bedste faktorer følgende:

Type A.

<u>Faktor</u>	x^2
1. Porstraffe	11,5
2. Alder ved 1. kriminelle forhold	8,4
3. Dømt for beruselse	8,0

Her er det altså **forstraffaktoren**, der deler bedst.

Vi kan så gå videre med de 204, type B, der har en samlet kriminalitetsfri tid på 6 - år. Her forsøgte med de samme faktorer, og det gav følgende resultat:

Type B.

<u>Faktor</u>	x^2
1. Dømt for beruselse	9,7
2. Skolegang	8,4
3. Alkoholforbrug	7,1

Det er "dømt for beruselse", der deler de 204 med samlet kriminalitetsfri tid 6 - år bedst.

Efter 2. stadium ser det således ud:

Tabel 41. Konfigurationsanalyse. 1. og 2. stadium.

A. Samlet kriminalitetsfri tid - 6 år 296 (heraf 230 recidiveret = 78%)	AA. 0-5 forstraffe: 161 (heraf 113 recidiveret = 70%)
	AB. 6 - forstraffe: 135 (heraf 117 recidiveret = 87%)
B. Samlet kriminalitetsfri tid 6 - år 204 (heraf 118 recidiveret = 58%)	BA. Dømt for beruselse: 62 (heraf 46 recidiveret = 74%)
	BB. Ikke dømt for beruselse: 142 (heraf 72 recidiveret = 51%)

Vi kan nu igen prøve at se, hvordan det går for de enkelte behandlingstyper med de fire lovovertrædertyper, vi er nået til i tabel 41.

Tabel 42. De enkelte behandlingstypers resultater med hensyn til lovovertrædertyperne i tabel 41.

AA. Lovovertrædere med kort kriminalitetsfri tid, men få forstraffe.

	Statsfængsel	Særfængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.	I alt
Ikke recidiveret	12	15	12	9	48
Recidiveret	32	31	21	29	113
I alt	44	46	33	38	161
Recidiv i %	73	67	64	76	70

AB. Lovovertrædere med kort kriminalitetsfri tid og mange forstraffe.

	Statsfængsel	Særfængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.	I alt
Ikke recidiveret	1	3	10	4	18
Recidiveret	22	25	39	31	117
I alt	23	28	49	35	135
Recidiv i %	96	89	80	89	87

BA. Lovovertrædere med lang kriminalitetsfri tid, men dømt for beruselse.

	Stats- fængsel	Sær- fængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.	I alt
Ikke recidiveret	6	3	3	4	16
Recidiveret	16	15	7	8	46
I alt	22	18	10	12	62
Recidiv i %	73	83	70	67	74

BB. Lovovertrædere med lang kriminalitetsfri tid, ikke dømt for beruselse.

	Stats- fængsel	Sær- fængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.	I alt
Ikke recidiveret	16	15	15	24	70
Recidiveret	17	19	19	17	72
I alt	33	34	34	41	142
Recidiv i %	52	56	56	41	51

Ingen af forskellene i tabel 42 er signifikante.

Allerede efter inddelingen i fire typer er antallet af personer fra hver behandlingstype så lille, at man kan se, at man ikke kan nå frem til frugtbare resultater ved yderligere opdelinger. Dette er derfor ikke **forsøgt**. Fra forsøg med nogle enkelte af de vigtigste faktorer kan dog bemærkes, at type AA kan splittes i lovovertrædere, der har fået deres 1. sanktion før det 21. år (117 personer, hvoraf 91 (78%) er recidiveret), og lovovertrædere, der først har fået en sanktion efter det 21. år (44 personer, hvoraf 22 (50%) er recidiveret). Type BB kan splittes i personer, der højst er nået til 7. klasse under skolegangen (114, hvoraf 63 (55%) er recidiveret), og personer, der er nået længere end 7. klasse (28 personer, hvoraf 9 er recidiveret (32%)).

Man kan i øvrigt betragte de forskellige typer som belastningsgrupper; type AB er den hårdest belastede gruppe (gennemsnitligt recidiv 87\$); type BA er den næsthårdest belastede (recidiv 74\$); type AA er nr. 3 (recidiv 70\$); og type BB er den mindst belastede (recidiv 51\$). Betragtet på denne måde bekræfter konfigurationsanalysen et af diskriminansanalysens resultater, nemlig

'Princippet i konfigurationsanalyse er ellers det, at man fortsætter med at splitte op, indtil det er umuligt at finde faktorer, der kan give en signifikant forskel.

at statsfængsel for de **hårdest** belastede har dårligere resultater end særforanstaltninger. Men samtidig fremhæver denne betragtningsmåde fordelene ved **diskriminansanalysen**. Diskriminansanalysen giver et vidt spænd i belastningsgruppernes recidivprocenter, og disse koncentrerer sig ikke omkring gennemsnittet (her **70%**). Ved **konfigurationsanalyse** er der en tendens til, at recidivprocenterne for en stor del af grupperne kommer til at ligge omkring gennemsnittet; i grupperne med ekstremt høje eller ekstremt lave recidivtal kommer der ikke mange personer. Disse forhold kan givetvis føres tilbage til, at et større antal faktorer tages i betragtning ved **diskriminansanalyse**. Hertil kommer en anden fordel ved **diskriminansanalysens** inddeling: man kan frit slå forskellige belastningsgrupper sammen, for grænserne er angivet ved samme enhed. Ved konfigurationsanalyse kan det ofte være en betænkelig sag at slå grupper med forskellige karakteristika sammen.

7.6.2. Med recidiv inden for 5 år.

Som det fremgår af afsnit 6.2. og 7.5.2. kan der være gode grunde til at anvende dette recidivbegreb. Derfor forsøges det anvendt i konfigurationsanalysen. Dog er der ikke foretaget så grundige undersøgelser som ovenfor, men erfaringerne fra 7.6.1. om, hvad der splitter bedst, er udnyttet.

I 1. stadium er gennemgået 22 faktorer. De fire faktorer, der splitter bedst, er følgende:

<u>Faktor:</u>	X ²
1. Samlet kriminalitetsfri tid	15,40
2. Sidste sanktionsfri periode	14,34
3. Indsættelsesalder	11,94
4. Dømt for beruselse	11,62

Som det fremgår, er de fire bedste af de undersøgte faktorer de samme som ovenfor under 7.6.1.; den bedste faktor er den samme, men i øvrigt er der byttet lidt om på rækkefølgen. Stort set bekræftes antagelsen om, at strukturen af materialet er den samme, selv om man ændrer recidivbegrebet noget.

Til opdeling i 2. stadium er uden videre taget de faktorer, der er anvendt under 7.6.1.; konfigurationen ser herefter således ud:

Tabel 43. Konfigurationsanalyse. Recidiv inden for 5 år. 1. og 2. stadium.

A. Samlet kriminalitetsfri tid - 6 år 284 (heraf 196 recidiveret = 69%)	AA. 0-5 forstraffe: 153 (heraf 92 recidiveret = 60%)
	AB. 6 - forstraffe: 131 (heraf 104 recidiveret = 79%)
B. Samlet kriminalitetsfri tid 6 - år 195 (heraf 100 recidiveret = 51%)	BA. Dømt for beruselse: 61 (heraf 38 recidiveret = 62%)
	BB. Ikke dømt for beruselse: 134 (heraf 62 recidiveret = 46%)

Det skal bemærkes, at forstraffaktoren ved opdelingen af lovovertrædertype A giver en forskel med X^2 -værdi på 12,23. Selv om det ikke er undersøgt nærmere, er det ikke særlig sandsynligt, at der findes andre faktorer, der deler bedre. Faktoren "dømt for beruselse" giver ved opdelingen af lovovertrædertype B en X^2 -værdi på 4,28. Deler man op på de enkelte behandlingstyper, får man:

Tabel 44. De enkelte behandlingstypers resultater med hensyn til lovovertrædertyperne i tabel 43.

AA. Lovovertrædere med kort kriminalitetsfri tid, men få forstraffe.

	Statsfængsel	Særfængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Hørstedv.	I alt
Ikke recidiveret	17	16	15	13	61
Recidiveret	25	26	18	23	92
I alt	42	42	33	36	153
Recidiv i %	60	62	55	64	60

AB. Lovovertrædere med kort kriminalitetsfri tid og mange forstraffe.

	Statsfængsel	Særfængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Hørstedv.	I alt
Ikke recidiveret	2	2	17	6	27
Recidiveret	21	24	32	27	104
I alt	23	26	49	33	131
Recidiv i %	91	92	65	82	79

BA. Lovovertrædere med lang kriminalitetsfri tid, men dømt for beruselse.

	Stats- fængsel	Sær- fængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.	I alt
Ikke recidiveret	10	5	3	5	23
Recidiveret	11	13	7	7	38
I alt	21	18	10	12	61
Recidiv i %	52	72	70	58	62

BB. Lovovertrædere med lang kriminalitetsfri tid, ikke dømt for beruselse.

	Stats- fængsel	Sær- fængsel	Forvaring Horsens	Forvaring Herstedv.	I alt
Ikke recidiveret	17	15	14	26	72
Recidiveret	16	16	16	14	62
I alt	33	31	30	40	134
Recidiv i %	49	52	53	35	46

Af tabel 44 kan udledes enkelte signifikante forskelle. Man **bemærker**, at forvaring, herunder specielt forvaring i Horsens, har gode resultater med lovovertrædertype AB (kort kriminalitetsfri tid og mange forstraffe). Sammenligner man statsfængsel og særfængsel på den ene side og de to forvaringsanstalter på den anden side, er forskellen signifikant på **1%-niveauet** ($X = 7,41$). Sammenligner man alene særfængsel og forvaring i Horsens er forskellen signifikant på **2,5%-niveauet** ($X = 6,52$).

Med lovovertrædertype B som helhed har forvaring i Herstedvester særligt gode resultater. Sammenligner man her på den ene side særfængsel og forvaring i Horsens og på den anden side forvaring i Herstedvester, er der en forskel, som er signifikant på **5%-niveauet** ($X^2 = 4,29$).

7.6.3. Vurdering.

Det er ganske interessant, at konfigurationsanalysen blot ved anvendelse af nogle ganske få faktorer kan frembringe nogle signifikante forskelle. Man kunne om disse resultater sige, at de anviser typer, som kan lægges til grund ved fordelingen mellem anstalterne, og at de videnskabeligt set har den fordel - hvis metoden **ellers** er anvendt korrekt - at de er entydige.

Indvendingerne mod **konfigurationsanalysen** vejer imidlertid tungt. Når der blot tages hensyn til én faktor (lovovertrædertype **B**) eller to faktorer (lovovertrædertype **AB**), har man kun et meget groft mål for belastningen. Materialet fra de forskellige anstalter kan meget vel være forskelligt belastet. Ved diskriminansanalysen, som tager hensyn til et langt større antal 'belastningsfaktorer', har vi ikke kunnet finde forskelle, der var så store, at de var signifikante. Man kan heller ikke lægge for meget i resultatets **éntydighed**. Det kan være en tilfældighed ved det udtrukne materiale, at faktoren "samlet kriminalitetsfri tid" netop er den, der deler bedst.

Man må nok konkludere, at man kun bør bruge konfigurationsanalysen, hvor man ikke har adgang til metoder, der bedre tager hensyn til materialers forskellige belastning. Metoden kan formentlig bruges til at finde frem til bestemte typer; men når man vil sammenligne virkningerne af forskellige former for behandling, bør man alligevel foretage en omhyggelig analyse af belastningerne inden for hver type.

Selv om man således ikke kan lægge meget i resultaterne, er det dog værd at mærke sig, at de i tendensen istemmer godt overens med resultaterne på grundlag af **diskriminansanalyse**. Også denne metode viser, at forvaring har de bedste resultater blandt de hårdest **belastede**; blot er forskellen ikke dér signifikant. Det må også nævnes, at vi under arbejdet med diskriminansanalysen er stødt på kombinationer af faktorer, som viste signifikant bedre resultater for forvaring i den hårdest belastede del; men disse kombinationer gav dog et stort antal fejl.

AFSNIT 8» RESUME.8.1. Problemstillingen.

Opgaven har været at undersøge effektiviteten af den tidsbestemte **frihedsberøvelse**, således som den fuldbyrdes i forvaring.

Da alle forvarede er henført under straffelovens § 17, er som den ene kontrolgruppe valgt løsladte fra den tidsbestemte sanktion særfængsel, som er forbundet med psykiatrisk behandling ligesom forvaring. Dette skyldes først og fremmest, at indsatte i særfængsel antagelig er den gruppe psykisk afvigende kriminelle, der ligner forvarede mest; men det må også ses på baggrund af, at der siden midten af **1950'erne** har været en stigende tilbøjelighed i de retshåndhævende myndigheders praksis til at anvende særfængsel i stedet for forvaring.

Der er også mulighed for, at en person, der er henført under § 17, men fundet strafegnet, idømmes almindeligt fængsel. Ved straffelovens ikrafttræden påregnedes endda, at det ville ske for en betydelig del af de personer, der er henført under § 17. Den anden kontrolgruppe er derfor personer, der er henført under § 17 og løsladt fra statsfængsel.

Straffelovens § 17 har altså været udgangspunktet for valget af kontrolgrupperne. Dette sikrer, at i hvert fald den retlige bedømmelse af den psykiske tilstand er den samme.

For at få et materiale af passende størrelse besluttedes det at lade undersøgelsen angå 6 løsladelsesårgange, nemlig personer løsladt i tiden 1.1.1959 - 31.12.1964. Denne periode udgør således undersøgelsesperioden, og dens afslutning ved 31.12.1964 sikrer, at der er mindst $5\frac{1}{2}$ års observationstid, idet observationerne først er sket fra 1.7.1970.

Den ene af de behandlingstyper, der undersøges, er statsfængsel. For at få et tilstrækkeligt stort materiale har det været nødvendigt at sammensætte denne gruppe af løsladte fra 3 statsfængsler, Vridsløselille, Nyborg og **Kragshovede**. Disse tre anstalter rummer landets hårdest belastede statsfængselsklientel.

En anden behandlingstype er særfængsel. Særfængsel fandtes i undersøgelsesperioden i Horsens. Her får de indsatte samme daglige behandling som de forvarede, men anbringelsen er tidsbestemt og gennemsnitlig langt kortere end anbringelse i forvaring.

Forvaring kan finde sted både i anstalten i Horsens og anstalten i Herstedvester. Der er en vis forskel på den psykiatriske behandling, der ydes de to steder. I Horsens indtager den medikamentelle behandling en betydelig plads, i Herstedvester lægger man vægten på en psykiatrisk psykologisk pædagogisk behandling. Desuden er holdningen til det tidsubestemte element i forvaringssanktionen forskellig; i Herstedvester anses det for et centralt element i motiveringen til behandling, i Horsens anses det i almindelighed ikke for gavnligt. På denne beggrund er forvaring i Horsens og Herstedvester, i hvert fald som udgangspunkt, betragtet som to forskellige behandlingstyper.

Målestokken for behandlingens effektivitet er i denne undersøgelse recidivet. Man kunne også tage andre sociale forhold i betragtning ved en vurdering af behandlingens resocialiserende virkninger, f.eks. den arbejdsmæssige tilpasning, udviklingen i familieforhold og forholdet til alkohol. Når det som i denne undersøgelse drejer sig om karakterafvigende personer, kunne også en belysning af personlighedens udvikling være af interesse. Af praktiske grunde - budgettets størrelse, den snævre tidsfrist og vanskelighederne ved at udvikle andre mål for behandlingens effektivitet - har vi måttet afstå fra at gå ud over den sædvanlige vurdering alene på grundlag af recidivet. Under alle omstændigheder er recidivet dog et væsentligt mål for den senere tilpasning. Der er også grund til at antage, at recidiv og øvrige sociale forhold efter løsladelsen er ret nøje korreleret.

8.2. Den kriminalpolitiske udvikling. Tidligere undersøgelser.

Pra faglitteraturen fremdrages nogle enkelte træk af den kriminalpolitiske udvikling vedrørende særfængsel og forvaring. Fra deres indførelse i 1933 til 1945 anvendtes diase særforanstaltninger kun i beskedent omfang, ca. 40 domme om året. I årene 1945-1950 fik forvaring et voldsomt opsving, og siden da har anvendelsen af særforanstaltningerne ligget på et nyt niveau (ca. 120 domme om året). Opsvinget for forvaring var forårsaget af retslægerådets stigende tiltro til denne institution, en tiltro, der skyldtes dr. **Stürup's** arbejde for at gøre forvaringsanstalten til en behandlingsinstitution.

Særfængsel førte frem til 1955 en hensygnende tilværelse. Men da det i dette år overførtes til Horsens, hvor man i modsætning

til Herstedvester havde tillid til mulighederne for at motivere til behandling under tidsbestemt anbringelsesform, fik det på bekostning af forvaring et kraftigt opsving, som har stået på siden. Opsvinget skyldes retsmyndighederne, der ofte på trods af retslægerådet har foretrukket denne sanktion frem for forvaring.

Denne kriminalpolitiske udvikling er en del af baggrunden for denne undersøgelse. En anden del er de tidligere undersøgelser om disse sanktionsformer. Om de tidligere undersøgelser må generelt siges, at de er uegnede til en sammenligning af, hvordan de forskellige sanktioner virker. En meget væsentlig hindring er, at de anvendte recidivbegreber er forskellige. Det gør det ikke lettere, at observationsperioderne har forskellig længde. Vanskelighederne forøges yderligere ved, at nogle undersøgelser angår personer, der første gang har været underkastet den pågældende sanktion, medens andre omfatter alle løsladte fra sanktionsformen.

Ved recidivtal, der opgøres for anstalter som helhed, har man undertiden glemt at tage i betragtning, at deres klientel er forskelligt sammensat med hensyn til kriminalitetsart, og at dette har betydning for recidivtallene. I flere af undersøgelserne - det gælder navnlig Stürup's - er beskrivelsen af recidivbegrebet utilstrækkelig. I Stürup's undersøgelser er det formentlig så snævert, at recidivtallene ikke kan sammenlignes med tal for andre behandlingstyper, der er opgjort på mere gængs måde.

8.3. Materiale og fremgangsmåde ved indsamling af oplysninger.

Materialet fra særfængsel og forvaring er udtaget fra lister, som anstalterne har stillet til rådighed. Derimod er det statsfængselsmateriale, der indgår i undersøgelsen, tilvejebragt ved undersøgelser på de tre statsfængsler; bag karakteristikken "henført under § 17" - og dermed opsporingen på statsfængslerne - ligger nøje overvejelser vedrørende rækkevidden af § 17. For personer, der har flere løsladelser i undersøgelsesperioden, er det ved lodtrækning afgjort, hvilken løsladelse der skal regnes med.

Udtagelsen af materialet er et vigtigt led i denne undersøgelse. For at få det bedst mulige udbytte af en sammenligning, er det ønskeligt, at materialerne i vidt omfang har de samme forudsætninger. For at illustrere med et ekstremt eksempel: Et forsøg på at sammenligne virkningerne af behandling over for yngre recidivister og ældre begyndere ville være helt ufrugtbart.

Her er der på grundlag af straffeattesterne foretaget en såkaldt præliminær undersøgelse, d.v.s. en summarisk undersøgelse af samtlige, der er løsladt inden for undersøgelsesperioden. Derved konstateredes, at krimihalitetsart, alder og antal forstraffe er væsentlige recidivfaktorer.

Størstedelen af de løsladte fra de fire **behandlingstyper** er ejendomskriminelle. Da antallet af personer med anden kriminalitet er for lille til en nærmere statistisk analyse, er undersøgelsen begrænset til ejendomskriminelle.

Endvidere spiller løsladelsesalder og antal forstraffe en væsentlig rolle for recidivet. Materialet er derfor udtaget således fra de fire behandlingstyper, at der er lige mange løsladte fra hver behandlingstype i fire hovedkategorier (I. løsladelsesalder ikke over 35 år, 0-5 **forstraffe**; II. løsladelsesalder ikke over 35 år, 6- forstraffe; III. løsladelsesalder over 35 år, 0-5 forstraffe; **IV.** løsladelsesalder over 35 år, 6- forstraffe). Undersøgelsesmaterialet kommer derved til at udgøre 500 personer, fordelt således på behandlingstyperne:

Statsfængsel	122
(heraf Vridsløselille 53, Nyborg 57 og Kragsskovhede 12)	
Særfængsel	126
Forvaring i Horsens	126
Forvaring i Herstedvester	<u>126</u>
Undersøgelsesmaterialet i alt ...	500

Materialerne udgør altså ikke repræsentative udvalg fra de forskellige behandlingstyper. Pra statsfængsel er navnlig taget løsladte med mange forstraffe, fra særfængsel er navnlig taget ældre løsladte og fra forvaring yngre løsladte.

I materialerne fra de forskellige behandlingstyper indgår såvel personer, der første gang er undergivet den pågældende foranstaltning, som personer, der en eller flere gange tidligere har været det. Heri ligger den stillingtagen, at en behandlingstypes effektivitet må vurderes på grundlag af både dens resultater over for første gangs indsatte og over for flere gange indsatte, ikke mindst i tilfælde, hvor flere interninger på samme institution eller samme type af institution kan betragtes som en helhed, idet løsladelse og ny anbringelse ses som sammenhængende led i **behand-**

lingen; udelukkelse af genindsatte ville umuliggøre en rimelig sammenligning af behandlingstyperne. Vi går også ud fra, at første gangs og flere gange indsatte modtager i det væsentlige samme behandling. Det kan bemærkes, at 73 af de 126 forvarede i Horsens tidligere har været underkastet forvaring; af disse 73 er 68 indsat ved kendelse. Af de 126 forvarede i Herstedvester har 69 tidligere været underkastet forvaring; heraf er 56 indsat ved kendelse.

Om de personer, der er flere gange indsatte, gælder som en gennemsnitsbetragtning, at de er ældre end de øvrige, men at de ellers er hårdere belastede. Dette bliver der taget hensyn til ved den statistiske analyse.

Selv om undersøgelsen er begrænset til ejendomskriminelle, har det dog ved hjælp af materialet fra den præliminære undersøgelse været muligt at udregne enkelte recidivtal for sædelighedskriminelle. I den forbindelse er også inddraget oplysninger fra retslægerådets kartotek over kastrede. Det bekræftes, at kastrede har væsentligt lavere recidiv end andre sædelighedskriminelle. I øvrigt bemærkes, at de fleste kastrationer i materialet er foretaget ved forvaringsanstalten i Herstedvester; det skyldes formentlig bl.a., at man indtil 1962 havde den fordelingsregel, at personerj der ønskede kastration skulle placeres i denne anstalt.

Efter udførelsen af den præliminære undersøgelse er oplysningerne til den egentlige undersøgelse indsamlet. Kilden til disse er straffeakterne. Det er den samling dokumenter, der indeholder flest **brugbare** oplysninger. På grund af de snævre budget- og tidsmæssige rammer har der ikke været tid til at udnytte det materiale, der findes på nogle anstalter. Det kunne have været ønskeligt at have nogle yderligere oplysninger vedrørende de personer, der er indsat i forvaring ved kendelse; for denne gruppe er akternes og dermed undersøgelsens oplysninger ikke så gode. Men det har senere vist sig, at de pågældende oplysninger ikke er af afgørende betydning. Det er derfor fuldt forsvarligt at gennemføre sammenligningen uden dem.

8.4. Domstolsudvælgelsen.

Den præliminære undersøgelse var nødvendig, fordi de kriminelle af de retshåndhavende myndigheder fordeles forskelligt på sanktionerne forvaring, særfængsel og statsfængsel. På grundlag af

vort materiale er det - selv om det er udtaget til andet formål - muligt at danne sig et indtryk af denne fordelingspolitik. I disse sager foreligger der altid lægelige erklæringer, i reglen både fra en observerende læge og retslægerrådet. Lægerne peger på en sanktion, og **anklagemyndigheden** lader sig som regel vejlede af retslægerrådet ved udformningen af sin påstand, særlig klart, når retslægerrådet og den observerende læge er enige. Dog er anklagemyndigheden tilbøjelig til i et ikke ringe omfang at nedlægge påstand om særængsel eller almindeligt fængsel, hvor lægerne har anbefalet forvaring.

Domstolene lader sig i meget betydeligt omfang vejlede af anklagemyndighedens påstand om sanktion. I 9/10 af tilfældene er sagens udfald i overensstemmelse med anklagemyndighedens påstand. Derimod er retslægernes direkte indflydelse på sagens udfald beskedent, hvilket ses af, at anklagemyndighedens indflydelse i alt væsentligt er usvækket i tilfælde, hvor retslægerne har haft en anden opfattelse af sanktionsspørgsmålet.

8.5. Behandlingen.

Behandlingen i de anstalter, der er inddraget i undersøgelsen, er skildret dels på grundlag af anstalternes egne beskrivelser i fængselsvæsenets årsberetninger, dels på enkelte punkter på grundlag af vort undersøgelsesmateriale.

Dette sidste gælder bl.a. interneringstiderne. Disse er væsentlig længere ved de to forvaringsanstalter (median 32 mdr.) end ved de tidsbestemte sanktioner (median 12 mdr.); der er ingen forskel af betydning mellem de to forvaringsanstalter. Men blandt forvarede er interneringstiden væsentligt længere for personer indsat ved dom (median 38 mdr.) end for personer indsat ved kendelse (median 24 mdr.).

Tallene for interneringstiderne er højere end den tid, der tilbringes i den behandlende anstalt. En del tid - i gennemsnit 4-6 mdr. ved de forskellige behandlingstyper - går til spildevandens varetægtsfængsling ra.v.

Det er vanskeligt at resumere, hvad der er de væsentligste fælles træk og de væsentligste forskelle mellem de 4 behandlingstyper. Først og fremmest er det muligt, at anstaltsmiljøet er forskelligt, selv om det (bortset fra statsfængslet på **Kragsskovhede**, der kun bidrager med 12 løsladte) drejer sig om lukkede **anstalter**;

dog kan det næppe tænkes, at der i denne **henseende** er forskel mellem særfængsel og forvaring i Horsens, der uden adskillelse fuldbyrdes inden for de samme mure. Frihedsberøvelsen i statsfængsel og særfængsel er tidsbestemt, i forvaring tidsubestemt. I samme åndedrag må dog nævnes, at de tidsbestemte frihedsberøvelser er relativt kortvarige, medens de tidsubestemte er langvarige. I særfængsel og forvaring ydes, i modsætning til statsfængsel, særlig psykiatrisk behandling. Mellem de to forvaringsanstalter er **der** forskelle med hensyn til karakteren af den psykiatriske behandling, herunder bl.a. i synet på det tidsubestemte element. Ud over forskelle med hensyn til behandlingen i anstalten er der også forskelle i tilsynet. Ved statsfængsel føres det af Dansk Porsorgsselskab, medens det ved forvaring føres af **anstalten**; særfængsel indtager i denne henseende en mellemstilling. Tilsynets normale varighed ved statsfængsel og særfængsel er 2 år, medens det ved forvaring vedvarer under hele prøveudskrivningen, d.v.s. mindst ca. 4 år og hyppigt meget længere. Ved forvaring kan tilsynet i et vist omfang anvende direkte tilbageførelse, d.v.s. en frihedsberøvelse, **der** kan iværksættes af anstalten i situationer, hvor ny kriminalitet er truende. Direkte tilbageførelse betragtes ikke her som recidiv.

8.6. Recidivbegrebet og recidivfaktorerne.

8.6.1. Recidivbegrebet.

Forud for den nærmere analyse af materialet præciseres recidivbegrebet. Efter en gennemgang af problemet om, hvad der er recidiv, konkluderes det, at det for en undersøgelse, der skal sammenligne forskellige behandlingstyper, er nødvendigt at betragte enhver sanktion i anledning af nyt kriminelt forhold som recidiv. Ved mange efterundersøgelser undlader man at betragte bestemte former for sanktioner som recidiv. Men her ville det føre til en skævhed i vurderingen af behandlingstyperne, fordi løsladte fra forskellige sanktionstyper - som det påvises - straffes på væsentligt forskellig måde i tilfælde af nye lovovertrædelser.

I **øvrigt** fremgår det af materialet, at recidivister fra forvaring pådrager sig signifikant længere interneringstider end recidivister fra statsfængsel og særfængsel, og samtidig pådrager de sig signifikant færre sanktioner; længere interneringstider synes altså at medføre færre sanktioner.

Ud over problemet om, hvad der er recidiv,, gennemgås problemet om tidselementet i recidivbegrebet. I undersøgelsen arbejdes med en observationstid, der varierer fra 5f til $11\frac{1}{2}$ år (se nedenfor 8.7.2.). Da den gennemsnitlige observationstid er længere for forvarede end for løsladte fra statsfængsel og sær-fængsel, medfører den varierende observationstid en forskydning til ugunst for forvaring. Formentlig vil det være rimeligere at arbejde med en fast observationsperiode på 5 år, og det er da også forsøgt (se nedenfor 8.7.3.).

Forvarede recidiverer ikke så hurtigt som de øvrige. De første 2 år er der signifikant forskel mellem forvaring på den ene side og statsfængsel og sær-fængsel på den anden side. Muligvis kan det tilskrives det særligt omfattende tilsynsarbejde ved forvaring.

8.6.2. Recidivfaktorer.

Yed gennemgangen af materialet har marginalfordelingerne ikke så megen interesse. Materialet er jo udtaget alene med henblik på en sammenligning af forskellige behandlingstyper. Betragtes materialet som en gruppe af hårdt belastede kriminelle, viser tallene dog, at denne gruppe har en meget løs tilknytning til samfundet. 2/3 har ikke egen bolig, ikke engang i form af værelse. Over halvdelen er arbejdsløse ved indsættelsen, og de fleste af disse har endda været det hele måneden forud. Flertallet har aldrig været gift; og af de gifte er 2/3 blevet separeret eller skilt. Næsten 3/5 har alkoholproblemer.

Gennemgangen af materialet er først og fremmest en gennemgang af recidivfaktorerne. Blandt de variable, der angår personlige og sociale forhold, er der ikke mange, hvor forskellen mellem recidivister og ikke-recidivister er signifikant; dog er oplysningerne om alkoholmisbrug meget væsentlige undtagelser. Visse variable, som i andre undersøgelser er meget relevante, er det ikke her. Formentlig er der to væsentlige grunde til dette. For det første drejer det sig om en gruppe af ældre, psykisk afvigende kriminelle. Variable vedrørende opvæksten spiller næppe nogen fremtrædende rolle i en sådan gruppe; allerede på grundlag af oplysninger om den kriminelle karriere er man i stand til at give en rimelig forudsigtelse om, hvem der vil recidivere. For det andet er det sandsynligt, at dette materiale i psykisk henseende afviger væsentligt

fra normale kriminelle, men derimod ikke indbyrdes udviser særlig store forskelle. Det skal tilføjes, at ved enkelte af vore **varia** ble, dem, der vedrører forholdene umiddelbart forud for indsættelsen, **hår** vi ikke pålidelige oplysninger om de personer, der er indsat ved kendelse. Betydningen af dette er undersøgt ved at lade de pågældende personer ude af betragtning. Herved ændres billedet ikke væsentligt, hvilket tyder på, at disse variable er af underordnet betydning.

Blandt de variable, der vedrører den kriminelle karriere, er der mange, der viser signifikante forskelle mellem recidivister og **ikke-recidivister**, herunder navnlig sådanne, som også i andre undersøgelser har vist sig at være af betydning. Det gælder f.eks. indsættelsesalder, forstraffe, samlet kriminalitetsfri tid, alder ved 1. sanktion og sidste kriminalitetsfri periode.

8.7. Den statistiske analyse.

8.7.1. Metoden.

Gennemgangen af recidivfaktorerne kan ikke besvare vort hovedspørgsmål: Virker nogen af behandlingstyperne bedre end de andre? Vi kan nok se, at behandlingstyperne ved de forskellige faktorer i reglen er nogenlunde ens belastet, selv om der i nogle tilfælde er forskelle - ikke hver gang i samme retning; men kun en mere indgående analyse kan bidrage til besvarelse af hovedspørgsmålet.

I kriminologien er der siden **1920'erne** udviklet forskellige metoder, som er anvendt i prædiktionsforskning, og som også har vundet indpas i effektivitetsforskningen. Mange af metoderne er ganske primitive, og ingen af dem er fuldstændig overbevisende. Vi har valgt at anvende den metode, som forekom os den bedste af de hidtil anvendte, den såkaldte **diskriminansanalyse**.

Metoden sigter egentlig mod at dele hele materialet i to kategorier, én kategori, hvor samtlige recidiverer, og én, hvor ingen recidiverer. Det vil svare til, at man allerede ved indsættelsen med **100%** sikkerhed kan forudsige, hvem der vil recidivere, og hvem der ikke vil recidivere. Noget sådant lader sig i praksis slet ikke gøre. Men metoden giver dog i alle tilfælde en inddeling i to grupper, hvoraf den ene har et tydeligt lavere recidiv end den anden. Denne inddeling i "**forudsagte**" ikke-recidivister og i "**forudsagte**" recidivister er den centrale; "forudsigelsen" er jo iden-

tisk med en vurdering af belastningen, d.v.s. af recidivsandsynligheden ved indsættelsen. Men inden for hver af de to hovedgrupper kan man foretage yderligere opdelinger. Vi har opdelt hver af dem i 4 grupper, og har derved fået 8 belastningsgrupper i alt; belastningsgruppe 1-4 rummer "**forudsagte**" ikke-recidivister, belastningsgruppe 5-8 rummer "**forudsagte**" recidivister. Ved de 8 belastningsgrupper kan man normalt iagttage, at andelen af recidivister stiger fra gruppe til gruppe, således at belastningsgruppe 1 har den mindste recidivprocent og belastningsgruppe 8 den højeste.

Metoden kan også anvendes til sammenligning af forskellige behandlingstyper, blot man erindrer, at det ikke drejer sig om at forudsige, men om at skabe et ensartet sammenligningsgrundlag. **Dette** er et meget vigtigt forbehold. Ved prædiktion er man tilfreds med at opnå en god forudsigelse; det er lige meget, hvilke faktorer man anvender for at nå frem til denne forudsigelse. Resultatet af en sammenligning må derimod ikke afhænge af, om man tilfældigvis har valgt den ene eller den anden faktor at arbejde med, og der må være taget hensyn til alle de former for belastning, om hvilke oplysning foreligger. Det er altså **vigtigt**, at alle væsentlige recidivfaktorer har været inddraget i arbejdet.

Kriteriet for, om en **diskriminansanalyse** er god, er, om den giver en god adskillelse af ikke-recidivister og recidivister. Dette udtrykkes i antallet af fejl, d.v.s. summen af recidivister,, der er "forudsagt" som ikke-recidivister, og ikke-recidivister, der er "forudsagt" som recidivister. Er antallet af fejl stort, har man valgt en dårlig kombination af recidivfaktorer, der ikke har givet et tilfredsstillende udtryk for undersøgelsespersonernes belastning. Men man kan heller ikke finde frem til én bestemt kombination af faktorer, som giver den bedste adskillelse. Der er mange kombinationer, som giver en god adskillelse. Vi fremstiller derfor resultatet på grundlag af nogle af de bedste kombinationer, som vi har fundet frem til. Vor gennemgang af de bedste kombinationer ved de to recidivbegreber (varierende observationsperiode og 5 års observationsperiode) viser, at der er en vis konstans i resultaterne, selv om der er svingninger. Ved adskillige sammenligninger har den samme behandlingstype hver gang den laveste recidivprocent, selv om forskellen kan svinge noget. Svingningerne holder sig dog inden for visse grænser, og de synes at være mindst, når man bruger midten (mellem belastningsgruppe 4 og 5) som skillelinie.

8.7.2. Resultater med recidiv gennem varierende observationsperiode.

Diskriminansanalyse med det i det meste af undersøgelsen anvendte recidivbegreb med varierende observationsperiode på 51 ~~11~~¹/₂ år er forsøgt med ca. 80 forskellige kombinationer. De 23 bedste kombinationer, der kun giver 145-151 fejl, er lagt til grund ved vurderingen af resultater. Disse 23 kombinationer består af 8-16 **faktorer**; i samtlige 23 kombinationer indgår faktorerne "skolegang", "alkoholforbrug", "sidste sanktionsfri periode", "alder ved 1. sanktion", "forstraffe" og "samlet kriminalitetsfri tid".

Gennemgangen af de 23 kombinationer viser, at der er visse forskelle i behandlingstypernes resultater. **Bl.a.** klarer løsladte fra særforanstaltninger (forvaring og særfængsel) sig bedre i **belastningsgruppe 5-8** (de hårdest belastede) end løsladte fra statsfængsel; det bliver ganske tydeligt, hvis man kun ser på **belastningsgruppe 6-8**. I de midterste belastningsgrupper (3-6) klarer forvarede sig bedre end løsladte fra særfængsel. I belastningsgruppe 5-8 kan man også stille forvaring over for statsfængsel og særfængsel tilsammen; derved klarer forvarede sig ligeledes bedst. De omtalte forskelle optræder, ligegyldigt hvilken (god) kombination, man bruger. De skyldes derfor ikke tilfældigheder ved analysemetoden. Men forskellene er langt fra altid signifikante. Det kan derfor ikke med rimelig sikkerhed afvises, at de skyldes tilfældigheder ved udtrækningen af materialet.

8.7.3. Resultater på grundlag af recidiv gennem fast observationsperiode på 5 år.

Sammenligningen på grundlag af varierende observationsperioder medfører som nævnt visse skævheder. Derfor forekommer en sammenligning på grundlag af recidivet inden for 5 år efter løsladelsen mere rimelig.

Diskriminansanalyse er også her forsøgt med ca. 80 forskellige kombinationer. Af disse er udtaget 14 gode kombinationer med 138-143 fejl til vurderingen af resultatet. De består af 10-21 faktorer, herunder i alle tilfælde "skolegang", "skulkeri", "alkoholforbrug", "sidste sanktionsfri periode", "alder ved 1. sanktion", "forstraffe", "tidligere dømt til særfængsel", "dømt for beruselse" og enten "samlet kriminalitetsfri tid" eller "længste sanktionsfri periode".

I tabel 1 gengives resultaterne fra en af de bedste kombinationer. Som man kan se giver den ved adskillelsen kun 139 (82+57) fejl.

Tabel 1. Diskriminansanalyse på grundlag af recidiv inden for 5 år med følgende 20 faktorer:

Fødested, skolegang, skulkeri, social status, arbejdsløshed, 2 børn uden for ægteskab, alkoholforbrug, observerende læges psykopatidiagnose, retslægerådets psykopatidiagnose, sidste **sanktionsfri** periode, indsættelsesalder, varighed af kriminel aktivitet, alder ved 1. sanktion, forstraffe, tidligere dømt til særfængsel, tidligere dømt til **ungdomsfængsel**, dømt for beruselse, samlet **kriminalitetsfri** tid, længste sanktionsfri periode, alvorligste art kriminalitet.

Belastningsgruppe	Statsfængsel		Særfængsel		Forvaring Horsens		Forvaring Herstedv.		I alt	
	Ant.	rec.	Ant.	rec.	Ant.	rec.	Ant.	rec.	Ant.	rec.
1-4	54	18 =33%	52	27 =52%	45	17 =38%	57	20 =35%	208	82 =39%
5-8	65	55 =85%	65	52 =80%	77	56 =73%	64	51 =80%	271	214 =79%
I alt	119	73 =61%	117	79 =68%	122	73 =60%	121	71 =59%	479	296 =62%

Til tabel 1 skal føjes, at recidivprocenterne i hver enkelt af de 8 belastningsgrupper for hele materialet er: 27% - 37% - 40% - 54% - 67% - 78% - 81% - 90%.

Det skal understreges, at tabel 1 ikke er selve undersøgelsens resultat, men **kun en** af de kombinationer, der indgår i den samlede vurdering af resultatet. Denne vurdering viser, at man konstant finder en række forskelle, der går i samme retning. Tydeligst er forskellen på særfængsel i belastningsgruppe 1-4 og de øvrige behandlingstyper under ét. Ved en betydelig del - men dog ikke et flertal - af de gennemgåede kombinationer, herunder den i tabel 1 viste, har særfængsel signifikant flere recidivister. Tilsvarende er der tydelige forskelle, hvis man i disse belastningsgrupper sammenligner særfængsel med statsfængsel for sig eller med forvaring for sig. I belastningsgruppe 5-8 har forvaring bedre resultater end statsfængsel og særfængsel - en sammenhæng, der også blev fundet med det andet recidivbegreb.

Disse forskelle er ikke tilfældige udslag af analysetnetoden. Men de er på den anden side ikke så betydelige, at det med rimelighed kan afvises, at de skyldes tilfældigheder ved udtrækningen af materialet.

Der er også gjort forsøg på at vurdere, om de forskellige behandlingstyper virker forskelligt på forskellige typer af lovovertrædere. **Forsøget** giver interessante antydninger. Men man kan ikke lægge noget i det, fordi en sammenligning af typerne kræver en omhyggelig korrektion for muligt forskellige belastninger.

8.8. Afsluttende bemærkninger.

Alt i alt er undersøgelsens hovedresultat, at det ikke er lykkedes at påvise forskelle i effektiviteten mellem de forskellige behandlingstyper anvendt på ejendomskriminelle. Man bør mærke sig den negative formulering. Man kan ikke slutte, at der slet ikke er forskelle. Men med et materiale af denne størrelsesorden og de her anvendte metoder kan de ikke påvises.

Som det allerede er anført i afsnit 1, må man ikke lægge mere i resultatet, end den anvendte målestok kan give.

Vi har foretaget inddelingen i belastningsgrupper alene på grundlag af oplysninger, der forelå ved indsættelsen. Der er med andre ord slet ikke taget hensyn til forhold, der ligger efter løsladelsen; der har vi kun set på, om den pågældende er recidiveret eller ej. Undersøgelsens resultat kunne kun betragtes som et helt relevant mål for behandlingens virkninger, hvis man kunne gå ud fra, at forholdene efter løsladelsen er ganske ens for løsladte fra de forskellige behandlingstyper. Det kan man imidlertid ikke. Det kan godt tænkes, at der er forskelle i muligt relevante forhold, som f.eks. registreringsrisiko, geografisk miljø, ægteskabelige forhold og arbejdsforhold. At tage højde for sådanne forhold er en hel undersøgelse for sig, og det har der ikke været råd eller tid til. På den anden side kan man nok gå ud fra, at de forskelle, som bevirkes af forskellige forhold efter løsladelsen, er af væsentlig mindre betydning end de forskelle, der bevirkes af forskellig **belastning**; den stærke dominans af de variable, der angår den tidligere kriminelle karriere, tyder i hvert fald på, at det forholder sig således.

En anden konsekvens af, at vi kun har taget hensyn til forhold, der forelå op til indsættelsen, er, at vi intet kan sige om virkningerne af de forskellige elementer i behandlingen ved

de forskellige behandlingstyper. Det, vi har målt, er alene den samlede virkning af en given behandlingstype. Undersøgelsen viser således ikke noget om virkningen af de enkelte elementer i behandlingen, heller ikke om det tidsbestemte element i frihedsberøvelsen.

Man må heller ikke lægge mere i **resultatet**, end det anvendte materiale kan give. Materialet er fra en bestemt periode - årene 1959-1964. Indholdet af behandlingen kan have ændret sig siden da. Endvidere vedrører hele materialet et **sanktionsområde**, der indebærer frihedsberøvelse; resultatet siger derfor intet om, hvordan effektiviteten af de fire behandlingstyper er i sammenligning med ikke-frihedsberøvende foranstaltninger.

Forkortelser

DKP	Dansk Kriminalistforenings Aarbog
FT	Folketingstidende
(H)	Højesterets dom
HD	Højesterets dom
HKK	Højesterets Kæremålsudvalgs kendelse
HRT	Højesteretstidende
J	Juristen
JD	Juristens domssamling
jm.cirk.	Justitsministeriets cirkulære
KBK	Københavns Byrets kendelse
NKÅ	Nordisk Kriminalistisk Årsbok
NPPA	National Probation and Parole Association Journal
NTfK	Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab
NTfS	Nordisk Tidsskrift for Strafferet
RM	Rigsadvokatens Meddelelsesblad
rpl.	Retsplejeloven
RÅ	Retslægerådets Årsberetning
U	Ugeskrift for Retsvæsen
VLK	Vestre Landsrets Kendelse
VLT	Vestre Landsrets Tidende
ØLD	østre Landsrets dom
ØLK	østre Landsrets kendelse

LITTERATURFORTEGNELSE

A. Officielle publikationer

Beretning om fængselsvæsenet i Danmark. 1933-1967. (Nyborg 1939-1970)

Betænkning angående indretning i **henhold** til straffelovens § 17, stk. 2 og 70 af særanstalter for psykopater. (København 1931).

Betænkning om oprettelse af et kriminalasyl for psykisk abnorme lovovertrædere. (København 1949). Afgivet af det af justitsministeriet den 11. april 1946 nedsatte udvalg.

Betænkning om de retspsykiatriske undersøgelser i straffesager. Nr. 149. (København 1956).

- Anm. af Theodor Petersen. J 1956 s. 303-322.

Betænkning om oprettelse af en særlig behandlingsinstitution for en del af de psykisk abnorme lovovertrædere. Nr. 450. (København 1967).

Kriminalstatistik 1933-1968. Udg. af Danmarks Statistik. (København 1941-1970).

Retslægerådets årsberetning. 1933-1968. (København 1935-1969).

- Anm. af Theodor Petersen. NTfK 1957 s. 298-315.

B. Særligt til afsnit 1-5.

Arent sen, Kaj: Bemærkninger om egnethed til påvirkning gennem straf. Herstedvesteriana 1965 s., 7-10.

Aude-Hansen, C.: Straf contra behandling. Fuldmægtigen 1953 s. 42-47 og 57-61.

Aude, Carl: Fra fængsel til frihed. (3. udg. Albertslund 1966).

- Anm. af K. Juul-Olsen. J 1965 s. 187-190.

Balvig, Dalå, Sv. Poulsen-Hansen, Harald Rømer og Preben Wolf: Fængsler og fanger. (København 1969).

Cline, Hugh F.: The Determinants of Normative Patterns in Correctional Institutions. Scandinavian Studies in Criminology vol. 2 s. 173-184. (Oslo)1968).

Dickmeiss, P.: Om mentalundersøgelse. J 1944 s. 305-328.

v. Eyben, W. E.: Betingede særforanstaltninger. U 1948B s. 269-279,

- v. Eyben, W. E. : Straffelovens § 17 på ny. U 1949B s. 109-112.
- v. Eyben, W. E. : Særforanstaltninger efter dansk retspraksis. NTfK 1949 s. 141-146.
- Feldman, Wulff : Gruppe- og **individualterapi** overfor psykopater. NTfK 1956 s. 114-137.
- Feldman, Wulff ; **Herstedvesterbehandlingen** - socialpsykologisk set. Herstedvesteriana 1965 s. 43-49.
- Fremming, Kurt H. : Om virkningen af **interneringsoophold** på sindsygehospitaller. NTfK 1951 s. 135-146.
- Gram Jensen, Sv. : Fængsel på livstid. Festskrift til Stephan Hurwitz. (København 1971) s. 283-296.
- Greve, Vagn og Sv. Gram Jensen : Forbrydelse og straf. (København 1969).
- Goll, Aug. : Straffelov og Kriminalbiologi. NTfS 1932 s. 22-46.
- Helweg, Hjalmar : Den retslige psykiatri i kort omrids. (1. udg. København 1939, 2. udg. København 1949).
- Anm. af Theodor Petersen. U 1939B s. 313-318.
- Herstedvesteriana 1965. (København 1965).
- Hoeck-Gradenwitz, E. : Die unbestimmte **Internierungszeit** und ihre Bedeutung für die Resozialisierung. Zeitschrift für Strafvollzug 1963 s. 322-342.
- Hoeck-Gradenwitz, E. : Kriminalpolitik ud fra socialpsykologiske synspunkter. NTfK 1968 s. 40-59.
- Holm, H. H. : Om betingede særforanstaltninger. U 1949B s. 18-20.
- Hurwitz, Stephan : Den danske kriminalret. Almindelig del. (1. udg. København 1952).
- Hurwitz, Stephan : Den danske kriminalret. Almindelig del. Hæfte 1-2. (4. rev. udg. v. Knud **Waaben**. København (1967)).
- Hurwitz, Stephan : Nordisk kriminalpolitik. NTfK 1957 s. 251-258.
- Ingstrup, Ole : Sanktionslære (stencil, **Århus** 1968 - licentiat-afhandling).
- Kampmann, Erik : Særanstalter for psykopater. NTfS 1932 s. 213-224.
- Kildemoes, Vagn : Statsfængslet i Vridsløselille 1859-1959. NTfK 1959 s. 283-383.
- Kirchheiner, K : Er der betæneligheder ved udviklingen i den moderne kriminalitetsbekæmpelse? NTfK 1951 s. 195-202.

- Krabbe, Oluf H; Dansk straffelovgivning 1933-1938. **NKÅ** 1938 s. 298-307.
- Krabbe, Oluf H.; Borgerlig straffelov. (1. udg. København 1931, 4. udg. København 1947).
- Anm. af G. Lett. (1. udg.) UfR 1931B s. 265-267.
- Anm. af P. M. Sachs. (4. udg.) NTfS 1948 s. 308-316.
- Larsen, J. Finn: Forsøg med gruppepsykoterapi på et mandligt forvaringsklientel. NTfK 1956 s. 217-242.
- Larsen» J. Finn: De psykisk abnorme kriminelle. Kampen mod forbrydelsen II. s. 137-178. (København 1952).
- Larsen, Ole: Gruppeterapi i statsfængslet Kragsskovhede og under efterforsorg. NTfK 1960 s. 194-205.
- le Maire, Louis: Nogle bemærkninger angående straffelovens § 17. U 1948B s. 83-88.
- le Maire, Louis: Forvaring uden behandling. NTfK 1951 s. 21-34. Optrykt i Kampen mod straffen. Kriminalistiske kronikker s. 138-154.
- le Maire, Louis: Psykopatfængslet i støbeskeen. Nordisk psykiatrisk tidsskrift 1963, 17, s. 123-134.
- Petersen, Theodor: Sager om udskrivning fra psykopatforvaringsanstalten. U 1953B s. 190-192.
- Rafael, Carsten: Gruppeterapi anvendt i et dansk statsfængsel overfor et klientel af recidivister. NTfK 1960 s. 189-193.
- Rafael, Carsten: Individualiseret behandling af kriminelle recidivister i åbent statsfængsel. J 1965 s. 162-167.
- Reiter, Paul J. Om psykopater med særligt henblik på erfaringer vedrørende anstaltsbehandlingen af kriminelle psykopater. NTfS 1942 s. 74-117.
- Remvig, Jørgen og Georg K. Stürup: Døvtumme lovovertrædere i socialpsykiatrisk belysning I + II. NTfK 1957 s. 177-192 og 316-333.
- Sachs, Jan: Psykoterapeutisk behandling af explosive. NTfK 1950 s. 218-224.
- Sachs, Jan: Zur Behandlung von Kriminellen Psychopathen in Dänemark. Monatschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform vol. 38, hæfte 3-4. August 1955.
- Sachs, Jan: Nogle betragtninger vedrørende psykopatfængselsinstituttet. NTfK 1960 s. 130-134.

- Sachs, Jan; Kan "psykopater" behandles? NTfK 1963 s. 193-201.
- Sachs, Jan: Bemærkninger til landsdommer K. Juul-Olsen. J 1965. s. 259-260.
- Sachs, Jant Forvaring eller livsvarigt fængsel. NTfK 1966 s. 61-65.
- Sachs, P. M.: Straffelovens § 17. U 1948B s. 97-104.
- Sachs, P. M.: Straf eller særforanstaltninger. U 1948B s. 287-289.
- Simonsen, Jesper; Tidsubestemt frihedsberøvelse som reaktionsform mod lovovertrædere. NTfK 1952 s. 121-136.
- Skriver, Vagn: Forsorgsarbejdet ved psykopatanatalterne i Herstedvester. NTfS 1946 s. 151-165.
- Stockdale, Eric: The Court and the Offender. (London 1967).
- Stürup, Georg K. og Karl Johan Ebbe: Særbehandling af kriminelle psykopater i Danmark. NTfS 1945 s. 71-117.
- Stürup, Georg K.: A psychiatric Establishment for Investigation, Training and Treatment of Psychologically Abnormal Criminals. Pestskrift til Helweg s. 781-793. (København 1946).
- Stürup, Georg K. og Karen Berntsen: Tilbagefaldet i ny kriminalitet hos danske statsfængselsfanger. Foreløbig meddelelse. Menneske og Miljø 1948 s. 197-208.
- Stürup, Georg K.: Om behandling af kriminelle personer på sindsygehospital. Bilag 2 i Betænkning om oprettelse af et kriminalasyl for psykisk abnorme lovovertrædere. (København 1949);
- Stürup, Georg K.; Krogede skæbner. (Privattryk 1951).
- Stürup, Georg K. m.fl.: Lægelig, psykologisk og pædagogisk behandling af lovovertrædere. NKA 1951-1952 s. 222-266.
- Stürup, Georg K. m.fl.: Tidsubestemt frihedsberøvelse som reaktionsform mod lovovertrædere. NKÅ 1951-1952 s. 267-319.
- Stürup, Georg K.: Lægelig, psykologisk og pædagogisk behandling af kriminelle. NTfK 1952 s. 3-37.
- Stürup, Georg K.: Psykopatforvaringsanstalternes samarbejde med domstolene, særlig vedrørende prøveudskrivning. U 1953B s. 140-142.
- Stürup, Georg K. i samarbejde med Wulff Feldman og Erik Hoeck-Grædenwitz: Gruppeterapi og andre nyere behandlingsmetoder over for lovovertrædere. NTfK 1957 s. 95-104.

- Stürup, Georg K.: Forvaringsanstalten i Herstedvester 1935-51. (København 1959).
- Anm. af L. Nordskov Melsen. NTfK 1960 s. 256-260.
 - Anm. af K. Waaben. J 1960 s. 197-200.
- Stürup, Georg K.: Grundsynspunkter for en klinisk kriminologi. Nordisk Psykologi 1960 (12) s. 277-289.
- Stürup, Georg K.: Psykopatiproblemer i vor tid, om asociale og og deres **behandling**. Medicinsk årbog 1960-1961 s. 46-59.
- Stürup, Georg K.: Personaleuddannelse - in service education - i psykiatrisk behandlingsarbejde. Nordisk Psykiatrisk Tidsskrift 1964 (18) s. 128-139.
- Stürup, Georg K.: Psykiatrisk arbejde i dansk fængselsvæsen 1942-1965. Fængselsfaglige meddelelser 1965 (10) nr. 1-2, s. 43-49.
- Stürup, Georg K.: Treating the "**Untreatable**". Chronic Criminals at Herstedvester. (Baltimore 1968).
- Anm. af Aage Hansen. NTfK 1968 s. 348-350.
 - Anm. af Vagn Greve. Fuldmægtigen 1969 s. 144-145.
- Stürup, Georg K.: Treatment of Sexual **Offenders** in Denmark, The Rapists. (København 1968).
- Anm. af Aage Hansen. NTfK 1969 s. 168-171.
 - Anm. af Ole Ingstrup. J 1969 s. 107-108.
- Stürup, Georg K.: Psykopatiproblemer fra behandlingssynspunkt. NTfK 1969 s. 190-206.
- Stürup, Georg K.: Praktik contra lovændringer. Festskrift til Stephan **Hurwitz** (København 1971) s. 477-498.
- Svendsen, B. Borup: En hospitalspsykiaters synspunkter på forvaringsanstalten i Herstedvester i 1964. NTfK 1965 s. 51-59.
- Tofte, Finn: Narkobehandling af forvarede. NTfK 1961 s. 196-210.
- Tofte, Finn: Om kriminelles forestillingsindhold. NTfK 1963 s. 183-192.
- Tofte, Finn: Kortfattet orientering om medikamentel behandling af forvarede i Horsens. Fængselsfaglige meddelelser 1963, 8, nr. 5, s. 9-20.
- Tofte, Finn: Klinisk kriminologi. NTfK 1967 s. 1-117.
- Tureberg, Carl: - Også en skæbne. (København 1968).

- Wandall, J. H.; Foreløbige erfaringer m.h.t. den nye straffelov's bestemmelser om **særbehandling** af lovovertrædere. Psykopatanstalter. Forhandlinger på Dansk Kriminalistforenings 25. årsmøde s. 100-112. (København 1934).
- Vanggaard, Thorkil: Psykopati og psykopatbehandling. NTfK 1968 s. 300-311.
- Hansen, Hans Alois (senere Widmer) og Karl Teilmann; Behandlingen af kriminelle alkoholister. Kan social-psykiatrisk behandling nedsætte recidivhyppigheden blandt alkoholister, udskrevet på prøve fra psykopatanstalterne? NTfK 1955 s. 107-125 og 269-277.
- Widmer, H. Alois; Psykopatfængslet i Horsens. NTfK 1960 s. 135-158,
- Widmer, Hans Alois; Nogle oplysninger om forvaringsklientellet i Horsens. J 1962 s. 94-104.
- Widmer, Hans Alois; Nogle oplysninger om behandlingen i særfængslet, belyst gennem en recidivundersøgelse. J 1962 s. 319-328.
- Widmer, Hans Alois; Om domstolenes anvendelse af særfængsel. J 1963 s. 279-283.
- Widmer, Hans Alois: Erfahrungen mit sogenannten Psychopathen im dänischen Strafvollzug. Monatschrift für Kriminologie und Strafrechtsreform 1963 s. 145-157.
- Waaben, Knud; Utilregnelighed og særbehandling. (København 1968).
- Anm. af Carl Aude. J 1969 s. 176-179.
 - Anm. af Ole Ingstrup. NTfK 1970 s. 99-107.
- C. Særligt til afsnit 6-7.
- Babst, Inciardi & Jaman: The Uses of Configural Analysis in Parole Prediction Research. Canadian Journal of Criminology and Corrections 1971 s. 200-208.
- Bailey, Walter C.: Correctional Outcome: An Evaluation of 100 Reports. The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science 1966 (57) s. 153-160.
- Be rn t sen, Karen & Karl O. Christiansen: A Resocialization Experiment with Short-term Offenders. Scandinavian Studies in Criminology vol. 1 (Oslo 1965) s. 35-54.
- Börjeson, Bengt: Kriminologisk prognosforskning, NTfK 1964 s. 150-174.

Börjesson, Bengt: Om påföljders verkningar (Uppsala 1966).

- Anm. af Johs. Andenæs. NTfK 1966 s. 117-135.
- Anm. af Karl O. Christiansen. Nordisk Psykologi 1968 s. 231-236.
- Anm. af Kerstin Elmhorn. NTfK 1966 s. 136-147.
- Anm. af Carl-Erik Quensel. Statistisk Tidsskrift årgang 4. 3: føljen. 1966.

Carney, Francis J.: Predicting Recidivism in a Medium Security Correctional Institution. The Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science 1967 (58) s. 338-349.

Christiansen, Karl O.: Kriminelle levnedsløb. NTfS 1942 s. 1-40.

Christiansen, Karl O.: Forbryderen og hans milieu. NTfS 1943 s. 41-68.

Christiansen, Karl O. & Georg K. Stürup: 335 statsfængselsfanger. Utrykt undersøgelse.

Christie, Mis: Reaksjonenes virkninger. NTfK 1961 s. 129-144.

Frey, Erwin: Der frühkriminelle Rückfallsverbrecher (Basel 1951).
Gibbens, T. C. N.: Psychiatric Studies of Borstal Lads (London 1963).

Glaser, Daniel: Prediction Tables as Accounting Devices for Judges and Parole Boards. Crime and Delinquency 1962 (8) s. 239-258.

Glaser, Daniel: The Effectiveness of a Prison and Parole System (Indianapolis 1964).

Glueck, Sheldon and Eleanor: Five Hundred Criminal Careers (New York 1930).

Glueck, Sheldon and Eleanor: Predicting Delinquency and Crime (Cambridge, Mass. 1959).

Goodman, L. A.: The Analysis of Multidimensional Contingency Tables: Stepwise Procedures and Direct Estimation Methods for Building Models for Multiple Classifications. Technometrics 1971 (13) s. 33-61.

Goodman, L. A.: The Multivariate Analyses of Qualitative Data: Interactions among Multiple Classifications. J. Amer. Statist. Ass. 1970 (65) s. 226-256.

Hammond, W. H. & Edna Chayen: Persistent Criminals. A Home Office Research Unit Report (London 1963).

Hood, Roger & Richard Sparks: Key Issues in Criminology (London 1970).

Hurwitz, Stephan & Karl O. Christiansen: Kriminologi I (København 1968) og II (1971).

- Kendall, M. G. and A. Stuart: The Advanced Theory of Statistics
vol. 3 (London 1968).
- Macnaughton-Smith, P.: The Classification of Individuals by the
Possessions of Attributes Associated with
the Criterion, Biometrics 19 (2) 1963
s. 364-366.
- Mandel, Nathan G. et al.: Recidivism Studied and Defined. Journal
of Criminal Law, Criminology and Police
Science 1965 (56) s. 59-66.
- Mannheim, Hermann & Leslie T. Wilkins: Prediction Methods in
Relation to Borstal Training
(London 1955).
- Anm. af Karl O. Christiansen. NTfK 1955 s. 363-368.
- Martin, J. P. & D. Webster: Social Consequences of Conviction
(London 1971).
- Metzner, Ralph & Gunther Weil: Predicting Recidivism: Base-Rates
for Massachusetts Correctional
Institution Concord. The Journal
of Criminal Law, Criminology and
Police Science 1963 (54) s. 307-316.
- Ohlin, Lloyd E.: Selection for Parole. A Manual of Parole Pre-
diction (New York 1951).
- Rao, C. R.: Linear Statistical Inference and Its Applications
(New York 1965).
- Reiss, Albert J.: Delinquency as the Failure of Personal and
Social Controls. American Sociological Review
1951 s. 196-207.
- Uusitalo, Paavo: Återfall i brott efter frigivning från öppna
respektive slutna anstalter. NTfK 1970 s. 324-347.
- Warren (tidl. Grant), M. Q.: Correctional Treatment in Community
Settings. A Report of Current Research
Prepared for the VI. International
Congress on Criminology (Madrid 1970).
- Wilkins, Leslie T.: Evaluation of Penal Measures (New York 1969).
- Wilkins, Leslie T.: Prædiktionsmetoder i socialvidenskabelig forsk-
ning. Oversat af Preben Wolf. NTfK 1957 s. 382
-401.
- Wilkins, Leslie T. & P. Macnaughton-Smith: New Prediction and
Classification Methods
in Criminology. Journal
of Research in Crime and
Delinquency 1964 (1)
s. 19-32.
- Wolf, Preben: Kan vi forudsige kriminelt recidiv? 30 års prognose-
forskning. 1923-53. NTfK 1955 s. 193-209.

Mentalerklæringer.

side 2

34. Erklæring afgivet af:

Kredsløge/amtsløge

Anstalt

Jm. psyk. undersøg. klinik

Statshospital

Retspsyk. klinik Århus

Retslægeråd

Erklæring afgivet, men ingen nærmere oplysninger

35-41.

42-48. st.h.

49.-55. RR

Psykopatidiagnose

Intelligens

Organiske træk

Seksuel afvigelse

Andre diagnoser

Strafegnethedsvurdering

Sanktionsanbefaling

Sub. sanktionsanbefaling

56. Hvordan henført under § 17

--

Særlige oplysninger om udgangssagen m.v.

57. Dato for obs.periodens afslutning

--	--	--	--	--	--	--	--

58. Anklagemyndighedens påstand

--	--

59. Modtaget i

--

60. Dato for modtagelse til afsoning

--	--	--	--	--	--	--	--

61. Løsladt fra

--

62. Løsladt på prøve/endeligt

--

63. Dato for endelig løsladelse (forv.)

--	--	--	--	--	--	--	--

64. Dømt i antal forskellige retskredse

--	--

65. Antal beruserbøder før udgangssagen

--

66. Antal beruserbøder efter udgangssagen

--

side

Genindsættelser *va.v.*

Intern.: Knyttet Art

Påbegyndelse

Afslutning

a.

b.

c.

d.

e.

DISKRIMINANSANALYSE

1. Metoder til analysen.

Som nævnt i 7.2. har vi grupperet alle k oplysninger i højst 6 kategorier. En nærliggende metode er da at opstille materialet i en $(k+2)$ -dimensional kontingenstabel med oplysningerne om recidiv og sanktionsform som de to sidste dimensioner, således at der i hver celle står antallet af personer med de pågældende $k+2$ egenskaber. Opfatter man her recidiv som en afhængig variabel, kan man forsøge at opstille en rimelig model, hvor der indgår en passende mængde vekselvirkninger mellem de indgående variable. Sådanne modeller er opstillet,¹ men kun for k lille d.v.s. ca. 3-4, og det skønnes, at analysen bliver ret kompliceret, hvis man ønsker at inddrage flere variable. Tilfredsstillende resultater er først fremkommet for nylig, og de var ikke kendt, da undersøgelsen blev planlagt. Vi valgte derfor diskriminansanalyse, som tidligere har været anvendt ved kriminologiske undersøgelser. Denne har den fordel, at man kan inddrage flere faktorer uden at vanskeliggøre analysen.

Formodentlig vil vi senere forsøge at anvende en kontingenstabellanalyse på materialet, idet vi vil benytte erfaringerne fra diskriminansanalysen til at udvalgte 3-4 gode faktorer, som så forhåbentlig giver tilstrækkelig information.

Problemstillingen i diskriminansanalysen er: Lad der være givet to populationer - her recidivister og ikke-recidivister - og en stikprøve fra hver. For hvert individ har man givet k oplysninger, som antages at foreligge i talform, og derudover oplysningen om, hvilken population vedkommende tilhører. Hvordan skal man da for en ny person, om hvem man har givet de samme k oplysninger, forudsige, hvorvidt han tilhører den ene eller den anden gruppe? Problemet er bl.a. behandlet i ², hvor løsningen er fundet explicit under forudsætningen om, at hver population - klassificeret efter de k oplysninger - følger en k -dimensional normalfordeling.

Lad middelværdierne i de to populationer være $\mu_1 = (\mu_{11}, \dots, \mu_{1k})$ og $\mu_2 = (\mu_{21}, \dots, \mu_{2k})$ ³ og kovariansmatricen være identisk for de to populationer. En vilkårlig observation skrives $x = (x_1, \dots, x_k)$. Grænsen mellem de to populationer bestemmes da ved en hyperplan (en plan af dimension $k+1$) med

¹ Goodman, L.A. The Analysis of Multidimensional Contingency Tables (Technometrics 13, 1971 s.33-61)

² Goodman, L.A. The Multivariate Analysis of Qualitative Data (J. Amer. Stat. Ass. 65. 1970 s.226-56).

³ Kendall, M.G. and Stuart, A.: The advanced theory of Statistics, vol.3, s. 314-24 (Griffin, London 1968)

ligningen,

$$(I) \quad \sum_{i=1}^k \delta_{ji} (\mu_{1j} - \mu_{2j}) x_i = c$$

hvor δ er den inverse matrix til γ , og hvor konstanten c bestemmes ved, at hyperplanen skal halvere den rette linie mellem μ_1 og μ_2 . Da man ikke kender μ_1 , μ_2 og γ benyttes i stedet de empiriske middelværdier og den empiriske kovariansmatrix:

$$x_{1j\cdot} = \frac{1}{n_1} \sum_{v=1}^{n_1} x_{1jv}, \quad x_{2j\cdot} = \frac{1}{n_2} \sum_{v=1}^{n_2} x_{2jv}$$

$$s_{ji}^2 = \frac{1}{n_1 + n_2 - 1} \left(\sum_{v=1}^{n_1} (x_{1jv} - x_{1j\cdot}) (x_{1iv} - x_{1i\cdot}) + \sum_{v=1}^{n_2} (x_{2jv} - x_{2j\cdot}) (x_{2iv} - x_{2i\cdot}) \right)$$

$j = 1, \dots, k$, $i = 1, \dots, k$, hvor x_{1jv} angiver observationen af den j 'te variabel på person nr. v i population nr. 1 (recidivister), og n_1 er antallet af personer i population nr. 1.

Lad f. eks. $x_1 = (x_{11}, \dots, x_{1k})$ ligge på den positive side af (I), d.v.s. at x_1 indsat i (I) giver et tal, der er større end c . Da vil x_2 ligge på den negative side, fordi c er bestemt således at hyperplanen deler x_1 og x_2 . For at undersøge hvilken population en person tilhører, udregner man værdien af venstre side af (I) for den pågældendes værdi $x = (x_1, \dots, x_k)$. Hvis resultatet er større end c klassificeres vedkommende i population 1 ellers i population 2.

Det ses således, at værdien af (I) giver hver person en talværdi, som man passende kan kalde belastningstallet, idet det giver et mål for, hvor langt væk fra grænsen mellem de to populationer den pågældende er. Dette belastningstal findes som en vejet sum af de k faktoreres talværdier d.v.s. af (I) fås

$$\text{belastningstal} = \sum_{i=1}^k b_i x_i, \quad \text{hvor}$$

$$(II) \quad b_i = \sum_{j=1}^k \delta_{ji} (\mu_{1j} - \mu_{2j}) \text{ er vægten for faktoren } i.$$

En person med højt belastningstal vil ligge langt fra populationen af ikke-recidivister, og det er derfor meget usandsynligt, at han skulle tilhøre denne population, mens et lavere tal - større end c - ville virke mindre overbevisende.

Betingelsen om normalitet er naturligvis ikke opfyldt her, hvor de fleste variable er kvalitative, men den er heller ikke nødvendig. Lad oplysningen om recidiv få talværdierne 1 for recidiveret og 0 for ikke recidiveret. Tænker man

på de sidste bemærkninger om diskriminansanalysen, ser man, at problemet formelt kan behandles ved en regressionsanalyse, hvor modellen er, at den afhængige variable Z - med værdier 0 og 1 - skal findes som en lineær funktion af de k uafhængige variable X_j , $j=1, \dots, k$. Denne lineære funktion - regressionslinien - kan findes ved mindste kvadraters metode uden nogen antagelse om de underliggende fordelinger.⁴⁾ Regressionsliniens ligning er

$$z = \sum_{j=1}^k b_j x_j,$$

Estimeres vægtene b_j ved mindste kvadraters metode fås ligningssystemet

$$(III) \quad \sum_{j=1}^k \text{Cov}(X_i, X_j) \cdot b_j = \text{Cov}(X_i, Z) \quad i=1, \dots, k$$

hvor $\text{Cov}(X_i, X_j)$ betegner den empiriske covarians mellem de variable X_i og X_j . Nu er

$$\text{Cov}(X_i, Z) = \sum_{v=1}^{n_1} (X_{1iv} - X_{i\cdot}) (Z_v - Z) + \sum_{v=1}^{n_2} (X_{2iv} - X_{i\cdot}) (Z_v - Z)$$

hvor første summation er over populationen af recidivister og anden summation over ikke-recidivisterne, hvoraf fås

$$\begin{aligned} \text{Cov}(X_i, Z) &= \sum_{v=1}^{n_1} (X_{1iv} - X_{i\cdot}) \left(1 - \frac{n_1}{n_1+n_2}\right) + \sum_{v=1}^{n_2} (X_{2iv} - X_{i\cdot}) \left(-\frac{n_1}{n_1+n_2}\right) \\ &= \frac{n_2 \cdot n_1}{n_1+n_2} (X_{1i\cdot} - X_{i\cdot}) - \frac{n_1 \cdot n_2}{n_1+n_2} (X_{2i\cdot} - X_{i\cdot}) \\ &= \frac{n_1 \cdot n_2}{n_1+n_2} (X_{1i\cdot} - X_{2i\cdot}) = C \cdot (X_{1i\cdot} - X_{2i\cdot}) \end{aligned}$$

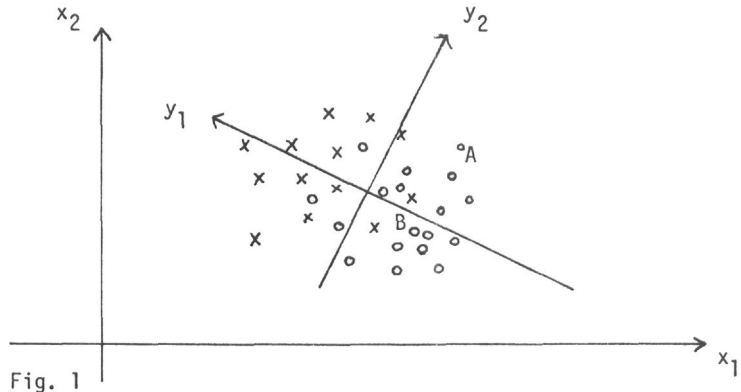
Man har derfor $b_j = C \cdot \sum_{i=1}^k \{\text{Cov}(X_i, X_j)\}^{-1} (X_{1i\cdot} - X_{2i\cdot})$

hvilket på nær faktoren C er udtrykket (II), hvor de teoretiske parametre er erstattet af de empiriske skøn over parametrene.

⁴⁾Rao, C.R.: Linear Statistical Inference and its Applications (Wiley, New York 1965) kap. 4g.

På denne måde har man opnået, at personer fra forskellige anstalter er blevet sammenlignelige m.h.t. det mål, som kan opstilles på grundlag af de medtagne faktorer. Man kan da sammenligne de fire behandlingsformer ved at inddele materialet i et passende antal belastningsgrupper og sammenligne resultaterne indenfor hver gruppe, hvilket kan gøres ved χ^2 -test.

Det bemærkes, at metoden er meget grov, idet den beskriver et k-dimensionalt problem i 1 dimension ved at tage projektionen ned på belastningsaksen (y_1 -aksen på fig.1) langs den $(k+1)$ -dimensionale hyperplan, der deler recidivister og ikke-recidivister. På den måde tager man ikke hensyn til afstanden fra observationen ned til y_1 -aksen, f.eks. får personerne A og B næsten samme belastningstal, selv om de ligger langt fra hinanden. Desuden ligger B ret centralt i ikke-recidivist fordelingen. Observationen ligger et sted, hvor der er god grund til at tro, at personen er ikke-recidivist, idet tætheden for fordelingen af ikke-recidivister er størst i centrum (=middelværdipunktet).

Samtidig ligger B langt ude i recidivist fordelingen, så der er så meget mere grund til at tro på ikke-recidivet. A derimod ligger langt ude i begge fordelinger, hvorfor det i langt højere grad er tvivlsomt, om han tilhører den ene population eller den anden.

2. Kvantificering af kvalitative data.

Analysen under 1. bygger på den antagelse, at alle oplysninger foreligger i talform. Dette er ikke opfyldt her, tværtimod har vi grupperet de oprindeligt kontinuerte variable, som f. eks. alder ved indsættelse, på en sådan måde, at det ikke er rimeligt at tillægge dem nogen talværdier. Det er derfor nødvendigt, at opstille en kvantificeringsmetode.

Som nævnt i 7.2. har professor Rasch foreslået 'at give kategorierne talværdier, således at den variable bliver så god som mulig i diskriminansanalysen. Vi benytter det samme princip, men metoden er en anden end den af Rasch anvendte. Antag at den variable er delt i m kategorier. Vi skal da bestemme m talværdier, således at vi kan skelne bedst muligt mellem recidivister og ikke-recidivister. Hvis oplysningerne om de enkelte personer forelå i m -dimensional talform, ville problemet være nøjagtig det samme, som det netop undersøgte. En nærliggende løsning er da at lade oplysningen optræde, som om den var m -dimensional ved at give værdien 1 til den kategori, som personen tilhører og 0 til de øvrige nul kategorier. Betragt f.eks. oplysningen om alkoholforbrug. Den er delt i 3 kategorier: mådeholdende, lejlighedsvist for stort forbrug og regelmæssigt for stort forbrug. Disse opfattes som 3 variable og en person, som er mådeholdende, får da observationsvektoren $(1,0,0)$, mens en person med regelmæssigt for stort forbrug får $(0,0,1)$. Man får da 500 observationer i et 3-dimensionalt rum og kan udføre diskriminansanalyse på dem. Herved fås vægte til de 3 variable og disse vægte kan da bruges som talværdier for kategorierne.

Da de m variable er lineært afhængige ($\sum x_v = 1$ for alle v) bliver ligningssystemet (III) ikke entydigt. Man kan dårligt fastsætte den ene talværdi vilkårligt, f.eks. til 0, og derefter bestemme de $m-1$ øvrige.

Det bemærkes i øvrigt, at man uden at ændre resultatet af diskriminansanalysen kan multiplicere alle talværdier for en bestemt variabel med en konstant. Dette svarer til, at man for en variabel, som er givet i talform, ændrer måleenheden.

Det kan vises ved en simpel men omfattende beregning, at den anvendte kvantificeringsmetode kan udføres på en langt simplere måde. Betragt en given variabel med m kategorier. I hver kategori er givet recidivsandsynligheden. Hvis man subtraherer den sandsynlighed, som svarer til kategorien, som før fik talværdien 0 fra alle sandsynligheder, får man en række talværdier, og disse er netop proportionale med de tidligere fundne, således at man kan nøjes med at se på recidivsandsynlighederne. For variabelen alkoholforbrug haves f.eks.

	Rec. sandsynlighed	talværdi
mådeholdende	0,6313	0
lejlighedsvis for stort forbrug	0,6860	0,0547
regelmæssigt " " "	0,7901	0,1587

¹ Karl O. Christiansen og G.K. Stürup: 335 statsfængselsfanger. Utrykt arbejde. Samme metode er anvendt i Erik Linde Bratfeldt: P-faktoren i FOUSHIP-klassificeringssystemet. III. Psykologisk belysning af miljøer i forsvaret. (Militærpsykologisk Tjeneste 1969).

DEN DATALOGISKE BEHANDLING.

Næsten alle beregninger, tabelleringer og statistiske analyser i denne rapport er foretaget ved hjælp af elektronisk databehandling. Her skal kort gennemgås de enkelte faser i det datalogiske arbejde og de vigtigste typer af programmer. Samtlige programmer er skrevet i Fortran og kørt på NEUCC's datamat IBM 360 model 75.

Det datalogiske arbejde startede allerede ved planlægningen af kodeskemaerne. Ved udarbejdelsen af disse var der tre hovedhensyn at tage: det skulle være nemt at overføre aktudragenes oplysninger, det skulle være muligt at hulle efter dem, og der skulle kunne opbygges et hensigtsmæssigt dataregister ud fra disse. Under hensyntagen til disse tre punkter udarbejdedes et skema, hvor hver side svarede til et hulkort (se bilag 1). Et særligt problem var, at der for hver person er et variabelt antal domme og genindsættelser. Dette klaredes ved, at de faste oplysninger kodedes på de tre første kort, hvorefter der så fulgte ét kort for hver dom og til slut et antal kort med oplysninger om genindsættelser og yderligere frihedsberøvelser. På samtlige kort angav ét felt personens løbenummer og et kortnummer, desuden angav ét felt på det første kort det samlede antal kort.

Efter udarbejdelsen af hulkortene sorteredes de efter løbenummer og overførtes til et pladelager. Udarbejdelsen af aktudragnene, kodeskemaerne og hulkortene overlappede hinanden således, at hulkortene blev færdige i små afdelinger. Det var derfor nødvendigt med et fletteprogram, der kunne indflette kortene, efterhånden som de forelå. Dette indgik dog i et helt generelt registervedligeholdelsesprogram, der kunne slette, rette og indflette kort. ~~Program~~met virker således: løbenummeret fra hvert af kortene på inputfilen sammenlignes med løbenummeret fra kortene på registret på pladelageret; findes det tilsvarende løbenummer ikke på registret, indsættes kortet. Hvis nummeret findes, rettes kortet, slettes evt., hvis kortene er fuldstændig ens.

Retning af materialet falder i to afsnit: en hulletest, d.v.s. en test for at se, om kodeværdierne for oplysningerne ligger inden for de lovlige grænser, og en* logisk test, d.v.s. en test af oplysningernes indbyrdes konsistens og logiske overensstemmelse. Princippet i hulletestprogrammet er, at der for hver af de fire typer

kort i registret udarbejdes to kort, hvor der til tilsvarende felter anføres mindste hhv. største tilladelige kodeværdi. Kortene fra registeret sammenlignes nu ét for ét med disse kort. For hvert kort med fejl udskrives personens løbenummer, kortnummer og den ulovlige kodeværdi. Programmet til logisk test er på grund af problemernes forskelligartethed kodet som en række næsten uafhængige programstumper.

Proceduren i fejlretningen var den, at fejllisterne **afleveredes** til en, der kendte materialet, som for hvert kort med fejl udarbejdede et rettelseskort. Ud fra disse rettedes de tilsvarende hulkort. Disse kort blev kørt med det ovennævnte registervedligeholdelsesprogram, som rettede de tilsvarende hulkort i registret. Denne procedure blev gentaget indtil samtlige kort var fejlfri. Fejlretningen varede i alt ca. 5 måneder.

Da kun et fåtal af oplysningerne i registret kunne bruges direkte, skulle der foretages en konvertering til en endelig kode. Denne bestod af ca. 300 oplysninger, der for de flestes vedkommende skulle beregnes ud fra registret; dette blev dog senere reduceret til 240 oplysninger p.g.a. tidnød. Disse oplysninger deltes op i fire grupper svarende til fire programmer, især p.g.a. det store programmeringsarbejde. Det ville føre for vidt at komme ind på de enkelte dele i dette program; der skal derfor blot nævnes nogle enkelte ting. Et af de vanskelige punkter var beregninger af forskellige tidsintervaller, f.eks. samlet kriminalitetsfri tid, længste internering, længste udmålte straf, længste interneringsfri periode samt de tilsvarende tidsintervaller før og efter udgangsinterneringen. Disse beregnedes ved hjælp af en tidsakse, repræsenteret ved en vektor, hvor hvert enkelt element svarede til en dag i personens liv. Ved at markere elementerne i vektoren ved forskellige tal kunne de forskellige tidsintervaller beregnes (som eksempel kan nævnes, at et ettal angav, at personen var frihedsberøvet på den pågældende dato, et nul, at personen var på fri fod, og et total, en dato for begåelsen af et forhold).

I forbindelse med konverteringen udarbejdedes også et særligt program, der udskrev levnedsløbsdiagrammer, d.v.s. et skema over de forskellige vigtige datoer i personens liv, således samtlige indsættelsesdatoer, løsladelsesdatoer samt antal dage mellem disse datoer.

De konverterede oplysninger blev lagret på pladelager som hulkortbilleder med 8 hulkort pr. person. På dette materiale skulle

nu foretages en mængde krydsninger af oplysninger. Hertil anvendtes en modificeret udgave af et standardprogram, NUCROS (udviklet ved Northwestern University Computing Center). Dette program er meget generelt. Det er således muligt ved hjælp af nogle få datakort at angive op til 72 krydstabeller, samt hvilke oplysninger der i de enkelte tabeller ønskes krydset med hinanden. Desuden er det muligt at transformere kodeværdierne for de enkelte oplysninger, specielt at gruppere kodeværdierne. Programmet udskriver foruden krydstabellerne for hver af disse desuden en tabel over række- og søjleprocenter samt en X^2 -værdi.

Til **diskriminansanalysen** anvendes også et standardprogram, BMD04M (BMD, Biomedical Computer Programs p. 185, Los Angeles, September 1965). Dette program modificeredes til vort specielle formål, således indførtes et forprogram, der kunne gruppere og vægte de enkelte faktorer samt et program, der gav mulighed for at fordele de enkelte personer på anstalter og belastningsgrupper.

Foruden de nævnte programmer er der lavet en mængde småprogrammer til mere specielle formål.

Et stort problem ved databehandlingen har været den relativt korte tidsfrist for undersøgelsen. Der er således blevet programmeret og kørt programmer omtrent dagligt siden de første hulkort forelå d. 15/12 1970 indtil den datalogiske behandling afsluttedes d. 15/9 1971.

NOTAT OM PRAKSIS VEDRØRENDE GENANBRINGELSE I
FORVARING OG VEDRØRENDE DIREKTE TILBAGEFØRELSE

Dette notat bygger på trykte kilder. Dog er vigtige **supple-**rende oplysninger opnået ved at forelægge et udkast til nærværende notat for vicefængselsinspektør Tolstrup, Forvaringsanstalten og særfængslet i Herstedvester, og statsadvokat Hertz, Statsadvokaturen for Sjælland. Notatet er systematiseret således, at reaktionen ved ny kriminalitet behandles under 1, ren vilkårsovertrædelse under 2 og direkte tilbageførelse under 3.

1. Ny kriminalitet.

Det skal først bemærkes, at den endeligt udskrevne forvaredes situation ved ny kriminalitet næppe adskiller sig væsentligt fra den tiltaltes, som ikke tidligere **har** været idømt forvaring; i hvert fald er de nedenfor under a. og b. omtalte reaktioner udelukkede. De følgende bemærkninger drejer sig derfor alene om prøveudskrevne forvarede.

Under vurderingen af nedenstående må man erindre, at den almindelige udvikling er gået i retning af større tilbageholdenhed med at anvende forvaring og større hensyntagen til proportionalitetskravet; reaktionssystemet over for prøveudskrevne forvarede er sikkert også blevet påvirket af denne udvikling.

a. Genanbringelse ved kendelse. Genanbringelse ved kendelse må betegnes som den typiske reaktion på ny kriminalitet. Det fremgår således af RM 1957 nr. 8 pkt. **1B**, at statsadvokaterne ikke længere har pligt til at forelægge sagen for rigsadvokaten, når der agtes nedlagt påstand om genindsættelse, og det hedder endvidere: "Forelæggelse bør dog ske i tvivlsomme tilfælde og foreløbig også i alle tilfælde, hvor der ikke agtes nedlagt påstand om genindsættelse, men f.eks. blot en påstand om indskærpelse af prøveudskrivningsvilkårene eller - undtagelsesvis - almindelig straf."

Som ved andre sider af praksis vedrørende forvaring er det svært at finde trykte afgørelser til illustration af de typiske tilfælde; de trykte afgørelser drejer sig om de nedenfor under **b.** - **d.** gennemgåede utypiske tilfælde. Det tør dog antages, at genanbringelse ikke forudsætter kriminalitet af samme grovhed som 1. gangs idømmelse af forvaring. På den anden side sanktioneres bagatelagtig kriminalitet ikke med genanbringelse, men med vilkårs indskærpelse, jfr. nedenfor under **b.**

På grund af de sparsomme oplysninger i akterne kan § 17-undersøgelsen ikke ved en kvantitativ analyse bidrage til belysning af praksis med hensyn til genanbringelse ved kendelse.

b. Vilkårsindskærpelse. I visse tilfælde - navnlig ved bagatelagtig kriminalitet - lader man den prøveudskrevne forblive på fri fod trods en ny lovovertrædelse; dog giver denne anledning til, at vilkårene for prøveudskrivningen indskræpes eller ændres i skærpene retning (f.eks. ved tilføjelse af vilkår om direkte tilbageførelse). **Vilkårsindskærpelse** er således en ikke-frihedsberøvende § 70-**foranstaltning**; den kan vel nærmest sammenlignes med en betinget dom. I trykt praksis finder man en del tilfælde, som er lige på grænsen mellem fortsat prøveudskrivning og genanbringelse.

Hvor den nye kriminalitet er af mindre omfang, og der ligger nogle år mellem denne og prøveudskrivningen, har den prøveudskrevne gode muligheder for at forblive på fri fod, som i **II 1957.149HKK** (3-2) (14 tyverier af cykler og madvarer m.v. og 3 brugstyverier - ude i 3 år - anstalten og retslægerådet havde endda anbefalet genindsættelse) og **TT 1958.151ØLD** (et lejlighedsstyveri og et bedrageri med et samlet udbytte på godt 200 kr. - ude i 2½ år - de lægelige erklæringer udtalte sig ikke afgørende mod fortsat prøveudskrivning).

Omstændighederne i **U 1953.1034HKK** er noget anderledes. En i 1900 født mand var i 1934 som skyldig i tyveri dømt til forvaring, hvorfra han to gange, første gang i 1942, udskreves på prøve, men derefter atter genindsattes (1944). I februar 1952 løslodes han for anden gang på prøve. I december samme år stjal han ca. 200 kr. fra en forretnings pengekasse. Ved ØLK af marts 1953 bestemtes det, at han skulle **genindsættes**, men for Højesteret forelå en erklæring fra retslægerådet, der anbefalede at undlade genindsættelse. Ved HKK af oktober 1953 fandtes det "efter alt foreliggende" forsvarligt at lade ham forblive udskrevet på prøve.

I et par trykte afgørelser er der udtrykkeligt lagt vægt på, at den pågældende har siddet varetægtsfængslet nogen tid. I U 1958.88HD (ERT 1957.731) havde den prøveudskrevne været på fri fod i 4 år, da han begik et underslæb og et bedrageri til tilsammen 440 kr. Underretten idømte ham en tidsbestemt fængselsstraf, landsretten genanbragte ham i forvaring, men da sagen kom for Højesteret havde han siddet fængslet i 7 måneder. Højesteret lod ham forblive udskrevet på prøve med følgende begrundelse:

"Under hensyn til karakteren af de af tiltalte begåede forbrydelser og til den tid, han under sagen har hensiddet i varetægtsfængsel og forvaringsanstalt, findes det ikke af hensyn til retssikkerheden fornødent, at tiltalte, der har været prøveudskrevet siden 1953, nu påny anbringes i forvaringsanstalt for psykopater ...".

Et lignende tilfælde er muligvis U 1963.581HKK. Der lå dog kun et år mellem prøveudskrivningen og den nye kriminalitet (tyveri af øl og snaps m.v. ved indbrud i en brugsforening). Underretten lod ham forblive på fri fod under henvisning til en **anstaltserklæring** og til, at genindsættelse i forvaring måtte "anses for en uforholdsmæssig streng forholdsregel, når henses til, at domfældte har hensiddet i varetægtsfængsel i omtrent 8 uger, samt i betragtning af, at der under prøveløsladelsen kun foreligger dette ene strafbare forhold, og at dette må anses for at være af ret ringe farlighed". Landsretten genindsatte ham, men Højesteret stadfæstede 3 måneder senere "efter alt foreliggende" underrettens kendelse.

U 1968.280HD drejede sig om en sædelighedskriminel, som i 1958 var dømt til forvaring for usædeligt forhold over for drenge, og som i 1962 var løsladt på prøve. Han var nu fundet skyldig i beføling af en 9-årig dreng (strfl. § 232) ved en enkelt lejlighed i 1967. Højesteret lod ham forblive på fri fod under hensyn til, at han havde været prøveudskrevet siden 1962, til beskaffenheden af det nu begåede forhold og til, at han havde hensiddet i varetægtsfængsel i mere end 5 måneder.

c. Genanbringelse ved ny dom. I ^{visse} situationer foretrækker man at lade en genanbringelse ske ved ny dom. For den, der er blevet genanbragt, gør det næppe megen forskel, om han er kommet ind igen ved en kendelse eller dom; genanbringelsens hjemmel kan sik-

kert ikke have betydning for **opholdets** varighed. Men forinden er der formentlig den forskel, at sagsbehandlingen forud for en dom gennemgående er mere omfattende end sagsbehandlingen forud for en kendelse. Ved en domsforhandling skal der i disse sager desuden medvirke lægmænd.

Det fremgår ikke klart af trykt praksis, hvornår man anvender dom, og hvornår man anvender kendelse. Måske kan det formuleres således, at der skal foreligge noget nyt, førend man anvender ny dom til forvaring i stedet for genanbringelse (statsadvokat Hertz). Det nye kan bestå i en anden form for kriminalitet, i lægeerklæringer med et nyt indhold eller i, at der er gået meget lang tid siden den oprindelige dom til forvaring.

Først skal refereres nogle tilfælde, hvor genanbringelse ved kendelse er nægtet under henvisning til, at genanbringelse i givet fald måtte ske ved dom. Det er de afgørelser, der siger mest. Man kan nok tale om, at der er en udvikling i retning af i større omfang at kræve ny dom ved genanbringelse. Dernæst kan kort henvises til nogle tilfælde, hvoraf det fremgår, at genanbringelse er sket ved ny dom.

U 1945.564VLK drejede sig om en 34-årig mand, der i 1941 var blevet **dømt** til forvaring for overtrædelse af strfl. § 232, men løsladt i 1942 efter kastration. Nu var han tiltalt for et **tyveri**-forsøg. I underretten var han ved kendelse blevet genanbragt i forvaring, men landsretten udtalte:

"Da årsagen til, at den kærende ved den i kendelsen nævnte landsretsdom blev dømt til hensættelse i forvaringsanstalt for psykopater, var, at han var fundet skyldig i en forbrydelse mod kønssædeligheden således som tre gange tidligere, da han i så henseende ikke mere kan antages at frembyde fare for retssikkerheden, og da afgørelsen af, om de hos kærende forefundne psykopatiske anlæg tillige er af betydning for hans begåelse af tyverier, rettest bør træffes under en i sædvanlige former fremmet straffesag og med de til sådan behandling knyttede straffeprocessuelle garantier, vil anklagemyndighedens begæring om genindsættelse af den kærende i en forvaringsanstalt for psykopater ikke kunne tages til følge ...".

Det ville være nærliggende at uddrage af denne afgørelse, at **genindsættelse** ved kendelse ikke kan ske, når den nu foreliggende kriminalitet er af en anden art end den, der lå til

grund for anbringelsen i forvaring. Men heri er i hvert fald rigsadvokaten ikke enig, se RM 1957 nr. 8 pkt. 1. Rigsadvokaten henviser til U 1944.51HKK (HRT 1943.589). Her var den pågældende anbragt i forvaring for forsætlig legemsbeskadigelse, og han blev nu genanbragt for at have fremvist sit blottede kønslem og gnedet dette, medens 4 mindreårige pigeboørn så på det, samt for at have stjålet en herrecykel. Det fremgår dog ikke udtrykkeligt, at problemstillingen er blevet diskuteret; genanbringelse skete "efter alt det foreliggende".

Rigsadvokaten har senere måttet modificere sit standpunkt, jfr. RM 1958 nr. 10 pkt. 61 "Der vil herefter, når en person, der gennem lang tid har været prøveudskrevet fra psykopatforvaring, gør sig skyldig i ny kriminalitet, navnlig når denne kriminalitet er af en anden art end den, der begrundede anbringelse i psykopatforvaring, være grund til i stedet for at påstå genanbringelse efter § 70, stk. 3, at forelægge sagen med henblik på ny dom efter § 70, stk. 1, eller eventuelt med påstand om almindelig straf". Baggrunden for dette er en utrykt ØLK af 1. november 1957 om en brandstifter, der havde været prøveudskrevet fra forvaring i 5½ år. Han havde nu gjort sig skyldig i tyveri i 6 tilfælde. Tre af tyverierne var indbrudstyverier, hvor der var stjålet spiritus og tobaksvarer og rede penge til en samlet værdi af ca. 2300 kr. Landsretten fandt under hensyn til det lange tidsrum, der var forløbet siden prøveudskrivningen, og karakteren af de begåede forbrydelser ikke tilstrækkelig grund til under den pågældende sag at bestemme, at der skulle ske genanbringelse. Tiltalte blev under en senere sag ved dom genanbragt i forvaring.

Et yderligere skridt synes taget med Ü 1968.509VLK. Denne drejede sig om en 36-årig tiltalt, som i 1958 for tyveri.m.v. var blevet idømt forvaring, og som blev løsladt i 1961, genindsat i 1962 og påny løsladt i 1963. Han havde nu erkendt sig skyldig i 36 tyverier - tildels indbrud - med et udbytte på ca. 10.000 kr. En erklæring fra anstalten (Horsens) anbefalede sær-fængsel, men retslægerrådet anbefalede genindsættelse i forvaring. Underretten genindsatte ham ved kendelse, men landsretten udtalte:

"Når henses til, at den dom, i henhold til hvilken T søges genanbragt i en forvaringsanstalt, er afsagt for mere end 10 år siden, og at han efter den seneste prøveudskrivning har afholdt sig fra ny kriminalitet i 4 år, findes det rettest, at spørgs-

målet om, hvilke sanktioner der skal træffes over for ham i anledning af de nu begåede lovovertrædelser - herunder om han påny anbringes i en forvaringsanstalt - afgøres ved dom."

En ganske tilsvarende afgørelse er U 1968.898VLK. Under en senere sag blev den pågældende tiltalte ved dom genanbragt i forvaring.

I domssamlingerne kan man finde adskillige tilfælde, hvor genindsættelse ved ny ligeartet kriminalitet er sket ved ny dom. I nogle af disse tilfælde har mindst en af underinstanserne dog idømt tidsbestemt straf, se således U 1966.247H og U 1968.109H. Men i andre tilfælde kan der næppe have været megen tvivl om, at genanbringelse ville blive resultatet, se således U 1961.871H, U 1965.770H og U 1969.425H.

d. Tidsbestemt straf. I RM 1957 nr. 8 pkt. 1 hedder det: "Dette sidste [påstand om almindelig straf] vil der navnlig kunne være tale om, når det nu foreliggende forhold kun begrunder en mindre vidtgående reaktion, f.eks. bøde eller hæftestraf for en **politi-**forseelse. Men der er herfra i enkelte tilfælde blevet nedlagt påstand om anvendelse af almindelig straf også hvor fængsel, eventuelt betinget, kunne ventes idømt, når det drejer sig om en delinkvent, der havde været prøveudskrevet gennem længere tid, navnlig når den nu foreliggende kriminalitet var uligeartet med den tidligere".

Det fremgår heraf, at almindelig straf over for prøveudskrevne navnlig anvendes, når der kun er forskyldt bøde eller hæfte. I tilslutning til ovenstående har rigsadvokaten ved KM 1963 nr. 19 pkt. 1 bemyndiget statsadvokaterne til fremtidig at træffe bestemmelse om, at der over for personer, der er prøveudskrevet fra psykopatforvaring, skal nedlægges påstand om almindelig straf i politisager og færdselssager, der er undergivet statsadvokaternes påtale.

Det fremgår endvidere af det citerede, at almindelig straf kan komme på tale, når tiltalte har været prøveudskrevet gennem længere tid, navnlig når den nu foreliggende kriminalitet er uligeartet med den tidligere. Men nogle afgørelser viser, at almindelig straf kan blive anvendt, selv hvor kriminaliteten er ligeartet.

I RM 1960 nr. 14 vikt. 6 er refereret to afgørelser af denne art, I den første **havde S**, der i 1947 var blevet dømt til psykopatforvaring for tyveri, og som i 1950 var blevet udskrevet på prøve, **nu** - efter i tre tilfælde at have modtaget tiltalefrafald mod indskærpelse af vilkårene og i 1957 og 1959 at være idømt kortvarige frihedsstraffe for tyveri og kørsel i spirituspåvirket tilstand - gjort sig skyldig i tyveri af 10 kartoner cigaretter samt overtrædelse af politivedtægten. Ved Østre landsrets dom af 25.11.1959 blev han for disse forhold anset med psykopatfængsel i 1 år. I den anden var C i 1954 for tyveri blevet anset med psykopatforvaring og var blevet udskrevet på prøve i 1956. I oktober 1959 havde han stjålet en herrehabit til en værdi af 300 kr. og sammen med en anden deltaget i tyveri af nogle prøvekufferter med papirvarer og en dokumentmappe til omtrent samme værdi. Tingene var i begge tilfælde stjålet fra uaflåsede biler. Ved en underrettsdom ansås han med psykopatfængsel i 6 måneder. (C er i øvrigt identisk med den i U 1964.563 omtalte **T.**)

I ü 1961.885HD idømmes betinget dom ved ligeartet kriminalitet. Den 45-årige **T** var i 1953 blevet anbragt i forvaringsanstalten for tyveri og prøveudskrevet derfra i 1955. Han havde i 1958 under forhiring med et skib deltaget i indsmugling af cigaretter og spiritus og i 1960 sammen med to arbejdskammerater fra lageret på den fælles arbejdsplads tilegnet sig to sække hvidkløverfrø, som solgtes for 1166 kr., hvoraf T fik 200 kr. Han var blevet gift i 1958 og havde fast arbejde. For underretten forelå erklæringer fra anstalten og fra en kredslege, der anbefalede fortsat prøveudskrivning. Efter den sociale og karaktermæssige stabilisering, som han var undergået, var han ved landsretten, ligesom ved byretten, fundet egnet til påvirkning gennem straf og anset med en betinget straf, der ved landsrettens dom var fastsat til fængsel i 6 måneder. Højesteret stadfæstede, idet den **fandt**, at det efter omstændighederne kunne have sit forblivende ved beslutningen om udsættelse af straffens fuldbyrdelse.

e. Sammenfatning. Ny kriminalitet fra den prøveudskrevnes side vil som hovedregel medføre genindsættelse ved kendelse.

Hvis den nye kriminalitet er af mindre størrelsesorden (berigelseskriminalitet ikke over nogle få hundrede kr.), og der i øvrigt er omstændigheder, der taler for det, kan genindsættelse

dog undlades. Det spiller her en rolle, at man over for prøveudskrevne forvarede normalt kun kan vælge mellem § 70-sanktioner, altså mellem genanbringelse og vilkårsindskærpelse; genanbringelse varer i mange måneder og kan derfor i visse tilfælde forekomme at være en urimeligt hård sanktion. Ved afgørelsen har det blandt andet betydning, om den prøveudskrevne har klaret sig på fri fod i nogle år. Det har nogen betydning, hvorledes lægerne stiller sig til genindsættelse; men lægeerklæringerne har ikke samme afgørende betydning som ved første gangs idømmelse af forvaring. Det har en vis betydning, om den nye kriminalitet er ligeartet med den, der oprindeligt førte til dom til forvaring. En langvarig varetægtsfængsling kan endvidere medføre, at genindsættelse undlades.

Når genindsættelse undlades, vil reaktionen blive vilkårsindskærpelse eller tidsbestemt straf (herunder betinget dom).

Under visse omstændigheder kræver genanbringelse i forvaring ny dom. Det gælder navnlig, når den pågældende har været ude i lang tid, og den nye kriminalitet ikke er ligeartet med den, der oprindeligt førte til forvaring. Endvidere kan det muligvis tillægges vægt, at der alene er gået lang tid siden den oprindelige dom til forvaring.

2. Vilkårsovertrædelse, der ikke består i ny kriminalitet.

Genanbringelse i henhold til § 70, stk. 3, kan også ske for anden vilkårsovertrædelse end ny kriminalitet, men i praksis sker det vist meget sjældent (se herved Widmer i J 1962.94ff).

Trykt praksis yder ikke mange bidrag til belysning af problemet. I U 1945.564VLK (se ovenfor, l.c .) fremgår det af en erklæring fra anstalten, at den prøveudskrevne i modstrid med prøveudskrivningsvilkårene ofte havde skiftet beskæftigelse og opholdssted uden først at få det godkendt hos anstalten. Hertil bemærkede Vestre landsret, "at en genindsættelse ej heller kan anses tilstrækkelig begrundet ved det af den kærende over for løsladelsesvilkårene udviste forhold".

Overtrædelse af de øvrige vilkår er dog et moment, der spiller ind ved afgørelsen af, om ny kriminalitet skal føre til genanbringelse. Selv om den nye kriminalitet er ubetydelig, kan en i øvrigt massiv vilkårsovertrædelse medvirke til, at der sker genanbringelse.

Over for ren vilkårsovertrædelse kan der også reageres med vilkårsindskærpelse.

3. Direkte tilbageførelse.

I **henhold** til særligt vilkår kan anstalten over for nogle prøveudskrevne foretage tilbageførelse på egen hånd. Udstrækkes tilbageholdelsen over en uge, skal rettens godkendelse dog indhentes. Er domfældte stadig i forvaringsanstalten, når retten tager stilling til, om tilbageførelsen kan godkendes, træffer den tillige afgørelse af, om tilbageførelsen bør opretholdes, og om anstalten skal være bemyndiget til uden forelæggelse for retten efter § 70, stk. 3, at løslade domfældte påny. Vilkåret er af relativ ny dato. Det blev introduceret af Sachs, da han var kst. overlæge i 1954, i form af familieplejeordning (se om noget lignende også **Stürup** i NKÅ 1951-52 s. 293), men det er først rigtigt blevet taget i brug fra omkring 1960.

Direkte tilbageførelse tjener et kriminalitetsforebyggende formål. Tilbageførelsen foretages derfor næsten altid på grundlag af ren vilkårsovertrædelse, men i situationer, som kan befrygtes at ville lede ud i egentlig kriminalitet. I enkelte tilfælde er der begået en bagatelagtig kriminalitet før tilbageførelsen; for denne meddeles der da tiltalefracfald, ofte under henvisning til at direkte tilbageførelse har været iværksat.

a. Vilkårets udformning. I U 1960.733 (KBK af 14.4.1959) havde anstalten som vilkår for prøveudskrivning ud **over** de sædvanlige foreslået, at der skulle være mulighed for genanbringelse ved anstaltens foranstaltning, såfremt domfældte faldt tilbage til brugen af narkotika. Byretten tog forslaget til følge, "idet det dog i overensstemmelse med principperne i retsplejelovens kapitel 43 a om prøvelse af administrativt bestemt frihedsberøvelse findes at burde fastsættes, at forelæggelse af frihedsberøvelsen for retten til prøvelse skal finde sted inden 5 søgnedage efter indlæggelsen".

TJ 1960.91.3HKK: indeholder den mest udførlige behandling af **tilbageførelsesvilkåret**. I en erklæring til brug for Højesteret udtalte overlægen (Herstedvester), "at udskrivning på sædvanlige vilkår ikke kan anbefales uden at der træffes sådanne, i forhold til forvaring her mindre indgribende foranstaltninger over for

ham efter straffelovens § 70, at han i de perioder, hvor han falder tilbage til alkoholmisbrug eller begynder at gå socialt tilbunds, straks kan genindsættes her, således som man uden større betænkning gennemfører det for prøveudskrevne fanger i statsfængsel, ungdomsfængsel, arbejds- og sikkerhedsforvaring".

Højesteret gav vilkåret den udformning, der nu er gængs: "at forvaringsanstalten skal være bemyndiget til straks på egen hånd at lade domfældte tilbageføre til forvaringsanstalten, såfremt en stedfunden overtrædelse af vilkårene for prøveudskrivningen giver grund til at antage, at der er risiko for nye lovovertrædelser, på betingelse af at der straks efter tilbageførelsen sker underretning herom til statsadvokaten og den beskikkede tilsynsværge, således at statsadvokaten inden en uge efter pågribelsen skal forelægge sagen for retten, såfremt genanbringelsen skønnes at burde opretholdes".

b. Vilkårets anvendelse. Af U 1960.733KBK og U 1960.913HKK synes at fremgå, at vilkåret navnlig er tænkt anvendt ved prøveudskrivning af stofmisbrugere og alkoholister. I U 1960.835HKK nægtede Højesteret at anvende vilkåret ved prøveudskrivningen af en kvindelig forvaret, der var indsat for drab. De to højesteretskendelser fra 1960, har givet højesteretsdommer G. Jerulff anledning til følgende kommentar (i NTfK 1961 s. 158): "Når Højesteret i dette tilfælde (U 1960.913) har ment at burde give forvaringsanstalten bemyndigelse til på egen hånd at lade domfældte tilbageføre til anstalten, beror det på sagens særlige omstændigheder, og en sådan bemyndigelse bør formentlig også kun gives i ganske særlige tilfælde".

Siden synes vilkåret dog anvendt i ret vidt omfang. I U 1961.900HKK anvendtes det ved prøveudskrivning af en person, der var dømt for væbnet røveri og vold med døden til følge. Formentlig var manglende emotionel stabilitet baggrunden for vilkåret. I U 1964.180VLK godkendtes det også, at vilkåret anvendtes i tilknytning til medikamentel behandling, således at tilbageførelse navnlig kunne ske, hvis et vilkår om medikamentel behandling ikke overholdtes. Om begrundelsen for vilkåret forklarede overlæge Tofte, "at et vilkår som det nævnte i de sidste ca. 1½ år har været fastsat i formentlig 40-50 pct. af udskrivningstilfældene. Overlægen har forklaret, at der fra forvaringsanstaltens

side lægges særlig vægt på efterbehandlingen af domfældte, og det er vigtigt, at den medikamentelle behandling fortsættes under lægeligt tilsyn".

Rigsadvokaten har i RM 1961 nr. 16 pkt. 6 på grundlag af U 1960.913HKK opstillet nogle regler, og deres formulering giver mulighed for en ret vid anvendelse af vilkåret:

"I tilfælde, hvor der efter vedkommende overlæges erklæring foreligger særlige omstændigheder, f.eks. alkohol- eller narkotikamisbrug, der gør hurtig indgriben påkrævet, bør der ikke af anklagemyndigheden protesteres mod, at der til vilkårene føjes en bemyndigelse for anstalten til administrativ tilbageførelse.

. Adgangen hertil må sædvanligvis som i den nævnte HKK være knyttet til vilkårsovertrædelse, men findes det begrundet i de oplysninger, der foreligger, bør der ikke protesteres mod forslag fra anstalten om, at tilbageførelse også skal kunne ske, når en psykisk uligevægtstilstand eller andre konkrete omstændigheder giver grund til at antage, at der er risiko for nye lovovertrædelser. I tvivlstilfælde forelægges sagen for mig".

Fængselsvæsenets årsberetninger giver i almindelighed tal for de direkte tilbageførelser. Det fremgår heraf, at der nu ved begge forvaringsanstalter er flere tilbageførelser end genindsættelser. Tilbageførelser er hidtil anvendt i lidt større omfang i Horsens end i Herstedvester.

Et mere detaljeret billede af de direkte tilbageførelser er givet i bilag 5.

c. Kontrolindlæggelser. I U 1960.733 (KBK af 14.4.1959) blev som et af vilkårene fastsat (der var tale om en stofmisbruger) i at han efter overlægens bestemmelse skulle kunne indlægges i anstalten til en kontrolundersøgelse på indtil 6 dage, dog at indlæggelse ikke kunne finde sted efter udgangen af året 1959. Dette vilkår bruges vistnok ret sjældent.

ANSTALTENS BEMYNDIGELSE TIL DIREKTE TILBAGE-
FØRELSE SOM VILKÅR VED PRØVEUDSKRIVNING AF FORVAREDE

Nogle oplysninger vedrørende forvaringsanstalten i Horsens.

Nærværende redegørelse for anstaltens brug af direkte tilbageførelser som vilkår ved prøveudskrivningen afgives på grundlag, dels af en gennemgang af anstaltens løsladelsesprotokoller og stamrulleudskrifter, samt i fornødent omfang tillige journalerne for forvarede, der er løsladte i årene 1959-1968, dels af samtaler med forsorgsmedarbejderne om anstaltens praksis m.v.

1. Vilkåret.

Vilkåret om anstaltens bemyndigelse til direkte at tilbageføre den prøveudskrevne har været benyttet siden midt i 50'erne ' (indtil ca. 1961 benævnt "administrativ genindsættelse"). Før 1960 ses det dog kun benyttet over for ganske få forvarede.

Siden begyndelsen af 60'erne har vilkåret derimod været mere almindeligt benyttet, og der fremstod tidligt en art standardformulering af vilkåret - en fastere formulering, der kun i enkelte særlige tilfælde er fraveget. Den er ikke identisk med, hvad der i samme periode er benyttet ved forvaringsanstalten i Herstedvester.²⁾

¹⁾Vilkåret blev indført af J. Sachs, der da var kst. overlæge ved forvaringsanstalten i Herstedvester.

2)

¹⁾En typisk Herstedvester-formulering er sålydende: "-, at forvaringsanstalten skal være bemyndiget til straks på egen hånd at kræve domfældte tilbageført, såfremt en stedfunnen overtrædelse af vilkårene for prøveudskrivningen eller en psykisk uligevægtstilstand hos domfældte giver grund til at antage, at der er risiko for nye lovovertrædelser, på betingelse af, at der straks efter tilbageførelsen sker underretning herom til statsadvokaten, således at denne skal forelægge sagen for retten inden en uge fra pågribelsen, såfremt domfældte ikke forinden påny er løsladt.-"

Den almindelige formulering af vilkåret er følgende:

"--at anstalten (i indtil 2 år efter kendelsens dato) skal være bemyndiget til straks på egen hånd at kræve domfældte tilbageført til forvaringsanstalten, såfremt en stedfunden overtrædelse af vilkårene for prøveudskrivningen giver grund til at antage, at der er risiko for nye lovovertrædelser, på betingelse af, at der straks efter tilbageførelsen sker underretning herom til statsadvokaten, således at denne forelægger sagen for retten inden en uge fra pågribelsen, såfremt domfældte ikke forinden påny er løsladt. --"

Som det fremgår af formuleringen, er grundlaget for tilbageførelsen en vilkårsovertrædelse. Den i () anførte 2-års tidsbegrænsning er i almindelighed indsat i vilkåret ved løsladelser siden 1963.³⁾

Den almindelige formulering fraviges, når konkrete hensyn taler for at give vilkåret et lidt andet indhold, navnlig således at grundlaget for tilbageførelsen beskrives på anden måde. Der er dog kun set få tilfælde med sådanne afvigende formuleringer. '

'Anderledes i Herstedvester, se ovenfor note 2. Når man i Horsens har anvendt disse snævrere rammer for effektivering af direkte tilbageførelser, skal det ses i sammenhæng med, at tilbageførelsesvilkåret i Horsens bruges som standard-vilkår, jfr. nedenfor under 2. - I Herstedvester anvendes vilkåret kun, når der foreligger specielle kriminalitetsskabende forhold som alkohol- eller narkotikamisbrug eller perioder med psykisk uligevægt.

'Som eksempler kan nævnes:

(1). Når anbringelse på optagelses- eller plejehjem el. lign. anses for en absolut påkrævet foranstaltning for at den pågældende vil kunne klare sig på fri fod, knyttes tilbageførelsesvilkåret mere direkte til vilkåret om sådan anbringelse, f. eks. således:

¹¹⁻ at anstalten, hvis anbringelse på plejehjem eller anden anbringelse mislykkes, skal være bemyndiget til direkte at tilbageføre ham til forvaringsanstalten, idet ispørgsmålet i så fald af anklagemyndigheden --"

(2). Når vilkåret i ganske særlige tilfælde er anvendt med en bredere og/eller vagere definition af grundlaget for tilbageførelsen, har der undertiden været sat en snævrere frist for rettens godkendelse, f. eks. således:

"- at forvaringsanstalten bemyndiges til, når det må anses for påkrævet, at lade ham tilbageføre til anstalten for en kortere eller længere tid og påny anbringe ham ude, når forholdene taler derfor, dog at der pålægges anstaltens overlæge pligt til snarest muligt og inden 5 dage efter tilbageførelsen at meddele anklagemyndigheden, at tilbageførelsen har fundet sted, for at denne kan forelægge sagen for retten til afgørelse af, om anbringelsen vil være at opretholde ---".

2. Hvilke personer har man pålagt vilkåret?

I tabel 1 findes en oversigt over, hvor mange blandt de prøveudskrevne i årene 1959-1970 der har haft tilbageførelsesvilkåret knyttet til prøveudskrivningen.

Tabel 1. Antal forvarede, prøveudskrevet i årene 1959-1970 med tilbageførelsesvilkår - fordelt efter løsladelsesår.

År	1959	-60	-61	-62	-63	-64	-65	-66	-67	-68	-69	-70	I alt
I alt prøveudskr.	61	91	87	84	65	66	35	64	53	68	58	59	791
Heraf med tilb. førelsesvilkår	4	16	32	32	50	54	23	55	46	58	48	53	471
1 procent	7%	18%	37%	38%	77%	83%	66%	86%	87%	85%	83%	90%	59%

Vilkåret er, som det ses pålagt stadig større dele af klientellet. I de senere år har man betragtet det som et standardvilkår, som knyttes til udskrivningen, med mindre omstændighederne ved det enkelte tilfælde undtagelsesvis gør vilkåret mindre anvendeligt. Man drøfter dog i hvert enkelt tilfælde, hvorvidt vilkåret må anses for hensigtsmæssigt. Vilkåret søges knyttet til et eller flere andre vilkår, navnlig vilkår om medikamentel behandling, alkoholist-vilkår m.v. Det betragtes som støttevilkår og tager sigte på at skulle effektueres, hvis forudsætningerne for opholdet ude (d.v.s. overholdelse af de(t) øvrige vilkår) måtte bryde.

Siden 1965 har man i vilkåret indbygget en tidsmæssig begrænsning af anstaltens bemyndigelse, således at denne ophører 2 år efter prøveudskrivningen. Særlige hensyn kan dog fortsat føre til, at et tilbageførelsesvilkår ikke indeholder en sådan tidsbegrænsning, f. eks. når der er tale om prøveudskrivning af personer, der anses for farlige.

⁵¹ Til sammenligning kan nævnes, at man i Herstedvester i marts 1971 havde ca. 90 (af 250) prøveudskrevne med vilkår om direkte tilbageførelse.

Tabel 2. Antal forvarede, prøveudskrevet i årene 1959-1970 med tilbageførelsesvilkår - fordelt efter bemyndigelsens varighed og efter løsladelsesår.

År	1959-1964	1965	1966	1967	1968	1969	1970	I alt
Bemyndigelsen 2-årig	0	13	50	40	54	43	45	245
Bemyndigelsen ubegræns.	188	10	5	6	4	5	8	<u>226</u>
								471

3. Vilkårets anvendelse.

Når et eller flere af de øvrige vilkår ikke overholdes, opstår spørgsmålet, om den pågældende bør tilbageføres til anstalten. Man vil her være tilbøjelig til kun at tage tilbageførelsen under overvejelse, hvis overtrædelse vedrører det eller de vilkår, som tilbageførelsesvilkåret er knyttet til. Der vil i forbindelse med tilbageførelser som regel ikke være tale om, at den pågældende har begået ny kriminalitet. Det er formålet med tilbageførelsen, at den kan iværksættes allerede ved vilkårsovertrædelsen. Dette er ensbetydende med, at der som regel herved vil være grebet ind, forinden situationen har udviklet sig så uheldigt, at fornyet kriminel aktivitet er en kendsgerning.

Når man beslutter at iværksætte tilbageførelsen, er fremgangsmåden den enkle, at den pågældende tilsynsførende (oftest en af anstaltens forsorgsmedarbejdere) afhenter vedkommende, der da indvilliger i tilbageførelsen. Det er meget sjældent påkrævet at søge politiets bistand. ' /

'I adskillige tilfælde, hvor den pågældende selv ønsker at vende tilbage til anstalten for en tid eller dog indser det hensigtsmæssige i en sådan midlertidig anbringelse, afstår anstalten fra at anse opholdet for en direkte tilbageførelse. Man noterer det som et frivilligt ophold. Herved forpligter den pågældende sig (skriftligt) til under opholdet at underkaste sig de for de indsatte gældende almindelige regler, idet han samtidig betydes sin ret til på et hvilket som helst tidspunkt (i kontortiden) at fordre sig løsladt påny. Mange forvarede med tilbageførelsesvilkår vender tilbage til anstalten en eller flere gange under denne form, evt. efter tidligere at have været direkte tilbageført en eller flere gange. Det ses således ofte, at disse opholdsformer supplerer hinanden. For adskillige af de prøveløsladte er der derfor tale om flere anstaltsophold end det vil fremgå af nedenstående tabeller, der kun medtager ophold med status af direkte tilbageførelser.

Tabel 3 viser antallet af tilbageførte i relation til dem, der har været vilkårmæssig mulighed for at tilbageføre. Opgørelsen omfatter løsladte i årene 1959-1968. Der er foretaget observationer frem til 1.4.1971. På dette tidspunkt vil muligheden for at iværksætte tilbageførelse for omtrent alles vedkommende være ophørt, idet der ved de seneste løsladelsesårgange er fastsat den omtalte 2-års-frist.

Tabel 3. Antal løsladelser, efterfulgt af (mindst én) direkte tilbageførelse - fordelt på løsladelsesår.

År	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	I alt
I alt prøveudskr. med tilb. førelsesvilkår	4	16	32	32	50	54	23	55	46	58	370
Heraf direkte tilbagef.	2	9	14	14	22	20	6	19	10	17	133
mulige ^{de}	50%	56%	44%	44%	44%	37%	26%	35%	22%	29%	36%

Det ses, at for 36% af forvarede med tilbageførelsesvilkår er tilbageførelsen senere blevet effektueret og har således givet anledning til i hvert fald ét ekstra anstaltsophold.

I tabel 4 er antallet af direkte tilbageførte sat i relation til samtlige prøveudskrevne i den pågældende periode.

Tabel 4. Antal løsladelser efterfulgt af (mindst én) direkte tilbageførelse - fordelt efter løsladelsesår.

År	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	I alt
I alt prøveudskr.	61	91	87	84	65	66	35	64	53	68	674
Heraf direkte tilbagef.	2	9	14	14	22	20	6	19	10	17	133
I % af samtlige udskr.	3%	9%	16%	17%	33%	30%	17%	29%	18%	25%	20%

20% af samtlige løsladelser i perioden er blevet fulgt op af mindst én direkte tilbageførelse. Den omstændighed, at vilkåret i de senere år er benyttet hyppigere end i periodens første år, har ikke medført forskydninger i forholdet mellem de direkte tilbageførte og det samlede antal løsladelser.⁷⁾ Man kunne måske have befrygtet, at forøgelsen af antallet af personer, hvor tilbageførelsen var gjort mulig, også ville¹ have forøget antallet af tilfælde, hvor dette vilkår blev effektueret. En sådan frygt er ubegrundet.

Den prøveløsladte kan på grundlag af tilbageførelsesvilkåret tilbageføres flere gange og således opnå flere ekstra anstaltsophold. Dette forhold belyses i tabel 5, hvor de direkte tilbageførte er opdelt efter antallet af anstaltsophold.

Tabel 5. Antal løsladelser, efterfulgt af direkte tilbageførelser - fordelt efter antallet af tilbageførelser og efter løsladelsesår.

Løsl. år	Tilbagef. 1 gang	Tilbagef. 2 gange	Tilbagef. 3 gange	Tilbagef. mere end 3 gange	I alt
1959	2	-	-	-	2
1960	1	4	-	4	9
1961	6	3	2	3	14
1962	6	2	3	4	14
1963	15	4	-	2	22
1964	13	3	3	1	20
1965	2	2	-	2	6
1966	11	5	1	2	19
1967	6	2	1	1	10
1968	10	3	1	3	17
I alt	72	28	11	22	133

Når disse tal sammenholdes med oplysninger i tabel 3, kan det udledes, at 19% af dem med tilbageførelsesvilkår har været direkte tilbageført en enkelt gang, 7% to gange, 2% tre gange, medens de resterende 8% har været tilbageført mere end tre gange,

⁷⁾ Det fremgår særligt tydeligt ved sammentælling af perioden 1961-1964 og perioden 1965-1968. I begge perioder er 23% af løsladelserne efterfulgt af direkte tilbageførelser.

I tabellerne 3, 4 og 5 vil samme person indgå flere gange, hvis han i tiden 1959-1968 er prøveudskrevet flere gange med tilbageførelsesvilkår.

Da det kan have en vis interesse at se, hvor mange tilbageførelser, der har været iværksat over for samme person,⁸⁾ er de direkte tilbageførelser også opgjort på anden måde. I tabel 6 er medtaget det samlede antal personer, prøveudskrevet i årene 1959 - 1964 med tilbageførelsesvilkår. I perioden frem til 1.1.1969 er for hver person optalt det samlede antal anstaltsophold som følge af direkte tilbageførelser (uanset om den pågældende også i perioden har haft andre former for anstaltsophold, herunder genindsættelser efter ny kriminalitet).

Tabel 6. Antal personer prøveudskrevne i årene 1959-1964 med tilbageførelsesvilkår - fordelt efter deres samlede antal anstaltsophold som følge af direkte tilbageførelser, opgjort pr. 1.1.1969.

Direkte tilbageført	1 gang	37	
-	2 gange	10	
-	3 gange	16	
-	4 gange	5	68
-	5 gange		
-	6 gange	3	
-	7 gange	3	
-	8 gange	1	
-	9 gange	3	
-	10 gange	3	13
			I alt	81
Ej tilbageført			107
				188

Det ses, at en mindre gruppe (13), der udgør ca. 1/6 af de direkte tilbageførte (ca. 7% af personer med tilbageførelsesvilkåret), er vendt tilbage til anstalten mere end 6 gange som følge af tilbageførelser.⁹⁾ Der er således her tale om en ganske vist talmæssig beskednen, men markant gruppe, der til stadighed vender tilbage til anstalten under en eller anden form. Disse personer

⁸⁾ Det siger noget om, i hvilket omfang antallet af tilbageførelser (jfr. nedenfor, tabel 11) i virkeligheden kan tilskrives nogle få "gengangere".

⁹⁾ Det har vist sig, at netop denne gruppe også tegner sig for en betydelig andel af de frivillige ophold.

tegner sig for en ikke ringe andel af det årlige antal tilbageførelser.^{10), 11)}

4. Tidspunktet for vilkårets anvendelse.

Det kan have interesse at vide, hvornår den første direkte tilbageførelse foretages, set i relation til løsladelsen. Hvis en betydelig del af tilbageførelserne foretages kort efter løsladelsen, vil det være mest nærliggende at vurdere vilkåret som en garanti mod "start"-vanskeligheder og eventuelle følger heraf, måske også som en sikkerhed mod eventuelt fejlskøn vedrørende den pågældendes evne til at klare løsladelsessituationen. Hvis det derimod viser sig, at tilbageførelserne hyppigst iværksættes f. eks. efter mere end et års forløb, må vilkårets funktion vurderes på anden måde. Der er da ikke tale om en foranstaltning, der om nødvendigt kan inddrages i løsladelsesproceduren, men snarere om et middel til stabilisering i en måske pludselig opstået tilbagefaldsperiode. Over for den pågældende træffes herved en foranstaltning, der i forhold til det sandsynligste alternativ - tilbagefald til kriminalitet, som vil medføre genindsættelse - vil være et mindre føleligt indgreb.

I tabel 7 gives oplysninger om tidspunktet for første direkte tilbageførelse for forvarede, der er prøveudskrevet i årene 1959-1964.

'samt frivillige ophold.

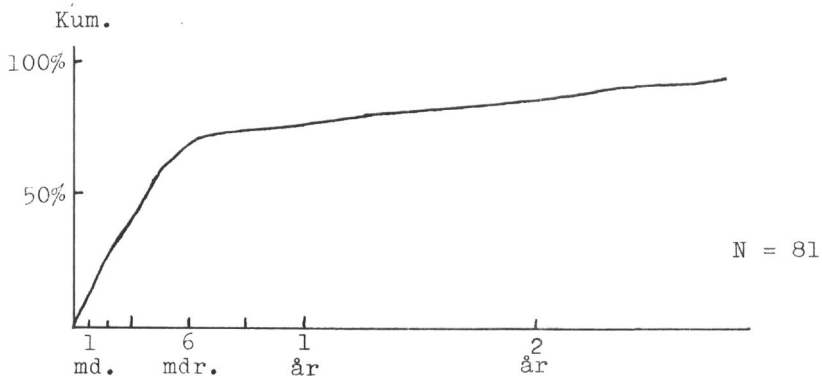
) Om det årlige antal tilbageførelser - se nedenfor tabellerne 10 og 11.

Tabel 7. Antal personer¹²⁾ direkte tilbageført - fordelt efter tilbageførelsestidspunktet ved første tilbageførelse og efter løsladelsesår.

Løsl. år	Tilbagef. inden udl. af 1 måned efter løsl.	Tilbagef. 1-6 mdr. efter løsl.	Tilbagef. 6-12 mdr. efter løsl.	Tilbagef. efter udl. af første løsl.år	I alt
1959	-	-	1	1	2
1960	3	4	-	2	9
1961	1	9	3	1	14
1962	1	6	3	4	14
1963	3	14	-	5	22
1964	5	5	3	7	20
I alt	13	38	10	20	81

Opstillet på denne måde, siger tabellen ikke meget om tidspunktet for iværksættelse af tilbageførelserne. Ved at foretage en kumulering ses det dog, at 13 eller 7% (N = 138 - samtlige med tilbageførelsesvilkår) tilbageføres inden udløbet af den første måned, at 51 eller 27% er tilbageført efter udløbet af det første år. Det samlede antal tilbageførte når op på 81, d.v.s. 43%.

Forholdet kan også illustreres ved følgende kurve:

'Det er undersøgt, om der også her er tale om, at samme person indgår flere gange. Dette er ikke tilfældet. Derfor kan overskriften "antal personer" anvendes.

Der er relativt få personer, der først efter forløbet af 6 måneder får vilkåret effektueret. Den store gruppe af tilbageførelser sker inden udløbet af den sjette måned efter løsladelsen. Direkte tilbageførelser iværksættes således typisk i en af de seks første måneder efter løsladelsen, ' nogenlunde ligeligt fordelt på disse (i dette materiale således: 1. måned: 13, 2. måned: 9, 3. måned: 6, 4. måned: 10, 5. måned: 9, 6. måned: 4).

Tabel 7 giver ikke dækning for nogen entydig vurdering af hvilken funktion tilbageførelserne faktisk har haft. Den beskedne brug af tilbageførelser, når der er forløbet længere tid, kan vel ses som udtryk for en tilbageholdenhed over for denne reaktionsform, når løsladelsessituationen fortøner sig i fortiden. Dette harmonerer med, at man siden 1965 i langt de fleste tilfælde har fundet det tilstrækkeligt, at anstalten har bemyndigelsen i 2 år efter løsladelsen.

Tabel 8 giver oplysninger om tidspunktet for den sidst iværksatte direkte tilbageførelse, sat i relation til løsladelsen,

Tabel 8. Antal personer direkte tilbageført - fordelt efter tidspunkt for sidst iværksatte direkte tilbageførelse - og efter løsladelsesår.

Løsl. år	Forløbet mindre end 2 år siden sidste prøve- løsladelse	Forløbet 2-3 år siden sidste prøve- løsladelse	Forløbet mere end 3 år siden sidste prøve- løsladelse	I alt
1959	2	-	-	2
1960	4	-	5	9
1961	8	2	4	14
1962	9	2	3	14
1963	18	1	3	22
1964	17	2	1	20
I alt	58	7	16	81

13) Der er foretaget en mere summarisk gennemgang af løsladelsesårgangene efter 1964. Der var her tegn på en tilsvarende fordeling. Der er derfor ikke grund til at tro, at den mindre typiske fordeling i 1964-løsladelserne med tendens mod en senere effektivering af tilbageførelserne er udtryk for en da begyndende ændring.

Ved løsladelser senere end 1964 vil sidste internering være ophørt forinden 2 år efter løsladelsen i praktisk taget alle tilfælde (som følge af 2-års-grænsen). Tabellen viser imidlertid, at dette faktisk også for det meste var tilfældet før indførelsen af tidsbegrænsningen i vilkåret. Det er yderst få tilbageførelser, der er iværksat med løsladelsen så meget på afstand, at der er forløbet mere end to år. /

5. Anstaltsopholdets varighed.

En direkte tilbageførelse medfører for den tilbageførte et anstaltsophold, hvis varighed i overensstemmelse med forvaringsprincippet er tidsubestemt. Der kan ikke generelt siges noget om, hvor langvarigt opholdet forventes at skulle være. Det er dog en følge af tilbageførelsens funktion som en nærmest midlertidig "suspension" af løsladelsen, at man har en forholdsvis kortvarig anstaltsanbringelse for øje, når en tilbageførelse iværksættes.

Hvis den tilbageførte ikke påny er løsladt inden en uge (i visse tilfælde: 5 dage) efter tilbageførelsen, skal rettens godkendelse af tilbageholdelsen indhentes. Retten meddeler undertiden denne godkendelse på vilkår, at sagen atter forelægges retten, hvis tilbageholdelsen ønskes opretholdt ud over en nærmere fastsat frist - som regel 2 måneder. Den kontrol, som retten herved udøver, gælder det enkelte ophold. Oplysninger om varigheden af de enkelte ophold er anført nedenfor under 6. Her skal bringes nogle oversigter over, i hvor lang tid de løsladte forvarede er blevet berøvet friheden som følge af tilbageførelsesvilkåret.

Tabel 9 omhandler 81 forvarede (de direkte tilbageførte efter løsladelser i perioden 1959-1964), inddelt efter deres samlede interneringstider som følge af de direkte tilbageførelser.

/Dette gælder også i de tilfælde, hvor der siden prøveløsladelsen har været iværksat adskillige direkte tilbageførelser med korte intervaller. Efter ca. 2 års forløb må åbenbart troen på gennem yderligere direkte tilbageførelser at opnå nogen stabilisering være svækket i en sådan grad, at man vil lade andre reaktioner komme på tale, om det skulle være påkrævet.

Tabel 10 omhandler 52 forvarede (de direkte tilbageførte, der er løsladt i perioden 1965-1968). For disse anføres de tilsvarende oplysninger.

Tabel 9. Interneringstiden som følge af direkte tilbageførelser for 81 forvarede, løsladt i årene 1959-1964.

	<u>1-8 dg.</u>	<u>9-30 dg.</u>	<u>1-3 mdr.</u>	<u>3-6 mdr.</u>	<u>6-12 mdr.</u>	<u>Over 1 år</u>
Antal pers.	19	20	15	11	11	5
I procent	23,5%	24,7%	18,5%	13,6%	13,6%	6,1%

Tabel 10. Interneringstiden som følge af direkte tilbageførelser for 52 forvarede, løsladt i årene 1965-1968.

	<u>1-8 dg.</u>	<u>9-30 dg.</u>	<u>1-3 mdr.</u>	<u>3-6 mdr.</u>	<u>6-12 mdr.</u>	<u>Over 1 år</u>
Antal pers.	15	10	11	9	4	3
I procent	28,9%	19,2%	21,2%	17,3%	7,7%	5,7%

Ca. halvdelen af de i tabellerne omhandlede personer har haft samlet opholdstid under én måned - heraf ca. 1/4 dog højst 8 dage. Kun henholdsvis 5 og 3 personer har opholdt sig over 1 år i anstalten som følge af direkte tilbageførelser. Når tabellerne sammenholdes, kan der spores en vis tendens mod kortere interneringstider.

6. Oversigt over antallet og varigheden af direkte tilbageførelser.

Til slut skal der gives en oversigt over antallet og varigheden af de direkte tilbageførelser i tabellerne 11 og 12, der viser betydningen af de direkte tilbageførelser på en anden led end de andre tabeller. I tabel 11 anføres det årlige antal indsættelser og løsladelser i tilknytning til direkte tilbageførelser. I tabel 12 oplyses varigheden af de enkelte ophold.

Tabel 11. Antal direkte tilbageførelser pr. år.¹⁵⁾

År	1960	-61	-62	-63	-64	-65	-66	-67	-68	I alt
Antal ind- sættelser	10	16	24	42	56	14	46	30	24	262
Antal løslad- elser	8	16	23	38	59	18	43	33	21	259

Tabel 12. Varigheden af anstaltsopholdene i forbindelse med direkte tilbageførelser - samlet opgørelse for henholdsvis årene 1959-1964 og 1965-1968.

	1-8 dg.	9-30 dg.	1-2 mdr.	Over 2 mdr.	I alt
1959-1964	37	40	29	41	147
	25%	27%	20%	28%	100%
1965-1968	44	35	20	18	117
	38%	30%	17%	15%	100%
					264

Det ses, at der er en tendens mod kortere ophold. Det er værd at lægge mærke til, at i henholdsvis 25% og 38% af tilfældene sker løsladelsen, forinden rettens godkendelse er nødvendig, På den anden side er det vel også bemærkelsesværdigt, at i henholdsvis 28% og 15% af tilfældene har tilbageholdelsen trods alt vedværet ud over den af retten sædvanligvis fastsatte frist på 2 måneder. Det kan dog supplerende oplyses, at omtrent alle er løsladt, inden forløbet af 6 måneder. Ved blot ca. én årlig tilbageførelse har interneringen været opretholdt ud over 6 måneder,

¹⁵⁾Der er for nogle års vedkommende mindre uoverensstemmelser med årsberetningernes tal (Direktoratet for Fængselsvæsenet).

ARBEJDSHuset.

Straffelovrådet har i forbindelse med § 17-undersøgelsen ønsket en undersøgelse af virkningerne af **den** delvis tidsbestemte frihedsberøvelse, således som den fuldbyrdes i arbejdshus. Det vil le imidlertid frembyde flere problemer at lade et materiale af løsladte fra arbejdshus indgå i hovedundersøgelsens sammenligning . Vi har derfor afstået herfra og i stedet fundet, at en almindelig beskrivelse af arbejdshus og af et arbejdshusklientel, bestående af løsladte fra undersøgelsesperioden, ville have interesse.

I afsnit 6.1. skildres den historiske udvikling i hovedtrask. I 6.2. omtales nogle tal, som er meddelt i fængselsvæsenets beretninger og i den meget sparsomme faglitteratur om arbejdshus. I 6.3. redegøres for vort materiale, dets udvælgelse og sammensætning. I 6.4. gøres nogle få bemærkninger om domstolsudvælgelsen på grundlag af vort materiale. Der er dernæst i 6.5. givet en kort beskrivelse af behandlingen i statens arbejdshus ved Sønder Omme. Endelig indeholder afsnit 6.6. den egentlige beskrivelse af vort materiale af løsladte fra arbejdshus, herunder oplysninger om recidivet.

6.1. Nogle hovedtræk af udviklingen.6.1.1. Forarbejder.

Tanken om at indføre en særlig interneringsform, der skulle anvendes i stedet for straf over for visse kriminelle, dukkede op hos Torp i hans **"Betænkning angaaende de af den under 11 August 1905 nedsatte Straffelovskommision udarbejdede Forslag, København 1917 (U II)** . Heri fandtes - i et udkast til lov om almindelige borgerlige forbrydelser - forslag til følgende **bestemmelser**⁴⁾ :

¹Se hovedundersøgelsens afsnit 3.1.4.

²) Faglitteraturen har ikke hidtil givet ret mange bidrag til en sådan beskrivelse. Man kan således formentlig slet ikke tale om tidligere undersøgelser - se nedenfor under 6.2.

³) I den første straffelovskommisions betænkning, 1912, (U I) havde man ikke været inde på sådanne overvejelser.

⁴) Udkastets § 52 og § 53, her gengivet med nutidens retskrivning.

"Når en person efter tidligere to gange at have udstået straf af arbejdsfængsel for tiggeri eller løsgængeri eller efter tidligere at være dømt efter denne paragraf inden 1 (2) år efter den sidste endelige løsladelse påny findes skyldig i sådant forhold eller i en af de i kapitlerne 25 og 26 omhandlede forbrydelser 5), der ikke skønnes at ville medføre højere straf end arbejdsfængsel i 6 måneder, og forbrydelsen, uden at den skyldige kan anses som vanemæssig eller erhvervsmæssig ejendomsforbryder..., må betragtes som et udslag af hans hang til leddiggang og uordnet levevis, kan retten dømme ham til indsættelse i et under statens styre stående arbejds-hus, hvilken indsættelse da træder i stedet for straf.

Til indsættelse i arbejds-hus kan endvidere dømmes personer, som enten tidligere to gange ifølge dom har været anbragt i. helbredelsesanstalt for drankere, eller hvis hang til drukkenskab **efter** indhentet lægeerklæring må anses uhelbredelig, når de i § 59 6) angivne betingelser foreligger, samt kvinder, der efter at være straffede efter § 228 7) i strid med et dem ved dommen givet tilhold søger erhverv ved utugt.

I arbejds-hus kan den indsatte holdes i indtil 3 år. Skønner arbejds-husets styrelse, at de grunde, der foranledigede indsættelsen, endnu i det væsentlige er til stede ved udløbet af den ovennævnte frist af 3 år, kan den 6 uger før dennes udløb forelægge spørgsmålet om fristens forlængelse for en i dette øjemed dannet ret, der består af en dommer som formand, en repræsentant for påtalemyndigheden og en person, som deltager i forsorgsarbejdet for løsladte fanger. Retten kan efter anstillet undersøgelse forlænge fristen med indtil 3 år, dog kun med 1 år ad **gangen.**"

Som det ses, var der tale om at indføre en relativt tidsubestemt internering, der skulle komme til anvendelse over for den kreds af recidivister, der allerede havde udstået nogle almindelige fængselsstraffe, og over for hvilke der efterhånden var trang til at anvende andre midler, navnlig for mere længerevarende at dæmme op for deres fortsatte kriminelle aktivitet. Endvidere skulle uhelbredelige drankere også kunne interneres på denne måde uanset om de tidligere var straffet. Det fremgår af formuleringen, at der ikke var tænkt på personer, som i udpræget grad var "psykiske defekte"

5) Formueforbrydelser.

Om anbringelse på helbredelsesanstalt for drankere.

7)

'Venerisk smitte.

(psykopatforvarings-klientellet). Der var heller ikke tale om de samfundsfarlige kroniske kriminelle (sikkerhedsforvarings-klientellet), men der sigtedes navnlig til personer, der p.g.a. deres asociale levevis uden at være farlige dog i høj grad var besværlige elementer for samfundet (vanemæssige tiggere og løsgængere, drikfældige m.v.) .

o) **Personkredsen** beskrives indgående i motiverne. Det anføres bl.a., at der tænkes på "... personer, som på grund af **karaktersvagthed**, mangel på energi og stadighed er ude af stand til at ernære sig på regelmæssig hæderlig måde og derfor uden iøvrigt at udvise udpræget forbryderiske tilbøjeligheder frister tilværelsen som vanemæssige tiggere eller løsgængere. Disse personer er ikke egentlig samfundsfarlige, men kan være i høj grad besværlige, især da de i reglen også er drikfældige og ofte lidet modstandskraftige overfor fristelser til rapseri og andre småforseelser. Erfaringen har overalt, også hos os, vist, at den traditionelle behandling med forholdsvis korte frihedsstraffe overfor flertallet af dem er ganske virkningsløs. På den anden side vil man finde det betænkeligt at gå frem mod dem med langvarige strenge straffe, dels fordi forseelsen i sig selv er ringe, ja i virkeligheden ligger lige ved grænsen af det strafbare, dels fordi det store flertal af disse personer er til en vis grad psykisk defekte og netop derfor ude af stand til at ernære sig på normal måde i frihed. De er, som det træffende er sagt, at ligne med dem, der i skolen trods al anstrengelse ikke kan lære matematik. De føler det efterhånden selv og opgiver ævred. De er på den anden side oftest godmodige og hyppigt også arbejdsvillige nok, når de blot får arbejdet anvist og tilrettelagt under regelbunden levevis." (U II s. 60)

Det første straffelovsudkast, 1912, (U I) havde derimod foreslået ret langvarige alm. fængselsstraffe bragt i anvendelse over for sådanne personer.

Torp finder, at det, hvis det gennemføres strengt, fører til "en stødende og unyttig hårdhed". Han vil derfor snarere påregne, at en sådan ordning vil blive håndhævet meget lempeligt med fortsat anvendelse af mere kortvarige frihedsstraffe. Dette findes p.d.a.s. "... ikke (at)fyldestgøre samfundets krav på for længere tid at blive befriet for disse besværlige elementer." Han fandt, at "et lempeligt regime [i **arbejdshus-anstalten**], der så vidt muligt undgår at tilføje anden lidelse end den med frihedsberøvelsen nødvendigt forbundne, bøder på forvaringens forholdsvis langvarighed."

Ved Betænkning, afgiven af Straffelovskommissionen af 9. November 1917, København 1923, (U III) skete der ikke mange ændringer i forslaget om indførelse af arbejds- og fængselshus. Personkredsen suppleredes med sædelighedskriminelle, som tidligere har udstået fængselsstraf for sådan kriminalitet. Interneringstidens maksimum fastsattes til 5 år, minimum til 2 og 3 år, for henholdsvis førstegangs- og flere-gangsindsatte. Der indførtes endvidere 1-års-terminer, således at det ved afslag hvert år påny skulle tages stilling til spørgsmålet om løsladelse.

Selv om der tilsyneladende herved indførtes lidt lempeligere bestemmelser vedrørende interneringens længde, fremgår det dog klart af motiverne, at dette i det væsentlige ikke var tilsigtet^y.

6.1.2. Straffelovens bestemmelser.

I god overensstemmelse med disse kriminalpolitiske betragtninger blev der i straffeloven optaget følgende bestemmelser om arbejds- og fængselshus som sanktion:

g)
 Det anføres således, sp. 109-110, at "... hensættelse i arbejds- og fængselshus netop har til forudsætning, at den dømte er uimodtagelig for straffens pædagogiske påvirkning, og anbringelsen derfor væsentlig kun tilsigter en uskadeliggørende langvarig internering, der navnlig for at undgå de langvarige fængselsstraffes sløvende virkning bør have en anden karakter og i visse henseender give et videre spillerum end fængselsstraffen kan have. Når der dog her er givet adgang til løsladelse inden udløbet af den foreskrevne maksimalfrist, beror dette på, at omstændigheder, der principielt er uafhængige af den pågældendes forhold i anstalten, kan tænkes at gøre en løsladelse ønskelig eller forsvarlig. Som sådanne omstændigheder kan nævnes hensynet til den pågældendes helbredstilstand og den med hans alder følgende ændring i hans karakter, muligheden for betryggende anbringelse udenfor anstalten og deslige. Den dømte må imidlertid regne med at komme til at hense den fulde tid og kan ikke forvente, at god opførsel i anstalten vil være nok til at sikre ham tidligere løsladelse. For de i arbejds- og fængselshus indsatte gælder det iøvrigt at de jævnlig vil være så svækkede og sløvede, og at frihedsindskrænkningen i forhold til fængselsstraffen vil være så lempelig, at uvisheden om interneringens varighed vil spille en mindre væsentlig rolle for deres psykiske habitus."
 Under rigsdagens forskellige udvalgsbehandlinger blev reglerne ændret flere gange. Resultatet blev dog stort set det samme som kommissionsudkastet (U III)

§ 62.

Indsættelse i arbejdshus i stedet for fængselsstraf kan idømmes,

1) når nogen, der har udstået 2 fængselsstraffe for berigelsesforbrydelse eller for løsgængeri eller været indsat i arbejdshus, inden 3 år efter den sidste endelige løsladelse gør sig skyldig i en af de nævnte forbrydelser, og de begåede forbrydelser må betragtes som udslag af hang til leddiggang og uordnet levevis, uden at dog hensynet til samfundets sikkerhed kræver anvendelse af sikkerhedsforvaring efter § 65,

2) når nogen, der har udstået 3 straffe for betleri, eller været indsat i arbejdshus, inden 2 år efter den sidste endelige løsladelse gør sig skyldig i betleri, og de foreliggende oplysninger kendetegner ham som en erhvervsmæssig eller vanemæssig forbryder, uden at dog hensynet til samfundets sikkerhed kræver anvendelse af sikkerhedsforvaring efter § 65,

3) når nogen, der for en i kap. 24 omhandlede forbrydelse har udstået fængselsstraf, eller som har været indsat i arbejdshus, inden 3 år efter den endelige løsladelse gør sig skyldig i en sådan forbrydelse, og den skyldiges forhold udviser, at han har hang til at begå forbrydelser af nævnte art, uden at dog hensynet til samfundets sikkerhed kræver anvendelse af sikkerhedsforvaring efter § 65,

4) når nogen har begået en forbrydelse under påvirkning af spirituose drikke, og han må antages at være forfaldet til drukken-skab,

5) når nogen, der er straffet efter § 256¹¹⁾ pany gør sig skyldig i overtrædelse af denne bestemmelse.

§ 63, stk. 1.

Ingen til arbejdshus dømt person kan løslades, før 1 år er forløbet efter indsættelsen, eller holdes tilbage i arbejdshus udover 5 år. Finder anstaltens styrelse, at han efter 1 års forløb bør løslades, træffer fængselsnævnet afgørelse herom. Når 2 eller ved gentagen indsættelse 3 år er forløbet, afgør fængselsnævnet efter indstilling fra anstaltens styrelse, om den dømte bør forblive i arbejdshuset. Beslattes dette, skal spørgsmålet genoptages og ny afgørelse træffes, hver gang der yderligere er forløbet 1 år fra indsættelsen, indtil 5 års fristen er udløbet. Udover hvad foran er foreskrevet, kan spørgsmålet om løsladelse ikke forelægges fængselsnævnet.

Indsættelse i arbejdshus bliver herefter anvendelig over for personer, som har begået lovovertrædelser, der kan betragtes som udslag af forskellige former for asocial levevis, herunder betleri, hvor det dog kun kræves, at de kendetegnes som vane- eller erhvervsmæssige forbrydere. Det er dog en betingelse, at denne asociale levemåde er bestyrket gennem et vist antal forstraffe for ligartet kriminalitet. Arbejdshus-sanktionen finder dernæst anvendelse på personer, der begår lovovertrædelser under påvirkning af alkohol,

Venerisk smitte

og om hvem det må antages, at de er forfaldne til drukkenskab. For sådanne personer er det ikke stillet som betingelse, at fængselsstraf tidligere er udstået.

En fælles betingelse for idømmelse af arbejds hus er det, at fængselsstraf er forskyldt. Om de nærmere betingelser henvises i øvrigt til Krabbe; Borgerlig straffelov af 15. April 1930, Udgivet med Kommentarer, København 1931, s. 99 ff. (4. udg., 1977, s. 238 ff.) Hurwitz; Den danske kriminalret, alm. del, København 1952, s. 627 ff., Ingstrup; Foreløbigt udkast til en sanktionsleere, (Århus) 1968 (stencileret) s. 251 ff.

Det ses, at løsladelser fra arbejds hus kun kan finde sted til årsterminer, tidligst efter 2 år (for fleregangsindsatte 3 år), helt undtagelsesvis efter 1 år, og senest ved 5 års-terminen. Løsladelse før maksimaltiden finder sted på prøve med en prøvetid ex lege på 1 år.

Ved lov nr. 163 af 31. maj 1961 bortfaldt § 62, nr. 5, d.v.s. adgangen til indsættelse af personer, dømt for venerisk smitte. Samtidig udgik adgangen til at indsætte for løsgænger. Ingen af disse kategorier havde haft nogen praktisk betydning.

På et senere tidspunkt end vor undersøgelsesperiode er reglerne atter ændret ved lov nr. 212 af 4. juni 1965, hvorved adgangen til at anvende sanktionen over for betlere bortfaldt. Samme lov indførte nogle ændringer vedrørende maksimaltiden, samt en meget begrænset mulighed for også at løslade mellem årsterminerne. ⁵

6.1.3. Træk af den kriminalpolitiske udvikling.

6.1.3.1. Antallet af domfældelser, genindsættelser m.v.

Udviklingen i antallet af domme til indsættelse i arbejds hus, antallet af indsættelser p.g.a. dom eller efter overtrædelse af

Dette udtryk blev indført under folketingsbehandlingen. I betænkningen defineredes det som det forhold "at vedkommende lider af en sygelig hang til nydelse af spiritus, som han ikke uden kurativ behandling kan antages at ville blive i stand til at modstå".

¹³⁾ Se Nordskov Nielsen: J 1965 s. 319 ff. (s. 326 ff.) En kortfattet fremstilling af de gældende regler findes hos Greve og Gram Jensen: Forbrydelse og straf, København 1969, s. 127 ff.

prøveløsladelsesvilkårene, samt det gennemsnitlige belæg i årene 1933-1968 er vist ved diagrammerne 1, 2 og 3.

Diagram 1. Antal domme til arbejds hus 1933 - 1968.

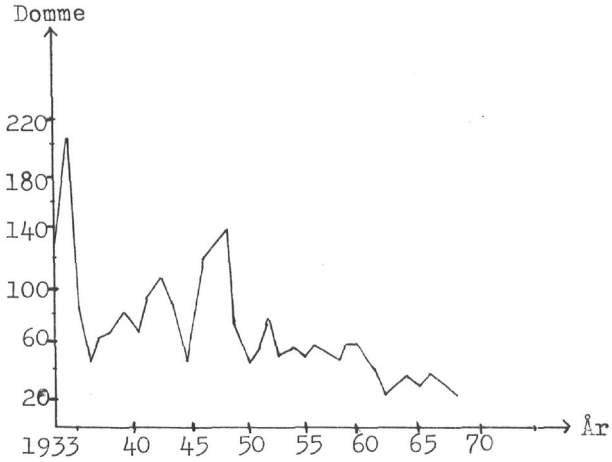

Diagram 2. Antal domme til arbejds hus + indsættelse p.g.a. overtrædelse af prøveløsladelsesvilkår 1933 - 1970.

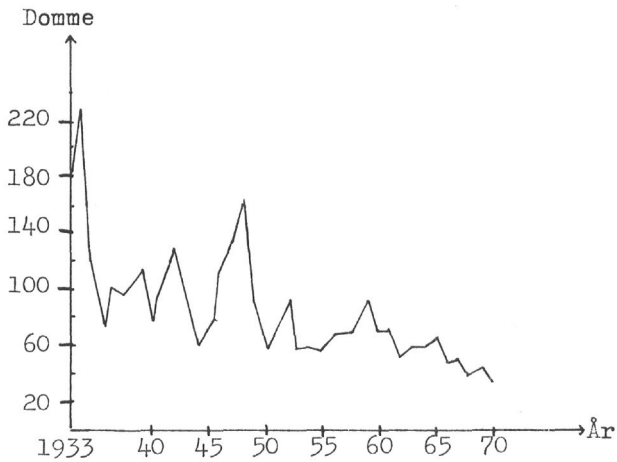
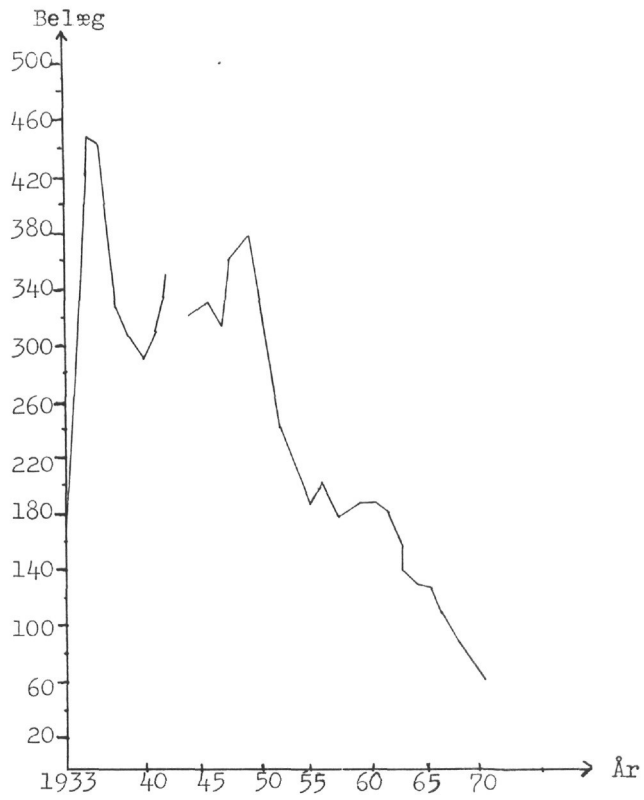

Diagram 3* Gennemsnitligt belæg i arbejdshus 1933 - 1970,

Det ses, at **anvendelsen** af arbejdshus allerede kulminerede de første år efter straffelovens ikrafttræden. Efter en brat nedgang sidst i 30-erne blev der i nogen grad tale om et come-back i løbet af 40-erne med en ny kulmination i årene 1947-48, hvorefter der har været en støt nedadgående tendens i anvendelsen af denne sanktion.

Et særligt markant fald efter 1949 manifesteres i det gennemsnitlige belæg. Det er herved tydeligt, at der udover færre indsættelser tillige er tale om en udvikling mod kortere interneringstider. " Denne udvikling er først og fremmest udtryk for, at man tidligere anså spørgsmålet om en vis proportionalitet mellem forbyrdelsens grovhed og interneringens varighed for irrelevant, ' medens man siden i et vist omfang har ladet sådanne hensyn spille en rolle, navnlig således, at opholdstiderne i anstalten gøres kortere. I vort materiale fra begyndelsen af 60-erne er der dog fortsat tale om interneringstider af betydelig længde. De indsatte i arbejdshus er i undersøgelsesperioden f.eks. gennemgående frihedsberøvet længere end de forvarede.¹⁷⁾

4) **Diagrammerne** omhandler kun mænd. Over for kvinder har arbejdshus aldrig været anvendt i nævneværdigt omfang, således formentlig ikke siden 1945. Indtil dette år havde i alt 51 kvinder været indsatte som arbejdshusfanger.

5) Det var ved straffelovens ikrafttræden forudsat, at den overvejende del af de indsatte først skulle løslades efter 4-5 års internering, jfr. note 9. Denne kurs blev også klart fulgt i de første år. Daværende inspektør for statens arbejdshus ved Sønder Omme A. Hertel har f.eks. anført, at det var den almindelige mening hos fangerne, at de skulle "arbejde sig ud af arbejdshuset", men efterhånden som erfaringerne viste, at så godt som ingen blev løsladt efter 1 års forløb, de færreste efter 2 år, og at chancen for de fleste først overhovedet opstod efter 3 års hensiddent, ja ofte efter 4 års hensiddent, mærkedes en vis afslappelse i arbejdsenergien. (NTfS 1939 s. 143).

Jesper Simonsen udtrykker klart den samme tankegang: "...Efter de gjorde erfaringer vil der i fremtiden være personer, som vil tilbringe en betydelig del af deres liv i arbejdshuset kun afbrudt af den påbudte løsladelse hvert femte år." (NTfK 1949 s. 48).

6) **Jesper Simonsen** (NTfK 1949 s. 42 f.) tager bl.a. afstand fra den sprogbrug, at arbejdshus "afsones". "Det virker uheldigt på de forvarede at opretholde forestillingen om afsoning; det fremkalder spekulationer over forholdsmæssigheden mellem sidste forseelse og forvaringens varighed og kan give anledning til forurettelsesfølelse."

7) Se nedenfor 6.6.2.2.

6.1,3.2. Arbejdshusklientelet.

Klientellet i årene 1933-38 beskrives af A. Hertel **således:**¹⁸⁾

"Der kan skelnes mellem to væsensforskellige typer m.h.t. mentalitet og kvalitet. Den første gruppe omfatter strafarbejds- og fængselsfanger, væsentligst ejendomsforbrydere og enkelte sædelighedsforbrydere i aldre fra midt i tyverne til oldingealderen, ofte forhærdede forbrydere med en lang række fængsels- eller tugthusophold bag sig. Disse fanger er som regel i besiddelse af ret god arbejdsevne og ikke uvillige til at tage fat ved arbejde, der **har** deres interesse eller byder særlige fordele, og de har derfor besat de fleste pladser ved betroet arbejde. Den tillærte **fængselsdisciplin** og tilpasningsevne hjælper dem over mange vanskeligheder, men virker ofte tillige som skalkeskjul for mindre heldige karakteregenskaber. Til den anden gruppe kan henføres fanger, der har afsonet en lang række tvangsarbejds- eller mindre fængselsstraffe for betleri eller smårapserier. De er sløje, slappe og for tidligt ældede individer, præget af alkoholmisbrug, vagabondering og et evigt krav om at klare alt med mindst mulig energi- og viljesudfoldelse. Arbejdsevner og præstationer er små og arbejdslysten endnu ringere. Enkelte er så **nær** de 70 år, at de nærmest er uarbejdsdygtige. Begge grupper omfatter psykopater og kværulerende, selvovervurderende, uligevægtige og indtil åndssvaghed sløvede individer."

Om den umiddelbart efterfølgende periode anfører Jesper Simonsen ⁹⁾ følgende betragtninger om klientellets beskaffenhed:

".... efter de ydre udslag af deres kriminelle asocialitet bliver de mere fremtrædende typer snyltere, af mere eller mindre ondartet karakter, alfonser, svindlere og plattenslagere, tyve af forskellige grader fra dem, der er på grænsen til sikkerhedsforvaring, og til dem, der **småstjæler** til dagen og vejen og ned til relativt harmløse betlere og vagabonder. En hel del af dem har det besværligt med sig selv og omgivelserne og volder disciplinære vanskeligheder, andre indordner sig let under anstaltsreglerne og er nemme at have med at gøre; de kan bare ikke på egen hånd administrere deres frihed. Disse sidste er i egentlig forstand kriminalasylemner; de burde på lempelig måde være under forsyrg; måske kunne i visse tilfælde anbringelse i lighed med familiepleje for åndssvage være tilstrækkelig. Jeg har siden 1940 noteret de forekommende tilfælde af sådanne skikkelige asylemner; tallet er indtil

18) NTfS 1939 s. 143 f.

udgangen af 1947: 112; det hviler på en skønsmæssig bedømmelse af de enkelte tilfælde, men jeg tør hævde, at det i hvert fald ikke er for højt. For mange af de indsatte har overdrevet spiritusnydelse spillet ind. Trods de ret betydelige forskelligheder i kriminalitet og væremåde er der for den overvejende del af dem det fælles, at de uhjælpeligt ligger under for visse ejendommeligheder i deres psykiske habitus." Om klientellet siger Jesper Simonsen sammenfattende, at det "repræsenterer i det store og hele afvigelser fra det normale, ondartet eller godlidende, men afvigelser, avner fra livets'tærskelværk med få kerner iblandt."

Disse beskrivelser af klientellet i 30-erne og 40-erne er i god overensstemmelse med det, der ved lovens udarbejdelse var tiltænkt arbejdshuset. På ét punkt var der dog måske tale om en afvigelse, idet det anføres, at domstolene ret hurtigt kom ind på at fordre et betydeligt antal forstraffe, forinden man valgte dom til indsættelse i arbejdshus, langt flere end lovens betingelser.²⁰⁾

Den bratte nedgang sidst i 30-erne og derpå følgende stigning i anvendelse af arbejdshuset har ikke megen relation til ændringer i opfattelsen af, hvilken personkreds der skulle idømmes arbejdshus. Det forblev stort set den samme. Nedgangen var først og fremmest en følge af en henstilling fra fængselsvæsenet om at tage hensyn til den manglende anstaltsmæssige kapacitet,. ' Der er derfor heller intet overraskende i, at der blev tale om en stigende anven-

19) NTfK 1949 s. 44 f.

'Se de meddelte tal om antallet af forstraffe nedenfor under 6.2.

'Henstillingen medførte, at rigsadvokaten til anklagemyndighederne udsendte et "regulerende" cirkulære (cirk. af 8.7.1935).

Når tilgangen til arbejdshuset i de første år blev større end ventet, er en del af forklaringen formentlig, at rigsadvokaten ikke havde den samme kontrol med anklagemyndighedens nedlæggelse af påstand om arbejdshus som f.eks. med påstande om psykopatforvaring og psykopatfængsel, hvor der var indført centralisering via rigsadvokaten, se cirk. 7.12.1932. Det var ikke blot statsadvokaterne, men også i politisagerne de enkelte politimestre, der i vidt omfang i disse år havde fundet anledning til at nedlægge påstande om arbejdshus uden rigsadvokatens mellemkomst: Se Kampmann i DKF 1934 s. 71 ff.

delse af sanktionen, da pladsforholdene i begyndelsen af 40-erne atter tillod det.

Der kan dog peges på, at kulminationen i 30-erne også havde forbindelse med den omstændighed, at domstolene havde idømt adskillige yngre lovovertrædere med visse af arbejdshusklientellets kendemærker, således navnlig drikfældighed, arbejdshussanktionen. Da dette forhold blev åbenbaret ved de første opgørelser over al-

dersfordelingen, blev der advaret kraftigt herimod. ' I slutningen af 40-erne var der atter en vis tendens til at sætte en lavere aldersgrænse, en tendens, der imidlertid påny blev bremset ved ad-

skillige advarsler. ' ' 23)

Det er ikke let at pege på bestemte ændringer i klientellet i den efterfølgende periode, hvor antallet af domfældelser og indsættelser ubrudt aftager. Det synes fortsat at være de samme karaktertræk, den samme levevis og kriminelle fortid, der kendetegner belægget i arbejdshuset. 4

Det er nærliggende at antage, at en del af nedgangen står i forbindelse med, at de mest psykisk afvigende blandt det traditionelle klientel efterhånden findes mere hensigtsmæssig anbragt i forvaringsanstalterne. ' ' 22)

Med lovændringen i 1961 bortfaldt adgangen til at anvende indsættelse i arbejdshus over for løsgængere og personer, dømt for venerisk smitte. Men dette var blot udtryk for, at man lod bestemmelser udgå, der havde vist sig uden praktisk betydning. Der er derfor ikke herved skabt en ændring i klientellets sammensætning. Der er navnlig ikke grundlag for at udlede heraf, at man ikke længere finder mindre berigelsesforbrydere ell.lign. blandt belægget. Vort materiale har da også fra slutningen af 50-erne og begyndelsen af 60-erne flere eksempler på, at arbejdshus er anvendt som reakt-

22) Se Kampmann i DKF 1934 s. 82 f.

23) Se f.eks. Jesper Simonsen, NTfK 1949 s. 45.

24) Ejner Nielsen anfører dog, "at det typiske betler- og vagabondklientellet, som arbejdsnuget rummede i 30-erne, nu (d.v.s. i 1954-55) er forsvundet." (Beretning fra fængselsvæsenet 1954 s. 35).

25) Denne antagelse fremføres f.eks. af Aude: J 1969 s.177.

tion over for kriminalitet, som nærmest er af bagatelagtig karakter. Til illustration kan anføres et par eksempler:)

T, der var 26 år, blev ved dom, afsagt i 1956, dømt til indsættelse i arbejds- og fængsel for overtrædelse af str. lovens § 232 (blufærdighedskrænkelser), idet han ved to lejligheder havde fået skole-søgende piger til at oplæse tekster af pornografisk indhold.

Han var tidligere straffet med bet. dom for en lignende forseelse samt med fængsel i 4 mdr. for exhibitionisme. Senest var han straffet 3 gange for småtyverier med henholdsvis fængsel i 3 mdr., fængsel i 5 mdr. og bet. dom i forbindelse med anbringelse i helbredelsesanstalt for drankere. Retslægerådet havde i en udtalelse karakteriseret ham som drikfærdig, men ikke seksuelt abnorm, og havde anbefalet indsættelse i arbejds- og fængsel.

T, der var 31 år, blev ved dom, afsagt i 1958, dømt til indsættelse i arbejds- og fængsel for tyveri af altvin fra kirke, værdi 112 kr., begået i spirituspåvirket tilstand. Foruden 10 bøder for beruselse var han tidligere straffet med én længerevarende fængselsstraf (2 år) og to korte straffe (henholdsvis 60 dage og 80 dage). Der var forløbet næsten 2 år siden seneste løsladelse. I en til sagen optaget mentalerklæring anbefalede anbringelse i helbredelsesanstalt for drankere.

T, der var 53 år, blev ved dom, afsagt i 1960, dømt til indsættelse i arbejds- og fængsel for ulovlig omgang med hittegods og tyveri samt tyveriforsøg. Han havde fra automatens tilbagebetalingsskuffer tilegnet sig skilleløst, som var efterladt, til et ukendt beløb (næppe stort) og i ét tilfælde med en saks åbnet en automatlåge og tilegnet sig kr. 4,50 fra lågen, og i et andet tilfælde forsøgt det samme. Han var tidligere straffet således: 1) 1939 med en bet. dom for hæleri med en fortjeneste på ca. 100 kr. samt overtrædelse af str. lovens § 298 nr. 3, idet han havde bortfjernet sig fra café uden at betale for forbrug til 9,75 kr., - 2) 1945 med fængsel i 4 mdr. for tyveri af brugsgenstande til værdi kr. 575,- - 3) 1946 med fængsel i 4 mdr. for tyveri af en arbejdskammerats frakke - 4) 1951 med fængsel i 3 mdr. for automat tyveri med 220 kr. i udbytte samt ulovlig omgang med hittegods ved at have tilegnet sig en uaf låst herre cykel - 5) 1953, fængsel i 6 mdr. for tyveri (1 forhold) - 6) 1954, fængsel i 1 år for arbejdspladstyveri med 45 kr. i udbytte - 7) 1959, fængsel i 2 år for tilegnelse af 2 kr. fra automats tilbagebetalingsskuffe, samt 5 forsøg på at åbne automat-skuffer. Den pgl. var blevet anholdt ca. 3 mdr. efter løsladelsen fra seneste fængselsophold. Der blev ikke til sagen indhentet mentalerklæringer.

Fra trykte retspraksis kan der også findes eksempler herpå, også fra nyere praksis, f.eks. U 1964 s. 711 HD (tyveri af to vindjakker, der var anbragt som skiltevarer uden for en forretning).

Domstolene har dog i øget omfang anvendt almindelig tidsbestemt straf over for tidligere arbejdshusdømte og har dermed brudt med det traditionelle mønster med arbejdshuset som en nærmest sikker "endestation". Der er her tegn på, at proportionalitetshensyn derved alligevel kommer i betragtning. Ved mindre grov kriminalitet opstår nu trods alt valgmuligheden mellem anvendelse af arbejdshus påny og en almindelig fængselsstraf af kortere varighed, i ekstreme tilfælde endog valgmuligheden mellem arbejdshus og en bet. dom med udsat straffastsættelse. Efter lovændringen i 1965 er endelig den mest udprægede bagatelkriminalitet, betleri, ikke længere grundlag 27) for indsættelse i arbejdshus. ' ')

Endelig må en del af nedgangen i anvendelse af sanktionen arbejdshus vel også tilskrives samfundsudviklingen. Der er i takt med denne blevet stadig færre personer med de for arbejdshusklientellet karakteristiske træk.

6.1.3.3. Anstaltsforholdene.

Efter straffelovens vedtagelse påbegyndtes opførelsen af statens arbejdshus ved Sønder Omme, hvor man til formålet havde erhvervet et stort hedeareal. De første belægningsbygninger blev taget i brug den 24. april 1933. Ved placeringen af anstalten blev der således taget hensyn til lovens forudsætning om, at de indsatte i vidt omfang skulle beskæftiges ved friluftsarbejde. I tilknytning til statsfængslet i Horsens blev oprettet en modtagelsesafdeling, der skulle opretholdes, indtil anstalten ved Sønder Omme var fuldt udbygget. I de første år var arbejdshuset i det hele i administrativ henseende en anstaltsafdeling, underlagt inspektøren for statsfængslet i Horsens. Den 1. april 1935 blev statens arbejdshus ved Sønder Omme en selvstændig anstalt, men p.g.a. den stærke stigning i antallet af anmeldte fanger, måtte man dog i mange år herefter opretholde en lukket afdeling af arbejdshuset i tilknytning til Horsens-anstalten, hvorfra de domfældte først blev overført til Sønder Omme efter 6 måneders forophold. Dette kom i praksis også

27)

Nordskov Nielsen antager, at lovændringen vil kunne få betydning for de øvrige kategorier, idet ændringen kan antages at være det endelige opgør med opfattelsen i forarbejderne (J 1965 s. 327).

til at indebære, at der i strid med lovens forudsætninger var etableret et lukket arbejds hus, idet man i et vist omfang overførte de indsatte til Horsens, såfremt de skønnedes uegnede til ophold i den åbne anstalt. Først da antallet af indsættelser atter faldt i slutningen af 30-erne, blev afdelingen i Horsens afskaffet. Med undertagelse af en kort periode under den ny stærke stigning i anvendelsen af arbejds hus, hvor man for en tid måtte oprette nogle "filialer" på eksisterende fængselsafdelinger i Jylland, har samtlige indsatte mænd i arbejds hus herefter været anbragt i anstalten ved Sønder Omme.

De indsatte har hovedsagelig været beskæftiget med hedeopdyrking. Som det væsentligste element i behandlingsbestræbelserne er indgået den arbejdsmæssige optræning til at kunne yde en stabil arbejdspræstation under god disciplin. Under hensyntagen til det ret krævende legemlige arbejde har arbejdsdagen gennemgående været lidt kortere end sædvanligt i fængselsvæsnets anstalter.

Det hører med til karakteristikken af sanktionen arbejds hus, at der som en konsekvens af den særlige opfattelse af interneringsformålet i flere henseender har været tilstået de indsatte begunstigelser, der først senere, som en følge af den almindelige udvikling, også kom til at omfatte indsatte i statsfængslerne. Der har således lige siden straffelovens indførelse været hjemmel til, at der kunne tilstås udgangstilladelse, såfremt de ved god opførsel havde gjort sig fortjent til det.

Om behandlingen på undersøgelsestidspunktet henvises i øvrigt til beskrivelsen nedenfor 6.5.

Det har endelig været et karakteristisk træk ved arbejds huset, at det frem til undersøgelsesperioden stedse har været en af de anstalter, der har været forsynet med de færreste sikkerhedsforanstaltninger.

6.2. Tidligere undersøgelser.

Den foreliggende litteratur om arbejds huset, dets klientel, behandling m.v. er sparsom, navnlig vedrørende forholdene i nyere tid. Egentlige recidivundersøgelser ses ikke at foreligge.

6.2.1. Årene 1933 - 1950.

For perioden 1.1.1933 - 31.12.1950 giver Jesper Simonsen² følgende oplysninger:

Efter alderen ved første indsættelse i arbejds huset fordelte de indsatte (N = 1271) sig med 5% (61) 21-24 årige, 23% (286) 25-29 årige, 39% (498) 30-39 årige, 23% (290) 40-49 årige, 9% (117) 50-59 årige og 1% (19) 60 årige eller derover.

Efter antallet af tidligere fængsels- og arbejds hus-ophold fordelte samtlige i perioden indsatte (N = 1753) sig med 0,1% (2) uden tidligere forstraffe af denne karakter, 0,6% (11) med 1 tidligere ophold, 2,6% (45) med 2 forstraffe, 5,3% (93) med 3 forstraffe, 9,1% (159) med 4 forstraffe og 82,3% (1443) med over 4 forstraffe.

Indsættelseskriminaliteten var i 1512 tilfælde ejendoms kriminalitet, 146 tilfælde betleri og løsgænger i, 72 tilfælde sædelighedskriminalitet og 13 tilfælde vold. De resterende er fordelt på andre kriminalitetsarter.

I den nævnte periode blev 1403 personer løsladt efter følgende årsterminer: efter 1 år: 10, efter 2 år: 198, efter 3 år: 505, efter 4 år: 365 og efter 5 år 325.

Det må bemærkes, at den faktiske interneringstid ofte har været op til 6 måneder længere end det anførte. Løsladelsessituationen var nemlig hyppigt - navnlig i 30-erne - så vanskelig, at de indsatte måtte opholde sig i anstalten flere måneder efter løsladelsesdatoen, fordi der ikke var skaffet dem arbejde, hvad der sædvanligvis var en betingelse for iværksættelse af løsladelsen, når

29)

denne skete på prøve. ')

Jesper Simonsen har endvidere foretaget en opgørelse over recidivet, dog kun for løsladte i årene 1933-39. Observationerne er foretaget pr. 1.9.1951. Det fremgår heraf, at 404 af de ialt 550 førstegangsløsladte atter blev domfældt i observationsperioden, heraf 84 én gang, 103 to gange, 82 tre gange, 65 fire gange 27 fem

18) NTfK 1952 s. 121 ff.

29) Se A. Hertel: NTfS 1939 s. 149 f.

gange og 43 mere end fem gange. Recidivprocenten anføres at være 73,4. Heri er dog ikke medregnet 97 personer, som blev genindsat i arbejds huset.³⁾

Beretning om fængselsvæsenet³⁾ indeholder for løsladelsesar-gangene 1948-51 nogle recidivoplysninger efter en observationspe-riode på 5 år. Ved recidiv forstås domfældelse til fængsel eller særanstalt, derimod ikke genindsættelse i arbejds hus.

	Recidiv blandt løsladte 1948-1951			
	1948	1949	1950	1951
Løsladt på prøve	23 - 71,9%	20 - 54,0%	36 - 66,7%	55 - 67,1%
Løsladt endeligt	21 - 84,0%	25 - 83,3%	13 - 68,5%	24 - 77,4%

Hvad der ellers findes angivet om arbejds hus klientellet, er næsten udelukkende oplysninger om forholdene i 30-erne.³²⁾

6.2.2. Tiden efter 1950.

På grundlag af beretningerne om fængselsvæsenet³³⁾ kan fast-slås, at aldersfordelingen blandt de ved dom indsatte ikke har æn-dret sig væsentligt i årene 1952-1967.

Der kan endvidere gives følgende sammenfattende oversigt over interneringstiden for løsladte i perioden 1954-1960:

Løsladt efter	
1 år	2 (0,4%)
2 år	43 (8,8%)
3 år	200 (41,2%)
4 år	130 (26,7%)
5 år	111 (22,9%)

3) Det oplyses endvidere, at 47 er døde inden observationsperiodens ophør. Herefter skulle altså kun 2 personer være tilbage, som var i live, og som ikke er domfældt eller genindsat.

31) Beretning om fængselsvæsenet 1954, 1955 og 1956.

32) Se A. Hertel; NTfS 1939 f. 136 ff., Kampmann; DKF 1934 s. 77 ff. NKÅ 1936 s. 262 f. og NKÅ 1937 s. 56 ff.

33) Beretning om fængselsvæsenet 1952, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966 og 1967.

Det gælder fortsat for de fleste af disse løsladelsesårgange, at det har været vanskeligt bl.a. p.g.a. arbejdsløshed at fremskaffe arbejde til de pågældende. Da det som regel er en forudsætning for løsladelsen, når denne sker på prøve, er opholdstiden for mange blevet forlænget med flere måneder. ⁴⁾

Heller ikke for perioden efter 1950 findes gode oplysninger om recidivet.

For løsladte i arene 1952 og 1953 foreligger følgende tal: ⁵⁾

Recidivet blandt løsladte 1952 og 1953.

	1952	1953
Løsladt på prøve	% (66,7%)	28 (60,9%)
Løsladt endeligt	20 (69,0%)	19 (67,9%)

Observationsperioden var 5 år. Ved recidiv forstås dom til ubetinget fængsel eller særanstalt.

I beretningerne om fængselsvæsenet for årene 1961-1963 er der for de tre årgange 1956-59 nogle recidivstatistikker. For arbejds- huset gives her følgende tal:

År	I alt løsladt	Heraf re- cidiveret	Heraf recidiveret til:			
			1.	2.	3.	4.
1956	56	29 (51,8%)	8	17	3	1
1957	61	35 (57,4%)	12	17	4	2
1958	70	43 (61,4%)	11	24	3	5

Observationsperioden omfatter årene 1956-1961, 1957-1962 samt 1958-1963, således at den gennemsnitlig har været 5 1/2 år. Som recidiv betragtes fængselsstraffe, betingede eller ubetingede, samt alle særforanstaltninger. Derimod indgår hæftestraf og bøder ikke i recidivbegrebet. Genindsættelser uden dom er også betragtet som recidiv. Recidivet er specificeret således: 1. recidiv til særforanstaltninger, 2. recidiv til ubetinget fængsel, 3. recidiv til betinget fængsel, og 4. genindsættelse, hvor optagelse i en af de foregående kategorier udelukker optagelse i en af de efterfølgende, (Specifikation efter det groveste recidiv.)

³⁴⁾ Se f.eks. beretning om fængselsvæsenet 1955 s. 33.

⁵⁾ Beretning om fængselsvæsenet 1956-57 og 1958.

Tallene kan p.g.a. forskellige fejl m.v. næppe betragtes som særlig pålidelige.

6.3. Materialet.

Fra statens arbejdshus ved Sønder Omme har vi modtaget lister over samtlige løsladte i perioden 1.1.1959 - 31.12.1964. Listerne indeholdt i alt 313 løsladte. En del personer optrådte flere gange på listerne.³⁷⁾ I modsætning til udvælgelsen af hovedundersøgelsens materiale har vi her foretaget en helt tilfældig udtrækning af 30%. Resultatet blev et materiale på 94 løsladte.

Dette materiale er stort set bearbejdet på samme måde som hovedundersøgelsens populationer. Der henvises derfor i det hele til fremstillingen ovenfor under 3.5. og 3.6.

6.4. Domstolsudvælgelsen.

Det er ikke muligt på grundlag af vort materiale at sige meget om, efter hvilke retningslinjer domstolene foretager valget mellem arbejdshus-sanktionen og andre på tale kommende sanktioner.

Anvendelse af arbejdshus er formelt bundet til en række kriterier, som er omtalt ovenfor. En rimelig sammenligning måtte derfor f.eks. forudsætte, at man kunne udtage grupper af domfældte, der opfyldte de formelle betingelser, man var idømt andre sanktioner. Et sådant materiale er ikke for hånden. Der skal her blot peges på, at beskrivelsen nedenfor under 6.6. viser, ligesom nogle af de i 6.2. givne oplysninger, at domstolene gennemgående er tilbøjelig til at fordre betydeligt større antal forstraffe end loven formelt kræver, forinden anvendelse af indsættelse i arbejdshus kommer på tale.

En del af arbejdshusets indsatte vil være henført under straffelovens § 17. Det vil være rimeligt at antage, at der i disse tilfælde har foreligget en reel valgsituation for domstolene mellem på den ene side forvaring og på den anden side ~~særlig~~ fængsel, statsfængsel og arbejdshus (samt sikkerhedsforvaring)., I vort materiale

³⁶⁾ Se herom ovenfor 2.5. (hovedundersøgelsen).

³⁷⁾ De 313 løsladte repræsenterede ifølge listerne i alt 406 løsladelser. (Fængselsvæsenets beretninger angiver, at der i denne periode er løsladt 419.)

³⁸⁾ Af 96 udtrukne udgik 2, som allerede var med i hovedundersøgelsens populationer.

er der imidlertid kun få sådanne personer, som er henført under § 17. Hvis man antager, at vort materiale (også i den henseende) er repræsentativt, er der blandt de løsladte i de nævnte årgange ca. 70 § 17-personer. Vi kan derfor ikke lægge nogen vægt på resultatet af en evt. sammenligning i vort materiale med de små tal, der ville fremkomme, og det synes heller ikke særlig relevant for sanktionsvalget arbejdshus, om der er tale om § 17-tilstande.

En sammenligning mellem domme til indsættelse i arbejdshus og domme til sikkerhedsforvaring ville efter lovens princip være relevant. Men vi har intet materiale fra sikkerhedsforvaring, der jo i øvrigt i mange år kun har været anvendt i et fåtal af tilfælde.

Tilbage bliver da blot muligheden for at bringe et par oplysninger om betydningen af retslægelige udtalelser og anklagemyndighedens sanktionspåstand i sager, der falder ud til indsættelse i arbejdshus.

Af de 94 tilfælde har man ikke fundet anledning til at indhente lægeerklæring i 32 sager. I disse 32 tilfælde har anklagemyndigheden uden undtagelse nedlagt påstand om indsættelse i arbejdshus, som retten altså har fulgt.

I de resterende 62 sager har der foreligget en mentalerklæring fra den observerende læge, i 32 af disse tillige en udtalelse fra retslægerådet.

Med anvendelse af vort kriterium for at anse personer for henført under § 17³ kan det antal af sager, der har været forelagt retslægerne, inddeles således:

§ 17-personer:	22
Andre	: 40
I ALT	: 62

Den observerende læge har i disse sager foreslået følgende sanktioner:

<u>§ 17-personer:</u>	
Forvaring	5
Særfængsel	1
Alm. fængsel	2
Arbejdshus	14
I ALT	22

³⁹⁾ Se ovenfor 3.3. (hovedundersøgelsen).

Andre:

Alm. fængsel	7
Alm. fængsel + helbredel-	
sesanst. f. drankere ..	2
Bet. dom	3
Sikkerhedsforvaring	1
Arbejdshus	27
I ALT	<u>40</u>

Retslægerne har anbefalet følgende sanktioner:

§ 17-personer:

Forvaring	7
Alm. fængsel + helbredel-	
sesanst. f. drankere ..	1
Arbejdshus	7
Ingen udtalelse	7
I ALT	22

Andre:

Alm. fængsel	3
Alm. fængsel + helbredel-	
sesanst. f. drankere ..	3
Arbejdshus	10
Ingen udtalelse	24
I ALT	40

Anklagemyndigheden har i ét tilfælde nedlagt påstand om sikkerhedsforvaring (og formålet underretten til at dømme hertil, men landsretten ændrede til arbejdshus), samt i ligeledes ét tilfælde påstået særfængsel (hvor retslægerne havde anbefalet forvaring). I alle øvrige tilfælde er der nedlagt påstand om indsættelse i arbejdshus, hvad retten altså har fulgt.

Det kan herefter fastslås, at det næsten aldrig forekommer, at retten idømmer arbejdshus, hvis anklagemyndigheden ikke anviser dette.

Der er hyppigt enighed mellem retslægerne., anklagemyndigheden og retten. Enigheden er mindre udtalt for § 17-personer, hvor navnlig retslægerrådet i nogle tilfælde har anset anbringelse i forvaring for den rette sanktion.

Det bemærkes, at der i henved. 1/3 af vort materiale ikke har været trang til at støtte en domfældelse på lægelige udtalelser,⁴⁰⁾ ligesom der kun i enkelte sager, hvor domfældte ikke kan antages at være omfattet af § 17, har været brug for at forelægge sagen for retslægerådet.

6.5« Behandlingen.

I dette afsnit skal kort beskrives behandlingen, herunder rammerne om behandlingen, således som den har manifesteret sig i statens arbejdshus ved Sønder Omme i undersøgelsesperioden. Beskrivelsen støtter sig på den anstaltsbeskrivelse, som inspektøren for statens arbejdshus Ejner Nielsen har givet i beretning om fængselsvæsenet 1963 (Nyborg 1966) s. 34 ff.

Statens arbejdshus ved Sønder Omme er en åben anstalt, beliggende på et hedeareal i Midtjylland. Anstaltens jordtilliggende udgør 966 ha., der ved overtagelsen var uopdyrket hede, men nu i stort omfang omdannet til agerjord. Ca. 355 ha. henligger som skov. Anstaltens bygninger består af nogenlunde tilfredsstillende belægningsafsnit med enestuer og fælles opholdslokaler. Særlige bygningsafsnit rummer isolations- og straffekvarter, samt en halvsikret afdeling afdeling for undvigelsestruede. Anstaltens kapacitet er ca. 300 pladser.

Belæg. Det gennemsnitlige belæg har i undersøgelsesperioden været faldende fra ca. 180 i 1959 til ca. 130 i 1964. Fra 15. november 1962 oprettedes i en af anstaltens åbne afdelinger en alm. fængselsafdeling med 60 pladser. Om belæggets sammensætning henvises til 6.1.

Personale. I undersøgelsesperioden havde anstalten et personale på 149 ansatte, herunder 1 fængselsinspektør, 1 vicefængselsinspektør, 1 fængselsforvalter, 1 fængselsbogholder, 1 forsorgsfuldmægtig, 1 forsorgsassistent, 2 overvagtimestre, 5 vagtmestre, 94 øvrige medlemmer af opsynspersonalet og 28 værk mestre.

4) Hvis den pågældendes alkoholmisbrug er det væsentligste grundlag for pastanden om anvendelse af arbejdshus (§ 62, nr. 3 - tidligere nr. 4), bliver der formentlig indhentet lægeerklæring til dokumentation af drikfældigheden. Men langt de fleste arbejdshus-indsættelser sker med hjemmel i § 62 nr. 1. 0. Ingstrup har således i et senere materiale, bestående af de pr. 10. august 1967 hensiddende, fundet, at 70% er dømt alene under henvisning til nr. 1 - og yderligere 22% under henvisning til såvel nr. 1 som nr. 3 - Se 0. Ingstrup: Sanktionslære s. 260.

Arbejdet. Den overvejende del af de indsatte er beskæftiget ved jordbrug, landbrug, gartneri eller kultivering. Anstalten råder over et anseeligt kvæghold og en stor svinebestand, i alt ca. 1.000 dyr. I gartneriet er der mulighed for avl af såvel frilandsprodukter som drivhusprodukter. Til både landbrug og gartnerivirksomheden knytter der sig en ikke ubetydelig forsøgsvirksomhed af faglig art. Herudover er ca. 60 indsatte beskæftiget i værksteder ved snedkeri, skomageri, smederi og vaskeri. Arbejdshuset er desuden godkendt til oplæring for lærlinge i malerfaget, skomagerfaget og smedefaget. Indtil 1963 har i alt 19 personer under ophold i anstalten bestået svendeprøve.

Pr. 1.4.1964 var fordelingen på hovedtyperne af arbejde som følger:

Jern- og metalindustri (smedeværksted).....	5
Beklædningsindustri (skomageri, vaskeri).....	12
Træindustri.....	5
Jordbrug (landbrug, gartneri, kultivering).....	94
Anden beskæftigelse (småarbejder, arkiv- arbejde).....	5
Økonomiarbejder.....	44
Reserve.....	36
I ALT.....	201

Behandlingen. Det primære middel i anstaltens behandlingsarbejde må over for den særlige gruppe af kriminelle, som indsættes i arbejdshuset, være knyttet til en indsats ved arbejdsstræning, arbejdstilvænnning og arbejdsoplæring.

De indsatte tilbydes undervisning i elementære fag og sprogundervisning. Studiekredsformen har været forsøgt anvendt ved behandling af samfundsforhold, men den væsentligste interesse knytter sig til de tekniske fag i forbindelse med den håndværksmæssige oplæring. Der er endvidere indrettet værksted til hobby-betonede fritidssysler. Det har vist sig, at traditionel skoleundervisning har meget vanskeligt ved at fange dette specielle klientels interesse. Der er derfor ikke dekretet obligatorisk undervisning.

Forsorgsarbejdet er meget krævende blandt et klientel, der i stor udstrækning bærer præg af stor forsømmelighed over for deres forhold til offentlige myndigheder, ja undertiden helt har mistet al orden og stabilitet i disse og i økonomiske forhold. Der foretages, i det omfang den indsatte vil medvirke, en sanering af hans

økonomi, forsøg på evt. genetablering af kontakt til pårørende, ligesom der drages omsorg for, at beklædning og udstyr bringes i orden med henblik på løsladelsen. Der udfoldes ihærdige anstrengelser for at fremskaffe arbejde i løsladelsesinstitutionen. Anstaltens forsorgsafdeling fører selv en del af de tilsyn, der knyttes til prøveløsladelse.

Selv om det asylerende element i formålet med opholdet fra første færd har været trukket i forgrunden, må det for tiden omkring undersøgelsesperioden anføres, at der nu i det hele er tale om sådanne behandlingsmæssige anstaltsforhold, som på dette tidspunkt er almindelig i statsfængslerne.

6.6. Beskrivelse af arbejdsusklientellet.

6.6.1. Indledende bemærkninger.

I det følgende skal gives en beskrivelse af et arbejdsusklientel. Den drejer sig om dem, der i årene 1959-1964 er blevet løsladt fra arbejdsfængsel. Beskrivelsen sker på grundlag af et tilfældigt udvalg på 30% af de løsladte i denne periode, og der er grund til at tro, at dette udvalg er repræsentativt.

Ved beskrivelsen har egentlig kun tallene for forekomsten af forskellige egenskaber hos arbejdsusklientellet interesse. Men tallene siger dog mere, når man sammenligner dem med tallene for et andet kriminelt klientel. Her har vi valgt at sammenligne med det materiale bestående af 500 § 17-personer, løsladt fra statsfængsel, sær-fængsel eller forvaring, der er anvendt ved den foranstående sammenligning af disse tre sanktionsformer. Dette § 17-materiale udgør ikke noget repræsentativt udsnit af nogen population af løsladte. Men det udgør dog en population af hårdt belastede kriminelle. Fordelen ved at sammenligne med § 17-materialet er navnlig, at oplysningerne vedrørende § 17-materialet og vedrørende arbejdsusklientellet er indsamlet på samme måde.

Beskrivelsen angår løsladelsesårgangene 1959-1964. Oplysningerne vedrører de pågældende personers forhold på tidspunktet for indsættelsen. Om 16 af de 94 personer i materialet gælder, at de er løsladt efter en genindsættelse; for disse vedrører oplysningerne forholdene på tidspunktet for indsættelsen ved dom.

Redegørelsen omfatter af pladshensyn ikke alle de oplysninger, vi har om arbejdsusklientellet, men vi har bestræbt os på at give et rimeligt billede af det ved hjælp af nogle få væsentlige

oplysninger. For væsentlige har vi navnlig anset oplysninger, der i § 17-materialet optræder som væsentlige recidivfaktorer.

6.6.2.1. Personlige og sociale forhold.

Som det fremgår af tabel 1, er der blandt arbejdshuskiendtellet temmelig mange, der er opvokset på landet:

Tabel 1. Opvækststed for et arbejdshuskiendtel og for § 17-materialet.

	Arbejdshus		§ 17-materiale	
	Antal	%	Antal	%
Hovedstaden	24	26	151	30
Provinsby	32	34	194	39
Landet	38	40	127	25
Andet, uoplyst	-	-	28	6
I alt	94	100	500	100

Om arbejdshuskiendtellets hele sociale situation gælder, at det er udstyret med ringe muligheder for at klare sig i samfundet, muligheder, der endog er ringere end et § 17-materiales. Det fremgår af tabel 2 og 3.

Tabel 2. Faders sociale status hos et arbejdshuskiendtel og et § 17-materiale.

	Arbejdshus		§ 17-materiale	
	Antal	%	Antal	%
Statuslag 4-6	4	4	70	14
Statuslag 7	17	18	136	27
Statuslag 8	70	75	267	53
Uoplyst	3	3	27	5
I alt	94	100	500	99

Tabel 3. Skolegang hos et arbejdshusklientel og et § 17-materiale,

	Arbejdsnus		§ 17-materiale	
	Antal	%	Antal	%
Landsbyskole	10	11	43	9
Optagelseshjem	5	5	34	7
Oversiddere	21	2.2	92	18
7. klasse	45	48	188	38
8. klasse ell. mellem- skoleklasse	6	6	55	11
Mellemskole-, real- eller studentereksamen	-		32	6
Uoplyst	7	7	56	11
I alt	94	99	500	100

Mens oplysningerne således viser, at de løsladte fra arbejds-
hus m.h.t. uddannelse (og social oprindelse) er endnu ringere stil-
let end § 17-materialet, er der ikke noget, der tyder på, at de i
højere grad har udvist adfærdsvanskeligheder som børn, se tabel 4
og 5.

Tabel 4. Skulkeri hos et arbejdshusklientel og et § 17-materiale.

	Arbejdshus		§ 17-materiale	
	Antal	%	Antal	%
Ikke skulket	49	52	223	45
Skulket	17	18	144	29
Ingen oplysninger	28	30	133	27
I alt	94	100	500	101

Tabel 5. Børneforsorg hos et arbejdshusklientel og hos et § 17-
materiale.

	Arbejdshus		§ 17-materiale	
	Antal	%	Antal	%
Ingen Børneforsorg	46	49	199	40
Tilsyn	10	11	57	11
Fjernelse p.g.a. for- hold i hjemmet	4	4	36	9
Fjernelse p.g.a. egne forhold	33	35	202	40
Uoplyst	1	1	6	1
I alt	94	100	500	101

Den ringe skoleuddannelse kan følges videre i den erhvervs-mæssige uddannelse og i de pågældendes sociale status, se tabel 6 og 7.

Tabel 6. Erhvervsmæssig uddannelse hos et arbejdshusklientel og et

	Arbejdshus		§ 17-materiale	
	Antal	%	Antal	%
Faglært	4		75	15
Ufaglært	87	93	393	79
Ånden uddannelse	3	3	29	6
Uoplyst	-	-	3	1
I alt	94	100	500	101

Kun 1 person i arbejdshusmaterialet (mod 46 eller 9% i § 17-materialet) er beskæftiget ved ikke-manuelt arbejde. Ikke mindre end 30 (=32%) har intet egentligt erhverv, mod 72 (=14%) i § 17-materialet. For 44 (=47%) angives indtægten den sidste måned før indsættelsen at have været 0.

Tabel 7. Egen social status hos et arbejdshusklientel og hos et

§ 17-materiale.	Arbejdshus		§ 17-materiale	
	Antal	%	Antal	%
Statuslag 4-6	-		26	5
Statuslag 7	2	2	84	17
Statuslag 8	92	98	387	77
Uoplyst	-		3	1
I alt	94	100	500	100

Også m.h.t. arbejdsforhold er arbejdshusklienteilet særdeles dårligt stillet. Det fremgår af tabel 8.

Tabel 8. Arbejdsløshed på tidspunktet for indsættelsen hos et arbejdshusklientel og hos et § 17-materiale.

	Arbejdshus		§ 17-materiale	
	Antal	%	Antal	%
Arbejdsløs	73	80	294	59
Ikke arbejdsløs	16	17	188	37
Uoplyst	3	3	18	3
I alt	94	100	500	99

Arbejdshusklientelet er, som man må vente, særdeles alkoholiseret. Det fremgår af tabel 9.

Tabel 9. Alkoholforbrug hos et arbejdshusklientel og et § 17-materiale.

	Arbejdshus		§ 17-materiale	
	Antal	%	Antal	%
Totalt afholdende	-	-	10	2
Mådeholdende	12	13	205	41
Lejlighedsvis for stort forbrug	12	13	121	24
Regelmæssig for stort forbrug	68	72	162	32
Uoplyst	2	2	2	0
I alt	94	100	500	99

Om 50 (53%) af arbejdshusklientellet er oplyst, at de er dømt for beruselse. Det samme gælder 143 (29%) af § 17-materialet.

1/3 af arbejdshusklientellet er ikke blevet mentalobserveret forud for indsættelsen i arbejdshus. For de øvrige har vi klassificeret lægernes diagnose på samme måde som i § 17-materialet. 47 personer er blevet karakteriseret som psykopater eller psykopatisk prægede, jfr. tabel 10. I arbejdshusmaterialet synes der at være en sammenhæng mellem psykopatidiagnose og recidiv, jfr. tabel 10.

	Observerende læge		Retslægeråd	
	I gruppen	Recidiv	I gruppen	Recidiv
Psykopat	19	15 = <u>79%</u>	11	9 = <u>82%</u>
Psykopatisk præget	28	23 = <u>82%</u>	10	10 = <u>100%</u>
Ikke psykopat	15	11 = <u>73%</u>	11	7 = <u>64%</u>
Ikke observeret	32	20 = <u>63%</u>	62	43 = <u>69%</u>
I alt	94	69 = <u>73%</u>	94	69 = <u>73%</u>

Personer, der er karakteriseret som psykopater eller psykopatisk prægede, har et højere recidiv end de øvrige.

Om forholdet mellem lægernes sanktionsanbefalinger og sanktionsens udfald kan angives følgende tal:

Tabel 11. Forholdet mellem den lægelige sanktionsanbefaling og recidivet.

	Observerende læge		Retslægerådet	
	I gruppen	Recidiv	I gruppen	Recidiv
Anbefalet arbejdshus	39	31 =80%	20	15 =75%
Anbefalet andet end arbejdshus	22	17 =76%	13	12 =92%
Ingen udtalelse	33	21 =64%	61	42 =69%
I alt	94	69 =73%	94	69 =73%

6.6.2.2. Kriminel karriere.

De personer, der indsættes i arbejdshus, er gennemgående ældre. Aldersfordelingen fremgår af tabel 12. Der er ikke foretaget nogen sammenligning med § 17-materialet, da det ikke ville have nogen rimelig mening, men der kan henvises til rapportens afsnit 3.4., hvoraf aldersfordelingen i særpfængsel og forvaring fremgår.

Tabel 12. Indsættelsesalder.

	Antal	%
Indtil 30 år	20	21
30 - 40 år	45	48
Over 40 år	29	31
I alt	94	100

Arbejdshusklientellet har som helhed været kriminelt aktiv længere end § 17-materialet, jfr. tabel 13.

Tabel 13. Varighed af kriminel aktivitet - et arbejdshusklientel og et § 17-materiale.

	Arbejdshus		§ 17-materiale	
	Antal	%	Antal	%
- 5 år	1	1	58	12
5-10 år	15	16	160	32
10-15 år	26	28	117	23
15-25 år	40	43	119	24
25 - år	12	13	46	9
I alt	94	101	500	100

Det er også, hvad man kunne vente i betragtning af den relativt højere indsættelsesalder og i betragtning af det større antal forstraffe, jfr. nedenfor.

I tabel 14 er vist, at arbejdshusklientellet har et meget betydeligt antal forstraffe bag sig.

Tabel 14. Antal forstraffe hos et arbejdshusklientel, et § 17-materiale som helhed og et forvaringsklientel.

	Arbejdshus		§ 17-materiale		Forvaring	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
0-2 forstraffe	1 ^{x)}	1	58	12	15	6
3-5 forstraffe	7	7	154	31	74	29
6-9 forstraffe	46	48	197	39	106	42
10-35 forstraffe	40	43	91	18	57	23
I alt	94	99	500	100	252	100

x) 2 forstraffe.

Forskellen i antallet af forstraffe skyldes navnlig en forskel i antallet af fængselsstraffe. 63 (65%) af arbejdshusklientellet har mere end 1 kort fængselsstraf (under 6 mdr.) bag sig (2 endda mere end 10), mens det samme kun gælder 127 (25%) af § 17-materialet. 86 (92%) af arbejdshusklientellet har mere end 1 lang fængselsstraf (6 mdr. ell. derover) bag sig, mens det samme kun gælder 290 (58%) af § 17-materialet. - Ingen i arbejdshusklientellet har tidligere modtaget forvaringsdomme.

Det større antal forstraffe giver sig også udtryk i, at arbejdshusklientellet har en længere samlet interneringstid bag sig end § 17-materialet, jfr. tabel 15.

Tabel 15. Samlet interneringstid for et arbejdshusklientel, et § 17-materiale som helhed og et forvaringsklientel.

	Arbejdshus		§ 17-materiale		Forvaring	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Indtil 4 år	21	22	248	50	74	29
Over 4 år	73	78	252	50	178	71
I alt	94	100	500	100	252	100

Det fremgår i øvrigt af tabel 14 og 15, at de forvarede inden for § 17-materialet ikke adskiller sig helt så stærkt fra arbejds-

husklientellet. Man skal i den forbindelse huske, at de forvarede i dette materiale endda er et udvalg med særlig få forstraffe, jfr. rapportens afsnit 3.4.

Hvis man ser på den længste enkelte internering, viser det sig, at selv dette forvaringsklientel har en overvægt af langvarigt internerede i forhold til **arbejdshusklientellet**, se tabel 16.

Tabel 16. Længste enkelte internering for et arbejdshusklientel og

	Arbejdshus		Forvaringsklientel	
	Antal	%	Antal	%
Indtil 2 år	45	if8	86	34
Over 2 år	49	52	166	66
I alt	94	100	252	100

§ 17-materialet er udtaget således, at der i udgangssagen forekommer en eller anden form for ejendoms kriminalitet. Alligevel er ejendoms kriminalitet næsten lige så dominerende hos **arbejdshusklientellet** som hos § 17-materialet, se tabel 17.

Tabel 17. Forholdsrigeste kriminalitet gennem hele den kriminelle karriere hos et arbejdshusklientel og i et § 17-materiale.

	Arbejdshus		§ 17-materiale	
	Antal	%	Antal	%
Tyveri	73	78	369	74
Svindel	11	12	86	17
Anden ejendomskrim.	1	1	21	4
Anden kriminalitet	9	10	24	5
I alt	94	101	500	100

M.h.t. samlet antal forhold gennem den kriminelle karriere ligger arbejdshusklientellet lidt højere end § 17-materialet, se tabel 18.

Tabel 18. Samlet antal forhold gennem den kriminelle karriere hos et arbejdshusklientel og et § 17-materiale.

	Arbejdshus		§ 17-materiale	
	Antal	%	Antal	%
Indtil 40 forhold	44	47	271	54
Over 40 forhold	50	53	229	46
I alt	94	100	500	100

Derimod synes arbejdshusklienteilet ikke at have haft et større udbytte af **kriminaliteten** end § 17-materialet, se tabel 19.

Tabel 19« Samlet udbytte gennem den kriminelle karriere for et arbejdshusklientel og et § 17-materiale.

	Arbejdshus		§ 17-materiale	
	Antal	%	Antal	%
Indtil 5000 kr.	58	62	270	54
Over 5000 kr.	36	38	230	if6
I alt	9if	100	500	100

Det mest iøjnefaldende ved udgangsinterneringen er **arbejdshusklientellets** lange interneringstid. Det er her mest relevant at sammenligne med de forvarede inden for § 17-materialet, se tabel 20.

Tabel 20. Interneringstiden blandt indsatte i arbejdshus og blandt forvarede.

	Arbejdshus		Forvarede	
	Antal	%	Antal	%
Indtil 1 år	9	10	11	4
1 - 2 år	8	9	59	23
2 - 3 år	16	17	88	35
3 - 4 år	42	45	55	22
Over 4 år	19	20	39	15
I alt	94	101	252	99

De indsatte i arbejdshus bliver altså gennemgående berøvet deres frihed længere end de forvarede; dog bør det nævnes, at de forvarede rummer en langt større del af **genindsatte ved kendelse** (i mod 1/6 i arbejdshusklienteilet), og at dette har væsentlig betydning for sammenligningen, se hovedrapportens afsnit 5.2. Hvis man ser på antallet af forhold og på udbyttet, ser det nærmest ud til, at de forvarede tegner sig for den groveste kriminalitet, se tabel 21 og 22.

Tabel 21. Antal forhold i indsættelseskriminaliteten hos et arbejdshusklientel og et materiale af forvarede.

	Arbejdshus		Forvaring	
	Antal	%	Antal	%
1 - 2 forhold	41	44	36	14
3 - 10 forhold	33	35	112	44
11 - forhold	20	21	104	41
I alt	94	100	252	99

Forskellen her må betegnes som slående.

Tabel 22. Udbyttet ved indsættelseskriminaliteten hos et arbejdshusklientel og et materiale af forvarede.

	Arbejdshus		Forvaring	
	Antal	%	Antal	%
- 1000 kr.	48	51	89	35
Over 1000 kr.	36	38	137	54
Uoplyst	10	11	26	10
I alt	94	100	252	99

Arten af kriminalitet er for begge grupperes vedkommende ganske overvejende ejendomskriminalitet. Men man bemærker, at 51 (54%) af arbejdshusklientellet kun har begået én slags kriminalitet, mens det samme kun gælder 64 (25%) af forvaringsklientellet.

6.6.3« Recidivet.

Af de 94 løsladte er 69 eller 73,4% recidiveret.

De 69 recidivister har tilsammen pådraget sig 174 sanktioner eller 2,5 pr. recidivist. Den hyppigst anvendte recidivsanktion er genindsættelse, der er blevet anvendt over for 32 (46%) af de 69 recidivister. Korte fængselsstraffe (under 6 mdr.) er også anvendt hyppigt, over for 26 af recidivisterne; længere fængselsstraffe (mindst 6 mdr.) er blevet anvendt over for 24. 16 har fået nye arbejdshusdoimne.

Af recidivisterne er kun 1 ikke blevet frihedsberøvet. 39 har været frihedsberøvet i indtil 2 år, mens 29 (42% af 69) har været frihedsberøvet i over 2 år.

M.h.t. antal recidivsanktioner og interneringstid svarer arbejdshusklientellet således nærmest til den del af § 17-materialet,

der er løsladt fra tidsbestemte sanktioner; der reageres jo også for en stor del med tidsbestemte sanktioner over for de løsladte fra arbejds hus.

Recidivet i arbejdshusklientelet sker i samme tempo som i § 17-materialet. Efter 5 års forløb er 8 udgået af observation, mens 56 af de resterende 86 (65%) er recidiveret; af de 8, der er udgået, er 2 recidiveret.

Oplysningerne om udbytte og antal forhold er desværre for dårlige til, at man kan benytte dem i denne forbindelse.

34 af de 69 arbejdshusrecidivister er recidiveret til tyveri, 17 til bedrageri eller dokumentfalsk og resten (18) til andre former for kriminalitet.

6.6.4« Sammenfatning.

En gennemgang af et arbejdshusklientel på 94 personer, der udgør et tilfældigt udvalg på 3/10 af de personer, der er løsladt i årene 1959-1964 fra arbejds hus, viser følgende:

En betydelig del (41%) af arbejdshusklientelet er vokset op på landet.

35% har været fjernet fra hjemmet af børneværnet p.g.a. egne forhold, og andre 15% har af anden grund givet anledning til børneforsorgsforanstaltninger. Alligevel kan man ikke sige, at arbejdshusklientelet i ekstrem grad har udvist adfærdsvanskeligheder som børn; et materiale af § 17-personer rummer således en lidt større andel skoleskulkere og børn, der er fjernet p.g.a. egne forhold.

Men arbejdshusklientelet er karakteristisk ved at være understyret med ekstremt ringe muligheder. 75% har deres fædre i statuslag 8. Ingen har taget nogen eksamen, og de allerfleste har forladt skolen i 7. klasse - hvis de overhovedet er kommet så langt. Endnu tydeligere træder den dårlige uddannelsesmæssige situation frem, når man ser på den erhvervsmæssige uddannelse, 93% må karakteriseres som ufaglærte. 80% var arbejdsløse ved indsættelsen.

Alkoholmisbrug er et meget fremtrædende træk hos arbejdshusklientelet. 72% har regelmæssigt et for stort forbrug, og yderligere 13% har lejlighedsvis et for stort forbrug.

Arbejdshusklientellets kriminelle karriere er kendetegnet ved en lang række forstraffe; kun 8% har under 6 forstraffe, 48% har 6-9 forstraffe, og 43% har 10-35 forstraffe. Straffene er dog

gennemgående ikke så lange; kun ca. halvdelen har således på én gang afsonet over 2 år. Det antal forhold, arbejdshusklientellet har nået at begå gennem hele den kriminelle karriere er ikke særlig stort, kun godt halvdelen har begået over 40 forhold i alt. Udbyttet - så vidt det er oplyst - forekommer heller ikke stort; 62% har ikke engang opnået et samlet udbytte på 5000 kr.

Ved indsættelsen fordeler arbejdshusklientellet sig aldersmæssigt med 21% under 30 år, 4-8% i gruppen 30-40 år og 31% over 40 år.

Frihedsberøvelsen i udgangssagen er langvarig. 69% sidder over 3 år. Deres frihedsberøvelse er dermed endog længere end ~~forvare-~~des. Men grovheden af deres kriminalitet kan - målt ved antal forhold og udbytte - ikke kappes med grovheden af et forvaringsklientels kriminalitet.

73% af arbejdshusklientellet er recidiveret.

DETAILLERET INDHOLDSFORTEGNELSE

AFSNIT 1.

PROBLEMSTILLINGEN.

	Side
1.1. <u>Opgaven</u>	7
1.2. <u>Kriteriet i straffelovens § 17</u>	7
1.3. <u>Undersøgelsesmateriale</u>	8
1.4. <u>Fordelingen mellem behandlingstyperne</u>	9
1.5. <u>Undersøgelsens metode</u>	10
1.6. <u>Hvad kan undersøgelsens resultater sige?</u>	11
1.7. <u>Fremstillingens plan</u>	13

AFSNIT 2.

KRIMINALPOLITISK BAGGRUND - TIDLIGERE UNDERSØGELSER.

2.1. <u>Nogle enkelte træk af den kriminalpolitiske udvikling vedrørende særfængsel og forvaring</u>	14
2.1.1. Hvad havde man forestillet sig før straffeloven af 1930 trådte i kraft?	14
2.1.2. Udviklingen indtil 1945	20
2.1.3. Eksplosionen i anvendelse af forvaring	23
2.1.4. Kritikken sætter ind	24
2.1.5. Særfængslets renaissance	25
2.1.6. Sammenfatning	28
2.2. <u>Tidligere undersøgelser</u>	29
2.2.1. Georg K. Stürup	30
2.2.2. H. Alois Widmer	34
2.2.3. Torben Hvam	41
2.2.4. Hans Alois Hansen (senere Widmer) og Karl Teilmann	45
2.2.5. Fængselsvæsenets recidivstatistikker	46
2.2.6. Konklusion	49

AFSNIT 3.

MATERIALE OG FREMGANGSMÅDE VED INDSAMLING AF OPLYSNINGER.

	Side
3.1. <u>Straffelovens § 17 i retlig betydning</u>	51
3.1.1. Forarbejder	51
3.1.2. Lægeerklæringen	52.
3.1.3. Rettens afgørelse	53
3.1.4. Hvordan kan der reageres over for personer, der er henført under straffelovens § 17?	54
3.1.5. Sanktionsændringer	57
3.1.5.1. Ændring fra straf til § 70-foranstaltning	57
3.1.5.2. Ændring af straf	60
3.1.6. Processuelle spørgsmål	61
3.2. <u>Opsporingen</u>	62
3.3. <u>Undersøgelsens § 17-begreb</u>	65
3.4. <u>Præliminær undersøgelse</u>	69
3.4.1. Materialet	69
3.4.2. Resultater	73
3.4.3. Nogle yderligere bemærkninger om sædelighedskriminelle	79
3.5. <u>Udgangsinterneringen. Observationsperioden. De indsamlede data. Korrektioner i materialet</u>	81
3.5.1. Udgangsinterneringen	82
3.5.2. Observationsperioden	83
3.5.3. De indsamlede data	84
3.5.4. Korrektioner	89
3.6. <u>Kodning, hulning og elektronisk databehandling</u>	91

AFSNIT 4

DOMSTO LSUDVÆLGELSEN.

	Side
4. <u>Dornstolsudvælgelsen</u>	93
4.1. <u>Retslægerne og anklagemyndighedens sanktionsforslag - graden af overensstemmelse med sagens udfald</u>	94
4.1.1. De enkelte sanktionsforslag	95
4.1.2. Det indbyrdes forhold mellem de forskellige sanktionsforslag	99
4.1.3. Forholdet mellem sanktionsforslagene og domstolenes sanktionsvalg	101
4.1.4. Sammenfatning	103
4.2.1. Hvilke faktorer tillægges betydning for sanktionsvalget?	104
4.2.1.1. Alder og forstraffe	104
4.2.1.2. Kriminalitetens art og omfang	106
4.2.1.3. Andre træk i den kriminelle karriere	108
4.2.1.4. Andre faktorer	109
4.2.2. Hvem introducerer faktorerne?	111
4.2.2.1. Hvilke faktorer introduceres af domstolene?	111
4.2.2.2. Hvilke faktorer introduceres af henholdsvis retslægerne og anklagemyndigheden?	113
4.2.2.3. Sammenfatning	116
4.3. <u>Genanbringelse i forvaring</u>	117

AFSNIT 5

BEHANDLINGEN.

5.1. <u>Anstaltsbeskrivelser på grundlag af oplysninger i Fængselsvæsenets Årsberetninger</u>	119
5.1.1.1. Statsfængslet i Vridsløselille	120
5.1.1.2. Statsfængslet i Nyborg	124
5.1.1.3. Statsfængslet på Kragshoved	127
5.1.2.-	
5.1.3. Forvaringsanstalten og særfængslet i Horsens	130
5.1.4. Forvaringsanstalten i Herstedvester	137
5.2. <u>Nogle supplerende bemærkninger om behandlingen på grundlag af undersøgelsesmateriale</u>	144

AFSNIT 6.

RECIDIVBEGREBET OG RECIDIVFAKTORERNE.

	Side
6.1. <u>Hvad er recidiv?</u>	151
6.1.1. Principielle overvejelser vedrørende recidivbegrebet.....	151
6.1.1.1. Hvornår er en behandling af kriminelle vellykket?.....	151
6.1.1.2. Recidivet som målestok.....	152
6.1.1.3. Hvilke sanktioner og hvilken kriminalitet skal indgå i recidivbegrebet?.....	153
6.1.1.4. Sanktionssystemets forskellige anvendelse på forskellige grupper af løsladte.....	155
6.1.1.5. Sammenfatning.....	156
6.1.2. Materialets tal.....	157
6.1.2.1. Recidivtallene ved forskellige recidiv- begreber.....	157
6.1.2.2. Sanktioner og interneringer over for recidivister.....	158
6.1.2.3. Andre oplysninger om recidivkriminaliteten.....	167
6.2. <u>Tidselementet i recidivbegrebet</u>	167
6.2.1. Principielle overvejelser vedrørende observationsperiode.....	167
6.2.2. Personer, der udgår før udløbet af observationsperioden(s minimum)	168
6.2.3. Materialets tal.....	169
6.2.4. Sammenfatning.....	177
6.3. <u>Recidivfaktorer</u>	177
6.3.1. Tidligere efterundersøgelser.....	178
6.3.1.1. Officiel dansk kriminalstatistik.....	178
6.3.1.2. Nogle danske efterundersøgelser.....	179
6.3.1.3. Undersøgelser i de andre nordiske lande.....	187
6.3.2. Personlige og sociale forhold.....	188
6.3.2.1. Geografisk miljø.....	189
6.3.2.2. Opvækst.....	193
6.3.2.3. Uddannelse og erhverv.....	196
6.3.2.4. Arbejdsmæssig stabilitet.....	199
6.3.2.5. Økonomi.....	201

AFSNIT 6 (FORTSAT).

	Side
6.3.2.6. Civilstand og børn	201
6.3.2.7. Alkoholmisbrug og medicinmisbrug	203
6.3.2.8. Retslægelige udtalelser	206
6.3.3. Den kriminelle karriere	211
6.3.3.1. Alder	211
6.3.3.2. Den kriminelle karriere som helhed	216
6.3.3.3. Udgangsinterneringen	221

AFSNIT 7.

SAMMENLIGNINGEN.

7.1. <u>Tidligere undersøgelser af kriminalretlige reaktioners effektivitet</u>	224
7.1.1. Effektivitetskriterier	224
7.1.2. Almindeligt om problemet	224
7.1.3. De anvendte metoder	226
7.1.3.1. Prædiktionsmetoden	226
7.1.3.2. Faktorernes antal	230
7.1.3.3. Andre metoder	232
7.1.4. Effektivitetsundersøgelser	233
7.1.4.1. Måling af sanktioners virkninger	233
7.1.4.2. Tolkning af resultater	235
7.1.5. Resultater af nogle tidligere effektivitetsundersøgelser	237
7.2. <u>Principperne i den statistiske analyse</u>	240
7.2.1. Formålet med analysen	240
7.2.2. Diskriminansanalyse	242
7.2.3. Kvantificering af kvalitative variable	243
7.3. <u>Udvælgelsen af recidivfaktorer</u>	244
7.3.1. Begrundelsen for udvælgelsen	244
7.3.2. Udgangspunktet	244
7.3.3. Udvælgelsen	245
7.3.3.1. Indledning	245
7.3.3.2. χ^2 - test	246
7.3.3.3. Sjældne karakteristika	247

AFSNIT 7 (FORTSAT).

	Side
7.3.3.4. Usystematiske forskelle	248
7.3.3.5. Udviskning af forskelle	249
7.3.3.6. Overlappende faktorer	250
7.3.3.7. Opsummering og nogle almindelige be- mærkninger	252
7.4. <u>Vore erfaringer med diskriminansana- lyse</u>	253
7.4.1. Kriteriet på en god diskriminansana- lyse	253
7.4.2. Udgangspunktet i de 10 udvalgte fak- torer	254
7.4.3. Tilføjelse og udskydelse af faktorer	255
7.4.4. Ændrede grupperinger	256
7.4.5. Er resultatet entydigt?	257
7.5. <u>Undersøgelsens hovedresultat</u>	260
7.5.1. På grundlag af det i afsnit 6.3. an- vendte recidivbegreb	260
7.5.1.1. Diskriminansanalysens tal	260
7.5.1.2. Hvor god er adskillelsen mellem ikke- recidivister og recidivister?	262
7.5.1.3. Fordelingen med hensyn til belastning	262
7.5.1.4. Behandlingstypernes resultater inden for belastningsgrupperne	265
1. Belastningsgruppe 6-8. Statsfæng- sel ctr. særforanstaltninger	265
2. Belastningsgruppe 3-6; sær fængsel ctr. forvaring	266
3. Belastningsgruppe 5-8; statsfæng- sel og sær fængsel ctr. forvaring	267
7.5.1.5. Sammenfattende om analyseunøjagtighe- den	268
7.5.2. Recidiv inden for 5 års observations- periode	270
7.5.2.1. De anvendte faktorer og diskriminans- analysen	270
7.5.2.2. Hvor god er adskillelsen mellem ikke- recidivister og recidivister?	274
7.5.2.3. Fordelingen med hensyn til belastning	274

AFSNIT 7 (FORTSAT).

	Side
7.5.2.4. Behandlingstypernes resultater inden for belastningsgrupperne	276
1. Belastningsgruppe 6-8, statsfængsel ctr. særforanstaltninger og belastningsgruppe 3-6 , særfængsel ctr. forvaring	276
2. Belastningsgruppe 5-8	276
3. Belastningsgruppe 1-4	278
7.5.3. Et snævrere recidivbegreb	281
7.5.4. Vurdering af hovedresultatet	283
7.6. <u>Forsøg på en typologi</u>	287
7.6.1. Med recidivbegrebet fra afsnit 6.3.	287
7.6.2. Med recidiv inden for 5 år	293
7.6.3. Vurdering	295

AFSNIT 8.

RESUME

8.1. <u>Problemstillingen</u>	297
8.2. <u>Den kriminalpolitiske udvikling. Tidligere undersøgelser</u>	298
8.3. <u>Materiale og fremgangsmåde ved indsamling af oplysninger</u>	299
8.4. <u>Domstolsudvælgelsen</u>	301
8.5. <u>Behandlingen</u>	302
8.6. <u>Recidivbegrebet og recidivfaktorerne</u>	303
8.6.1. Recidivbegrebet	303
8.6.2. Recidivfaktorer	304
8.7. <u>Den statistiske analyse</u>	305
8.7.1. Metoden	305
8.7.2. Resultater med recidiv gennem varierende observationsperiode	307
8.7.3. Resultater på grundlag af recidiv gennem fast observationsperiode på 5 år	307
8.8. <u>Afsluttende bemærkninger</u>	309

<u>Litteraturfortegnelse</u>	side
A. Officielle publikationer	312
B. Særligt til afsnit 1-5	312
C. Særligt til afsnit 6-7	317
<u>Kodeskema</u>	321
<u>Diskriminansanalyse</u>	325
1. Metoder til analysen	325
2. Kvantificering af kvalitative data	328
<u>Den datalogiske behandling</u>	330
<u>Notat om praksis vedrørende genanbringelse i for-</u>	
<u>varing</u> og vedrørende direkte tilbageførelse	333
1. Ny kriminalitet	333
a. Genanbringelse ved kendelse	333
b. Vilkår sindskærpelse	334
c. Genanbringelse ved ny dom	335
d. Tidsbestemt straf	338
e. Sammenfatning	339
2. Vilkårsovertrædelse, der ikke består i ny kriminalitet	340
3. Direkte tilbageførelse	341
a. Vilkårets udformning	341
b. Vilkårets anvendelse	342
c. Kontrolindlæggelser	343
<u>Direkte tilbageførelser til forvarings-</u>	
<u>anstalten i Horsens</u>	344
1. Vilkåret	344
2. Hvilke personer har man pålagt vilkåret?	346
3. Vilkårets anvendelse	347
4. Tidspunktet for vilkårets anvendelse	351
5. Anstaltsopholdets varighed	354
6. Oversigt over antallet og varigheden af direkte tilbageførelser	355

	Side
<u>Arbejdshuset</u>	357
1. Nogle hovedtræk af udviklingen	357
1.1. Forarbejder	357
1.2. Straffelovens bestemmelser	360 *
1.3. Træk af den kriminalpolitiske udvikling	362
1.3.1. Antallet af domfældelser, genindsættelser m.v.	362
1.3.2. Arbejdshusklientellet	366
1.3.3. Anstaltsforholdene	370
2. Tidligere undersøgelser	371
2.1. Årene 1933 - 1950	372
2.2. Tiden efter 1950	373
3. Materialet	375
4. Domstolsudvælgelsen	375
5. Behandlingen	378
6. Beskrivelse af arbejdshusklientellet	380
6.1. Indledende bemærkninger	380
6.2.1. Personlige og sociale forhold	381
6.2.2. Kriminel karriere	385
6.3. Recidivet	389
6.4. Sammenfatning	390

TABELFORTEGNELSE

AFSNIT 3.

	Side
Tabel 1. Materiale fremdraget ved opsporingen	65
Tabel 2. Sammenligning af de modtagne lister og fængselsvæsenets årsberetninger	70
Tabel 3. 1150 § 17-personer, løsladt i årene 1959-1964 fordelt på behandlingstyper	72
Tabel 4. Fødested og recidiv	74
Tabel 5. Fordeling efter indsættelseskrimina- litetens art og behandlingstype	75
Tabel 6. Ejendomskriminelle. Recidiv, opdelt efter løsladelsesalder, forstraffe og alder ved 1. sanktion	75
Tabel 7. Sædelighedskriminelle. Recidiv, op- delt efter løsladelsesalder, for- straffe og alder ved 1. sanktion	76
Tabel 8. Ejendomskriminelle. Recidiv, opdelt efter løsladelsesalder og forstraffe	77
Tabel 9. Ejendomskriminelle fordelt efter be- handlingstype	77
A. Statsfængsel	77
B. Særfængsel	77
C. Forvaring i Horsens	77
D. Forvaring i Herstedvester	77
Tabel 10. Udvalget	78
Tabel 11. Undersøgelsesmaterialet i forhold til det samlede antal løsladte 1959- 1964 fra de 4 behandlingstyper	79
Tabel 12. Antal sædelighedskriminelle og an- tal kastrerede blandt løsladte fra forskellige institutioner 1959-1964	79
Tabel 13. Kastrerede fordelt efter kriminali- tetsart	80
Tabel 14. Recidiv hos kastrerede, løsladt fra forvaring 1959-1964	80
Tabel 15. Recidiv hos ikke-kastrerede, løsladt fra forvaring 1959-1964	81
Tabel 16. Indsættelsesgrundlaget ved udgangs- interneringen	82

AFSNIT 3. (forts.)

	Side
Tabel 17. Tidsinterval mellem seneste dom til forvaring og udgangsindsættelsen	89
Tabel 18. Undersøgelsesmateriale	91

AFSNIT 4.

Tabel 1. Den observerende læges sanktionsanbefaling	96
Tabel 2. Den observerende læges sanktionsanbefaling - Sagens udfald	96
Tabel 3. Retslægerådets sanktionsanbefaling	97
Tabel 4. Retslægerådets sanktionsanbefaling - Sagens udfald	97
Tabel 5. Anklagemyndighedens sanktionspåstand	98
Tabel 6. Anklagemyndighedens sanktionspåstand - Sagens udfald	98
Tabel 7. Observerende læges sanktionsanbefaling - Retslægerådets sanktionsanbefaling - Anklagemyndighedens sanktionspåstand	99
Tabel 8. Enighed mellem observerende læge, retslægerådet og anklagemyndigheden. Sanktionsforslag - Sagens udfald	101
Tabel 9. Uenighed mellem retslægerne og anklagemyndigheden	102
Tabel 10. Sagens udfald - fordelt efter antal forstraffe og alder ved indsættelsen	105
Tabel 11. Arten af den alvorligste aktuelle kriminalitet - Sagens udfald	107
Tabel 12. Antal pådømte forhold - Sagens udfald	107
Tabel 13. Udbyttet af den pådømte kriminalitet - Sagens udfald	108
Tabel 14. Tidligere idømt særfængsel - Sagens udfald	108
Tabel 15. Seneste interneringsfri periode - Sagens udfald	109

AFSNIT 4. (forts.)

	Side
Tabel 16. Retslægerådets psykopatidiagnose - Sagens udfald	110
Tabel 17. Alkoholforbrug - Sagens udfald	110
Tabel 18. Antal pådømte forhold - Retslægerådets sanktionsanbefaling	114
Tabel 19. Antal pådømte forhold - Anklagemyndighedens påstand	114
Tabel 20. Udbyttet af den pådømte kriminalitet - Retslægerådets sanktionsanbefaling	115
Tabel 21. Udbyttet af den pådømte kriminalitet - Anklagemyndighedens påstand	115

AFSNIT 5.

Tabel 1. Statsfængselsmaterialets fordeling på de enkelte statsfængsler	144
Tabel 2. Udmålte straffe i statsfængsels- og særfængselsklientellet	144
Tabel 3. Varigheden af interneringen ved de fire forskellige behandlingstyper	145
Tabel 4. Spildtiden for personer indsat ved dom, fordelt på behandlingstyper	145
Tabel 5. Forvaringstider , fordelt efter anstalt og efter, om indsættelse er sket ved dom eller kendelse	146
Tabel 6. Behandlingstiden for forvarede indsat ved dom - fordelt efter anstalt	147
Tabel 7. Forvarede; tid under tilsyn efter udgangsløsladelsen	148

AFSNIT 6.

	Side
Tabel 1. Recidivtal ved forskellige recidiv- begreber. Hele materialet (500 per- soner)	157
Tabel 2. Recidivtal ved forskellige recidiv- begreber. Fordelt på de enkelte be- handlingstyper	158
Tabel 3. Nye sanktioner over for recidivi- ster fra de 4 behandlingstyper. An- tal recidivister	159
A. Sammendrag af tabel 3	159
Tabel 4. Antal af de enkelte arter sanktio- ner ved recidiv, fordelt på behand- lingstype. I () antallet af for- skellige personer, som har modtaget den pågældende art sanktion	160
Tabel 5. Samlet interneringstid ved recidiv, fordelt på behandlingstype	161
A. Sammendrag af tabel 5	162
Tabel 6. Interneringstæthed ved recidiv (sam- let interneringstid: observationspe- riode x 100) for recidivister, for- delt på behandlingstype	162
Tabel 7. Opholdssted på 1. - 10. årsdag for løsladelsen. Hele materialet	164
Tabel 8. Opholdssted på 1. - 10. årsdag for løsladelsen. De enkelte behandlingstyper	164
A. Statsfængsel	164
B. Særfængsel	165
C. Forvaring i Horsens	165
D. Forvaring i Herstedvester	165
Tabel 9. Observationsperiodens længde ved de forskellige behandlingstyper	169
A. Sammendrag af tabel 9	170
Tabel 10. Materialet ved de 4 behandlingstyper fordelt efter løsladelsesårgang	170
Tabel 11. Recidiv efter observationsperiode på 5 år, fordelt efter behandlingstype. Personer, der ikke er recidiveret, men forsvundet, regnet som ikke-re- cidivister	171

AFSNIT 6 (forts.)

	Side
Tabel 12. Recidiv efter observationsperiode på 5 år, fordelt efter behandlingstype; kun personer, der er observeret gennem hele perioden	171
A. Sammendrag af tabel 12; særfængsel ctr. forvaring	172
B. Sammendrag af tabel 12; statsfængsel og særfængsel ctr. forvaring	172
Tabel 13. Recidivet på 1. - 10. årssdag for løsladelsen	173
A. Statsfængsel	173
B. Særfængsel	173
C. Forvaring i Horsens	174
D. Forvaring i Herstedvester	174
Tabel 14. Sammenligning af recidivhyppighed på forskellige tidspunkter efter løsladelsen ved statsfængsel og særfængsel på den ene side og forvaring på den anden side	175
Tabel 15. Personlighedsafvigelser og recidiv blandt 331 statsfængselsfanger efter levnedsløbstype	181
Tabel 16. Relationen mellem faktorer i opvækst -situationen og recidivhyppigheder (se tekst)	186
Tabel 17. Fødested og recidiv	189
Tabel 18. Opvækststed og recidiv	189
Tabel 19. Bopæl og recidiv	190
A. Bopæl og recidiv. Personer, indsat ved kendelse placeret i kategorien "uoplyst"	190
Tabel 20. Tilknytning og recidiv	191
Tabel 21. Bopæl, fordelt efter behandlingstype. Absolutte tal	192
Tabel 22. Dømt i antal forskellige retskredse ("kriminell mobilitet"), forstraffe og recidiv	193
A. 0 - 2 forstraffe	193
B. 3 - 5 forstraffe	193
C. 6 - 10 forstraffe	193
D. 11 - forstraffe	193

AFSNIT 6 (forts.)

	Side
Tabel 23. Antal opdragerkonstellationer og recidiv.	194
Tabel 24. Skulkeri og recidiv.	194
Tabel 25. Børneforsorg og recidiv.	195
Tabel 26. Social status, skolegang og reci- div.	196
Tabel 27. Erhvervsmæssig uddannelse, skole- gang og recidiv.	197
Tabel 28. Stilling i erhverv, skolegang og recidiv.	198
Tabel 29. Arbejdsløs hele måneden før ind- sættelsen og recidiv.	200
A. Arbejdsløs hele måneden før indsættelsen og recidiv. Personer indsat ved kendelse, placeret i kategorien uoplyst.	200
Tabel 30. Arbejdsløs hele måneden før ind- sættelsen og behandlingstype.	200
Tabel 31. Indtægt sidste måned før indsæt- telsen og recidiv. Personer ind- sat ved kendelse placeret i kate- gorien uoplyst.	201
Tabel 32. Civilstand og recidiv.	201
A. Civilstand og recidiv. Personer indsat ved kendelse placeret i ka- tegorien uoplyst.	202
Tabel 33. Antal børn i ægteskab og recidiv.	203
Tabel 34. Dømt for beruselse og recidiv.	203
Tabel 35. Alkoholforbrug og recidiv.	204
Tabel 36. Dømt for beruselse, alkoholforbrug og recidiv.	204
Tabel 37. Dømt for beruselse og behandlings- type. Antal personer.	206
Tabel 38. Retslægerådets psykopatidiagnose og recidiv.	207
Tabel 39. A. Retslægerådets strafegnetheds- vurdering og recidiv.	208
B. Den observerende læges strafeg- nethedsvurdering og recidiv.	209

AFSNIT 6 (forts.)

	Side
Tabel 40.	A. Retslægerådets sanktionsanbefaling og recidivet 209
	B. Den observerende læges sanktionsanbefaling og recidiv 210
Tabel 4L	Sammenligning af udfaldet for grupper, hvor man har fulgt, resp. ikke fulgt lægernes råd 210
Tabel 42.	Indsættelsesalder og recidiv 211
Tabel 43.	Løsladelsesalder og recidiv 212
Tabel 44.	Indsættelsesalder (i parentes: løsladelsesalder) ved de forskellige behandlingstyper. Antal personer 213
Tabel 45.	Alder ved 1. registrerede kriminelle forhold og recidiv 213
Tabel 46.	Samlet kriminalitetsfri tid og recidiv 214
Tabel 47.	Indsættelsesalder, samlet kriminalitetsfri tid og recidiv 215
Tabel 48.	Varigheden af den kriminelle aktivitet og recidiv 215
Tabel 49.	Varigheden af den kriminelle aktivitet, indsættelsesalder og recidiv 215
Tabel 50.	Forstraffe og recidiv 216
Tabel 51.	Forstraffe, indsættelsesalder og recidiv 216
Tabel 52.	Samlet interneringstid og recidiv 217
Tabel 53.	Interneringsstæthed, indsættelsesalder, antal forstraffe og recidiv 218
	A. Indsættelsesalder - 30 år 218
	B. Indsættelsesalder 30 - år 218
Tabel 54.	Arten af forholdsrigeste kriminalitet og recidiv 219
Tabel 55.	Alvorligste kriminalitet og recidiv 220
Tabel 56.	Samlet antal forhold gennem den kriminelle karriere og recidiv 220
Tabel 57.	Samlet udbytte gennem den kriminelle karriere og recidiv 220

AFSNIT 6 (forts.)

	Side
Tabel 58. Sidste kriminalitetsfri periode og recidiv	221
Tabel 59. Arten af forholdsrigeste indsættelseskriminalitet og recidiv	222
Tabel 60. Udbytte ved indsættelseskriminaliteten og recidiv	223
Tabel 61. Antal forhold ved indsættelseskriminaliteten og recidiv	223

AFSNIT 7.

Tabel 1. Recidivet efter 5-7 og 13-15 års observationstid hos ældre forbryderbegyndere, intermitterende og kronisk kriminelle, i procent	234
Tabel 2. Succesprocenterne for tre risikokategorier i åbne og lukkede Borstalinstitutioner, efter Mannheim og Wilkins, tabel 55	235
Tabel 3. Recidivhyppigheden hos 421 unge mænd efter risikogrupper og frihedsberøvende eller ikke-frihedsberøvende sanktion, efter Börjeson	236
Tabel 4. Tilbagefald i procent blandt løsladte fra fængsler og arbejdskolonier i løbet af en 10-årig observationsperiode, efter risikokategorier, efter Uusitalo , s. 336	236
Tabel 5. Tredie største antal forhold ved en kriminalitetsart og recidiv	248
Tabel 6. Forstraffe og recidiv	249
Tabel 7. Forstraffe og recidiv; opdelt efter indsættelsesalder	249
A. Indsættelsesalder - 30 år	249
B. Indsættelsesalder 30 - år	249
Tabel 8. Diskriminansanalyse med de 10 udvalgte faktorer	254

Tabel 9.	Udgangspunktet for fremstillingen af hovedresultatet. Diskriminansanalyse. Kombination af 8 faktorer, nemlig "skolegang", "social status", "alkoholforbrug", "sidste sanktionsfri periode", "indsættelsesalder", "alder ved 1. sanktion", "forstraffe" og "samlet kriminalitetsfri tid". Antal fejl: 146.	258
Tabel 10.	Diskriminansanalyse med faktorerne "skolegang", "skulkeri", "alkoholforbrug", "sidste sanktionsfri periode", "indsettelsesalder", "alder ved 1. sanktion", "forstraffe", "tidligere dømt til særfængsel", "dømt for beruselse" og "samlet kriminalitet sfr i tid». 145 fejl ..	260
Tabel 11.	Diskriminansanalyse med kombination af 8 faktorer: "Skolegang", "social status", "alkoholforbrug", "sidste sanktionsfri periode", "indsættelsesalder", "alder ved 1. sanktion", "forstraffe" og "samlet kriminalitetsfri tid".	261
Tabel 12.	Sammendrag af tabel 11.	263
Tabel 13.	Sammendrag af tabel 12.	263
Tabel 14.	Statsfængsel og særfængsel ctr. forvaring. Fordeling på hårdt belastede (gruppe 5-8) og mindre hårdt belastede (gruppe 1-1+) De ekstreme tilfælde.	264
	A. Størst overvægt af hårdt belastede ved forvaring.	2.6k
	B. Mindst overvægt af hårdt belastede ved forvaring.	2.6k
Tabel 15.	Sammendrag af tabel 11. Belastningsgruppe 6-8; statsfængsel ctr. særforanstaltninger.	265
Tabel 16.	χ^2 -værdier for sammenhængen i tabel 15 ved 23 kombinationer af faktorer med 145-151 fejl.	266
Tabel 17.	Sammendrag af tabel 11. Belastningsgruppe 3-6; særfængsel ctr. forvaring.	266
Tabel 18.	X-værdier for sammenhængen i tabel 17 ved 23 kombinationer af faktorer med 145-151 fejl.	267
Tabel 19.	Sammendrag af tabel 11. Belastningsgruppe 5-8; statsfængsel og særfængsel ctr. forvaring.	267

AFSNIT 7 (forts.)

	Side	
Tabel 20.	χ^2 -værdier for sammenhængen i tabel 19 ved 23 kombinationer af faktorer med 145-151 fejl.	268
Tabel 21.	Recidiv efter observationsperiode på 5 år, fordelt efter behandlingstype; kun personer, der er observeret gennem hele perioden.	270
Tabel 22.	Udgangspunktet for fremstillingen. Diskriminansanalyse med 20 faktorer (se teksten), 139 fejl.	273
Tabel 23.	Sammendrag af tabel 22. Fordelingen på belastningsgrupperne 1-4 og 5-8.	274
Tabel 24.	Sammendrag af tabel 23. Statsfængsel og særfængsel ctr. forvaring.	275
Tabel 25.	Forskellen i belastning mellem Horsens og Herstedvester målt ved χ^2 -værdier ved 14 gode kombinationer.	275
Tabel 26.	Sammendrag af tabel 22. Belastningsgruppe 6-8; statsfængsel ctr. særforvaringer.	276
Tabel 27.	Sammendrag af tabel 22. Belastningsgruppe 3-6; særfængsel ctr. forvaring.	276
Tabel 28.	Sammendrag af tabel 22. Belastningsgruppe 5-8. De enkelte behandlingstyper.	277
Tabel 29.	Sammendrag af tabel 28. Statsfængsel og særfængsel ctr. forvaring.	277
Tabel 30.	χ^2 -værdier for sammenhængen i tabel 29 ved 14 gode kombinationer.	278
Tabel 31.	Sammendrag af tabel 22. Belastningsgruppe 1-4. De enkelte behandlingstyper.	278
Tabel 32.	χ^2 -værdier for sammenligningen i tabel 31, statsfængsel ctr. særfængsel.	279
Tabel 33.	Sammendrag af tabel 31. Særfængsel ctr. forvaring.	279
Tabel 34.	χ^2 -værdier for sammenhængen i tabel 33.	279
Tabel 35.	Sammendrag af tabel 31. Særfængsel ctr. øvrige behandlingstyper.	280
Tabel 36.	χ^2 -værdier for sammenhængen i tabel 35. 14 gode kombinationer.	280

AFSNIT 7 (forts.)

	Side
Tabel 37. Diskriminansanalyse på baggrund af snævreste recidivbegreb (kun frihedsberøvelse som recidiv). Samme 10 faktorer som ved tabel 8.	282
Tabel 38. Sammendrag af tabel 37. Belastningsgrupper 5-8; statsfængsel og særfængsel ctr. forvaring.	283
Tabel 39. Konfigurationsanalyse. 1. stadium.	289
Tabel 40. De enkelte behandlingstypers resultater med hensyn til lovovertrædertyperne i tabel 39.	289
A. Lovovertrædere med kort kriminalitetsfri tid (- 6 år).	289
B. Lovovertrædere med lang kriminalitetsfri tid (6 - år).	290
Tabel 41. Konfigurationsanalyse. 1. og 2. stadium.	291
Tabel 42. De enkelte behandlingstypers resultater med hensyn til lovovertrædertyperne i tabel 41.	291
AA. Lovovertrædere med kort kriminalitetsfri tid, men få forstraffe.	291
AB. Lovovertrædere med kort kriminalitetsfri tid og mange forstraffe.	291
BA. Lovovertrædere med lang kriminalitetsfri tid, men dømt for beruselse.	292
BB. Lovovertrædere med lang kriminalitetsfri tid, ikke dømt for beruselse.	292
Tabel 43. Konfigurationsanalyse. Recidiv inden for 5 år. 1. og 2. stadium.	294
Tabel 44. De enkelte behandlingstypers resultater med hensyn til lovovertrædertyperne i tabel 43.	294
AA. Lovovertrædere med kort kriminalitetsfri tid, men få forstraffe.	294
AB. Lovovertrædere med kort kriminalitetsfri tid og mange forstraffe.	294
BA. Lovovertrædere med lang kriminalitetsfri tid, men dømt for beruselse.	295
BB. Lovovertrædere med lang kriminalitetsfri tid, ikke dømt for beruselse.	295

AFSNIT 8.

Side

Tabel 1. Diskriminansanalyse på grundlag af recidiv inden for 5 år med 20 fak- torer	308
--	-----

DIAGRAMFORTEGNELSE.

AFSNIT 2.

Diagram 1. Antal domme til forvaring og sær- fængsel. 1933 - 1969. Mænd	17
Diagram 2. Antal indsatte i forvaring og særfængsel 1933 - 1970. Mænd	17
Diagram 3. <u>Belægget</u> 1933 - 1970 i forvaring og særfængsel. Mænd	18

AFSNIT 6.

Diagram 1. Indsatte på 1.-10. årssdag for løs- ladelsen. Hele materialet	166
Diagram 2. Indsatte på 1.-10. årssdag for løs- ladelsen. De enkelte behandlings- typer	166
Diagram 3. Recidivet på forskellige tidspunk- ter ($\frac{1}{4}$ år, $\frac{1}{2}$ år, 1 år, 2 år, 3 år, 4 år og 3 år) efter løsladel- sen	173

Earl O. Christiansen
i samarbejde med Ken Schubell og Karin Zedeler

Effektiviteten af forvaring, særfængsel m.v.

Den fortsatte analyse

Undersøgelser vedrørende **betydningen af undersø-**
gel sesma teria lernes sammensætning, **recidivhastigheden**
og antallet af tilbagefald, udført efter afleveringen
af rapporten af 30. september 1971.

Foretaget på foranledning af straffelovrådet.

Kriminalistisk Institut

1. maj 1972

Effektiviteten af forvaring og særfængsel m.v.

Den fortsatte analyse

I» Indledning.

Efter at rapporten "Effektiviteten af forvaring og særfængsel m.v." den 30. september 1971 var afgivet til Straffelovrådet, blev der af rådet stillet visse supplerende spørgsmål vedrørende grundmaterialets sammensætning, recidivhastigheden, antallet af tilbagefald i de fire grupper af undersøgte (statsfængselsfanger, indsatte i særfængsel og de to forvaringsanstalter), samt grovheden af tilbagefaldskriminaliteten. Spørgsmålene om recidivhastigheden og den fortsatte kriminelle løbebane (antal tilbagefald) havde det ikke været muligt at behandle inden for den givne tidsfrist, medens det første spørgsmål betragtedes som afgjort ved den givne problemstilling.

Karl O. Christiansen påtog sig sammen med cand. stat". Karin Zedeler og stud. scient. Ken Schubell at foretage de undersøgelser, der var nødvendige for yderligere at belyse de nævnte problemer.

Resultaterne af den fortsatte analyse af materialerne vedrørende statsfængsel, særfængsel og de to forvaringsanstalter er refereret i 4 afsnit om Materialeudvalget (II), Recidivets grovhed (III), Recidivhastigheden (IV) og Hyppigheden af tilbagefald (V). Hertil føjes en sammenfatning af de tidligere resultater, jfr. kap. 8, afsnit 8 i rapporten af 30.9.1971, og de nu kendte resultater i afsnittet: Den endelige konklusion (VI).

II. Materialeudvalget.

Det fremgår af tabel 16 i rapporten af 30.9.1971, s. 82, se også note 26, s. st., at den måde, hvorpå materialet er udvalgt, har medført, at de forvarede tæller 128 personer indsat (1. gang) ved dom, og 124 genindsat ved kendelse. Der er relativt

flere førstegangssindsatte i Herstedvestermaterialet (56%) end i Horsensmaterialet (46%).

Da det har været kritiseret, at der i forvaringsmaterialet indgår indsatte, som man har formodet var mere belastede end førstegangssindsatte, skal spørgsmålet, selv om baggrunden for kritikken må anses for tvivlsom, tages op til fornyet behandling.

Af 127 anbragt ved dom, som i en femårig observationsperiode har haft mulighed for at recidivere, er 74 recidiveret (58%) og af 116 genindsatte er det 70 (60%). **Forskellen** er altså ubetydelig.

Opdeles materialet efter alder ved indsættelse, som vist i tabel A, ses det, at recidivet hos de yngre (tinder 41 år) er noget højere for genindsatte end for førstegangssindsatte, men forskellen ligger langt fra signifikansgrænsen. Hos de ældre (over 40 år) forholder det sig omvendt: førstegangssindsatte har det højeste recidiv, men heller ikke denne forskel er signifikant.

Tabellen viser yderligere, at antallet af forstraffe ved denne sammenligning er uden betydning for recidivhyppigheden.

Heller ikke en mere detaljeret statistisk analyse, hvor der samtidig tages hensyn til indsættelsesalder og antal **forstraffe**, afslører signifikante forskelle.

Vi behøver ikke at gå videre i analysen; der er ingen grund til at antage, at de to nævnte kategorier af forvarede ville adskille sig fra hinanden, hvis de blev klassificeret i risikogrupper.

Materialeudvælgelsen kan altså heller ikke kritiseres ud fra den antagelse, at forvaring ville vise et væsentligt lavere recidiv, hvis sammenligningen var begrænset til at omfatte førstegangssindsatte.

Tabel A. Recidivet hos domfældte og genindsatte i forvaring efter forstraffe og alder.

		0 - 5 forstraffe			6- forstraffe		
		I alt i gruppen	Rec.	%	I alt i gruppen	Rec.	%
-30 år	Domf.	48	29	60.4	32	23	71.9
	Geninds.	11	7	63.6	16	12	75.0
	I alt	59	36	61.0	48	35	72.9
31-40 år	Domf.	10	4	40.0	22	10	45.5
	Geninds.	13	8	61.5	43	27	62.8
	I alt	23	12	52.2	65	37	56.9
41- år	Domf.	1	1	100.0	14	7	50.0
	Geninds.	3	1	33.3	30	15	50.0
	I alt	4	2	50.0	44	22	50.0
Sum	Domf.	59	34	57.6	68	40	58.8
	Geninds.	27	16	59.3	89	54	60.7
	I alt	86	50	58.1	157	94	59.9

III. Recidivets grovhed.

Spørgsmålet om recidivets grovhed er efter mit skøn nogenlunde tilfredsstillende belyst i afsnit 6.1.2.1. - 6.1.2.3. i rapporten af 30.9.1971.

Det fremgår deraf, at et indsnævret recidivbegreb, hvor bøae, tiltalefrafald, hæite og vilkårsindskærpelse ikke regnes som recidiv, d.v.s. at recidiv defineres som en ny dom (betinget eller ubetinget) eller genindsættelse i forvaring, vil omfatte 63% af de indsatte, medens undersøgelsens meget vide kriminalitetsbegreb kun omfatter 6,6% flere. Det ses også, at reduktionen er omtrent den samme ved alle fire behandlingstyper, lidt større for

indsatte i stats- og særfængsel end for forvarede. Hvis det er rigtigt, at genindsættelse i forvaringen inden for observationsperioden kun er sket ved ny, ikke bagatelagtig straffelovskriminalitet - berigelseskriminalitet over nogle få hundrede kr. - er det udelukket, at recidiv - bortset fra meget i3jældne undtagelsestilfælde - vil bestå i hæfte- eller bødedotnine efter færdselsloven, og der er slet ingen grund til at tro, at noget sådant i særlig grad skulle præge forvaringsmaterialet, se tabel 6.4., s. 160, i rapporten af 30.9.71., hvoraf det fremgår, at 20 løsladte fra stats- eller særfængsel har fået blandt andet straffelovsbøde mod 17 forvarede, medens 35 fra den første gruppe mod 24 fra den anden har fået hæftedomme (blandt andre sanktioner). Statistisk kan dette ikke spille nogen som helst rolle.

Det skal endnu engang understreges, at det vide recidivbegreb er en nødvendig forudsætning for sammenligningen af de fire behandlingsformer.

IV. Recidivhastighed.

I en vurdering af behandlingsevirkninger bør også **recidiv**-tidspunktet indgå. Såvel faste som varierende observationsperioder kan tilsløre forskelle i forløbet af tilpasningen efter løsladelse. Indsatte, der klarer sig kriminalitetsfri i længere tid, inden de recidiverer, må - alt andet lige - anses for bedre påvirkede end hurtigt recidiverende indsatte. Da det tidligere er påvist, at recidivet ved visse behandlingstyper gennemgående sker hurtigere end ved andre, se rapporten af 30.9.71, afsnit 6.2.3., skal spørgsmålet om recidivtidspunkt behandles mere indgående.

I tabel 14 i kap. 6 i rapporten af 30.9.71, s. 176, er recidivet i de første 10 år beregnet i relation til tid efter løsladelse. Her er antallet af recidivister i den (tilbageblevne) gruppe, der på det pågældende tidspunkt er under observation, sat i relation til disse. Det ses klart, især for de seneste tidspunkter, at såvel antallet af observerede som antallet af recidivister reduceres. Tallene viser, at recidivet målt på denne måde er størst i statsfængsel og særfængsel i begyndelsen af perioden, men at forskellen på disse to behandlingstyper og forvaring efterhånden udlignes. Noget klart billede af recidivforløbet giver sådanne beregninger imidlertid ikke.

For bedre at kunne belyse udviklingen, er der foretaget en særlig statistisk analyse af fordelingen af recidivtidspunkter (for ikke-recidivister tidspunktet for observationsperiodens udløb), se nærmere bilag. - Det er først antaget, at disse tidspunkter er eksponentialt fordelt, hvilket implicerer, at de indtegnet på logaritmepapir vil ligge på en ret linie. Skønt der er tydelige afvigelser, passer hypotesen ganske godt, idet X^2 -tests viser, at der intet sted forekommer signifikante afvigelser fra, hvad man skulle forvente, hvis man antog, at tidspunkterne virkelig var eksponentialt fordelt.

På dette grundlag sammenlignes recidivforløbet for de fire anstaltstyper. De er ikke signifikant forskellige. Heller ikke en sammenligning af recidivets størrelse på de enkelte tidspunkter fra 0 til 12 år, der foretages uafhængigt af hypotesen om eksponentialfordelingen, viser nogen signifikante forskelle.

Den tendens til et hurtigere recidiv for stats- og særfængsel, som tidligere har vist sig, kan også iagttages her, men efter ca. 6 år er forskellen udlignet.

Alt i alt må man konkludere, at de grupper af indsatte, der har været undergivet hver sin behandlingsform efter løsladelsen, viser recidivforløb, der ikke adskiller dem fra hinanden i en sådan grad, at der på dette grundlag kan tales om væsentlige forskelle i behandlingseffektivitet.

V. Antal tilbagefald.

Det er tidligere (rapporten af 30.9.71, afsnit 6.1.2.2.) påvist dels at fængselsgruppernes recidivantale er signifikant større end de **forvarede**, dels at deres intemeringsstæthed på grund af nye sanktioner efter løsladelsen er signifikant større end hos forvarede. Det er også - som en mulighed - nævnt, at antallet af sanktioner simpelthen kunne være bestemt af længden af den periode, der er tilbragt på fri fod, risikoperioden. - Denne hypotese skal testes i det følgende.

Til dette formål har man først udvalgt løsladte, der har været observeret i mindst fem år, og har en risikoperiode på 2 år af observationsperioden. Det drejer sig om 228 af de 252 fra fængselsgruppen og 233 af de 248 forvarede. Reduktionen skyldes dels, at 21 indsatte måtte udgå, fordi de ikke havde været på fri fod i 2 år **inuen** for observationsperioden, dels at 18 var døde eller emigrerede.

Porskellen på de to grupper er klar. Antallet af flere gange recidiverede er - også når spørgsmålet belyses på denne måde - større i de to **fængselsgrupper (18%)** end blandt de forvarede **(9%)**. Dette gælder også, hvis man går ud fra et materiale af løsladte, der **hør** en risikoperiode på 3 år. I *begge* tilfælde er forskellen signifikant på 0.5\$ niveauet.

Da spørgsmålet er af afgørende betydning for vurderingen af de forskellige behandlingsformers effektivitet, er der foretaget en **diskriminansanalyse** på basis af faktorer, som i de tidligere analyser har vist sig at være relevante. Det laveste antal fejlbedømmelser, der er fundet, er 143 **(31%)**. Resultatet for 20 faktorer fremgår af tabel B.

Tabellen viser for det første, at i de fire mindst belastede risikogrupper var inere end ét recidiv noget sjældent forekommende (6\$), medens det i de fire mest belastede grupper var relativt **hyppigt** (23\$). Dette bekræfter for så vidt, at risikogrupperingen, der er baseret på recidivisthyppighed, også er relevant i en ganske anden sammenhæng, nemlig m.h.t. antal af tilbagefald.

Dernæst ses det, at der inden for de mest belastede risikogrupper er en meget væsentlig forskel på indsatte i stats- eller særfængsel og de forvarede, idet hyppigheden af flere gange recidiverede er ca. dobbelt så stor for de første som for de sidste, se tabel C. Forskellen er klart signifikant: $X^2 = 15$, $f = 3$, hvilket svarer til en sandsynlighed for, at resultatet er tilfældigt, på 0.5\$ niveauet.

Også for de mindre belastede er forskellen klar, omend mindre udpræget, og signifikant: $X^2 = 6,5$, $f = 2$; sandsynlighed for at resultatet beror på tilfældigheder under 5\$. Andre kombinationer af recidivfaktorer har givet tilsvarende resultater.

'Fødested, skolegang, skulkeri, social status, arbejdsløshed, to eller flere børn uden for ægteskab, alkoholforbrug, sidste sanktionsfri periode, indsettelsesalder, alder ved 1. sanktion, forstraffe, tidligere idømt særfængsel, tidligere idømt ungdomsfængsel, saralet interneringstid, dømt for beruselse, samlet kriminalitetsfri tid, længste sanktionsfri periode, alvorligste kriminalitetsart, observerende læges psykopatidiagnose, retslægerådets psykopatidiagnose.

Man må altså konkludere, at antallet af tilbagefald ikke er en simpel funktion af risikoperiodens længde, men at de forvarede, særligt i de mest belastede risikogrupper, på længere sigt klarer sig bedre end lovovertrædere, der indsættes i stats- eller særfængsel.

Tabel B. Recidivantal hos indsatte i stats- eller særfængsel og i forvaring inden for 8 belastningsgrupper.

RECIDIVANTAL

Belastningsgruppe	0		1		2		3		I alt	
	Stats-Sær-fgsl.	Forv.	Stats-Sær-fgsl.	Forv.	Stats-Sær-fgsl.	Forv.	Stats-Sær-fgsl.	Forv.	Stats-Sær-fgsl.	Forv.
1	27	25	2	2	0	0	1	0	30	27
2	19	27	6	4	0	1	0	0	25	32
3	13	26	11	5	2	0	0	0	26	31
4	23	21	8	6	0	1	0	1	31	29
5	12	20	8	8	2	2	4	1	26	31
6	9	15	9	9	3	6	6	0	27	30
7	16	10	9	10	5	3	3	1	33	24
8	6	14	10	11	6	3	8	1	30	29
I alt	125	158	63	55	18	16	22	4	228	233

Tabel C. Recidivantal hos indsatte i stats- eller særængsel og i forværing inden for 2 belastningsgrupper.

Belastningsgruppe	RECIDIVANTAL											
	0		1		2		3		I alt			
	Stats- Sær- fgsl.	Forv.	Stats- Sær- fgsl.	Forv.	Stats- Sær- fgsl.	Forv.	Stats- Sær- fgsl.	Forv.	Stats- Sær- fgsl.	Forv.	Stats- Sær- fgsl.	Forv.
1 - 4	85	104	27	14	3	2	3	2	2	1	117	121
5 - 8	40	54	36	41	15	14	20	3	111	3	111	112
I alt	125	158	63	55	18	16	22	4	228	4	228	233

1-4: Stats- og særængsel ctr. forværing: $\chi^2 = 6,5$, $f = 2$ $p < 5\%$.

5-8: - - - - : $\chi^2 = 15$, $f = 3$ $p < 0,5\%$.

V. Den endelige konklusion.

Den fortsatte analyse af vort materiale har på et væsentligt punkt **ændret** den negative - men ikke betydningsløse - konklusion, der i september 1971 måtte anses for undersøgelsens hovedresultat. Alt i alt må undersøgelsens konklusion nu formuleres således: Trods betydelige anstrengelser er det ikke lykkedes at finde nogen signifikant forskel i den hyppighed, hvormed indsatte inden for de 4 behandlingstyper recidiverer. Derimod er der en klar og signifikant forskel på antallet af tilbagefald hos dem, der recidiverer, idet de forvarede over en længere periode klarer sig signifikant bedre end indsatte i stats- eller særfængsel. Forvaring er altså på længere sigt en mere effektiv behandlingsform over for karakterafvigende kriminelle, der henføres under straffelovens § 17, specielt over for de socialt og med hensyn til tidligere kriminalitet stærkt belastede personer, end stats- og særfængsel er. Det kan ikke udelukkes, at der også eksisterer andre forskelle. Den sidst gennemførte analyse af det foreliggende materiale har dog lige så lidt som de tidligere analyser afsløret noget sådant.

I øvrigt gælder også her de forbehold, vi har taget i afsnit 8, kap. 8 i rapporten af 30. september 1971.

Bilag

RECIDIVHASTIGHED

Karin Zedeler

En sammenligning af recidivhastigheden ved de fire behandlingsformer forudsætter, at man for hver person registrerer, hvor lang tid der går fra løsladelsen til første recidiv eller - for de ikke-recidiverede - til observationsperiodens afslutning. Observationerne kan kaldes x_{ij} $j=1, \dots, n_i$, $i=1, \dots, 4$, hvor n_i er antal personer fra anstalt nr. i .

De hidtidige undersøgelser tyder på, at recidivtidspunkterne kan være eksponentialt fordelt, idet man ser bort fra de ikke-recidiverede. Hvis dette er rigtigt kan hastighederne sammenlignes ved at se på middelværdierne i fordelingerne ved de fire behandlingsformer. Som et første forsøg indtegnes de empiriske fordelingsfunktioner for hver anstaltstype på logaritmapapir, se fig. 1-4. De to linier er indtegnet på grundlag af to forskellige skøn over medianen $x_{(n/2)}$ og $\bar{x} \cdot \log 2$. Det ses, at forløbet for anstalterne 1 og 2 er næsten identisk, men hypotesen om, at ventetiderne skulle være eksponentialfordelt ser umiddelbart ikke særlig overbevisende ud. Forløbet i de første to år følger eksponentialfordelingen pænt med hældninger bestemt ved $x_{(n/2)} = 407$ henholdsvis 400 dage for anstalt 1 og 2. Derefter synker antallet af recidivister i forhold til det forventede antal, hvorved de to estimater for medianen bliver afvigende, således at maksimaliseringsestimaterne for medianerne i figur 1 og 2 bliver henholdsvis 487 og 475 dage.

Billedet for anstalt 3 er helt anderledes, mens anstalt 4 ligner 1 og 2, omend forskellen på de to estimater er mindre. For 3 følger observationerne en ret linie, og man finder da også at de to linier falder sammen; skønnet over medianen er 560 dage. For anstalt 4 fås de to skøn $x_{(n/2)} = 500$ dage og $\bar{x} \cdot \log 2 = 536$ dage.

Observationernes afvigelser fra eksponentialfordelingen for de enkelte anstalter er intet steds signifikante. For anstalt 1 fås således $\chi^2 = 12,37$ med $f=7$, mens $\chi^2_{95\%} = 14,1$ for $f=7$. Det synes derfor ikke helt urimeligt at godtage, at tiden fra løsladelse til recidiv for hver af de fire anstalter følger en eksponentialfordeling, d.v.s. for den i 'te anstalt $i=1, \dots, 4$

$$f_i(x) = \frac{1}{\hat{\alpha}_i} e^{-\frac{x}{\hat{\alpha}_i}}$$

hvor maksimaliseringsestimatorens $\hat{\alpha}_i = \bar{x}_i$.

Herefter betragtes hypotesen $\alpha_i = \alpha \quad \forall i$

Kvotientteststørrelsen for denne hypotese har formen

$$Q = \frac{\prod_{i=1}^4 \prod_{j=1}^{n_i} \frac{1}{\alpha} e^{-\frac{x_{ij}}{\alpha}}}{\prod_{i=1}^4 \prod_{j=1}^{n_i} \frac{1}{\hat{\alpha}_i} e^{-\frac{x_{ij}}{\hat{\alpha}_i}}}$$

hvoraf fås $2 \log Q = 2 \sum_i n_i (\log \bar{x}_i - \log \bar{x}_i)$ som er χ^2 -fordelt med $f=3$. Ved ind-sættelse fås $2 \log Q = 1,68$. Der er således ikke signifikant forskel på de fire parametre.

En usikkerhed ved den anvendte metode er, at det ikke virker overbevisende med de uensartede kurver. Det er muligt, at man på kortere tidsintervaller kan få en signifikant forskel frem, som tilsløres ved at se på det totale forløb. Man kunne derfor søge et mål for recidivhastigheden til et fast tidspunkt t efter løsladelsen og så sammenligne denne for de fire anstalter for forskellige værdier af t .

Et mål for recidivhastigheden til tid t er recidivintensiteten $r(t)$, som angiver den infinitesimale sandsynlighed for at recidivere til tid t , givet at man ikke er recidiveret forinden. (Hvis vi lader $f(t)$ angive sandsynligheden for ikke at være recidiveret til tid t er $r(t) = -f'(t)/f(t)$.) Estimationsproblemet for en tilsvarende dødsintensitetskurve er behandlet af Hoem¹⁾. På tidsaksen vælges en passende enhed, som a) er så kort, at man kan gå ud fra, at intensiteten er konstant indenfor en periode på 1 enhed, men b) så lang, at der må formodes at blive registreret et rimeligt antal recidivister. Jeg har valgt 1 år, hvilket skønnes at være det største interval, hvorved a) bliver nogenlunde opfyldt. For hver person j findes den brøkdelt $u_j(t)$ af tiden $[t, t+1]$, hvor han var under observation; $u_j(t)$ er således et tal mellem 0 og 1. Desuden registreres det antal $m(t)$ af personer, der recidiverer i intervallet $[t, t+1]$. Estimatet for $r(t)$ er da

$$\hat{r}(t) = m(t) / \sum_j u_j(t).$$

Man kan f.eks. finde estimater for $r(t)$ for $t=0, \dots, 11$ år, idet 11 år er den maksimale observationsperiode i dette materiale. De fire således fremkomne intensitetskurver af afsat i fig. 2. Disse sammenlignes punktvis.

Figurerne antyder, at anstalt 1 og 2 i begyndelsen ligger over anstalt 3 og 4, mens der ikke synes at være nævneværdig forskel for $t > 2$ år.

Lad intensiteterne til tid t være $r_i(t)$ $i=1, \dots, 4$.
 Vi betragter hypotesen $r_i(t) = r(t)$ $i=1, \dots, 4$.

$$\text{Estimatet for } r(t) \text{ er } \hat{r}(t) = \frac{\sum_{i=1}^4 m^i(t)}{\sum_{i=1}^4 \sum_{j=1}^{n_i} u_j^i(t)},$$

hvor $m^i(t)$ er antal recidivister i tidsrummet $[t, t+1]$ for anstalt i og $u_j^i(t)$ er brøkdelen af gennemlevet tid for den j 'te person fra anstalt i . Kvotientteststørrelsen for hypotesen kan findes i Hoem¹⁾, idet likelihoodfunktionen er angivet.

$$\text{Log} (r_1(t), \dots, r_4(t)) = \sum_i (r_i(t) \sum_j u_j^i(t) + m^i(t) \log r_i(t)).$$

Herved findes $\div 2 \log Q$ som er χ^2 -fordelt med 3 frihedsgrader.

De 12 værdier af $\div 2 \log Q$ (for $t=0, \dots, 11$ år) er:

5,13 2,84 3,97 2,04 1,06 0,66 0,92 3,89 3,85 1,31 0,00 0,00
 mens $\chi^2_{90\%} = 6,25$ for $f=3$.

Alt i alt kan man konkludere, at der er en tendens til, at anstalt 1 og 2, statsfængsel og særfængsel ligner hinanden, mens de to forvaringsanstalter i mindre grad ligner hinanden, og i øvrigt afviger noget fra fængsel og særfængsel. For disse er intensiteten ret stor de første to år, men derefter flader kurverne ud, således at det samlede antal recidivister ikke bliver større end for forvaringsanstalterne. Det må dog understreges at ingen af de nævnte forskelle er signifikante.

1) Hoem, J.M.: Fertility Rates and Reproduction Rates in a Probabilistic Setting. Biometrie-Praximetrie 10 s.38-66.

Fig. 1.1. Anstelt 1.

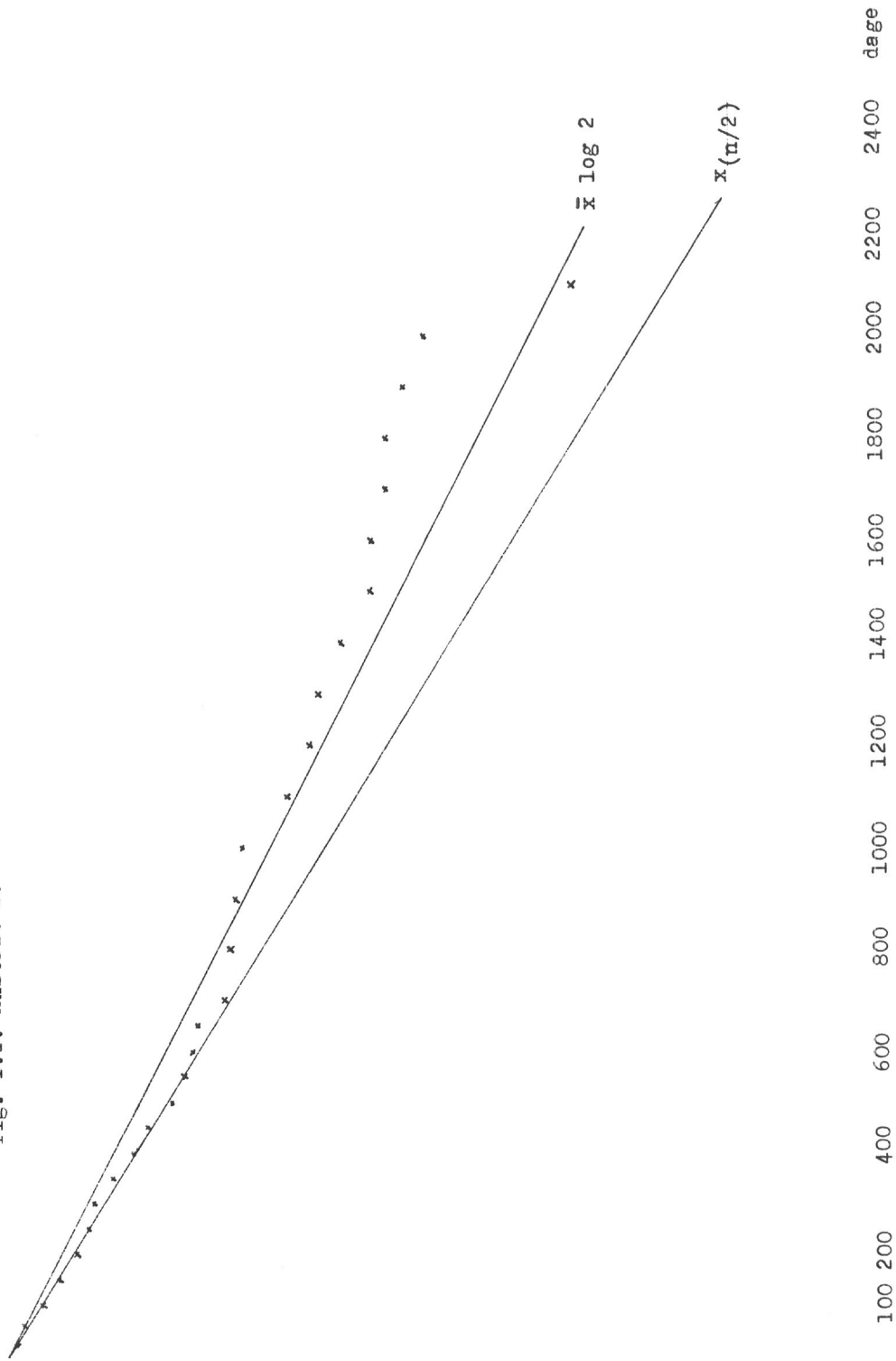
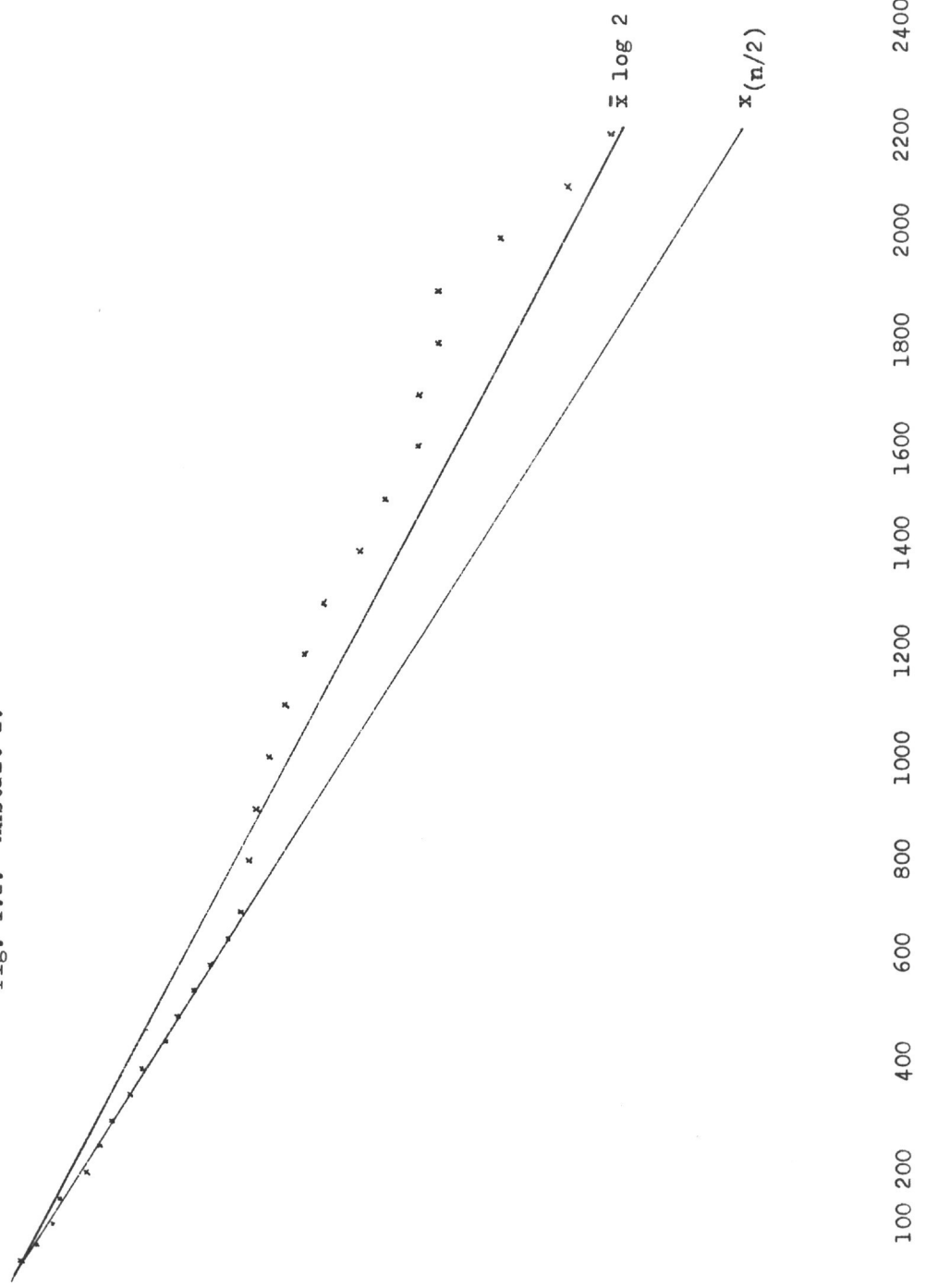

Fig. 1.2. Anstalt 2.

100 200 400 600 800 1000 1200 1400 1600 1800 2000 2200 2400 tage

Fig. 1.3. Anstalt 3.

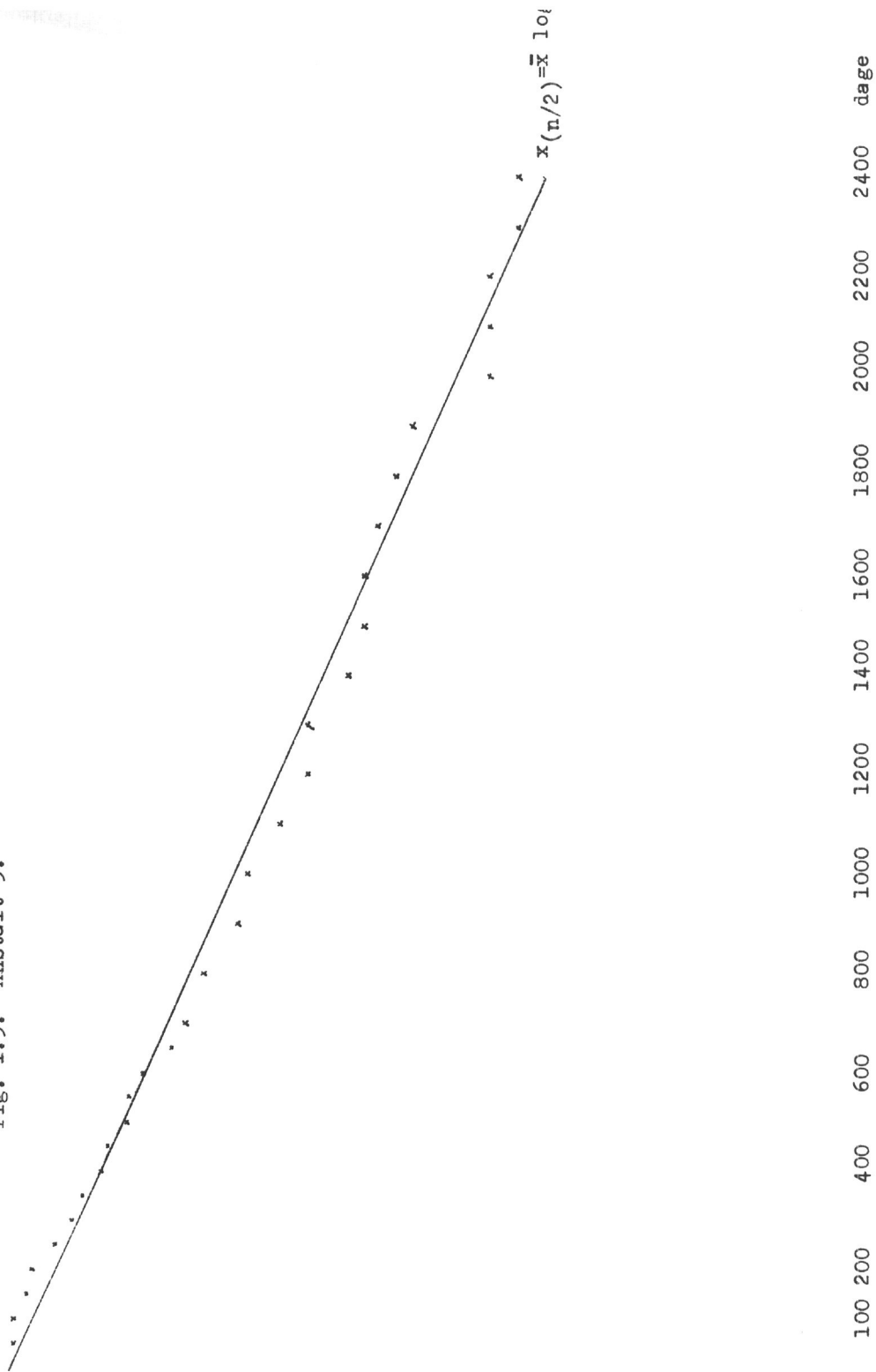

Fig. 1.4. Anstelt 4.

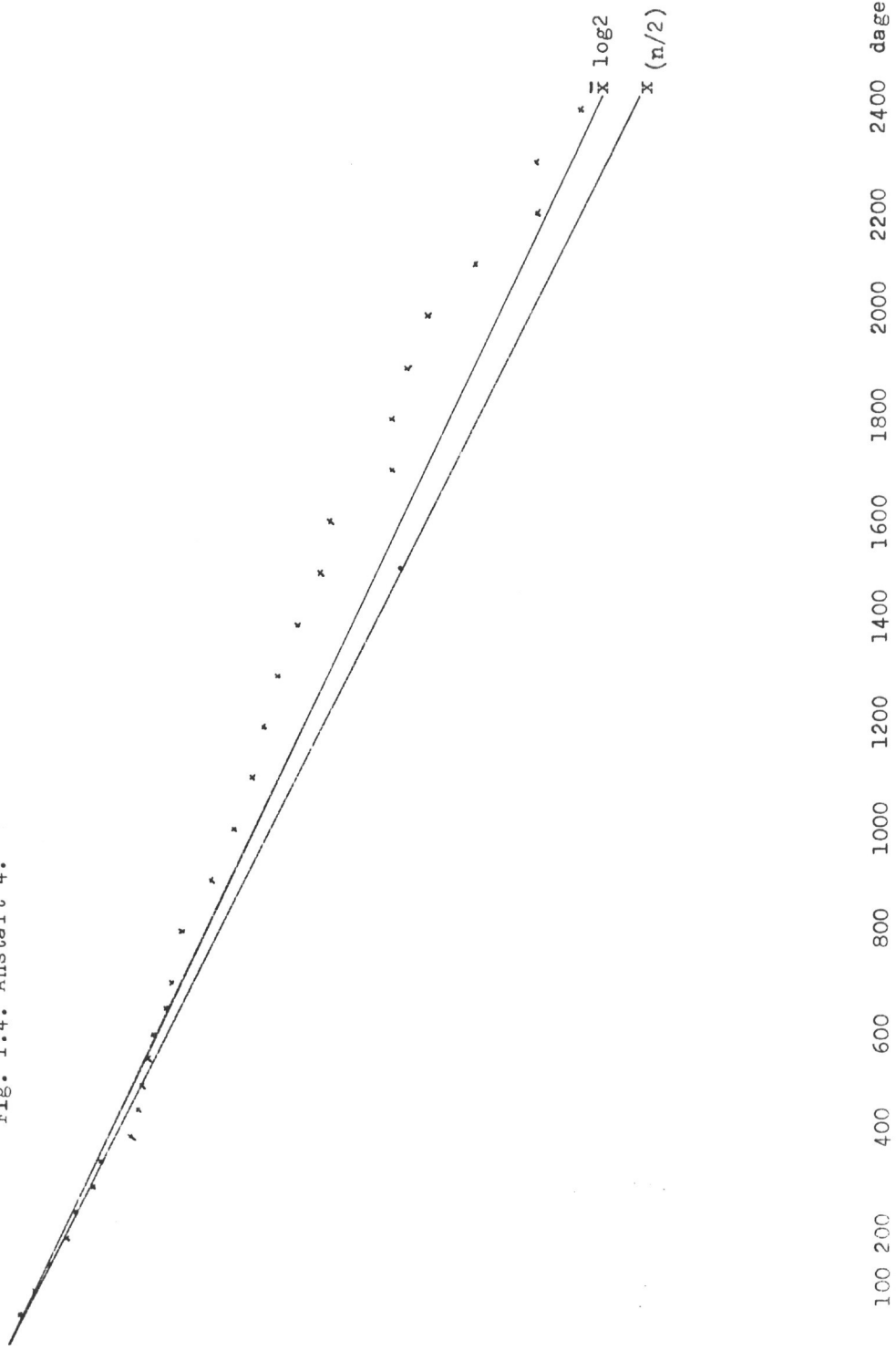

Fig. 2.

